

Правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния

*Сравняване на бизнес
регламенти за местни фирми
в **22** града в България, Унгария
и Румъния с **187** други страни*

© 2017 Международна банка за възстановяване и развитие/Световна банка
1818 H Street NW, Вашингтон DC 20433
Телефон: 202-473-1000; Интернет: www.worldbank.org

Някои запазени права
1 2 3 4 19 18 17 16

Този доклад е продукт на служителите на Световната банка с принос от външни страни. Констатациите, тълкуванията и заключенията, изразени в него, не отразяват непременно гледните точки на Световната банка, нейния борд на изпълнителните директори или правителствата, които те представляват. Световната банка не гарантира точността на данните, включени в тази работа. Границите, цветовете, деноминациите и другата информация, показани на която и да е карта в този доклад, не предполагат никакво мнение от страна на Световната банка относно правния статус на която и да е територия или одобряването или приемането на граници. Всички карти в този отчет са изготвени от Картографския отдел на Групата на Световната банка.

Нито един аспект в настоящия доклад не представлява или не се счита за ограничение или отнемане на привилегиите и имунитетите на Световната банка, всички от които са специално запазени.

Права и разрешения

Тази разработка е достъпна под лиценза Creative Commons Attribution 3.0 IGO (CC BY 3.0 IGO)
<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/igo>. Съгласно лиценза за приписване на Creative Commons можете свободно да копирате, разпространявате и адаптирате тези произведения, включително за търговски цели, при следните условия:

Разпространение - Моля, цитирайте продукта по следния начин: Световна банка. 2017. *Правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния*. Вашингтон, Световна банка. Лиценз: Криейтив комънс Признание CC BY 3.0 IGO.

Преводи - Ако превеждате този доклад, моля добавете следното заедно с текста от „разпространение“: Този превод не е създаден от Световната банка и не трябва да се счита за официален превод на Световната банка. Световната банка не носи отговорност за съдържанието или грешката в този превод.

Адаптации - Ако създадете адаптация на този доклад, моля добавете следното заедно с текста от „разпространение“: Това е адаптация на оригиналния доклад на Световната банка. Възгледите и мненията, изразени в адаптацията, са отговорност единствено на автора или авторите на адаптацията и не са одобрени от Световната банка.

Съдържание от трети страни - Световната банка не притежава всеки елемент от съдържанието на този доклад. Ето защо Световната банка не гарантира, че използването на отделен елемент или част от доклада собственост на трета страна, няма да наруши правата на тази трета страна. Рискът от искове, произтичащи от такова нарушение, е единствено ваш. Ако желаете да използвате повторно елемент от доклада, ваша отговорност е да определите дали е необходимо разрешение за тази повторна употреба и да получите разрешение от собственика на авторските права. Примерите за елементи могат да включват, но не се ограничават до: таблици, цифри или изображения.

Всички заявки за права и лицензии трябва да бъдат адресирани до изданията на Световната банка, Групата на Световната банка, 1818 H Street NW, Вашингтон, DC 20433, САЩ; Факс: 202-522-2625; E-mail: pubrights@worldbank.org.

- © Снимка на страница 15: Florin Suiu/Shutterstock.com. Използва се с разрешение; Необходимо е допълнително разрешение за повторна употреба.
- © Снимка на страница 20: iStock.com/mady70. Използва се с разрешение; Необходимо е допълнително разрешение за повторна употреба.
- © Снимка на страница 64: Drone Media Studio/Shutterstock.com. Използва се с разрешение; Необходимо е допълнително разрешение за повторна употреба.
- © Снимка на страница 93: iStock.com/Tramino. Използва се с разрешение; Необходимо е допълнително разрешение за повторна употреба.

Правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния

*Сравняване на бизнес
регламенти за местни фирми
в **22** града в България, Унгария
и Румъния с **187** други страни*

Материали на интернет страницата на *Правене на бизнес*

Правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния

<http://www.doingbusiness.org/EU1>

Характеристики

Новини за проекта
<http://www.doingbusiness.org>

Класация

Как се класират страните от 1 до 190
<http://www.doingbusiness.org/rankings>

Данни

Всички данни за 190 страни-класация по тема, стойности на индикатори, списък с регулаторни процедури и съответните индикатори
<http://www.doingbusiness.org/data>

Доклади

Достъп до докладите на *Правене на бизнес*, както и на поднационалните и регионалните доклади, проучвания и специфичните икономически и регионални профили за отделните страни
<http://www.doingbusiness.org/Reports>

Методология

Методология и научни статии, на които се базира *Правене на бизнес*
<http://www.doingbusiness.org/Methodology>

Научни изследвания

Части от статии и публикации на *Правене на бизнес* и свързани с тях политики
<http://www.doingbusiness.org/Research>

Реформи в Правене на бизнес

Кратки резюмета на *Правене на бизнес 2017* и списък с реформи от *Правене на бизнес 2006* насам
<http://www.doingbusiness.org/Reforms>

Поднационални и регионални проекти

Разлики между бизнес регламентите на поднационално и регионално ниво
<http://www.doingbusiness.org/Subnational>

Предишни данни

Обработени данни от *Правене на бизнес 2004* насам
<http://www.doingbusiness.org/custom-query>

Справка закони

Онлайн списък с бизнес закони и регламенти за бизнеса
<http://www.doingbusiness.org/Law-library>

Данни за предприемачеството

Данни за бизнес интензитета (брой новорегистрирани фирми на 1 000 работещи в активна възраст) в 136 страни
<http://www.doingbusiness.org/data/exploretopics/entrepreneurship>

Отстояние до лидерите

Данни за бенчмарка на 190 страни спрямо лидерското място по отношение на регулаторната практика и калкулатор за отстояние до лидерите
<http://www.doingbusiness.org/data/distance-to-frontier>

Информация за добри практики

Показва къде са приети добри практики, посочени в проучването *Правене на бизнес*
<http://www.doingbusiness.org/data/good-practice>

Правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния

НАКРАТКО

Най-новият поднационален доклад на *Правене на бизнес* Поредица за Европейския съюз

Целият доклад на: www.doingbusiness.org/EU1

Правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния се фокусира върху бизнес регламентите и тяхното приложение в пет теми от *Правене на бизнес*. Проучването надхвърля София, Будапеща и Букурещ и сравнява други 19 града.

Този доклад съдържа данни към декември 2016 и включва сравнения с други 187 страни въз основа на данните в *Правене на бизнес 2017: Равни възможности за всички*.

Правене на бизнес оценява различни аспекти от действащото законодателство

които подпомагат или възпират започването, функционирането или разширяването на бизнес като в същото време издава препоръки и добри практики за подобряване на бизнес средата.

Пет индикатора в *Правене на бизнес* които обхващат области от местното законодателство или практика

Започване на бизнес

отчита процедурите, времетраенето, разходите и минималния внесен капитал необходими за функционирането на малко или средно по големина местно дружество с ограничена отговорност; включват се и показатели по пол на предприемачите с цел да се открие всяка една практика, която води до дискриминация по пол.

Получаване на разрешително за строеж

отчита процедурите, времетраенето и разходите, необходими за построяването на търговски склад и прекарването на водоснабдителни и канализационни връзки, както и качествения контрол и механизмите за безопасност съществуващи в системата за издаване на разрешителни.

Изпълнение на договори

Отчита се времетраенето и разходите за разрешаване на търговски спор в първоинстанционен съд при допускането че аргументите се представят и се назначава експерт, който трябва да се произнесе за качеството на доставените стоки; отчитат се и добрите практики в съдебната система.

Присъединяване към електроразпределителната мрежа

отчита процедури, времетраене и разходи необходими за да може една фирма да присъедини трайно стандартен склад към електропреносната мрежа и да се осигури електроснабдяването; отчита се и надеждността на електроснабдяването и прозрачността на тарифите.

Регистриране на собственост

отчита процедурите, времетраенето и разходите необходими за прехвърляне на собственост от една местна фирма на друга, така че купувача да може да я използва за разширяване на дейността си, да я използва за обезпечение или при необходимост да я продаде; отчита се също качеството на системата за териториално управление; включват се и показатели по пол на предприемачите с цел да се открие всяка една практика, която води до дискриминация по пол.

22
града

БЪЛГАРИЯ: Бургас, Плевен, Пловдив, Русе, София, Варна

УНГАРИЯ: Будапеща, Дебрецен, Гьор, Мишколц, Печ, Сегед, Секешфехервар

РУМЪНИЯ: Брашов, Букурещ, Клуж-Напока, Констанца, Крайова, Яш, Орадеа, Плоещ, Тимишоара

Предимства и недостатъци на методологията по *Правене на бизнес*

Фокус върху закона и практиката

Индикаторите стават приложими, тъй като законодателите са в състояние да променят законите.

Използване на стандартни сценарии

Възможно е да се сравнят отделните населени места, но се стеснява обхвата на данните.

Разчита се на сътрудници експерти

Отразяват знанията на онези, които имат най-много опит.

Фокус върху вътрешния и официален сектор от икономиката

Фокусира се върху официалния сектор, където фирмите са най-производителни, не отразява неофициалния сектор или чуждите фирми.

Правене на бизнес не включва:

- ✗ Аспекти на сигурност
- ✗ Пазарен размер
- ✗ Макроикономическа стабилност
- ✗ Състоянието, в което се намира финансовата система
- ✗ Разпространението на корупционни практики
- ✗ Ниво на обученост и умения на работната сила

Настоящият доклад е продукт на сътрудничество между Министерски Съвет на Република България, Министерството на Националната Икономика на Унгария, Министерството на Регионалното развитие и публична администрация и Министерството на Икономиката, Търговията и отношенията в бизнес средата на Румъния и Групата на световната банка, Група на глобалните индикатори и регионалните офиси на Световната банка. Финансиран от Европейска Комисия, Генерална Дирекция Регионална на урбанистична политика.

Съдържание

Предговор	vii
Преглед	1
Какво се измерва с <i>Правене на бизнес 2017: България, Унгария и Румъния?</i>	4
Какви са основните заключения?	4
Оттук напред	8
Обобщение на заключенията по индикатори:	
поднационални различия в регулаторните резултати	15
Къде започването на бизнес е по-лесно?	16
Къде получаването на разрешително за строеж е по-лесно и качеството на строителните регламенти по-високо?	16
Къде присъединяването към електроразпределителната мрежа е по-лесно—и къде електро захранването е най-надеждно?	17
Къде регистрирането на собственост е по-лесно—и управлението на територията е по-устойчиво?	18
Къде изпълнението на договорите е по-лесно—и качеството на съдебния процес е по-високо?	19
<hr/>	
Започване на бизнес	20
Как се започва бизнес в България, Унгария и Румъния?	22
Какво може да се подобри?	29
Получаване на разрешително за строеж	34
Как се получава разрешително за строеж в България, Унгария и Румъния?	35
Какво може да се подобри?	42
Достъп до електропреносната мрежа	49
Как се извършва присъединяването към електроразпределителната мрежа в България, Унгария и Румъния?	51
Какво може да се подобри?	59
Регистриране на собственост	64
Каква се извършва регистрирането на собственост в България, Унгария и Румъния?	67
Какво може да се подобри?	73
Изпълнение на договори	78
Как се изпълняват договори в България, Унгария и Румъния?	79
Какво може да се подобри?	87
<hr/>	
За <i>Правене на бизнес</i> и <i>Правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния</i>	93
Бележки за данните	108
Данни за градовете	133
Данни за индикаторите	136

Подробности за индикаторите	141
Започване на бизнес	141
Получаване на разрешително за строеж	142
Присъединяване към електроразпределителната мрежа	149
Регистриране на собственост	153
Изпълнение на договори	156
<hr/>	
Благодарности	159
Примери	
3.1 Три доста различни подхода за дигитализация при фирмени регистрации в България, Унгария и Румъния	24
3.2 Ще стане ли регистрацията по ДДС по-лесна в България и Румъния?	27
4.1 Високи стандарти за прозрачност и строителен надзор в Австрия	43
6.1 Дълга история на усъвършенстване в унгарската система за териториално управление	66
6.2 Електронни данни за регистриране на собственост - пример за добра практика на ЕС от Дания	76
7.1 Холистичен подход при управление на дела в съдилищата в Норвегия	88

Предговор

Преди десет години Европейският съюз се разшири с две нови държави-България и Румъния. Унгария, заедно с девет други държави се присъедини-ха три години преди това. Членството за всички донесе единствено ползи, като например значителен растеж, увеличени доходи и приближаване на жизнените стандарти до тези в останалите страни-членки на Европейския съюз (ЕС).

Въпреки успеха след присъединяването си, държавите от ЕС продължават да са изправени пред икономически предизвикателства породени от непредсказуема международна икономическа среда и непрекъсната необходимост от институционални подобрения. Световната банка е партньор на Европейския съюз в много области, като ние прилагаме едновременно дълбоките си познания за институциите в ЕС и експертизата ни в глобален мащаб. Една такава област например е подобряване на бизнес средата, която считаме за ключов фактор за подобряване на конкурентноспособността и създаването на по-добри условия за устойчив и справедлив растеж.

За нас беше удоволствие да бъдем партньори на Европейската Комисия и правителствата на България, Унгария и Румъния в провеждането на това проучване-с фокус върху регулаторната система, естеството на бизнес управлението и ефикасността на администрацията в различни града във всяка една от трите страни. Солидните данни от проучването за бизнес регулациите в 22 града предоставят нюансирано и подробно бизнеса и регулаторната среда на ниво местна администрация. Това представлява доста по

задълбочен анализ на регулаторната система в сравнение с този, който би бил възможен единствено с глобалния доклад *Правене на бизнес*.

Целта е ясна: предоставяне на законодателите фактическа база за сравнение в усилията им за подобряване на регулаторната рамка за развитие и растеж. Отстраняването на ненужната и излишна бюрокрация намалява разходите на местните фирми и поощрява развитието им и конкурентноспособността им в чужбина. Местните власти могат да се сравнят с останалата част от страната и останалата част от света едновременно, да научат как функционират тези които се представят по-добре, и да предприемат стъпки за подобряване на конкурентноспособността си.

Резултатите от проучването са красноречиви: разликата между оценените градове е голяма, дори и в рамките на същата страна най-големите регулаторни разлики се открояват в България и Румъния. В същото време всяка от държавите има и градове, които са на нивото на световни лидери по отношение на поне една тема.

Служители и професионалисти които имат желание за реформи могат да допринесат за това като заимстват мерки, които са утешно приложени в други градове в същата страна. Ако вземем България например, ако в проучването тя е представена от Варна, а не от София, то в класирането според условията за започване на бизнес, тя би се придвижила нагоре с 25 места, от 82-ро до 57-мо място. Ако един румънски град приложи ефикасността на съдилищата в Тимишоара

и разходите в Яш, би се класирал в топ 10 страните в глобален аспект за условия за изпълнение на договори. Печ е не само унгарският шампион според индикатора получаване на разрешително за строеж, заедно със Сегед, надминават средното ниво на страните от Европейския съюз в тази тема-единствените два от 22-та града в проучването.

Надяваме се че настоящото проучване ще бъде от полза на нашите страни партньори като инструмент за насърчаване на конкуренцията между градовете и регионите, за обмен на опит и мотивация за законодателите да подобрят условията за правене на бизнес. Малки административни подобрения могат да доведат до големи разлики за малките фирми, които за разлика от големите фирми изправени пред същата излишна бюрокрация, нямат достъп до ресурси и умения необходими за да се осигури по-бързо и добро обслужване.

Други страни от Европейския съюз също бяха обект на поднационален регулаторен анализ- Италия, Полша и Испания. Те биха могли да предложат примери за споделяне на опит и да покажат как сътрудничеството и координацията помагат за подобрения. От наша страна ние от Световната банка се надяваме да продължим да работим и с други страни-членки.

Аруп Банерджи
Регионален Директор
Европейски съюз
Група на световната банка

Преглед

ОСНОВНИ ЗАКЛЮЧЕНИЯ

- Бизнес регламентите и прилагането им се различава съществено както между България, Унгария и Румъния така и между градовете в тях —най-големите разлики са в България и Румъния.
- Нито един град не се отличава по всички пет измервани теми; измежду 22-та града, всеки се нарежда в първата половина на класацията по поне един индикатор и във втората половина по друг.
- Всяка страна има градове с по-добри резултати от средните за Европейския съюз в най-малко една тема: Варна и Плевен в България по започване на бизнес, Печ и Сегед в Унгария по получаване на разрешителни за строеж, всички унгарски градове и Орадеа в Румъния в регистрацията на собственост, и повечето градове по изпълнение на договори. Нито един град не се доближава до средната величина на Европейския съюз по присъединяване към електроразпределителната мрежа.
- Будапеща и София отстъпват пред повечето по-малки градове в съответната страна. Букурещ се нарежда в първите позиции между румънските градове в повечето отчетени теми, като по този начин показва, че е възможно да се работи ефикасно и когато има високо ниво на търсене на бизнес услуги.
- Служители които имат желание за реформи могат да допринесат за това като заимстват мерки които са успешно приложени в други градове в същата държава. Българските градове могат да направят започването на бизнес по лесно като приложат добрата практика във Варна. Унгарските градове могат да подобрят процедурите по присъединяване към електроразпределителната мрежа като взимат добрите практики от Сегед и Секешфехервар. И румънските градове биха могли да погледнат към примера на Тимишоара за подобряване изпълнението на договори.

По всички стандарти България, Унгария и Румъния са постигнали значителен успех през последните 25 години. Преминавайки от комунизъм тези три страни предприеха поредица важни реформи за да се присъединят към Европейския съюз, като резултатите са силен и приобщаващ растеж, намаляваща бедност, повишаващи се жизнени стандарти и бърза конвергенция към средните нива на доходите в страните от Европейския съюз (ЕС). България и Румъния растяха средно годишно с 6% от 2000 г. до световната финансова криза през 2008 г. — с този темп дохода на глава от населението се промени от една трета от средния за ЕС до една втора.¹ Унгария вече е класирана като икономика с високи доходи. И в трите страни отворените граници, нарастващите доходи и интеграцията на пазара на ЕС позволиха на гражданите да участват в глобалния икономически, социален и технологичен напредък в безпрецедентна степен.

По настоящем има и допълнителни причини за оптимизъм. Икономиките и на трите страни растат с доста по-бързи темпове от средните за ЕС, като България надхвърля 3%, а Румъния - 4% през 2016 г.² И трите са с намаляваща безработица която се изразява с една цифра.³ Публичните финанси са в преобладаващо добро състояние. Но това не означава, че всичко е безпроблемно. Докато преди световната икономическа криза темпът на растеж на доходите за 40% от държавите в долната половина на класацията все пак надминаваше средната стойност, днес тази тенденция се обърна. Дългосрочните демографски тенденции не са благоприятни и се изострят от изтичането на добре квалифицирана работна ръка в търсене на по-добри възможности в чужбина.

И конвергенцията на западните съседни се случва по-бавно от очакваното. Намаляването на външните инвестиции и нарастващата несигурност в глобалната икономика съчетават тези предизвикателства.

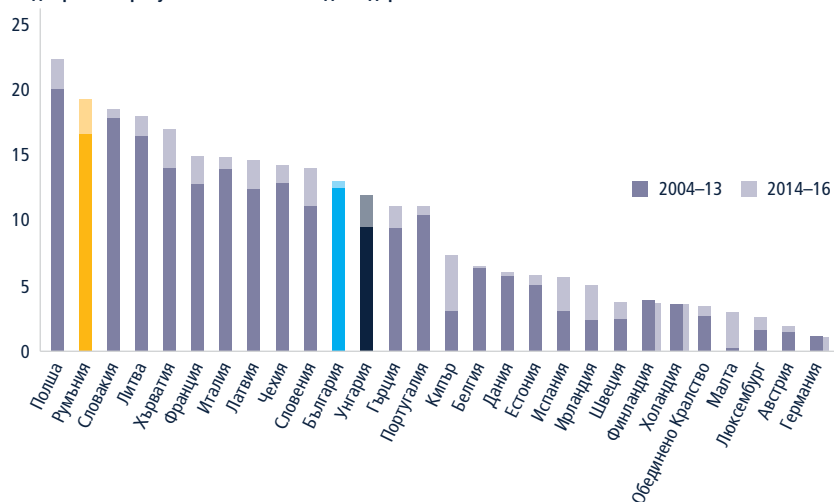
За да могат трите държави да продължат напредъка си и да отговорят на нарастващите очаквания на своите граждани, ще са необходими нови двигатели за устойчив растеж и ангажменти за реформи. Постигането на по-висок производителен растеж — ключов фактор за дългосрочно благоденствие в която и да е страна — ще изисква подобряване на бизнес средата, подобряване на възможностите за работа на всички граждани и повишаване на ефикасността и ефективността на публичните институции. В България и Румъния е необходима и по-качествена инфраструктура за да могат да се извлекат всички ползи от свободната

търговия в рамките на ЕС. Като се имат в предвид всички потенциални фактори, благоприятната бизнес среда е приоритет за растеж, ръководен от частния сектор и създаването на работни места. Създаването на равнопоставени условия за всички икономически участници е от решаващо значение — за да се гарантира, че предприемачите с добри идеи и енергия могат да започнат и да развият бизнес, и да създават работни места. Това е особено важно за малките и средни предприятия, които съставляват повече от 98% от всички предприятия в ЕС и осигуряват около две трети от работните места в частния сектор.⁴

Придържането към договора за единен пазар доведе до нарастване на институционалните промени и подобрения в бизнес средата и в трите държави. През годините, довели до присъединяването към

ФИГУРА 1.1. Румъния е направила най-голям растеж в сравнение с другите страни от ЕС с изключение на Полша към намаляване на разликата до най-добрите световни практики в областта на бизнес регламентите

Подобрение в резултата за отстояние до лидерите

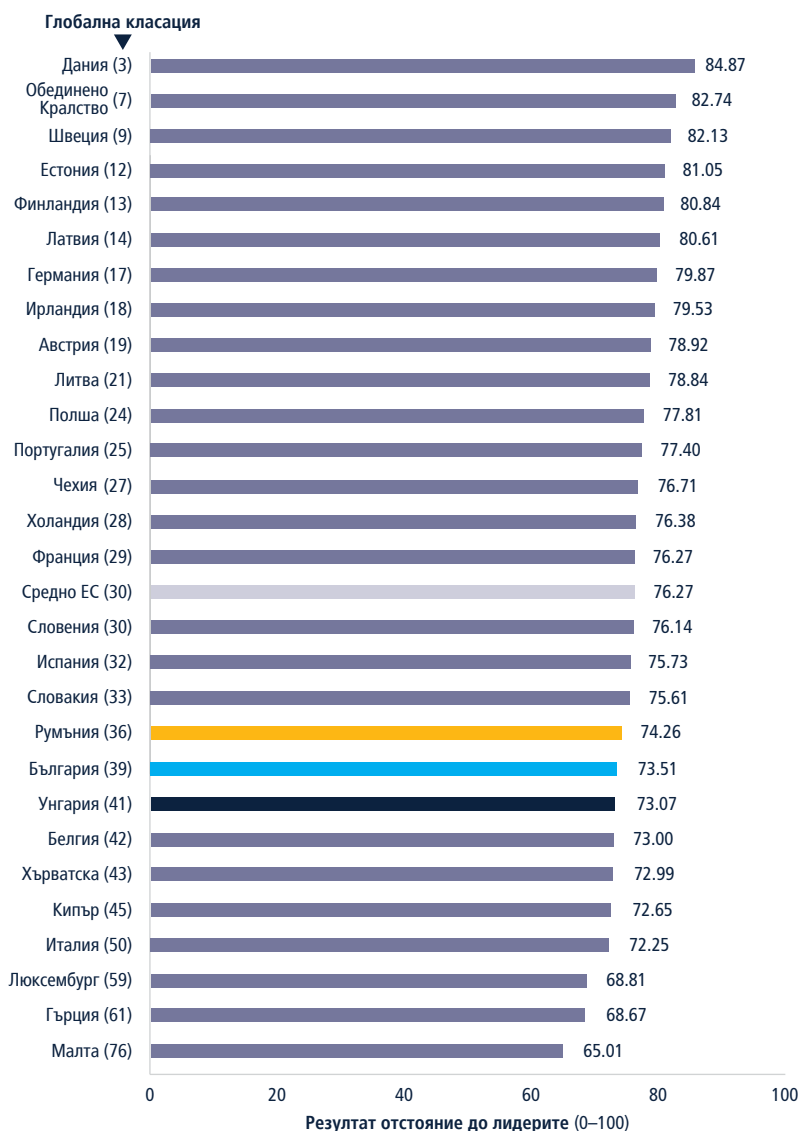
Източник: База данни на Правене на бизнес.

Забележка: Отстоянието до лидерите показва колко е далеч съответната страна до най-добрия резултат, постигнат от всяка страна по индикаторите в Правене на бизнес. По-високите резултати показват по-голяма регулаторна ефективност и качество на регулаторната среда. Вертикалните колони на фигурата показват само степента на подобрение, а не цялото отстояние. Поради значителни промени в методологията Правене на бизнес между 2013 и 2014 г. подобренията се измерват на два отделни периода, 2004-13 и 2014-16. Наборът от данни е непълен за Кипър, добавен към извадката Правене на бизнес през 2009 г., а за Малта, добавен през 2014 г.

ЕС, две държави бяха сред 10-те най-активни реформатори според проучванията на *Правене на бизнес*—Румъния 2006 и България 2007. В края на финансовата криза когато дейността на правене на бизнес набира отново значимост сред държавите от ЕС, всяка една от трите държави прави важни усилия за премахване на останалите препятствия за растеж и създаване на работни места. Унгария е сред десетте най-активно реформиращи държави за 2010. Общо погледнато, Румъния е направила най-голям прогрес в сравнение с другите държави от ЕС, с изключение на Полша, за затваряне на разликата до най-добрите световни практики в областта на бизнес регламентите (фигура 1.1). Импулсът на реформите обаче се забавя през последните години. Това важи особено за България, където *Правене на бизнес* е регистрирала не повече от една регулаторна реформа годишно от 2012 г. насам.

И трите страни сега са сред първите 50 в световната класация *Правене на бизнес* на 190 икономики според условията за правене на бизнес. Но в рамките на ЕС те се нареждат сред 10-те най-ограничаващи бизнеса страни-членки, след големите им конкуренти Полша, Чешката република и прибалтийските републики (фигура 1.2). Присъединяване към електроразпределителната мрежа, получаване на разрешително за строеж и внасяне на данъци остават проблематични теми за тези три страни. Например много фирми отделят повече от 450 работни часа в България и 300 работни часа в Унгария за подготвяне на данъчни декларации, в сравнение с по-малко от 100 часа в Естония, Финландия или Ирландия. Въпреки това слабо представяне в една област може да бъде комбинирано с добро представяне в друга.

ФИГУРА 1.2 Румъния, България и Унгария се нареждат в топ 50 страни според условия за правене на бизнес, макар и по-ниско от средните за ЕС величини

Източник: База данни на *Правене на бизнес*.

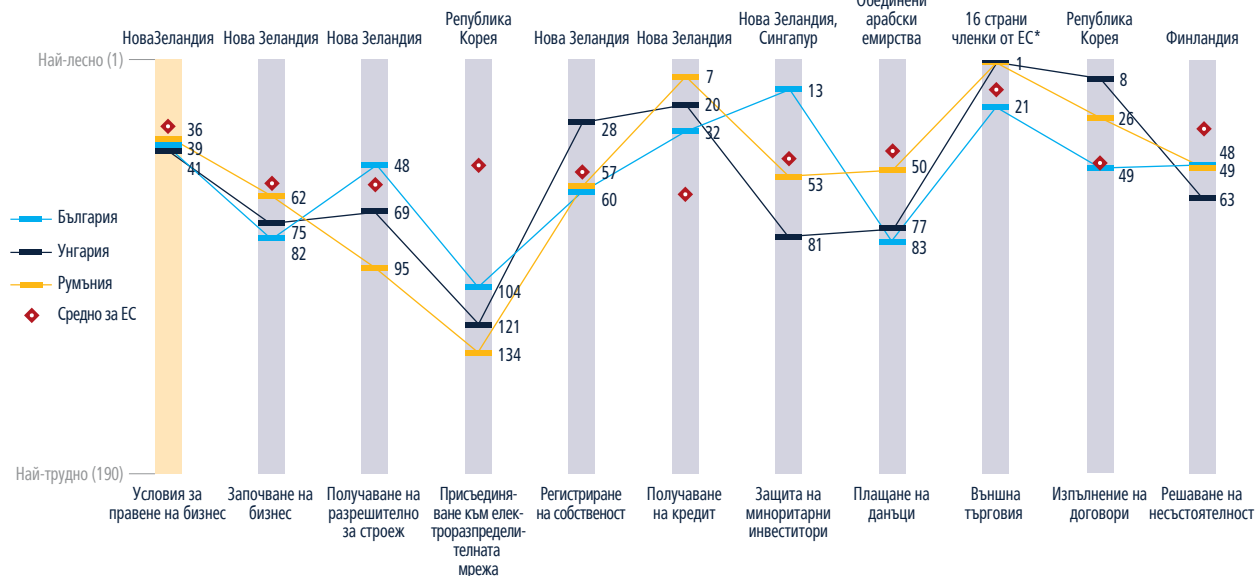
Забележка: Отстоянието до лидерите показва колко е далеч съответната страна до най- добрия резултат, постигнат от всяка друга страна по индикаторите в *Правене на бизнес*. Измерва се от 0 до 100 като 100 представлява най-добрата практика (колкото е по-висок резултатът, толкова по-добре). България, Унгария и Румъния както и други страни членки от ЕС са представени от столиците си (които са и най-големите бизнес градове съответно за трите страни). Данните се основават на доклада *Правене на бизнес 2017*.

Унгария надминава средните нива в страните от ЕС в няколко области, включително регистриране на собственост и външна търговия (фигура 1.3). Румъния се нарежда до държавите заемащи челни места по вземане на кредит, а България – по защита на миноритарни

инвеститори. Тази неравномерност на резултатите в темите, отчетени в *Правене на бизнес*, показва, че регулаторната реформа остава недовършена и съществуват още възможности за постигане на повишена конкурентоспособност.

ФИГУРА 1.3 България, Унгария и Румъния глобално се класират високо според едни теми отчетени в *Правене на бизнес* и относително по-ниско според други

Глобално класиране (1–190)

Източник: База данни на *Правене на бизнес*.

Забележка: България, Унгария и Румъния, както и останалите страни-членки на ЕС взети в предвид за изчисляването на средния резултат за ЕС, са представени от столицата им (която е и най-големият им бизнес град). Данните се основават на доклада *Правене на бизнес 2017*.

* Това са Австрия, Белгия, Хърватска, Чешка република, Дания, Франция, Унгария, Италия, Люксембург, Холандия, Полша, Португалия, Румъния, Словения, Словакия Република и Испания

КАКВО ИЗМЕРВА ДОКЛАДА ПРАВЕНЕ НА БИЗНЕС В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ 2017: БЪЛГАРИЯ, УНГАРИЯ И РУМЪНИЯ?

Правене на бизнес проследява бизнес регламентите, които засягат малките и средни местни дружества. В ежегодната си публикация всяка страна се представя от най-големия си бизнес град. В докладите на *Правене на бизнес* на поднационално ниво изпъкват доста различия, тъй като много регламенти и административни мерки се изпълняват или определят от местните власти. Координирането на различните нива на управление и институции е от съществено значение за намаляване на регулаторната тежест върху фирмите. От гледна точка на предприемача е без значение дали дадено изискване идва от

общината, регионалните власти или национална институция. Това проучване е най-новото от поредицата за бенчмарк на втора група градове в една или повече страни-членки на ЕС, така че да се даде по-пълно представяне на бизнеса и регулаторната среда.⁵ Това издание обхваща 22 града в България, Унгария и Румъния.⁶ Акцентът е върху индикатори, които отчитат сложността и цената на регулаторните процеси, както и тези които отчитат силата на правните институции, засягащи пет етапа от жизнения цикъл на малките до средни местни дружества: започване на бизнес, получаване на разрешително за строеж, присъединяване към електроразпределителната мрежа, регистриране на собственост и изпълнение на договор в местен съд. Осъществяването на регулаторни реформи на национално и на поднационално ниво увеличи темпа на конвергенция към най-добрите практики.

КАКВИ СА ОСНОВНИТЕ ЗАКЛЮЧЕНИЯ?

Резултатите показват съществени различия между бизнес регламентите и тяхното приложение както в трите страни така и между отделните градове в тях (таблица 1.1). Ако се сравняват по регионален признак, унгарските градове имат по-добри резултати в четири от петте отчетени теми. Но пък те изостават по отношение на индикатора започване на бизнес —където четири български града заемат първите позиции— заради високите разходи (почти два пъти над средните за ЕС) и най-високия изискуем минимален капитал в ЕС. При теми, където местните власти имат по-голяма независимост в развитието и прилагането на регулаторни правила, като например получаване на разрешително за строеж и присъединяване към електроразпределителна

ТАБЛИЦА 1.1 Колко близо са 22-та града от проучването до най-добрите регулаторни практики по света?

Град (Страна)	Започване на бизнес		Получаване на разрешително за строеж		Присъединяване към електроразпределителната мрежа		Регистриране на собственост		Изпълнение на договори	
	отстояние до лидерите DTF	Място	отстояние до лидерите DTF	Място	отстояние до лидерите DTF	Място	отстояние до лидерите DTF	Място	отстояние до лидерите DTF	Място
Бургас (България)	90.05	3	69.23	11	65.49	3	70.67	18	72.68	15
Плевен (България)	90.50	2	71.92	8	54.66	13	70.44	19	73.63	12
Пловдив (България)	90.05	3	68.30	12	65.06	5	69.59	21	72.36	17
Русе (България)	88.33	11	71.34	9	54.71	12	71.53	17	75.38	7
София (България)	86.82	21	72.75	6	54.64	14	69.23	22	67.04	20
Варна (България)	90.56	1	70.53	10	59.05	10	70.19	20	74.23	9
Будапеща (Унгария)	87.28	20	67.89	13	63.25	7	80.08	6	73.75	11
Дебрецен (Унгария)	87.61	13	72.71	7	63.36	6	81.16	1	81.72	1
Гьор (Унгария)	87.32	18	73.35	5	63.25	7	80.80	4	74.20	10
Мишкоц (Унгария)	87.61	13	73.47	4	61.76	9	80.92	2	79.53	2
Печ (Унгария)	87.61	13	75.58	1	65.21	4	79.96	7	77.07	4
Сегед (Унгария)	87.57	16	74.38	2	67.46	1	80.80	4	75.98	6
Секешфехервар (Унгария)	87.32	18	73.70	3	65.53	2	80.92	2	79.12	3
Брашов (Румъния)	88.78	9	56.28	17	49.56	19	74.65	9	64.24	22
Букурещ (Румъния)	89.53	5	58.09	15	53.23	15	74.65	9	72.25	18
Клуж-Напока (Румъния)	88.78	9	54.32	20	50.41	18	73.81	16	73.34	14
Констанца (Румъния)	87.52	17	49.26	21	49.06	20	74.65	9	75.04	8
Крайова (Румъния)	86.27	22	61.31	14	53.01	16	74.65	9	73.37	13
Яш (Румъния)	88.28	12	56.01	18	57.76	11	74.65	9	72.64	16
Орадея (Румъния)	89.53	5	57.84	16	50.80	17	75.48	8	72.01	19
Плоещ (Румъния)	89.53	5	54.40	19	47.22	21	74.64	15	65.86	21
Тимишоара (Румъния)	89.53	5	48.92	22	43.56	22	74.65	9	76.13	5

Източник: База данни *Правене на бизнес*.

Забележка: Резултатът отстоянието от лидерите (DTF) показва колко далече е определен град от най-добрия постигнат резултат по всеки един индикатор в *Правене на бизнес*. Резултатът е от 0 до 100, като 100 представляват най-добрата практика (колкото по-висок е резултатът, толкова по-добре). За повече подробности вижте раздела „Относно *Правене на бизнес* в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния“. Данните за Букурещ, Будапеща и София са преразгледани след публикацията *Правене на бизнес 2017*. Пълният набор от данни може да бъде намерен на уебсайта *Правене на бизнес* <http://www.doingbusiness.org>.

мрежа, румънските градове имат най-ниски резултати.

По-подробен поглед върху класирането навежда на няколко наблюдения. Първо, Будапеща и София изостават от повечето от по-малките градове в Унгария и България. Тези резултати може да се отдадат отчасти на по-високото търсене на бизнес услуги в големите бизнес градове в сравнение с по-малките. Например, в Будапеща се случват повече продажби на имоти за една година отколкото всички други шест града в Унгария взети заедно.⁷ Букурещ се нарежда измежду челните румънски градове във

всички области, с изключение на изпълнение на договори — доказвайки, че големите градове могат да бъдат ефективни и да предлагат качествени услуги като инвестират в модерна администрация и капитализират от икономията от мащаба.

Второ, най-големите поднационални различия са в България и Румъния. В България, Варна е с 20 места над София (на първо място) при започване на бизнес — докато Русе е 13 места преди София при изпълнението на договори. В Румъния, Букурещ е 17 позиции преди Крайова (на най-ниска позиция) според започване на

бизнес — и Тимишоара е 17 места преди Брашов (също най-ниско в класирането) според изпълнението на договори. Градовете в Унгария показват по-хомогенни резултати. Всички са класирани в първата половина според четири теми, с изключение на Будапеща, която се класира според три теми и която се намира във втората половина според индикатора започване на бизнес.

Трето, нито един град не заема челни места във всички теми. Всеки град се нарежда на първата половина измежду 22-та града според поне един индикатор, както и във

втората половина според поне един друг. (виж таблица 1.1). Например Варна (България) е на първо място в класацията по започване на бизнес, но на едно от най-ниските места по регистрация на собственост. И докато Орадея (Румъния) се нарежда на върха според започване на бизнес, то този град би могъл да вземе пример от Тимишоара (Румъния) да за подобри резултата си по изпълнение на договори. В Унгария, Будапеща може да вземе пример от Печ или Сегед за да подобри ефективността при получаване на разрешително за строеж. В Румъния, Тимишоара и Констанца биха могли да дадат положителен пример за изпълнение на договори. Тези различия на поднационално ниво в регулаторната ефективност биха могли да помогнат на законодателите да идентифицират области, където могат да се постигнат подобрения без значими законови промени (фигура 1.4).

Четвърто, резултатът отстояние до лидерите—което показва в абсолютна величина колко далеч е всеки град от най-добрите практики

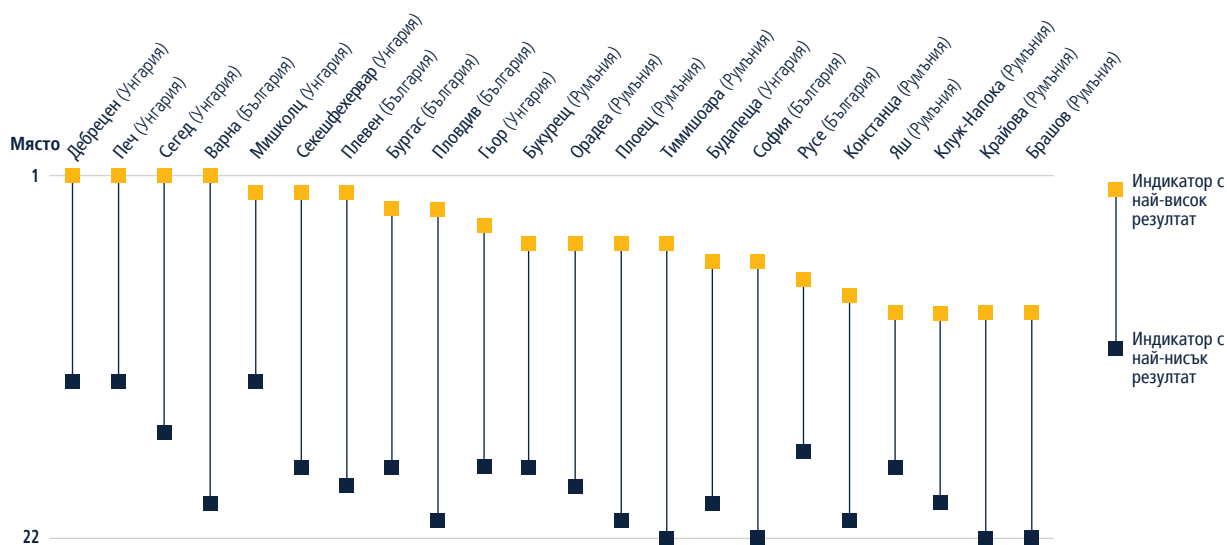
в света и дава основа за класиране на градовете— разкрива, че най-силно изразените разлики в резултатите са при индикаторите получаване на разрешително за строеж, присъединяване към електроразпределителната мрежа и изпълнение на договори. Това не е изненадващо, защото доста изисквания в процеса на издаване на разрешително за строеж са компетенции на общините, различни електроразпределителни дружества доставят електроенергия в различни региони във всяка страна и също така ролята именно на местните съдилища е от първостепенно значение при изпълнението на договори. Пропуските в представянето на градовете във всяка страна предполагат, че те могат да извлекат важни поуки както и да обменят опит и това би било фактор за увеличаване на относителната конкурентоспособност не само отделно във всяка страна, но и глобално.

Например, резултатът отстояние до лидерите според индикатора

получаване на разрешително за строеж, отчита големи различия сред унгарските градове (фигура 1.5). Печ има резултат (75.58), който го нарежда преди Белгия и Норвегия и заедно със Сегед, тези два града имат по-високи от средните за ЕС величини (74.14). Обратно, резултатът на Будапеща (67.89) е почти 8 точки по-нисък от Печ и доста по-ниско от средният за ЕС, макар и да е по-висок от средните глобални стойности (65.76). Големото натоварване в службата на главния архитект на Будапеща, довежда до по-дълго чакане за получаване на разрешително за градското планиране там, отколкото в който и да е друг град в Унгария. Будапеща е и единственият град, където свързването с вода и канализация се извършват от отделни ведомства.

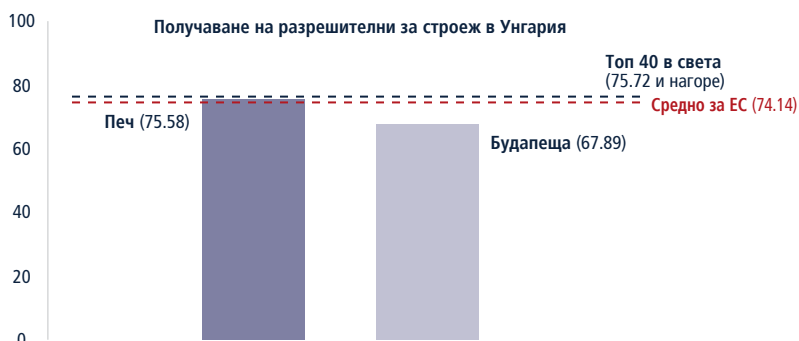
При индикатора присъединяване към електроразпределителната мрежа в България изпъкват големи контрасти между градовете. Резултатът отстояние до лидерите на София (54.64) е доста под

ФИГУРА 1.4 Неравномерното представяне в различните теми отчетени за всеки град, разкрива възможности за реформи и обмен на добри практики

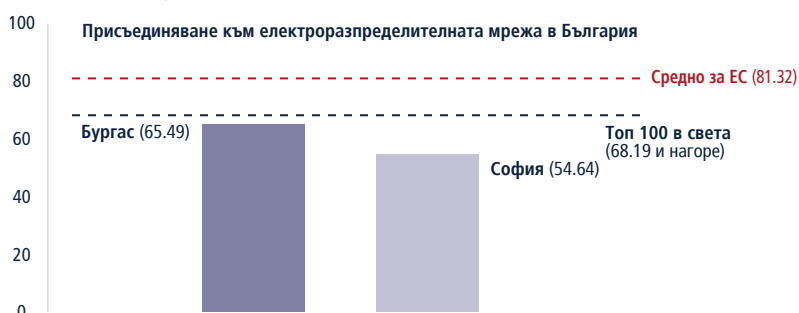

ФИГУРА 1.5 Отбелязани пропуски в резултатите по получаване на разрешителни за строеж, присъединяване към електроразпределителната мрежа и изпълнение на договори

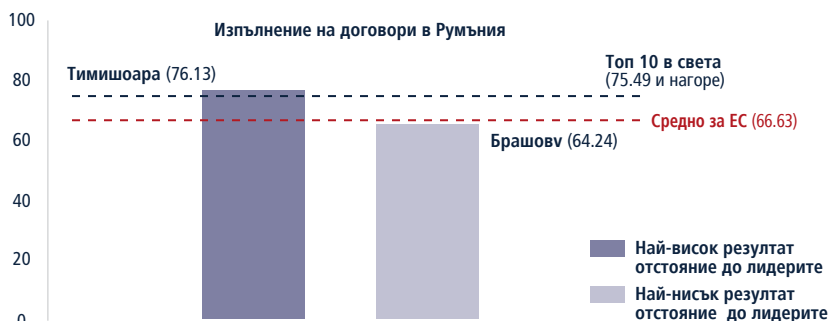
Отстояние до лидерите (0–100)

Отстояние до лидерите (0–100)

Отстояние до лидерите (0–100)

Източник: База данни на *Правене на бизнес*

Забележка: Резултатът отстояние до лидерите (DTF) показва колко далече е определен град от най-добрия постигнат резултат по всеки един индикатор в *Правене на бизнес*. Резултатът е от 0 до 100, като 100 представлява най-добрата практика (колкото по-висок е резултатът, толкова по-добре). Средните стойности за ЕС се основават на данни за икономиката на 28-те страни-членки на ЕС.

средното в глобално отношение. Междувременно резултатът на Бургас (65.49) е близо до средната глобална величина. Ако София успее да приеме добрите практики, установени другаде в България, за да съкрати времетраенето и да намали разходите в процеса на присъединяване, не само ще се

придвижи в класацията на 22-та града в този доклад, но и като цяло България представена от София, би се придвижила нагоре по глобален резултат.

Подобни различия се виждат и при градовете в Румъния при изпълнението на договори. Резултатът

отстояние до лидерите е 12 точки по-високо в Тимишоара отколкото в Брашов. Резултатът от Тимишоара (76.13) е вторият най-добър сред страните-членки на ЕС, след този на Литва. Междувременно резултатът на Брашов (64.24) е по-нисък от средния за ЕС. Предимството на Тимишоара е че има отделно търговско подразделение, както и усъвършенствана система за електронно управление на делата в съда. В Брашов, където тези елементи отсъстват, разрешаване и изпълнение на търговска жалба отнема почти осем месеца повече.

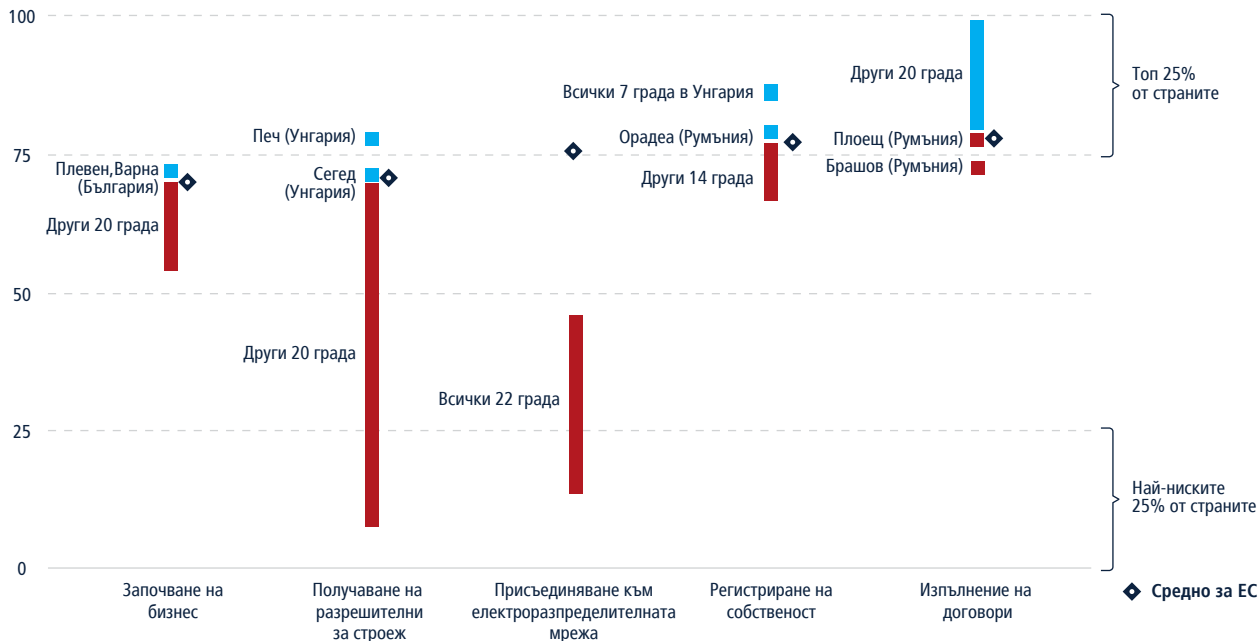
При сравняване на резултатите на европейско и глобално ниво се забелязва че всяка страна има поне един град, който надминава средното ниво на ЕС в поне една тема (фигура 1.6). Два български града, единствените от 22-та, Варна и Плевен, са над средното ниво в ЕС относно започване на бизнес. Предимствата в тези два града са ниски начални разходи, по-бърза процедура по регистрация на ДДС, и по-опростен процес не налагащ регистрация в общината.

Печ е не само унгарският шампион по отношение на получаване на разрешителни за строеж; заедно със Сегед, тези 2 града надхвърлят средното ниво в ЕС в тази тема. В Печ се изискват най-малко процедури и благодарение отчасти на доброто ниво на служителите под ръководството на главния архитект, се издават разрешителни за строеж и ползване на жилища по-бързо от всички останали градове в Унгария.

Градовете в Унгария се открояват според условията за регистриране на собственост благодарение на ясен процес за прехвърляне на собственост и високи резултати според индекса за териториално управление. Орадея (Румъния) също успява да надвиши средния

ФИГУРА 1.6 Поне един град във всяка страна надминава средните величини в ЕС по поне една отчетена тема

Общ процентил на резултатите според отстояние до лидерите

Източник: База данни на *Правене на бизнес*Забележка: Глобалните данни изразени в проценти се базират на обща извадка по *Правене на бизнес* която съдържа 190 държави. Средното ниво на ЕС се базира на нивото на икономиката на 28-те държави членки.

показател за ЕС. Докато в Румъния данните за кадастъра се съхраняват предимно на хартиен носител, в Орадеа те предимно се сканират.

Всички градове в България, Унгария, и най-вече Румъния, надвишават средното ниво за ЕС по изпълнение на договори. Всъщност Дебрецен, Мишколец и Секешфехервар в Унгария надминават Литва, най-добре представящата се страна в ЕС, благодарение на ниските разходи и бързите дела —най-много до 14 месеца. Два града изключения са Брашов и Плоещ, които отчитат по-големи забавяния по време на съдебния процес, високи първоначални разходи по принудителното изпълнение и по-ниски оценки на индекса на качество в съдебните процеси.

Нито един град не е близо до средното ниво на ЕС по присъединяване към електроразпределителната

мрежа. Получаването на нова връзка отнема повече време и в трите страни, отколкото в която и да е друга страна-членка на ЕС. Дори в Яш (Румъния), с най-бърз процес сред 22-те града, предприемачът трябва да чака почти три месеца по-дълго отколкото средно в ЕС и пет месеца по-дълго в сравнение с най-добрите държави в ЕС (Австрия и Германия).

ОТТУК НАПРЕД

Що се отнася до икономиката, обикновено разговорът се завърта около фискалните и монетарни мерки, които правителството може да предприеме. По-малко внимание се обръща на отделните компоненти които придържат икономиката например регламентите, които уреждат лицензирането на бизнеса, сделките с недвижима собственост или предоставянето на основни комунални услуги.

Въпреки това ефектът от обсъжданите фискални и монетарни мерки би бил набързо заличен, ако компонентите на икономиката не функционират добре. Правилното регулиране на бизнес правилата —чрез постигането на точен баланс между даване възможност на частния сектор да се развива и постигането на целите на държавната политика— изисква координирани усилия от страна на тези които създават и тези които прилагат политиките на всички нива на управление. Правителството може да се опита да създаде правила, които улесняват предприемачите да започнат и да управляват бизнес. Но от най-голямо значение е начинът, по който тези регламенти се изпълняват на практика.

Годишният доклад *Правене на бизнес* има за цел да насочи вниманието към това, как бюрокрацията засяга малките и средни

предприятия както и да се насърчават правителствата за да взаимстват от добрите световни практики. Поднационалните доклади напомнят на държавите, че е добре да се погледне вътре в страната за да се открият тези добри практики. Те могат да бъдат намерени извън най-големия бизнес град. За администрацията на всеки един град би било по-трудно да твърди, че не може да подобри практиките си, ако друг град, който е при същите регулаторни условия, осигурява на бизнеса по-ефективни, по-евтини и по-висококачествени услуги.

Този доклад разкрива различия както между, така и в рамките на страните. Разликите в регулаторните практики на различни места могат да помогнат на местните законодатели да определят приоритетните области за реформа и да намерят добри практики, които да ориентират пътя напред. В доклада са посочени добри местни и глобални практики, както и възможности за регулаторна реформа във всяка страна (таблица 1.2).

Когато се говори за подобрения, се появяват някои общи теми. Една такава тема е сложността на процедурите. С някои изключения, повечето от 22-те града имат процедури за започване на бизнес, получаване на строителни разрешителни, регистриране на собственост и присъединяване към електро-разпределителната мрежа, които са по-сложни от средните за ЕС.⁸ В България предприемачът трябва да премине през осем процедури за прехвърляне на собственост, това е два пъти повече от средния брой процедури в ЕС. Спазването само на изискванията за внасяне на общински данъци изисква две процедури. По подобен начин предприемачите в строителството в Румъния трябва да получат най-малко шест различни предварителни документа

и одобрения преди да получат разрешително за строеж, включително разрешителни от Здравният департамент, Агенцията по околна среда и Инспектората за извънредни ситуации. За да се подобри този процес, местните служители могат да се поучат от практиката в Крайова където се свикват представители на всички ведомства за комунални услуги, които решават какви одобрения са необходими. Кметството получава всички разрешителни от името на кандидата срещу допълнителна такса. Законодателите могат и да погледнат примери от други държави. Например Грузия групира всички неведомствени агенции на едно място и така всички разрешителни се получават наведнъж. Това не само опростява процеса но и намалява времето нужно за получаване на одобрения преди строеж от 70 дни на 15.

Втората обща тема са неравномерния брой трансакции, които също оказват влияние върху ефективността на процесите в някои градове. В София например, по-големият обем сделки за продажба на недвижими имоти е причина за по-дълъг период на изчакване при прехвърляне на собственост, отколкото в другите български градове. По подобен начин в Будапеща голямото натоварване в офиса на главния архитект води до по-голямо чакане за одобрение на градоустройствения план, два пъти по-продължително от това в останалите градове в Унгария. В Будапеща това отнема средно един месец, в другите градове-две седмици. Сред румънските градове Плоещ има най-големи трудности с нивото на натоварване по делата, заемайки второ място след Букурещ.⁹ Времето от подаване на жалба до получаване на решение там възлиза на 16 месеца, което е второто най-дълго от всички 22 градове. В България съдиите в

съдилищата в София имат значително повече дела, отколкото тези в Плевен и Русе, които се и справят по бързо.¹⁰ Тази по-голяма натовареност изостря проблемите с инфраструктурата на информационните технологии и вътрешните процеси, което прави София града с най-големи закъснения по съдебни дела. Проблемите с неравномерната натовареност на дела в България са добре известни и са повдигани и преди от Европейската комисия и Световната банка.¹¹

В същото време не всички градове с голямо натоварване срещат трудности. Доброто управление, добре обученият персонал и ефективните вътрешни процеси могат да допринесат много за намаляване на проблемите, свързани с натоварването, без да е необходимо да се вложат допълнителни ресурси. Въпреки че в Будапеща има повече сделки за продажба на имоти отколкото във всички други шест града в Унгария,¹² в Будапеща се прехвърля имоти по-бързо отколкото в Печ, където натоварването е по-слабо. В Румъния големите градове като Букурещ и Тимишоара издават идентификационния номер по регистрация по ДДС по-бързо от други. Букурещ получава по-голям брой дела на съдия в първоинстанционните си съдилища в сравнение с останалите румънски градове,¹³ и въпреки това договорите се изпълняват по-бързо от градове които имат 20-40% по-малко дела. София обработва значително повече заявления за издаване на разрешителни за строеж от който и да е друг град в България, но успява да постигне по-бързи резултати по продължителност на процеса по одобрение благодарение на възможността за бързи услуги, но съответно и с по-високи такси за тях (така процеса на издаване на разрешително за строеж в София е най-скъп спрямо останалите български градове).

ТАБЛИЦА 1.2 Потенциални възможности за подобрения в България, Унгария и Румъния

Регулаторни теми	България	Унгария	Румъния	Препоръки за реформи
Започване на бизнес	<ul style="list-style-type: none"> • • • • 	<ul style="list-style-type: none"> • • • • 	<ul style="list-style-type: none"> • • • • • • • 	<ul style="list-style-type: none"> Опростяване на процеса по регистрация по ДДС Насърчаване на онлайн бизнес регистрациите и премахване на необходимостта за посещение в търговския регистър за получаване на сертификат за учредяване Намаляване или премахване на минималния изискуем капитал за внасяне за дружествата с ограничена отговорност Намесата на правни посредници (юристи, нотариуси) би следвало да е по избор, а не задължителна Преглед на изискванията от различните общини Разрастване на онлайн платформата и включване на регистрации по труд и социално осигуряване Разглеждане на възможността някои изисквания (например членство в търговска камара или депозиране в банка на символична сума минимален капитал) да бъдат премахнати, що се отнася за малките и средни по големина дружества Въвеждане на единен идентификационен номер
Получаване на разрешително за строеж	<ul style="list-style-type: none"> • • • • • • 	<ul style="list-style-type: none"> • • • 	<ul style="list-style-type: none"> • • • • • • • • 	<ul style="list-style-type: none"> Консолидирани изисквания и нормативни актове в процеса на разрешаване на строеж Приемане на метод на база оценка на риска при екологични одобрения Преглед на структурата на разходите за разрешителни за строеж Хармонизиране на процеса на издаване на одобрения преди началото на строежа Разширяване на електронните платформи в процеса по разрешаване на строителство Изясняване на отговорностите на строителния надзор спрямо общините и другите участници в процеса на разрешаване на строеж Консолидиране на окончателните инспекции и одобрения след завършването на строежа Предложение да се потърсят лесни начини за опростяване на процеса по разрешаване на строителство, например удължаване на валидността на извлечението от кадастъра или премахване на необходимостта за предаване на документи които агенцията по регистрация би следвало да има, като например необходимостта от проверка от Камарата на архитектите
Присъединяване към електроразпределителната мрежа	<ul style="list-style-type: none"> • • • • • 	<ul style="list-style-type: none"> • • • 	<ul style="list-style-type: none"> • • • • • • 	<ul style="list-style-type: none"> Въвеждане на правила за тълкуване на мълчанието като съгласие и методи основани на оценката на риска за намаляване сроковете в одобренията преди изграждане на връзката Организиране на вътрешни одобрения преди връзката Идентифициране на благоприятни възможности за опростяване на изискванията, като например подписване на договор с изпълнител или изисквания за предварително одобрение и одобрения на връзки Изясняване и по-добра комуникация в процеса и изискванията при присъединяване към електроразпределителната мрежа Преглед на разходите за получаване на нова връзка Засилване на усилията за надеждно захранване
Регистриране на собственост	<ul style="list-style-type: none"> • • • • • • • • 	<ul style="list-style-type: none"> • • • 	<ul style="list-style-type: none"> • • • • • • • • 	<ul style="list-style-type: none"> Актуализиране на данъчната информация на местно и национално ниво чрез обвързване на системите между институциите Премахване на необходимостта за проверка на актуално състояние в Търговския регистър Оценка доколко е възможно да се намалят таксите по регистриране на собственост Въвеждане на стандартизирани договори за прехвърляне на собственост и обмисляне на премахване задължително използване услугите на юристи и нотариуси Разширяване на кадастралното покритие и регистрирането на имоти Създаване на електронна платформа за регистриране на собственост Въвеждане на механизми за успешно разрешаване на спорове за земя Публикуване на годишни статистики за завършени трансакции и брой на спорове за земя
Изпълнение на договори	<ul style="list-style-type: none"> • • • • • • 	<ul style="list-style-type: none"> • • • • 	<ul style="list-style-type: none"> • • • • • • • 	<ul style="list-style-type: none"> Активно управление на досъдебното производство Определяне по закон на максимален брой отлагания по дело Опростяване на изчисляването и преглед на съдебните разноски Публикуване на решенията онлайн, свободно достъпни за всички Въвеждане на електронно съхранение на документи и подобряване на електронните плащания Въвеждане на съдилища за малки материални дела, или опростени процедури по такива дела Прилагане на анализ на делата с цел да се балансира натоварването

Забележка: Всички препоръки за реформи за представени подробно в част „Какво може да бъде подобро?“ на съответната глава в доклада.

Друга обща тема е използването на системи за информационни технологии за повишаване на ефективността и предоставяне на услуги за електронно правителство. България и Румъния са въвели електронни заявления за регистрация на фирми, като това бележи нееднакъв успех. Докато в България почти три четвърти от новите дружества с ограничена отговорност са регистрирани онлайн,¹⁴ в Румъния делът е по-малко от 1% в много градове.¹⁵ За да се приложи електронна регистрация в по-големи мащаби, румънските градове биха могли първо да погледнат примера на Констанца, където благодарение на усилията за достиг до всички, положени от търговската камара, нивото на регистрация е 24%. Също така могат да вземат и пример от България, която предлага по-ниски тарифи за онлайн регистрация с цел насърчаването и.

Междувременно Румъния разполага със система за електронно управление на делата в цялата страна, въпреки че някои съдилища използват нейните функции по-ефективно от други. Някои дори са направили и

свои софтуерни добавки. Един пример е софтуерът „Infodosar“, разработен от съдилищата в Клуж-Напока и Тимишоара, който позволява на страните по спора по-голям достъп до съдебни документи. В България, от друга страна, София има различен софтуер от другите градове и по-ограничени характеристики за ползвателите от съдилищата.

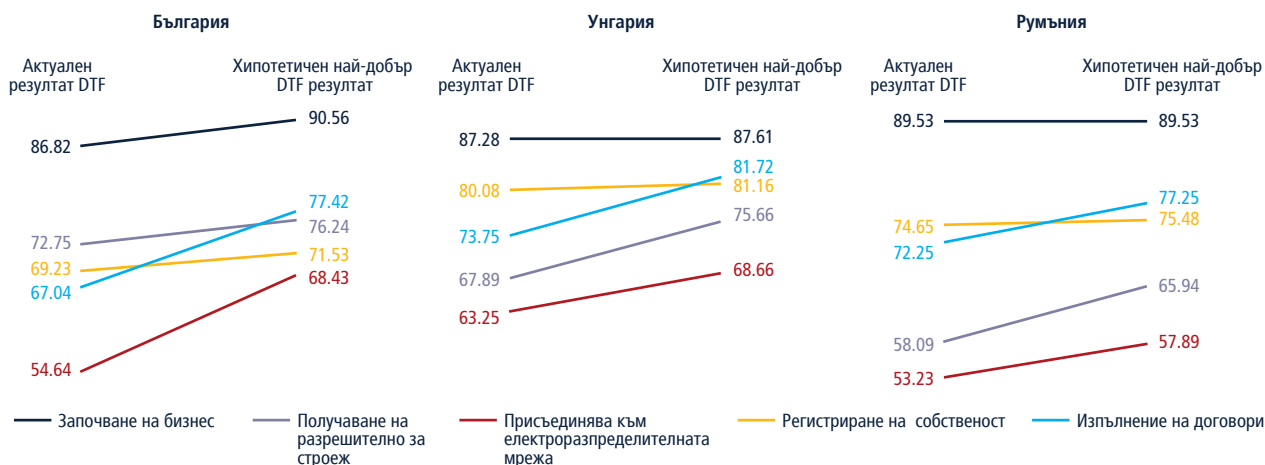
Унгария е водеща в услугите за електронно правителство. Всички нови фирми са регистрирани по електронен път от 2008 г., когато електронната регистрация става задължителна. Въведени са системи за информационни технологии в съдилищата, където електронното подаване е задължително за търговски дела и има добре функционираща система за електронно управление на делата. Освен това съществуват електронни платформи за разрешаване на строителство и регистрация на имоти. Използването на системите за бизнес внедряване и прехвърляне на собственост обаче се ограничава до юридически специалисти или институции като банки, което води до увеличаване на разходите за тези сделки.

Градовете могат да извлекат големи ползи за конкурентоспособност, като възприемат добри практики налични в собствената им страна (фигура 1.7). И тъй като София, Будапеща и Букурещ (най-големият бизнес град в страната) представляват България, Унгария и Румъния в световната класация *Правене на бизнес*, подобренията в тези градове ще се отразят изцяло върху класацията на тяхната страна. Освен по започването на бизнес в Румъния, където Букурещ се нарежда на първо място сред деветте града, и в трите страни би могло да се извлекат ползи в измерваните области.

Наистина, ако България беше представена в започване на бизнес не от София, а от Варна —където стартирането отнема девет дни по-малко и не се изисква регистрация в общината— страната ще увеличи резултата отстоянието до лидерите с почти 4 точки и ще скочи с 25 места в класирането -от 82 на 57 място.

По отношение присъединяване към електроразпределителната мрежа ако град в Унгария, достигне

ФИГУРА 1.7 Ако се приемат всички местни добри практики, като цяло представянето на всяка една страна ще се подобри

Източник: База данни *Правене на бизнес*.

Забележка: За актуалния резултат (DTF), всяка държава е представена от столицата си която е и нейния най-голям бизнес град). Хипотетичния резултат (DTF) се базира на най-доброто представяне измежду оценените градове в една страна. Резултатът (DTF) показва колко далече е определено населено място от най-добрия постигнат резултат за всяка страна в *Правене на бизнес*. Резултатът е от 0 до 100, като 100 представляват най-добрата практика (колкото по-висок е резултатът, толкова по-добре).

нива на ефективност, като тези на Секешфехервар, и надеждност в доставянето като тази на Сегед, то отстоянието до лидерите ще се повиши с повече от 5 места в сравнение със сегашния резултат за Унгария (представена от Будапеща). Този хипотетичен град ще има глобален резултат 98, 23 места по-висока от сегашната класация на Унгария от 121. По подобен начин градът, използващ най-добрите практики в Унгария за получаване на строителни разрешителни, ще бъде 42 в световната класация, след Финландия и преди Норвегия.

Румънски град, който приема съдебната ефективност на Тимишоара, и разходите в Яш, където адвокатските такси са ниски, ще се нареди сред първите 10 страни в световен мащаб по отношение на лесното изпълнение на договорите. В Тимишоара съдиите използват системата за електронно управление на делата, за да се намалят административните тежести. Те също така извършват по-бързо фазата на подаване, тъй като е по-малко вероятно от съдиите в другите румънски градове да поискат преразглеждане на първоначалната жалба.

Потенциалните ползи са по-скромни при регистрирането на собственост. И в трите страни един хипотетичен град, приемащ местни добри практики по тази тема, ще има отстояние до граничния резултат само с 1 място по-висок от сегашния резултат за страната която представя.

Други страни предлагат примери за това, как функционира обмяната на опит. В Италия след публикуването на *Правене на бизнес в Италия 2013* министърът на правосъдието използва данни на поднационално ниво в официалната си реч, с която откри съдебната 2013 година. Министърът говори в Торино, градът, който се нарежда на първо място

според условията за изпълнението на договорите, и представи местния съд като пример за добра практика за други италиански съдилища.

Друг пример идва от Мексико, където Федералната комисия за регулаторно усъвършенстване (COFEMER) организира конференция на всеки две години, чрез която се позволява на всеки щат да сподели своя опит в подобряването на регулирането. Взаимният обмен на опит също се осъществява, когато политиките посещават съседни държави и градове. Например, политиките от Колима посетиха Синалоа, за да научат за електронната система на този щат за издаване на разрешения за ползване на земя. Скоро Колима въведе подобна система и на собствения си уебсайт. Не е изненадващо, че данните показват, че щатите, които имат по-голяма ефективност да поддържат диалог помежду си, също имат по-добра регулаторна

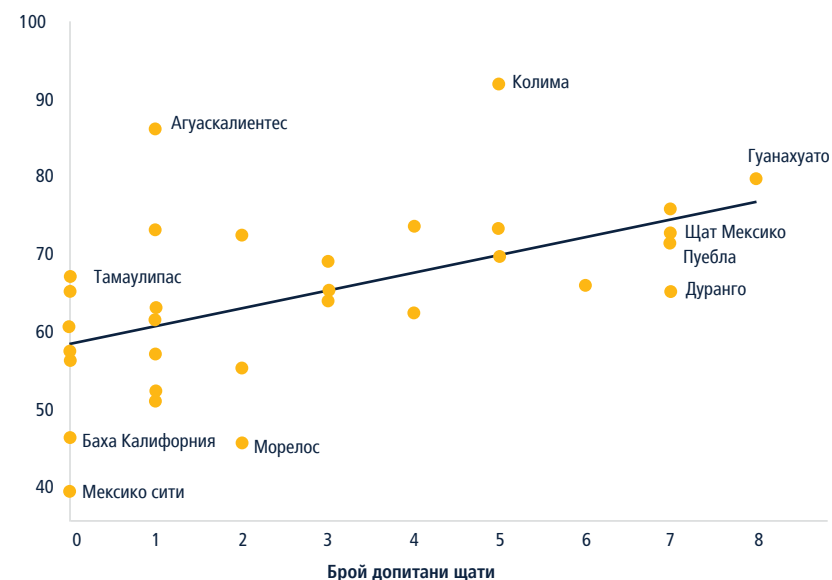
среда, измерена чрез *Правене на бизнес* (фигура 1.8).

Мексиканските власти също направиха крачка напред. Министерството на икономиката използва *Правене на бизнес* и други показатели за целите на мониторинга и оценката. Финансовата институция Fondo PYME предлага субсидии за щати и общини, които осъществяват проекти за регулаторна реформа, за да подобрят своя инвестиционен климат и конкурентоспособност. Подобряването на показателите е включено в условията на заявленията с които населените места искат финансови средства.

Консултацията със заинтересованите страни е друга ключова част от процеса на регулаторната реформа. Например в Полша, наличието на поднационални констатации в *Правене на бизнес в Полша 2015 г.* създава основа

ФИГУРА 1.8 Как мексиканските щати поддържат партньорски диалог и така създават по-добра бизнес регулаторна среда

Среден резултат на отстоянието до лидерите за четирите измерени теми (0–100)

Източник: База данни *Правене на бизнес*, въз основа на данни от ноември 2013 по-време на консултативни срещи в местни власти от мексикански щати.

Забележка: Корелацията между резултата на отстоянието до лидерите и брой на консултираните щати от други щати е 0,53, като взаимовръзката е значителна на ниво 1%.

за диалог между националните и местните политици, за да се гарантира ефективното въвеждане и прилагане на новия закон за строителството който е в сила в цялата страна. Многобройни изменения и несъгласувано разпространение доведоха до объркване и неравномерно прилагане в градовете. Както заяви местен служител от Олщин: „Регламентът е сложен и отворен за тълкуване. Строителните предприемачи търсят общински служители, които да тълкуват правилата. Трябваше да издадем повече от 20 документа насоки, за да осигурим еднакво тълкуване при прилагането на закона в нашия град „Да се направи закона по-хармонизиран, да се комуникират законодателни промени на всички заинтересовани страни—изпълнителни агенции, бизнес и правни общности и широката общественост— и да се издават насоки за тълкуване на закона стават приоритети на полското правителство, за да се гарантира, че промените са разбрани и приложени на практика.

По същия начин правителството на Унгария използва междуведомствен и публично-частен диалог за прокарване на регулаторните подобрения. Загрижено за запазването на темпа на растеж на икономиката на ниво 3-4%, правителството идентифицира като проблем бюрокрацията.¹⁶ През октомври 2016 г. се създаде Националният съвет по конкурентоспособност, който предложи мерки за подобряване на конкурентоспособността, подкрепа на малки и средни предприятия и справяне с предизвикателствата на пазара на труда и заплатите. Съветът се състои от представители на академичните среди, търговските камари и промишлеността и Унгарската агенция за насърчаване на инвестициите, както и частни фирми. Без разбиране на загрижеността на частния сектор и бариерите, които

пречат за стартиране, работа и растеж на бизнеса, никое правителство не може да претендира, че е създадо цялостна програма за реформи, която ще постигне реална промяна за бизнеса в страната.

Докато не съществува подход „единна мярка за всички“ към регулаторната реформа и всяка юрисдикция има свой път, много успешни законодатели-реформатори създават надзорни комитети на високо равнище, които отговарят за приоритетността на програмата за реформи и за поддържане на темпа на реформи. Успешните реформатори възлагат ясна отговорност за отчетност от страна на законотворците и политиците (например специално министерство или кабинета на министър-председателя). На ниво агенция процеса се прилага от технически работни групи. Най-успешните технически комитети имат представители от всички ключови агенции участващи в определена област, както и добре информирани участници от частния сектор.

Резултатите от това проучване предоставят възможност на политиците в България, Унгария и Румъния, за да се справят с пречките в инвестиционния климат, като използват примери в рамките на всяка от тези страни, както и в ЕС. Оптимистично е, че всяка страна се отличава в различни области. Има възможност за работа постепенно и смело, с всеобхватни мерки. Формулирането на амбициозен план, с ясни отговорности и цели за подобрене, би било първата стъпка в отговор на предизвикателствата. Насърчаването на конвергенцията между регионите и градовете към лидерите — и по този начин подобряването на условията за правене на бизнес в цялата страна — е начинание което си струва и донася големи по размер ползи за малките фирми.

БЕЛЕЖКИ

1. База Данни на Групата на световната банка, консултирани на 5 май 2017, <http://data.worldbank.org/indicator/>.
2. База данни за икономическа търговия, консултирана на 19 април 2017 г., <http://www.tradingeconomics.com>.
3. „Статистика за безработицата“, Евростат, консултирана на 19 април 2017 г., http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Student_statistics.
4. Европейска комисия, Регионална политика за интелигентен растеж на малки и средни предприятия: Ръководство за управление Управляващи органи и органи, отговарящи за разработването и прилагането на стратегии за научноизследователска и иновационна дейност за интелигентна специализация (Брюксел: Европейска комисия, 2013 г.), http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/sme_guide/sme_guide_en.pdf.
5. Предишни проучвания включват *Правене на бизнес в Полша 2015*, *Правене на бизнес в Испания 2015* и *Правене на бизнес в Италия 2013 г.*
6. Бургас, Плевен, Пловдив, Русе, София и Варна в България; Будапеща, Дебрецен, Гьор, Мишколц, Печ, Сегед и Сешексфехервар в Унгария; Брашов, Букурещ, Клуж-Напока, Констанца, Крайова, Яш, Орадеа, Плоещ и Тимшоара в Румъния.
7. Статистика, предоставена от Унгарското министерство на поземлената администрация (Foldhivatal).
8. Унгарските градове разполагат с редица процедури, чиито брой е по-малък от средния за ЕС по регистриране на собственост и са на средното за ЕС по присъединяване към електроразпределителната мрежа. Българските градове имат редица процедури, които са равни на средните за ЕС по започване на бизнес.
9. Румънски върховен съвет на магистратурата, Raport относно състоянието на правосъдието (Доклад за състоянието на правосъдието за 2015 г.), приложение I, <http://www.csm1909.ro>.
10. Висш съдебен съвет на Република България, „Данни за граждански дела на съдии за 2015 г.“, приложение 83 в обобщените статистически таблици за дейностите на съда за 2015 г., достъпни на <http://www.vss.justice.bg/page/view/1082>.
11. Европейска комисия, „Доклад на Комисията до Европейския парламент и до Съвета относно напредъка в България по механизма за сътрудничество и проверка“ COM(2017)43 окончателен (Европейска комисия, Брюксел, 2017 г., <https://ec.europa.eu/info/effective-justice>

/rule-law/assistance-БЪЛГАРИЯ-и
-Румъния-под-CVM/доклади-Прогрес
-България-и-romania_en; Световна
банка "Преглед на съдебната работа в
България, преразглеждане на текущите
и разходите (2008-2014 г.)" (Световна
банка, Вашингтон, окръг Колумбия,
2015 г.)

12. Статистика, предоставена от Унгарското министерство на поземлената администрация (Foldhivatal).
13. Върховният съвет на Република Македония, Доклад за състоянието на правосъдието за 2015 г., приложение I, <http://www.csm1909.ro>.
14. Статистика, предоставена от Търговския регистър в Агенцията по вписванията, България.
15. Статистика, предоставена от Националната служба по търговския регистър, Румъния.
16. Министерство на националната икономика на Унгария.

Резюме на результатите според всеки индикатор: Поднационални различия в регулаторните резултати в България

- Измежду шестте сравнени града в България, Русе е лидер в регистрирането на собственост и изпълнението на договори, Бургас в присъединяването към електроразпределителната мрежа. Варна се отличава с ефективна бизнес регистрация, а София – със сравнително бързия си процес на получаване на разрешително за строеж.
- Ако България се представя от Варна, а не София в световната класация на *Правене на бизнес*, България би се придвижила нагоре с 25 места, от 82-ро до 57-мо.
- София разполага с най-лесния и бърз процес на получаване на разрешително за строеж най-вече защото е единствения град предлагащ бърз вариант на доста общински услуги.

Всички градове в България имат еднаква регулаторна рамка. Така поднационалните различия в този доклад, се обуславят от други фактори. Единият е разликата в наличните ресурси и нивата на ефективност на местните служби на обществените власти, особено в областта на започване на бизнес, регистриране на собственост и изпълнение на договори. Друга е разликата в нивата на ефективност на общинските власти, които управляват в голяма степен процеса на получаване на разрешително на строеж. Третият фактор е присъединяването към електроразпределителната мрежа. В резултат на либерализацията на енергийния пазар в различни региони на страната действат различни разпределителни мрежи. Това води до различия между градовете, както и в ефективността на процеса за получаване на нова електрическа връзка, както и в качеството на електроснабдяването.

КЪДЕ ПРАВЕНЕТО НА БИЗНЕС В ПО-ЛЕСНО В БЪЛГАРИЯ?

ЗАПОЧВАНЕ НА БИЗНЕС

В България започването на бизнес е най-лесно във Варна, където отнема пет процедури и 14 дни

и най-трудно в София, където са необходими 6 процедури и 23 дни (фигура 2.1). Ако България бъде представена в световното класиране на *Правене на бизнес* от Варна а не София, то тя би се придвижила нагоре с 25 места, от 82-ро на 57-мо място. Основният фактор, който поражда различията са общинските изисквания. В Русе и София всички новорегистрирани предприятия трябва да уведомят общината относно вида дейност която ще изпълняват след като започнат да функционират. Докато обикновено уведомление е достатъчно в Русе, то в София се изпраща инспектор, който да провери фирмения офис, след което фирмата е регистрирана в бизнес регистъра на общината в рамките на 7 дни. Друг фактор, който поражда различия в България е времето нужно за регистрация по ДДС: докато в Плевен и Варна тя отнема 10 дена, в другите градове се чака 12 дена.

За да стане започването на бизнес по-лесно България би могла да следва примера от Унгария, като консолидира регистрацията по ДДС с бизнес и доходна данъчна регистрация в Агенцията по вписванията. Вместо да налагат отделна регистрация в общината, в Русе и София биха могли да се получават данни за всички регистрирани фирми от Агенцията по Вписванията, и като прилагат метод на оценка на риска

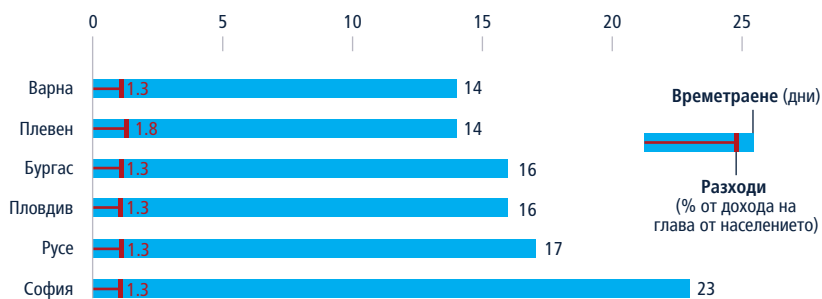
спрямо дейностите на фирмите, да определят дали би бил необходим инспектор.

ПОЛУЧАВАНЕ НА РАЗРЕШИТЕЛНО ЗА СТРОЕЖ

в България получаването на разрешително за строеж на обикновен склад включително и свързването му с вода и канализация изисква 18 процедури в Плевен, Русе и София, но 20 в Пловдив. Разликите произтичат отчасти от различните изисквания за прекарване на водоснабдителни и канализационни връзки. Измежду шестте български града, София разполага с най-бърз и лесен процес на получаване на разрешително за строеж, 97 дни- до голяма степен, защото е единствения град предлагащ бързи вариант срещу допълнителни такси за някои услуги в общината. В Русе е най-бавният процес на получаване на разрешително за строеж, 165 дни, заради дългото чакане за прекарване на вода, и неефективен процес на одобряване на поетапните инспекции по време на строеж. Но в Русе процесът е и най-евтин, 1.9% от стойността на склада, като това е единственият български град, където разходите са под средните за ЕС от 2.0%. В София процеса струва 4.6% от стойността на склада, отразявайки най-скъпи такси за ускорени процедури.

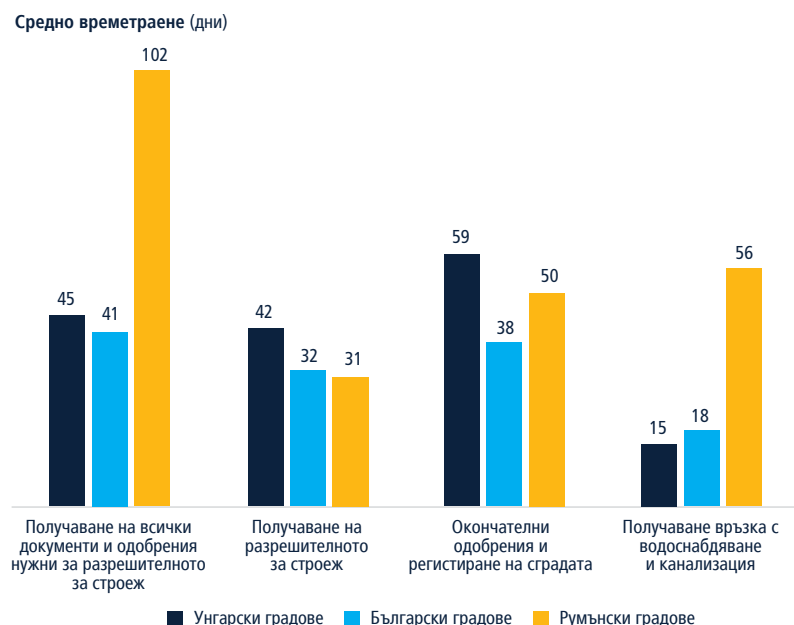
Сравнени с румънските и унгарските градове, българските градове са по-бързи (фигура 2.2). Както в Унгария и Румъния, така и в България строителните регламенти са достъпни онлайн като изискванията са ясно посочени и проверките за качествен контрол се извършват преди, по време и след строителство като специалистите в процеса на качествен контрол в

ФИГУРА 2.1 Времето, необходимо за започване на бизнес се различава съществено между градовете в България

Източници: База данни на *Правене на бизнес*.

ФИГУРА 2.2 Получаването на разрешително за строеж става по бързо в българските градове

Източник: База данни на Правене на бизнес.

строителството са високо квалифицирани. В резултат на това индексът за качествен контрол в строителството е 13 точки от 15 възможни точки и е по-висок от средния за ЕС от 11.4 точки.

Въпреки това има какво да се подобри в България. Таксите за разрешителни за строеж, определени на местно ниво от общините, зависят от размера на сградата. Тези такси не би следвало да се определят от размера на сградата, а от стойността на доставянето на услугите. Така българските власти биха могли да помислят за налагане на по-ниски фиксирани такси за по-обикновени сгради които не представляват голям риск за общественото здраве и сигурност, и по-високи такси за по-големи строежи. В допълнение България би могла да вземе пример от други страни например Унгария, която е приела електронни платформи за всеки етап в процеса на получаване на разрешително за строеж.

ПРИСЪЕДИНЯВАНЕ КЪМ ЕЛЕКТРОРАЗПРЕДЕЛИТЕЛНАТА МРЕЖА

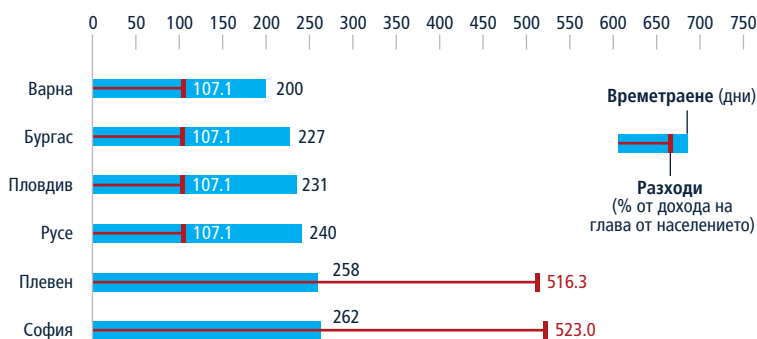
Във всички шест български градове в проучването, присъединяването на нов склад към електроразпределителната мрежа изисква средно пет процедури и 236 дни като

струва 244.6% от дохода на глава на населението. Средно в шестте града, времетраенето за получаване на електроенергия поставя страната на последно място сред трите страни от ЕС според този индикатор. Според качеството на предоставяните услуги от електроразпределителни дружества и доставчици, България получава 5.7 от 8 точки според индекса за надеждност на доставянето и прозрачност на тарифите.

Между шестте български града, Бургас се представя най-добре благодарение на висок резултат на индекса за надеждност на електроснабдяването и прозрачност на тарифите, както и факта че разполага с втория в класацията най-ефективен процес на свързване с електроразпределителната мрежа. Варна има най-ефикасен процес, пет процедури и 200 дена. Присъединяването става най-трудно в София, където са нужни една процедура и два месеца в повече (фигура 2.3).

Разликите се крият в нужните одобрения за проекта и на вида на необходимата връзка. Процесът е по-дълъг и сложен, когато връзката е към средно напрежение както е случая в Плевен и София. Тъй

ФИГУРА 2.3 Присъединяването към електроразпределителната мрежа отнема повече време и е по-скъпо в Плевен и София

Източник: База данни на Правене на бизнес.

като тази връзка налага построяването на нов трафопост, то присъединяването към електроразпределителната мрежа е също така доста по-скъпо в Плевен (516.3% от дохода на глава от населението) и София (523.0%), в сравнение с другите четири града (107.1%).

В Бургас и Пловдив е най-високият резултат според индекса за надеждност на електроснабдяването и прозрачност на тарифите, 7 от 8 точки. Плевен и София имат 6 точки, Русе и Варна където захранването е по-ненадеждно и електроразпределителните дружества не използват автоматизирана система за мониторинг на прекъсванията и възстановяване на подаването – получават само 4 точки.

Българските градове биха могли да намалят значително времетраенето за присъединяване към електроразпределителната мрежа чрез създаване на единно гише (one stop shops), позволяващо на предприемачите или дружествата, действащи от тяхно име, лесно да поискат и да получат без забавяния необходимите одобрения за изграждане на нова връзка.

РЕГИСТРИРАНЕ НА СОБСТВЕНОСТ

Във всички шест български града регистрирането на собственост изисква осем процедури, като в Белгия и Франция. Това е втория най-висок брой процедури в страните от ЕС – само в Гърция се изискват повече (10). Между шестте града регистриране на собственост е най-лесно в Русе, 11 дни и 2.6% от стойността на собствеността, а най-трудно в София където отнема 19 дни и струва 2.9% от стойността на имота. Бургас, Плевен, Русе и Варна, получават 20 от възможни 30 точки по индекса за качество на

териториалното управление, който отчита и аспекти от надеждността на инфраструктурата, прозрачност на информацията, географско покритие, разрешаване на спорове за земя и равенство на правата на собственост. София и Пловдив получават една точка по-малко заради бавното разрешаване на спорове за земя.

Различният обем транзакции е отчасти причина за различията между българските градове що се отнася до времетраенето за регистриране на собственост. Имотният регистър в София обработва повече досиета от местните офиси на който и да е друг град. Много от тях включват сложни искания за първоначална регистрация, които увеличават периода на изчакване и забавят и другите досиета.

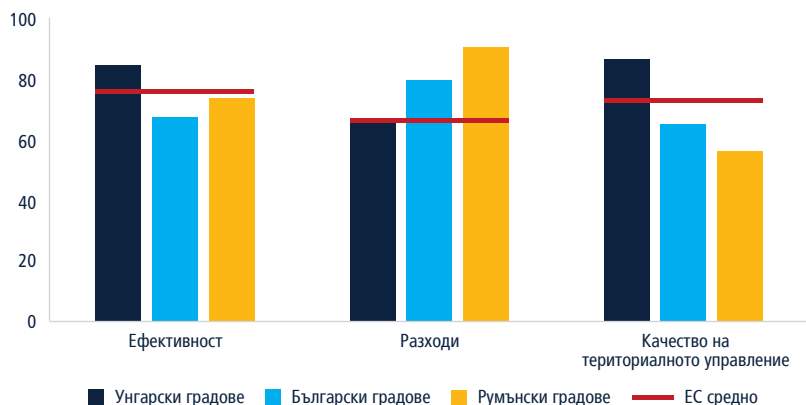
Разходите за регистриране на собственост се различават в зависимост от таксата за регистриране на имот. Законът на национално ниво позволява на общините да налагат такси от 0.1% до 3% от

стойността на собствеността. Във Варна тази такса е най-висока, 3%, докато в Русе е най-ниската от шестте града от проучването, 2.2%. Сред българските градове, регистрацията на собственост е по-бърза и по-евтина от средната за страните в ЕС.

За да се направи регистрирането на собственост по-лесно, българските власти биха могли да намалят или да хармонизират изискванията чрез свързване на системите и споделяне на информация между агенциите. Ако Имотен регистър или Агенцията по геодезия, картография и кадастър биха могли да проверяват информация за данък собственост директно, то предприемачите в България ще се освободят от изискването за получаване на отделни одобрения от местни и национални данъчни агенции. В унгарските градове има добри практики, които могат да се взаимстват по ефективност при прехвърляне на собственост и качество на управлението на територията (фигура 2.4).

ФИГУРА 2.4 Унгарските градове се отличават с ефективен и качествен но и по-скъп процес на регистрация на собственост

Среден резултат отстояние до лидерите (0–100)

Източник: База данни на Правене на бизнес.

Забележка: Резултатът отстояние до лидерите за ефективността е средния резултат за процедурите и времетраенето. Отстоянието показва колко далеч е съответното населено място до най-добрите резултати постигнати от страна от проучването Правене на бизнес. Резултатът е приведен в диапазон от 0 до 100, като 100 представляват най-добрите практики (колкото по-висок е резултатът, толкова по-добре). Средната величина за ЕС е базирана за икономическите данни за 28-те страни-членки.

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ДОГОВОРИ

Средно в шестте български града изпълнението на договор чрез местен съд отнема 395 дни и струва 17.9% от сумата на иска. Процесът е сред най-бързите в ЕС и по-евтин от средния за ЕС, въпреки че адвокатските такси са почти два пъти по-високи от тези в Унгария. Ако България (представена от София) е достигнала средното ниво, наблюдавано в страната по отношение на времето и разходите за изпълнение на договора и качеството на индекса на съдебните процеси, тя би се класирала сред първите 25 според

индикатора изпълнение на договори в проучването *Правене на бизнес 2017*. А ако беше достигнала най-добрите постижения, щеше да стане бъде в топ 10. Най-големите различия между градовете при изпълнението на договорите са в нужното времетраене (фигура 2.5).

Сред шестте български града изпълнението на договори е най-лесно в Русе, където отнема по-малко от 11 месеца и най-трудно в София, където отнема почти 19 месеца. София районен съд е специален случай, тъй като неговите съдии имат значително по-висок брой дела, отколкото колегите им в другите градове. Проблемите във

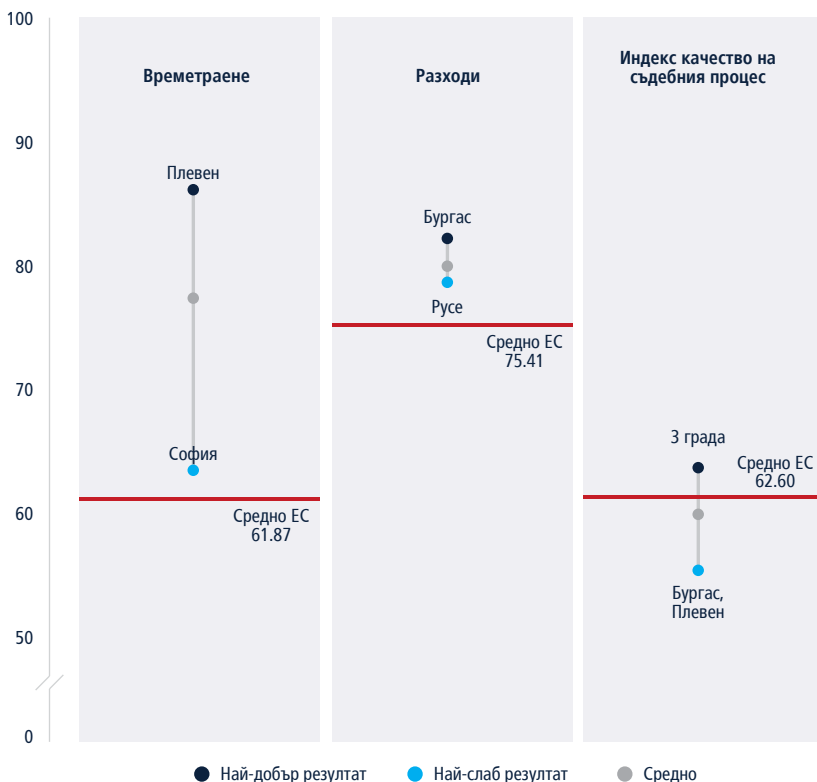
вътрешните процеси увеличават закъсненията в София. Също така има проблеми при изчисляване на таксите. В София ищците са склонни да оставят изчислението на таксата за подаване на съдиите, за да избегнат грешки. Това забавя процеса, като се налагат още повече стъпки на и без друго претоварения съд, а натрупванията затрудняват предоставянето на бърз отговор на ищеца за правилната такса.

Индексът на качеството на съдебните процеси е различен в шестте български града, като в три от тях той надвишава средния индекс за ЕС, а Бургас, Плевен и София е с по-ниска средна стойност. Районните съдилища в Бургас и Плевен нямат съдии, които изслушват само търговски дела, а системата за електронно управление на делата в София има по-малко параметри от тези в другите градове.

Освен преразпределянето на съдии и длъжностни лица за по-добро посрещане на търсенето в съдилищата в цялата страна, България би могла да обмисли въвеждането на съдилища или процедури за искове с малък материален интерес, за да се използват по-добре ресурсите. Това улеснява разрешаването на незначителни спорове с ниска стойност, като се отменят много правни формалности и се използват опростени или ускорени процедури.

ФИГУРА 2.5 При изпълнение на договори, най-големите разлики в България са в необходимото време, а най-малките - в необходимите разходи

Резултат на отстояние до лидерите (0–100)

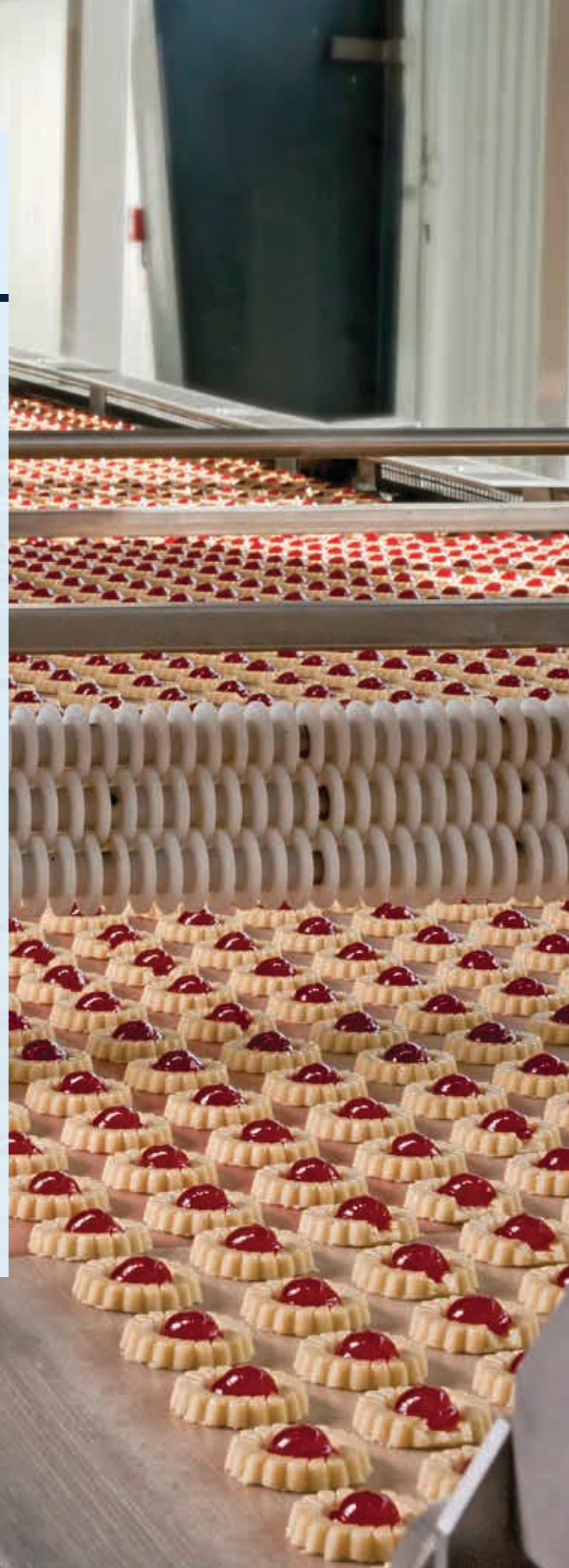
Източник: База данни на *Правене на бизнес*.

Забележка: Резултатът отстояние до лидерите показва колко далеч е съответното населено място до най-добрите резултати постигнати от страна от проучването *Правене на бизнес*. Резултатът е приведен в диапазон от 0 до 100, като 100 представляват най-добрите практики (колкото по-висок е резултатът, толкова по-добре). Средната величина за ЕС е базирана за икономическите данни за 28-те страни-членки.

Започване на бизнес

ОСНОВНИ ЗАКЛЮЧЕНИЯ

- Будапеща и София изостават от другите градове в Унгария и България според условията за започване на бизнес. Но в Румъния, Букурещ е начело – заедно с Орадеа, Плоещ и Тимишоара.
- Разликите при резултатите в Унгария са незначителни и произтичат главно от различните адвокатски такси. В България и Румъния обаче разликите са значителни.
- Ако бъде представена от Варна, а не от София в световната класация *Правене на бизнес* за условията за започване на бизнес, България ще се придвижи нагоре с 25 места от 82 на 57 място. Варна е не само българският шампион; заедно с Плевен, те надминават средното ниво в Европейския съюз по отношение на ефективността на процеса на започване на бизнес – единствените, които се открояват сред 22-те града.
- Започването на бизнес в Румъния може да отнеме от 12 дни в Букурещ, Орадеа, Плоещ и Тимишоара до 25 дни в Крайова. Това се дължи на разликите в ефективността на регионалните клонове на националната данъчна администрация при издаването на идентификационен номер по ДДС.
- И трите страни са въвели електронно подаване документи за регистрация на фирма. Но използването на онлайн опцията остава ограничено в Румъния, като варира от по-малко от 1% в повечето градове, до 24% в Констанца.

Дружествата в Европейския съюз могат да се регистрират в която и да е страна-членка, независимо от страната в която оперират или от националността на управителите им. Тази свобода им позволява да се възползват от по-опростени регистрационни режими или по-ниски разходи за стартиране в други страни.¹

Тази гъвкавост привлича Марин и Адам, завършили компютърни науки, които през последните години работят заедно в технологична компания в Германия. След като са натрупали спестявания, бизнес контакти и списък с потенциални клиенти, те планират да започнат свое собствено начинание - или в Румъния, Орадея, родния град на Марин, или в Унгария в Дебрецен, дома на Адам. Първата стъпка е решението къде да се регистрира

фирмата. В Дебрецен те могат да започнат работа в рамките на шест дни, докато в Орадея ще трябва да изчакат още една седмица. Но в Орадея ще трябва само 162 евро, за да покрият както таксите за регистрация, така и минималния капитал, който трябва да се депозира в банка.² В Дебрецен те ще трябва да наемат адвокат, да платят около 700 евро за регистрация и съдебни такси и да депозират почти 5 000 евро като капитал, ако искат да ограничат отговорността си при учредяването на дружество с ограничена отговорност (korlátolt felelősségű társaság). Тъй като парите са от съществено значение, изборът им не е труден.

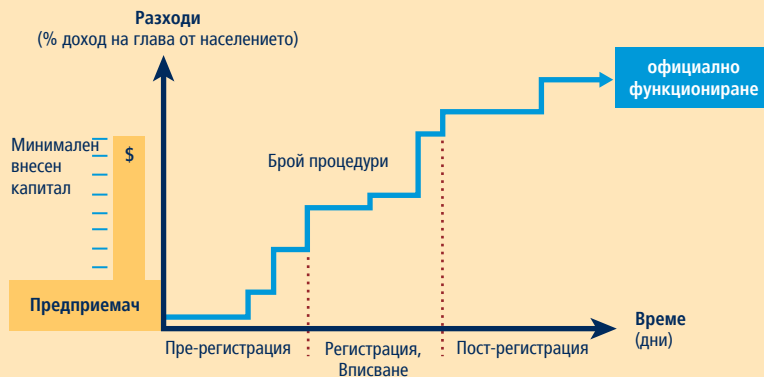
Ефективните и ефикасни бизнес регламенти насърчават създаването на фирми и заетостта. Страните, които имат по-ефективен процес на регистрация на бизнес, също имат

тенденция за по-висок процент на навлизане и гъстота на нови фирми (фигура 3.1).³ Примерите от страните са в подкрепа на тези констатации. Вземете случая с Португалия, която въведе през 2005 г. единно гише за регистрация, за да намали регулаторната тежест върху новите предприемачи. Прогнозите показват, че броят на новите ежесечни новосъздадени предприятия се е увеличил със 17%, а броят на новите работни места - с 22%.⁴ Съществуват сравними данни на регионално ниво в Италия: провинции с по-дълъг процес на започване на бизнес имат по-малък дял на новосъздадени фирми в сравнение с тези, които имат по-бърз процес.⁵ По-бързата регистрация на бизнеса се свързва с повече новосъздадени предприятия в отраслите с най-голям потенциал за растеж, като например в тези, където има технологични промени или разрастващо се глобално търсене.⁶ Емпиричните данни също така показват, че по-ефективните правила за влизане на предприятията подобряват производителността и макроикономическите резултати.⁷

Не е изненадващо, че улесняването на регистрацията на фирмите е цел на много държави-членки на ЕС. В действителност, от 2010 г. насам проучването *Правене на бизнес* е регистрирало 50 реформи в ЕС, които намаляват сложността и разходите за регулиране на влизането на нови фирми в съответствие с най-добрите световни практики, като такива промени се отчитат във всички държави-членки, без три.⁸ Тези усилия са особено важни за малките и средните предприятия които разполагат с по-малко ресурси да се справят с бюрократичните неудобства отколкото големите фирми. Тези фирми също така наемат значителен брой лица и са източник в голяма степен на създаване на нетните работни места в ЕС.

КАКВО СЕ ИЗМЕРВА ЧРЕЗ ИНДИКАТОРА ЗАПОЧВАНЕ НА БИЗНЕС?

Правене на бизнес отчита процедурите, разходите, времетраенето и минималния капитал за внасяне от едно малко или средно по големина дружество с органичена отговорност за да се създаде и да започне да развива дейност (виж фигура). За да се направят данните сравними между населените места, *Правене на бизнес* използва стандартно дружество с ограничена отговорност, 100% местно, с начален капитал 10 пъти дохода на глава от населението, което извършва промишлена или търговска дейност, има между 10 и 50 наети лица един месец след започване на дейността си.

ФИГУРА 3.1 Ефикасният процес на започване на бизнес се свързва с по-голямо натрупване на нови фирми

Източник: База данни на *Правене на бизнес*; База данни за предприемачеството, Групата на Световната банка, <http://www.doingbusiness.org/data/exploretopics/entrepreneurship>.

Забележка: Натрупването на бизнеса е броят на новорегистрираните фирми на 100 000 възрастни лица в трудоспособна възраст (15-64 години). Отстоянието до лидерите е средна величина за процедурите, времетраенето, разходите и минималния капитал, свързани със започване на бизнес. Резултатът се нормализира до диапазона от 0 до 100, като 100 представляват най-добрите практики (колкото по-висок е резултатът, толкова по-добре). Данните са за 2012 и 2014 г. и обхващат 109 страни. Съотношението между отстоянието и натрупването на бизнеса е 0.57. Корелацията е значима на ниво 1%.

КАК СЕ ЗАПОЧВА БИЗНЕС В БЪЛГАРИЯ, УНГАРИЯ И РУМЪНИЯ?

Според последната класация *Правене на бизнес* на 190 страни за условията при започване на бизнес, повече от една трета от 25-те страни в челни позиции са страни-членки на ЕС. Все пак съществуват много различия в рамките на ЕС. Румъния е на 62-то място в класацията, Унгария на 75 и България на 82 - всички под средното за ЕС ниво от 56, но преди Испания и Австрия. Въпреки това и трите страни имат отстояние до лидерите от 90 (от максимум 100), което показва, че не са далеч от най-добрите световни практики. Сравнително ниските им позиции в класацията отразяват

обособяването на клъстери на страните близо до топ позициите, резултат на това че много от тях са подобрили резултатите си през годините.

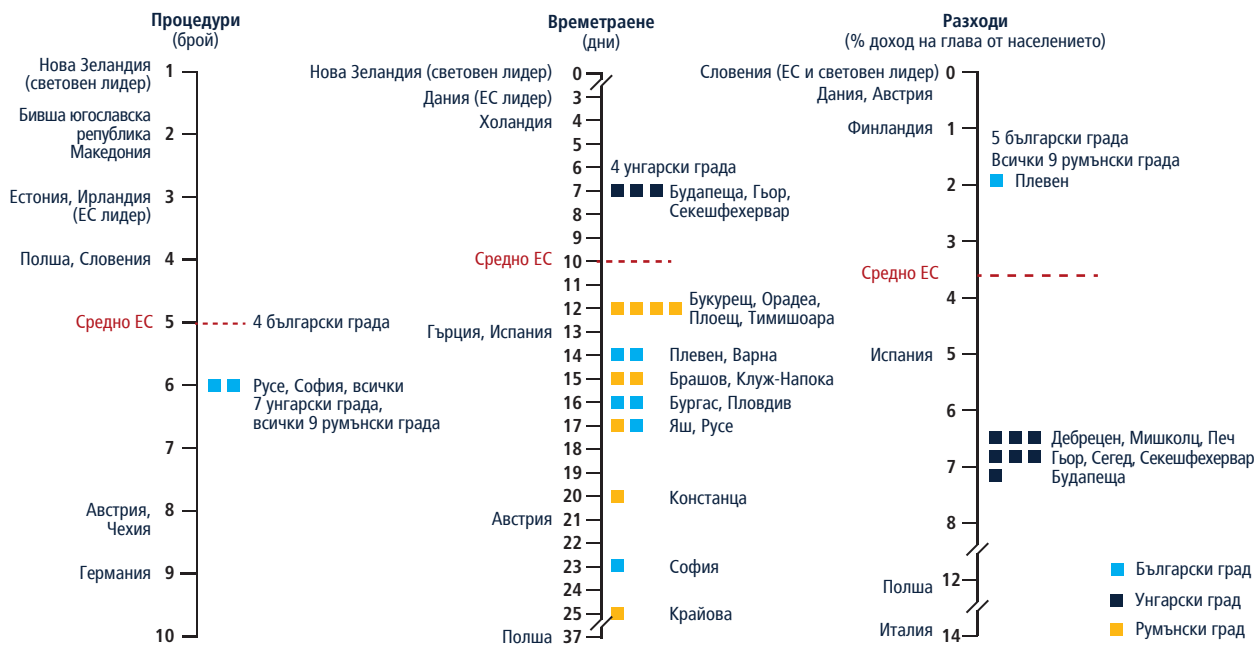
Процесът на започване на бизнес е сравнително бърз, но скъп в Унгария; Точно обратното важи в България и Румъния. В сравнение с градовете в Унгария средната цена за започване на бизнес, която възлиза на 6.7% от дохода на глава от населението, е четири пъти по-висока от средната за България и Румъния и почти два пъти средната стойност за ЕС от 3.7% -стойност, която включва Словения (без разходи), Дания (0.2%) и Австрия (0.3%) (фигура 3.2). Започването в Унгария отнема едва около седмица. В България и Румъния са необходими повече от две. Сред

страните-членки на ЕС само Полша, Малта и Австрия налагат по-дълго чакане на предприемачите.

Броят на процедурите, необходими за започване на бизнес, варира от пет в четири български града - Бургас, Плевен, Пловдив и Варна - до шест в останалите 18 сравнени градове (фигура 3.3). Белгия, Естония, Финландия, Ирландия и Швеция успяват да регулират стартирането на бизнеса само чрез три стъпки. В Унгария фирмите трябва да наемат юрист за да се регистрират. Новорегистрираните дружества са задължени да се регистрират пред местните власти във всичките седем сравнени града в Унгария и в два в България-Русе и София. В Румъния няма изисквания на местно ниво.

България, Унгария и Румъния предприеха значителни реформи за привеждане в съответствие на техните регламенти и институции с най-ефективните практики в регистрацията на бизнеса (таблица 3.1). И трите страни въведоха единно гише за консолидиране на изискванията на няколко агенции, създадоха централизирана електронна база данни за търговска регистрация, въведоха законови срокове и позволиха електронна регистрация (каре 3.1). Унгария направи задължителна електронната регистрация, като премахна регистрацията на хартиен носител през 2008 г. Сега България издава на всяка компания един идентификационен номер (ID) който се използва между агенциите. Този идентификационен номер улеснява проверките за съответствие през целия жизнен цикъл на фирмата. Румъния вече не налага използване на услугите на юридически посредници (адвокати, нотариуси). Но и трите страни все още имат минимално капиталово изискване. В България и Румъния сумата, която трябва да се депозира като внесен

ФИГУРА 3.2 Започване на бизнес- българските, унгарските и румънските градове в световен мащаб

Източник: База данни на Правене на бизнес.

Бележка: Средните величини за ЕС се базират на средни стойности за всяка една от 28-те страни членки.

ФИГУРА 3.3 Предприемачите преминават през пет-шест процедури за да започнат бизнес в България, Унгария и Румъния

Източник: База данни на Правене на бизнес.

*Процедура валидна само за Русе и София.

минимален капитал, е по-малка от 1% от дохода на глава от населението. В Унгария това е 45.5% от дохода, най-високата стойност в ЕС.

Сред 22-та града, които се сравняват в това проучване, започването на бизнес е най-лесно във

Варна (България) и най-трудно в Крайова (Румъния) (таблица 3.2). Сред румънските градове Букурещ е начело с Орадеа, Плоещ и Тимишоара, като всички са с резултат 5 (измежду 22-та града). За разлика от тях, другите две столици имат най-ниското място съответно в

страната си, като Будапеща е на 20 и София е на 21 място.

Промените в резултатите в Унгария са незначителни и произтичат главно от различията в адвокатските такси. В България и Румъния обаче разликите са значителни.

ТАБЛИЦА 3.1 Регулаторни реформи приближават България, Унгария и Румъния до най-ефикасните практики на бизнес регистрации

Извършена промяна	България	Унгария	Румъния
Введе стандартизирани документи за вписване		✓	✓
Предложи онлайн бизнес регистрация	✓	✓	✓
Введе уникален бизнес идентификационен номер	✓		
Намали или премахна изискването за минимален капитал	✓		✓
Введе задължителни срокове	✓	✓	✓
Създаде единен интерфейс – единно гише ^a	✓	✓	✓
Прави участието на трети страни (нотариуси, адвокати) по избор			✓
Установи фиксиран график за такси за регистрация на фирми	✓	✓	✓

Източник: База данни на Правена на бизне.

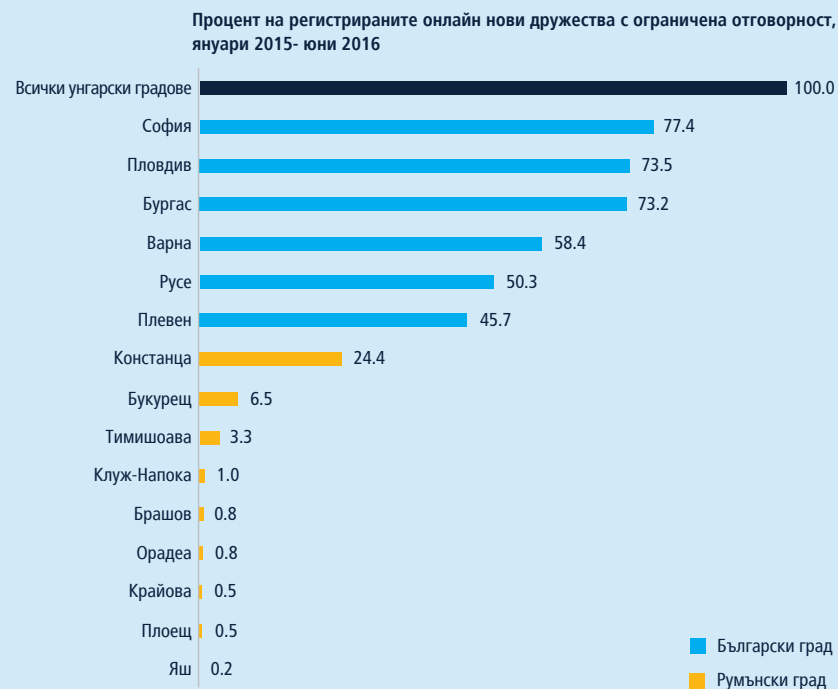
a. Не всички процедури след вписване са интегрирани в регистъра.

Най-добре и най-слабо развиващите се градове в България имат разлика 20 места в класацията, като Варна е на върха, а София е предпоследна. Основната причина е допълнителното изискване в София за регистрация в общината и приемане на инспекция в бизнес помещенията в началото на дейността. По същия начин, докато повечето от румънските градове се нареждат в първата половина, Крайова изостава. Това се дължи на разликите в ефективността на регионалните клонове на националния

КАРЕ 3.1 Три доста различни подхода за дигитализация при фирмени регистрации в България, Унгария и Румъния

България, Унгария и Румъния предоставят онлайн достъп до национални фирмени информационни и регистрационни системи. Освен това, благодарение на обмена на информация между различните агенции, регистрацията на фирмата включва регистрация пред данъчния орган за корпоративни данъци и в трите държави. Но трите страни са предприели различни подходи при фирмените онлайн регистрации, като резултат от това са големите разлики в степента на използването им (виж фигурата).

Делът на новите дружества използващи онлайн регистрацията е различен между България, Унгария и Румъния

Източници: България- Търговски Регистър в Агенцията по вписвания, Румъния; Национален търговски регистър.

a) статистически данни предоставени от Национален Седебен Офис и Министерството на правосъдието на Унгария.

В Унгария, където използването на юридически посредници е задължително при регистрацията на фирми, адвокатите и нотариусите нямат избор: всички заявления за регистрация трябва да бъдат подадени по електронен път след 2008 г. Фирмите могат да избират между стандартно или опростено електронно подаване. Опростеният вариант, със стандартен образец на устава, струва наполовина, 50 000 форинта (161 евро); Това подаване е също е много по-бързо (отнема 1-2 дни в сравнение с 8-15 за стандартната услуга). Повече от 90% от фирмите се регистрират със стандартни учредителни актове.^{a)} Съдът по регистрация завършва процеса на вписване. Ако е необходимо, сертификатът за регистрация може да бъде изтеглен онлайн като заверено електронно копие.

(продължава на следващата стр)

КАРЕ 3.1 Три доста различни подхода за дигитализация при фирмени регистрации в България, Унгария и Румъния (от предходната стр)

В много градове в България, където онлайн системата е навлязла през 2009 г., се забелязва и голямото ѝ разпространение. Един от факторите за това, са по-ниските такси за електронно подаване, половината от цената на хартиената регистрация (28 евро вместо 56 евро). Друг възможен фактор е, че служителите в местния търговски регистър не дават указания при подаване на документите. Вместо това те се сканират и качват в системата и след това се разпределят за преглед и обработка на случаен принцип на някой служител от регистъра в страната, който в момента се окаже на разположение.

Сертификатът за вписване се издава на хартиен или електронен носител. На практика обаче българските фирми рядко са задължени да предоставят копие когато са в контакт с публични институции като съдилища, банки, нотариални кантори и държавни и общински органи. Законът задължава тези институции да правят свои собствени проверки на правния статут на дружествата, чрез предоставен от тях идентификационен код. Служители, които изискват допълнителна документация, могат да бъдат обект на глоби.

Днес почти три четвърти от новите дружества с ограничена отговорност в България са регистрирани онлайн. Сред градовете от проучването най-добри места заемат София, Пловдив и Бургас. В Русе малко повече от половината от новите дружества с ограничена отговорност използват електронно подаване. В Плевен предимно все още се използва хартиена регистрация. Този начин е по-скъп, но е също толкова бърз и лесен, защото законовия срок от два дни се прилага независимо от метода на регистрация. Фактор, забавящ навлизането на онлайн регистрацията в България, е все още ограниченото използване на електронни подписи.

В Румъния, където онлайн регистрацията е възможна от 2012 г., тя не спестява на предприемачите нито време, нито разходи. Освен това, въпреки че молбата може да бъде направена онлайн, сертификатът за вписване се издава само на хартиен носител и трябва да бъде взет лично от търговския регистър. Докато публичните институции могат да проверяват състоянието на фирмата на уебсайта на търговския регистър, те не са задължени да го направят по закон и следователно обикновено изискват от дружеството да предостави съответните документи на хартиен носител.

Средно по-малко от 10% от новите дружества с ограничена отговорност в Румъния използват онлайн платформата за регистрация. Прилагането варира от по-малко от 1% в повечето градове до 24% в Констанца, където местната търговска камара активно подпомага местните предприемачи. В Букурещ само 6,5% от дружествата с ограничена отговорност, регистрирани между януари 2015 г. и юни 2016 г., са регистрирани онлайн. Повечето заявители нямат електронни подписи.

Броят на онлайн заявленията се очаква да се вдигне с въвеждането на задължително подаване онлайн на данъци за фирмите, което ще направи електронните подписи все по-чести.⁶⁾ Нещо повече, неотдавнашното въвеждане на експресни гишета в регистрационните служби в Румъния- където заявленията се регистрират, но не се проверяват за точност-може да доведе до по-малко лично подадени заявления, поради това че помощта няма повече да бъде на разположение.

б) Националната Агенция за Данъчна администрация уведоми за намерението си да въведе онлайн подаването задължително за фирмите, но все още не са публикуване никакви официални изисквания.

данъчен орган при издаването на идентификационен номер по ДДС.

С КАКВО СЕ РАЗЛИЧАВА ПРОЦЕСЪТ В БЪЛГАРИЯ?

Сред шестте града, които се сравняват в България, започването на бизнес е най-лесно във Варна, където са необходими пет процедури и 14 дни - и най-трудно в София, където за необходими шест процедури и 23 дни. Ако бъде представена от Варна, а не от София в световната

класация *Правене на бизнес* за условията за започване на бизнес, България ще се придвижи нагоре с 25 места, от 82 на 57 място.

Два фактора са причина за различията в процедури и времетраене между шестте града. Единият са разликите във времетраенето необходимо за регистрация по ДДС. Данъците, корпоративното подоходно облагане и регистрацията за статистически данни

могат да бъдат извършени на едно гише в Агенцията по вписванията. Регистрацията по ДДС обаче остава в данъчната администрация при Министерството на финансите и изисква отделно заявление и оценка. В Плевен и Варна заявителите изчакват 10 дни, за да получат своите ДДС ID номера, а в другите градове -12 дни (каре 3.2).

Другият фактор са различията в общинските изисквания. В Русе и

ТАБЛИЦА 3.2 Къде е най-лесно започването на бизнес- България, Унгария или Румъния?

Град (Страна)	Място	Резултат отстояние от лидерите (0–100)	Процедури (брой)	Времетраене (дни)	Разходи (% доход на глава от населението)	Внесен мин. капитал (% от дохода на глава от населението)
Варна (България)	1	90.56	5	14	1.3	0.0
Плевен (България)	2	90.50	5	14	1.8	0.0
Бургас (България)	3	90.05	5	16	1.3	0.0
Пловдив (България)	3	90.05	5	16	1.3	0.0
Букурещ (Румъния)	5	89.53	6	12	1.5	0.6
Орадеа (Румъния)	5	89.53	6	12	1.5	0.6
Плоещ (Румъния)	5	89.53	6	12	1.5	0.6
Тимишоара (Румъния)	5	89.53	6	12	1.5	0.6
Брашов (Румъния)	9	88.78	6	15	1.5	0.6
Клуж-Напока (Румъния)	9	88.78	6	15	1.5	0.6
Русе (България)	11	88.33	6	17	1.3	0.0
Яш (Румъния)	12	88.28	6	17	1.5	0.6
Дебрецен (Унгария)	13	87.61	6	6	6.5	45.5
Мишкоц (Унгария)	13	87.61	6	6	6.5	45.5
Печ (Унгария)	13	87.61	6	6	6.5	45.5
Сегед (Унгария)	16	87.57	6	6	6.8	45.5
Констанца (Румъния)	17	87.52	6	20	1.5	0.6
Гьор (Унгария)	18	87.32	6	7	6.8	45.5
Секешфехервар (Унгария)	18	87.32	6	7	6.8	45.5
Будапеща (Унгария)	20	87.28	6	7	7.1	45.5
София (България)	21	86.82	6	23	1.3	0.0
Крайова (Румъния)	22	86.27	6	25	1.5	0.6

Източник: База данни на Правене на бизнес.

Забележка: Класирането се основава на средното отстояние за времетраенето и разходите, свързани със започването на бизнес. Резултатът за отстоянието до лидерите е изчислен в диапазона от 0 до 100, като 100 представляват най-добрите практики (колкото по-висок е резултатът, толкова по-добре). За повече подробности вижте глава За правене на бизнес и правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния. Пълният набор от данни може да бъде намерен на уебсайта на Правене на бизнес на адрес <http://www.doingbusiness.org>.

София всички ново вписани фирми трябва да информират общината за вида дейност която ще извършват и за началото на дейността им. В другите четири града това е необходимо само ако фирмата притежава собственост или извършва дейност върху общинска собственост. Докато обикновено уведомление е достатъчно в Русе, то в София се изпраща инспектор на фирмения адрес след което фирмата се

регистрира в общинския фирмен регистър до седем дни.

Разходите за започване на бизнес в България варират от 1.3% от дохода на глава от населението в повечето градове до 1.8% в Плевен. Разликата идва от таксата за регистрация. Сред шестте сравнени градове Плевен е единственият град, в който по-голямата част от дружествата с ограничена отговорност все още

извършват хартиена регистрация, която струва 110 лева (вж. каре 3.1).⁹ Тези, които използват онлайн платформа, плащат половината от тази цена: 55 лева (28 евро).

С КАКВО СЕ РАЗЛИЧАВА ПРОЦЕСЪТ В УНГАРИЯ?

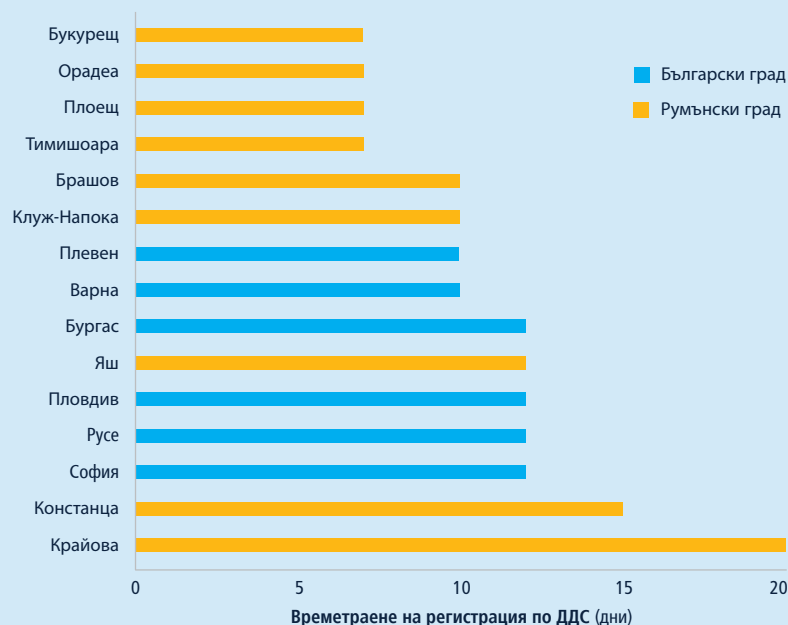
В Унгария, във всичките седем проучени градове, започването на бизнес включва преминаване през едни и същи шест процедури,

КАРЕ 3.2 Ще стане ли регистрацията по ДДС по-лесна в България и Румъния?

В България и Румъния фирмената данъчна регистрация се извършва едновременно с регистрацията на дружеството в търговския регистър. Но регистрацията по ДДС, извършена доброволно от много фирми, остава отделна процедура.^а

Регистрирането по ДДС изисква учредителите на дружеството да предоставят доста информация (като например данъчни документи, доказателство за доходи, дипломи и опит, удостоверения за съдимост и доказателства за адекватността на регистрираните помещения за търговска дейност). Това се оценява от данъчния орган, за да се определи дали кандидатът отговаря на критериите за регистрация по ДДС. Мерките са с цел да се предотвратят данъчните измами, като гарантират, че основателите на компанията нямат в миналото си никакви събития, които могат да породят съмнения. Процесът може да бъде дълъг дори за компании, за които се счита, че са с нисък риск (виж фигурата), като резултатът не е гарантиран.

Регистрацията по ДДС изисква доста време в различните градове в България и Румъния

Източник: База данни на Правене на бизнес.

намали изискванията за документация, позволявайки на учредителите да внесат афидавит копия вместо документите, които преди се прикачваха към искането. Тази промяна не намали времетраенето на регистрацията. Вместо това то премести административната тежест върху данъчните бюра, които трябва да проверяват детайли от искането като влизат в няколко бази данни, например търговски регистър, кадастър и бюлетин по несъстоятелност. Наскоро, Наредба 210/2017 на ANAF (в сила от 1 февруари 2017 г.) елиминира изцяло формуляра 088. Освен това данъчните служители вече не могат да отхвърлят заявлението, без да изчакаат 45 дни право на оспорване на решението. Все още е твърде рано да се оцени въздействието, ако има такова, на последните промени в улесняването на регистрацията по ДДС в Румъния. Освен това данъчните служители вече не могат да отхвърлят заявлението, без първо да позволят на данъкоплатците 45 дни да оспорят решението. Все още е твърде рано да се оцени въздействието, ако има такова, на последните промени в улесняването на регистрацията по ДДС в Румъния.

И все пак, и двете страни са предприели наскоро мерки за да облекчат тежестта върху фирмите. Българската Агенция за приходите въведе електронна регистрация по ДДС с електронен подпис, като така данъкоплатците могат да се регистрират онлайн. Въпреки това повечето избират да подават документи лично. Текуща инициатива в Агенцията за приходите има за цел да консолидира регистрацията по ДДС с фирменото вписване в Агенцията по вписванията.^б

Румъния прокара наскоро няколко промени с цел да опрости процеса. Наредба 2393/2016 на Национална Агенция за Данъчна администрация ANAF опрости формуляр 088 който изисква информация от заявителите която данъчните бюра използват за да оценят capacitatea им и възможността им да развиват дейности-предмет на ДДС. Тази наредба

а) регистрацията по ДДС е задължителна за фирма с оборот за 12 последователни месеца надвишаващ 50 000 лева в България и 220 000 леи в Румъния.

б) статистически данни предоставени от Българската агенция за приходите.

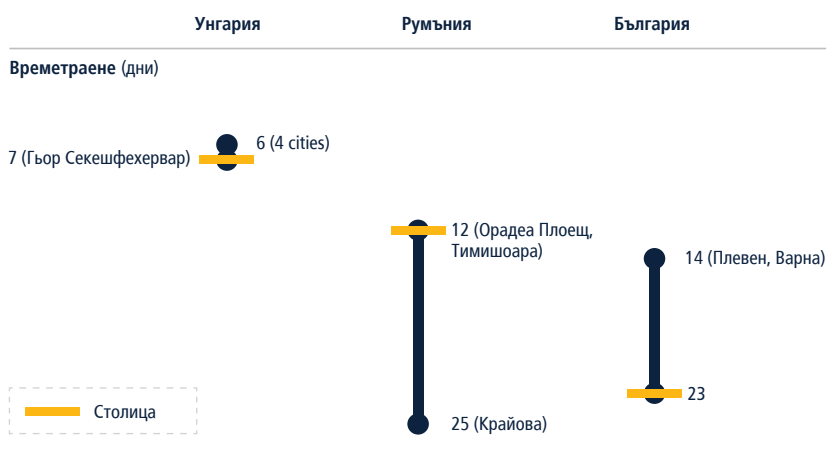
които отнемат шест или седем дни и струват от 6.5% до 7.1% от дохода на глава от населението. Първата стъпка е да се наеме адвокат, който да подготви и представи документите за регистриране на фирмата. Правните такси са предмет на преговори. За по-опростени случаи те варира от 160 000 форинта (516 евро) в Дебрецен, Мишколц и Печ до 180 000 форинта (581 евро) в Будапеща.

Следващата стъпка е да се отвори банкова сметка и да се депозира минимален капитал. Макар законодателството да не изисква изрично депозирането на поне половината от минималния капитал към момента на учредяването, основателите на дружество, които не са платили пълния минимален капитал, според Гражданския кодекс подлежат на определени ограничения за разпределение на дивидентите, както и са отговорни за дълговете на дружеството в размер на дължимите парични вноски.

Регистрационният съд в града електронно регистрира бизнеса, процедура която включва регистрация пред данъчните власти (за ДДС и корпоративно подоходно, ако е приложимо) и в статистическата служба. Използването на стандартни регистрационни документи намалява разходите по регистрация наполовина (до 50 000 форинта или 161 евро) и така процеса може да бъде завършен на същия ден - както е в Дебрецен, Мишколц, Печ и Сегад – или до следващия бизнес ден.¹⁰

Новорегистрирани фирми са задължени също да се регистрират в социално осигуряване, в националната търговска камара и пред местните власти за данъчни цели. Всички тези следрегистрационни процедури могат да се завършат за един ден и без никакви разходи с изключение на годишната членска

ФИГУРА 3.4 Времетраенето нужно за да се започне бизнес варира значително между градовете в България и Румъния

Източник: База данни на Правене на бизнес.

такса от 5 000 форинта заплатима на търговската камара.

С КАКВО СЕ РАЗЛИЧАВА ПРОЦЕСЪТ В РУМЪНИЯ?

В Румъния започването на дейност навсякъде в страната изисква еднакви шест процедури и еднакви такси - равняващи се на 1.5% от дохода на глава от населението.¹¹ Но времето, което отнема, варира широко - от 12 дни в четири града (Букурещ, Орадея, Плоещ и Тимишоара), до 20 дни в Констанца и 25 в Крайова (фигура 3.4).

Отношенията с търговския регистър заемат сравнително малко време - един ден за резервиране на фирмено име и три дни за вписване, в съответствие със законоустановените срокове, които се прилагат еднакво в цялата страна. Но регистрацията по ДДС отнема от една до три седмици за дружествата, за които се счита, че са с нисък риск, в зависимост от натовареността и ресурсите на местната служба на националната данъчна администрация.

Регистрацията по ДДС е най-бързата в Букурещ, Орадея, Плоещ и Тимишоара. В Констанца са

необходими две седмици, а в Крайова почти три (вж. каре 3.2). Различията във времетраенето не могат да се обяснят с обемите на заявления, тъй като регистрацията по ДДС отнема същото време в големи градове като Букурещ и Тимишоара, както в по-малки като Орадея и Плоещ.¹² Регистрацията в Констанца може да е по-бавна, тъй като няма регионален офис, където заявленията се оценяват за риск, но Крайова има такава и въпреки това тя продължава три седмици.

Друго посещение в данъчната администрация е необходимо, за да се получи т.нар. Регистър на проверките, използван за регистриране на инспекциите, извършвани от различни контролни органи в Румъния. В повечето сравнени градове регистърът може да се закупи на място. Изключение прави Констанца, където местния клон на данъчна администрация, намиращ се в местния офис на хазната е отворен само вторник и четвъртък.

КАКВО МОЖЕ ДА СЕ ПОДОБРИ?

България, Унгария и Румъния разполагат със сложни системи за започване на бизнес. Но винаги има възможности за подобрене в рамките на онези политики, подкрепящи дейностите на частния сектор, основен двигател на икономическия растеж и създаването на работни места. Може да се направи още за по-нататъшно улесняване на започването на бизнеса и приважване на процеса в съответствие с най-добрите практики в световен мащаб и в региона - както в Нова Зеландия, Канада и Бившата югославска република Македония, където започването на бизнес включва една или две процедури, които се завършват до два дни и не се изисква минимален внесен капитал.

Опростяване на регистрацията по ДДС БЪЛГАРИЯ, РУМЪНИЯ

В България и Румъния, докато регистрацията за корпоративни данъци се извършва едновременно с регистрацията на дружеството в търговския регистър, новите компании, които избират да се регистрират по ДДС, трябва да попълнят отделна процедура за това. Получаването на номер по ДДС отнема от една до три седмици, тъй като данъчните служители извършват задълбочен преглед на самоличността на основателите, помещенията и декларираната бизнес дейност, за да намалят риска от несъответствие и измами (вж. каре 3.2).

Опростяването на проверката на риска в момента на регистрация би позволило преразпределение на ресурсите, използвани за извършване на тази дейност, към други дейности. Регистрацията по ДДС може да се извърши успоредно с

регистрацията за корпоративни данъци, като две синхронизирани регистрации част от първоначалната фирмена регистрация в търговския регистър. Това би премахнало необходимостта от вторична регистрация по ДДС, като се намали тежестта върху данъкоплатците и данъчната администрация.

Това вече е факт в Унгария, където регистрацията по ДДС може да бъде заявена по време на процеса на вписване на дружеството в Регистрационния съд. Завършването на всичките три регистрации отнема само един или два дни. Други държави също предлагат примери. В Литва учредителите на ново дружество могат да попълнят регистрацията по ДДС онлайн до три дни, като се регистрират в Регистъра на юридическите лица. По същия начин в Латвия закон за ДДС, който влезе в сила от 2013 г., позволи едновременното подаване на заявлението за регистрация на дружеството и регистрацията по ДДС в търговския регистър. Процесът може да бъде завършен за три дни. Съвсем наскоро в Кипър, Данъчният отдел, създаден през 2014 г., интегрира Отдел за вътрешни приходи и услугите по ДДС. В резултат на това фирмите могат да заявят едновременно данъчен идентификационен номер и регистрация по ДДС.

Насърчаване на онлайн бизнес регистрацията и премахване на необходимостта от посещение в търговския регистър за получаване на сертификат за регистриране РУМЪНИЯ

Докато използването на онлайн бизнес регистрация остава ограничено в Румъния, правителството може да започне активно да промотира тази възможност сега, когато се очаква

електронните подписи да станат по-широко използвани за данъчни цели. Важен инструмент за това е публичната информационна кампания, която да подчертае ползите от онлайн регистрацията, да информира заинтересованите страни и да ги увери във валидността на електронните данни. Тези усилия биха могли да бъде подпомогнати и от местните търговски камари - както това стана успешно в Констанца, където 24% от всички нови дружества с ограничена отговорност са регистрирани онлайн, най-голям процент сред деветте румънски града. Правителството може дори да обмисли въвеждането на стимули за насърчаване на използването на онлайн платформата. Например, дружествата могат да се регистрират онлайн при значително по-ниски такси, отколкото на хартиен носител - както това е направено в България, където почти три четвърти от новите дружества с ограничена отговорност се регистрират по електронен път.

Докато електронното подаване е налице в Румъния, процесът все още не е напълно електронен: все пак се изисква лично посещение в регистъра за получаване на удостоверение за вписване. Следващата стъпка трябва да бъде издаването на сертифицирани електронни копия, както вече се прави в България и Унгария. Освен това, тъй като публичните институции (като съдилища, банки, нотариуси и държавни и общински органи) имат онлайн достъп до базата данни на регистъра, тези институции биха могли да бъдат насърчавани - или задължени по закон, както е така в България - да извършват свои собствени проверки на правния статут на фирмите, които са им предоставили своя регистрационен код, без да изискват допълнителна документация.

Повечето страни, които успешно въведоха онлайн система за

регистрация, първо насърчиха използването ѝ за няколко години и веднъж достигнали високи нива, прекратиха системата на хартиен носител. Една от тях е Нова Зеландия, която има най-високото класиране по условия за започване на бизнес в *Правене на бизнес 2017*. Тази страна постепенно се премести в почти изцяло онлайн система преди повече от десетилетие. При едновременно продължаване на базираната на хартия система, тя предложи на онлайн регистриращите се значително по-ниски такси и гарантиран срок (в рамките на 24 часа). След като използването на системата за онлайн регистрация достигна значителни нива, Нова Зеландия направи задължителна електронната регистрация и постепенно премахна регистрацията на хартиен носител.

По същия начин електронното подаване става универсално в Обединеното кралство. Предприемачите могат да се регистрират онлайн от своите офиси или в Companies House, където има компютри, които позволяват електронна регистрация. През първите няколко години делът на новите регистрирани електронно компании нарастна рязко, като се увеличи от около 25% през 2001 г. – годината когато се въведе електронна регистрация, до 95% през 2009 г. и 98% през 2013 г.¹³

Намаляване или премахване на изискването за минимален капитал за дружества с ограничена отговорност УНГАРИЯ

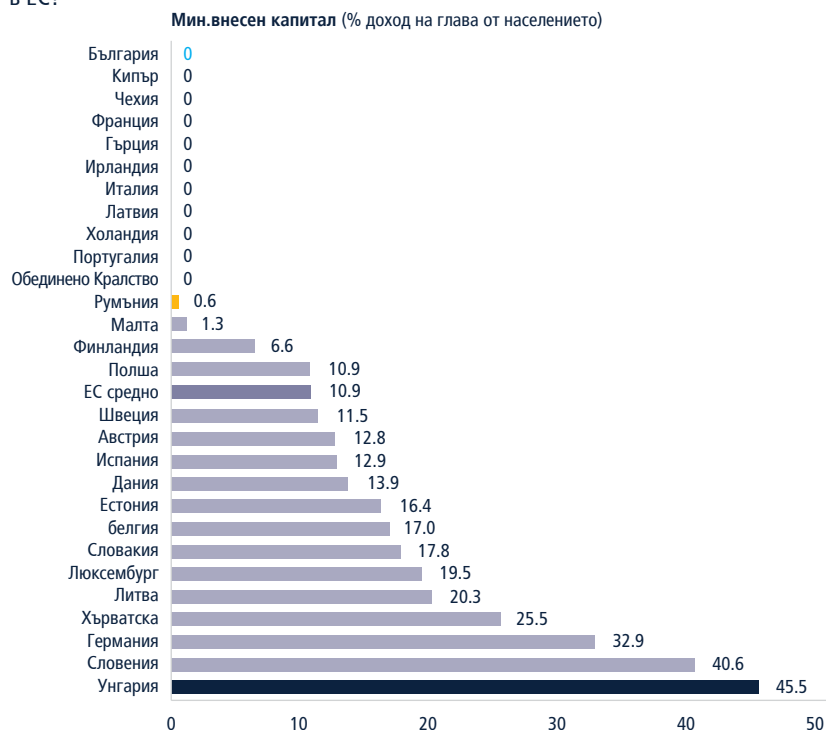
Минималното капиталово изискване в Унгария, в размер на 45.5% от дохода на глава от населението и остава най-високо в ЕС (фигура 3.5). Гражданският кодекс, който влезе в сила през 2014 г., повиши минималното капиталово изискване от 0.5

млн. форинта на 3 млн. форинта. Въпреки че няма изрично правно изискване да се плати най-малко 50% от минималния капитал към момента на регистрацията, учредителите на дружества, които плащат по-малко от 50% по това време, са обект на определени ограничения, свързани с разпределянето на дивиденди; дружеството не може да изплаща дивиденди, докато печалбата покрие неизплатената част от първоначалната парична вноска. Те носят и отговорност за дълговете на дружеството в размер на неплатените им парични вноски, докато не бъде платена пълната минимална вноска на капитала.¹⁴ По този начин в резултат на тези ограничения се създава минимално капиталово изискване. Всъщност, за да се избегнат рестрикциите, унгарските предприемачи обикновено

плащат изцяло минималния капитал към момента на учредяването или в рамките на една година след това.

И все пак изследванията показват, че минималните капиталови изисквания осигуряват малка защита на кредиторите и почти никаква сигурност за инвеститорите при несъстоятелност.¹⁵ Нивата на възстановяване не са по-високи в страните с минимални капиталови изисквания в сравнение с тези без тях.¹⁶ Преди да вземат инвестиционно решение кредиторите обикновено преценяват други правни защити – във фирменото право, в закона за несъстоятелност и в закона за обезпечените сделки. Освен това минималното капиталово изискване може да действа като бариера за навлизане - особено за малките предприятия.¹⁷

ФИГУРА 3.5 Каква е стойността на началния капитал внесен от предприемачите в ЕС?

Източник: База данни на *Правене на бизнес*.

Бележка: България, Чехия, Франция, Гърция, Италия, Латвия и Португалия имат минимално изискуем капитал, възлизащ на по-малко от 0.1% от дохода на глава от населението. Средната стойност за ЕС се основава на данни за 28-те държави-членки на ЕС.

Днес повече от 100 страни, сравнявани в *Правене на бизнес*, нямат изискване за минимален капитал. Сред членовете на ЕС, четири нямат изискване: Кипър, Ирландия, Холандия и Обединеното кралство. Осем други имат изискване, което възлиза на по-малко от 0.1% от дохода на глава от населението: България, Чехия, Франция, Гърция, Италия, Латвия, Португалия и Румъния. В световен мащаб 44 държави премахнаха или намалиха изискването за минимален капитал през последните пет години.¹⁸

Участие на трета страна по избор БЪЛГАРИЯ, УНГАРИЯ

Разходите за започване в Унгария възлизат на около 7% от дохода на глава от населението, сума, по-голяма единствено от Италия, Малта, Кипър, Полша и Хърватска сред държавите-членки на ЕС. Около 75% от тези разходи идват от задължителната стъпка в наемането на адвокат, който да представлява фирмата, да състави фирмения акт и да подготвя други учредителни документи.¹⁹ Предоставянето на публичен достъп до системата за бизнес регистрация би позволило значителни икономии на разходи за малкия бизнес. По-големите фирми, с по-сложна структура, могат да продължат да консултират специалисти. Опитът на други места показва, че задължението на дружествата да използват правни услуги за регистрация, не гарантира точността и спазването на закона. Португалия успешно направи участието на трета страна по желание на дружествата, които използват стандартни документи за вписване, предоставени от регистъра.

България изисква използване на услугите на нотариуси за удостоверяване на изявления за съгласие (*affi davits*) на учредителите на дружеството и образците на подписи.²⁰

Защо персоналът от регистъра не може да предостави тази услуга, както е в Румъния? Служителите по регистрацията са професионалисти, на които по закон може да бъде поверено правомощието да проверяват документите и самоличностите - точно както нотариусите. Една единствена проверка може да е достатъчна за една стандартна фирма. Премахване на изискването да се използват услугите на нотариуси би премахнало една процедура и един ден от процеса на започване на бизнес в България, както и таксата за легализация от 5 лева.

Освен това, с въвеждането на онлайн регистрацията и дигитални подписи, необходимостта от проверка на личната идентификация става ненужна. Регистраторът в Сингапур, например, приема, че предприятията нямат никакъв интерес да извършат измамна регистрация. Офисът за регистрацията извършва проверка след регистрацията, като информира лицата, че е създадено дружество, и техните имена са посочени като учредители. По този начин, вместо да се проверява всяко заявление, служителите могат да съсредоточат времето си върху няколкото измамни случая, в които хората са включени като учредители на дружества без тяхното съгласие.

В световен мащаб почти половината от страните, сравнявани от *Правене на бизнес* - в това число Дания, Франция и Румъния - нямат изискване за използване на юридически или нотариални услуги при регистрацията на фирми и все повече и повече страни правят ползването на тези услуги незадължително.

Преглед на изискванията на общините БЪЛГАРИЯ, УНГАРИЯ

Два от българските градове, Русе и София, изискват всички новорегистрирани фирми, които се готвят да

започнат да работят, да информират общината за вида дейност, която ще извършват. Това уведомление се извършва лично от представителя на фирмата. В София след това се изпраща инспектор, който да провери помещението на фирмата-процес, който отнема седем дни и е основната причина София да се класира на по-ниско място от всеки друг град в България. В останалите четири града, които се оценяват в България, това е необходимо само ако дружеството притежава собственост или извършва дейност върху общинска собственост. Вместо да налагат това изискване, общините биха могли да получат данни за всички дружества, регистрирани под тяхна юрисдикция, от Агенцията по вписванията и, като използват система, базирана на риска и класифициране на бизнес дейностите, да решат дали е необходима инспекцията.

По подобен начин в Унгария, където компаниите са обект на местен бизнес данък в седемте сравнени градове, обменът на информация между националната данъчна администрация и общините ще премахне необходимостта от отделна регистрация в кметството.

През 2012 г. Испания премахна изискването за получаване на общински лиценз преди започване на дейността. Тази промяна намали времето за започване на бизнес с шест дни.

Разширяване на онлайн платформата за включване на социални осигуровки и регистрации на труда УНГАРИЯ, РУМЪНИЯ

След завършване на регистрацията на фирми новите фирми в Унгария трябва да се регистрират в социално осигуряване, а тези в Румъния - в Инспекцията по труда.

Тези процедури могат евентуално да бъдат интегрирани в процеса на регистрация на бизнеса. И в двете страни услугата „единно гише“ в регистъра вече консолидира няколко стъпки – като интеграционните усилия следва да продължат с крайна цел постигане на единен консолидиран онлайн интерфейс.

Други държави също предоставят примери. Португалската онлайн платформа „FastTrack“ позволява на потребителите да избират предварително одобрено име от уебсайта на регистъра и да преминат към регистрират фирмата. След това регистърът автоматично обработва данъчните, социалноосигурителните и трудовите регистрации и публикува известието за учредяване. В Словения, благодарение на взаимосвързаността между системите на различни агенции, електронният единствен прозорец (e-Vem) позволява на предприемачите да се регистрират с една ход в регистъра, статистическата служба, данъчната администрация и здравния институт.

Преглед дали някои изисквания могат да бъдат премахнати за малките и средни предприятия **БЪЛГАРИЯ, УНГАРИЯ, РУМЪНИЯ**

Нужен е преглед на някои изисквания, за да се види дали те са необходими за малки и средни предприятия. В Унгария например всички дружества трябва да бъдат членове на търговската камара. Докато търговската камара може да предоставя ценни услуги на членовете си, малко държави в света продължават да правят членството задължително. По-често членството се изисква само за дружества в силно регулирани или стратегически отрасли (като банкиране, износ,

корабоплаване, застраховане или строителство), като същевременно остава доброволно за предприятия, извършващи общи търговски дейности.

Друг пример е свързан с вношения минимален капитал. Докато минималното капиталово изискване за новорегистрирано дружество е символично и е 1 евро в България и около 45 евро в Румъния, законът все още изисква предприемачите, учредяващи дружество, да откриват банкова сметка, да депозират минималния капитал и да прикрепят банковото извлечение към първоначалната заявка за регистрация на фирма. Това изискване може да бъде премахнато, като се позволи на компаниите да се регистрират, като просто декларират своя минимален капитал. Докато фирмите ще продължават да откриват банкови сметки да оперират бизнеса си, може би няма нужда да се предоставя доказателство за това при регистрация. Евентуално, правителството може да създаде партньорства с търговски банки и да свърже системата за онлайн бизнес регистрация с онлайн системата за банкиране.

Въвеждане на единен фирмен идентификационен номер **УНГАРИЯ, РУМЪНИЯ**

Новосъздадените компании в Унгария и Румъния получават отделен идентификационен номер от всяка институция, участваща в регистрацията на фирма. Издаването на уникален идентификационен номер може да улесни обмена на информация между институциите. Това е практика в България, където органът за търговска регистрация създава уникален идентификационен номер за данъчни, статистически, социалноосигурителни и други регистрационни цели.

Унгария и Румъния биха могли да продължат напред, като въведат единен бизнес идентификационен номер, който предприятията биха използвали като уникален идентификатор за всички взаимодействия с държавни агенции. Това би улеснило проверките за съответствие през целия жизнен цикъл на едно дружество, както и освобождаване на дружествата от административната тежест да изпращат информация няколко пъти на различни агенции. Норвегия предприе тази стъпка и от 2005 г. насам тя наложи правно задължение на всички публични регистри и публични органи да използват данните, регистрирани в Централния регистър за координация на юридическите лица, вместо да изискват от предприятията да изпращат наново тези данни.²¹

Един общ подход за прилагането на тази реформа е да се даде уникален идентификационен номер към момента на регистрация на бизнеса, който след това се използва отново от други органи, като например данъчната администрация или агенцията за социално осигуряване. Друг подход, използван в Норвегия, е да се даде на предприемачите уникален идентификационен номер, преди да се регистрират. Идентификационният номер и идентификационната информация след това се предоставят на всички органи, участващи в процеса на регистрация. Независимо от подхода, реформата не изисква непременно въвеждането на изцяло нова система от идентификационни номера. Например белгийското правителство подменя стария идентификационен номер по ДДС с фирмен номер.²²

Въвеждането на общ идентификационен номер за бизнеса изисква обща база данни, оперативно съвместими системи за вписване

и преобразуване на съществуващи идентификатори. Този процес е относително сложен и генерира разходи. Независимо от това, все повече страни въвеждат общи идентификационни номера, за да увеличат ефективността в публичния сектор и да намалят административната тежест върху предприятията

БЕЛЕЖКИ

1. Марко Бехт, Колин Майер и Ханес Ф. Вагнер, „Къде се вписват фирмите? Дерегулация и разходи за влизане,“ *вестник Корпоративни финанси* 14, не. 3 (2008): 241-56. Авторите намират, че вписването на континентално-европейски фирми в Обединеното кралство се е увеличило вследствие на решението на Европейския Съд през 1997-2003 г., което позволи на фирмите, опериращи в ЕС, да се регистрират в която и да е държава от ЕС независимо от държавата, в която работят или от националността на учредителите им.
2. За дружество с ограничена отговорност таксите за регистрация са 533.50 леи (118 евро), а минимално капиталово изискване е 200 леи (44 евро).
3. Леора Клепър, Анат Левин и Хуан Мануел Косада Делгадо, „Влиянието на бизнес среда върху създаване на бизнес“, Работен документ 4937 (Световна банка, Вашингтон, DC, 2009).
4. Лий Бранцатер, Франсиско Лима, Лоуъл, Дж. Тейлър и Ана Венесио, „Влошават ли регламентите за започване на бизнес предприемачеството и създаването на работни места? Примери от последните реформи в Португалия,“ *Икономически журнал* 124, no. 577 (2014): 805-32.
5. Франческо Брипи, „Ролята на регламента за започване: примери от италианските провинции,“ Работен документ 932 (Bank of Italy, Рим, 2013).
6. Антонио Циконе и Елиас Папаоану, „Бюрократия и пречки в започването,“ *Вестник на Европейска икономическа асоциация* 5, бр. 2-3 (2007): 444-58.
7. Норман Лоаза, Ана Мария Овиедо и Луис Сервен. „Регулиране и макроикономически резултати,“ Работен документ 3469 (Световна банка, Вашингтон, DC, 2005); И Левон Барсегиан, „Разходи за влизане и различия в производителността и резултатите,“ *Журнал на икономическото развитие* 13, no. 2 (2008): 145-67.
8. Това са Белгия, Унгария и Финландия.
9. Статистически данни предоставени от Търговски регистър при Аенцията по вписвания, България.
10. Тези разходи не отразяват премахването през март 2017 на някои такси (като такси за пощенски пратки и такси за публикуване), свързани с регистрацията на юридически лица, включително дружества с ограничена отговорност.
11. Тези разходи не отразяват неотдавнашното премахване на таксите за регистрация в размер на 400 лева от Закон 1/2017, в сила от 1 февруари 2017 г., който елиминира над 100 такси и мита.
12. Статистически данни предоставени от Национална агенция по данъчна администрация, Румъния.
13. Companies House -Обединено Кралство, Годишни доклади и отчети 2012/13 (Лондон: Stationery Office, 2013 г.) и Регистър на търговските дружества 2012-2013 г. (Лондон: Companies House, 2013 г.).
14. Секция 3.162 от Унгарския граждански кодекс, 2013.
15. Джефри Елкинд, „Минимален капитал Изисквания: Сравнителен анализ,“ (Американска агенция за международно развитие, Вашингтон, DC, 2007 г.). Други подходящи проучвания включват Джон Армор, „Внесен капитал: остаряла концепция?“ *Европейски бизнес Преглед на организационното право* 7, не. 1 (2006): 5-27; Фридрих Кюблър, „Сравнителен подход към задържането на капитала: Германия,“ *Преглед на европейското бизнес право* 15, no. 5 (2004): 1031-35; Джоел Саймън, „Сравнителен подход към задържането на капитала: Франция,“ *Преглед на европейското бизнес право* 15, не. 5 (2004): 1037-44; Питър О. Мюлерт и Макс Бирке, „Правен капитал - Има ли дело срещу Европейски закон за капиталовите правила?,“ *Преглед на европейската бизнес организация* 3, н.4 (2002): 695-732.
16. Световна банка, *Правене на бизнес 2012: Правене на бизнес в по-прозрачен свят* (Washington, DC: Световна банка, 2011).
17. Андре Ван Степ, Дейвид Стрий и Рой Тюрик, „Ефектът на бизнес регулациите върху новото предприемачество,“ *Икономика на малкия бизнес* 28, no. 2 (2007): 171-86.
18. База данни на *Правене на бизнес*.
19. Разходите могат да варират от 100 000 форинта до 250 000 форинта (323 евро до 807 евро).
20. Член 141 от Търговския закон изисква заявленията за съгласие и подписите на ръководителите да бъдат заверени от нотариус.
21. Група на Световната банка, *Инвестиционен климат, Департамент, Проучване на пример за реформа в бизнеса: Норвегия* (Вашингтон, Световна банка, 2011).
22. „Ръководство за правене на бизнес,“ белгийско федерално правителство, 2017 г., <http://www.business.belgium.be/bg>

Получаване на разрешително за строеж

ОСНОВНИ ЗАКЛЮЧЕНИЯ

- Измежду трите страни процесът на получаване на разрешително за строеж на стандартен склад е най-лесен в Унгария, където са необходими 18 процедури и 164 дни и струва средно 0.5% от стойността на склада. Но пък той е най-бърз в България, средно 141 дни.
- Разрешаването на строителство е значително по-тежко в административно отношение в трите страни, отколкото в повечето други държави-членки на Европейския съюз. Това до голяма степен се дължи на броя на одобренията, които предприемачите трябва да получат, преди да кандидатстват за разрешително за строеж.
- В България разрешителното за строеж е най-лесно и най-бързо в София, където отнема 97 дни. В Унгария процесът е най-лесен и най-бърз в Печ, където се изискват 17 процедури и около пет месеца. В Румъния процесът е най-лесен в Крайова, въпреки че не е нито най-бърз, нито най-евтин там.
- България, Унгария и Румъния имат добри резултати според индекса за качествен контрол в строителството, с 13 от 15 възможни точки и надвишават средния резултат за ЕС от 11.4 точки.
- Сред основните ограничения за постигането на по-голяма ефективност в процеса на издаване на разрешителни, особено в България и Румъния, са липсата на прозрачност по отношение на изискванията, липсата на стройни процеси за предварителен подбор и слабоефективни електронни платформи.

През 2015 г. в почти всички страни-членки на Европейския съюз се отбелязва нарастване на броя издадени разрешителни за строеж. В Унгария, например са издадени 29% повече разрешителни от предходната година.¹ През 2009 г. страната е приела строителни разпоредби, които скъсяват законовия срок за издаване на разрешителни за строеж с 15 дни. Унгария не е единствената: през последното десетилетие страните в ЕС се насочиха към по-простени и по-бързи процеси на разрешаване на строителство.² Тази стъпка е разумна, тъй като строителният сектор и свързаните с него услуги представляват около 10%

от общия БВП на ЕС.³ Проучванията показват, че дългите закъснения при получаването на разрешителни могат да доведат до по-високи транзакционни разходи и по-малко строителни проекти.⁴

КАК СЕ ПОЛУЧАВА РАЗРЕШИТЕЛНО ЗА СТРОЕЖ В БЪЛГАРИЯ, УНГАРИЯ И РУМЪНИЯ?

В България, Унгария и Румъния процесът на получаване на разрешително за строеж се регулира предимно на национално ниво, но се

изпълнява от местните институции (фигура 4.1). И в трите страни лицензирани частни експерти или фирми участват в голяма степен както на етап проектиране и строителен надзор, така и при актуализирането на геодезическите измервания след строителните дейности. Но докато в България и Румъния е налице система за инспекции, организирани около определени етапи в строителния процес, в Унгария се разчита на непланирани инспекции. Процесът на получаване на разрешително за строеж е най-лесен в Унгария, където са необходими 18 процедури и 164 дни и струва средно 0.5% от стойността на склада (таблица 4.1).

КАКВО СЕ ИЗМЕРВА ЧРЕЗ ИНДИКАТОРА ПОЛУЧАВАНЕ НА РАЗРЕШИТЕЛНО ЗА СТРОЕЖ?

За да се оценят условията за получаване на разрешително за строеж, в *Правене на бизнес* се описват процедурите, времетраенето и разходите, необходими за малко или средно дружество да получи одобренията нужни за построяването на склад и свързването му в вода и канализация. Това включва всички инспекции и сертификати които са нужни преди, по време и след построяването на склада. За да са сравними данните за различните градове се смята, че складът е в периферията на съответния град, не се намира в специална индустриална или икономическа зона и ще бъде ползван за складиране на стандартни неопасни стоки като например книги. В допълнение, *Правене на бизнес* отчита индекса за качествен контрол в строителството, който отчита качеството на строителните регламенти и контрол. Индексът представлява ¼ от резултата отстояние до лидерите (виж фигурата).

Получаването на разрешителни за строеж отмерва ефикасността и качеството на стр.регламенти

ФИГУРА 4.1 Получаването на разрешително за строеж изисква повече процедури преди строеж в Румъния, но повече след строеж в Унгария

Източник: База данни на Правене на бизнес

Бележка: Процедурите за всяка страна за общи за всички сравнени градове в дадената страна. Допълнителни изисквания има в специфични градове. Процедури които се управляват от национални институции в някои случаи са допълнени (или извършени) от регионалните структури на тези институции.

ТАБЛИЦА 4.1 Къде е по-лесно получаването на разрешително за строеж-България, Унгария или Румъния?

Град (Страна)	Място	Резултат отстояние до лидерите (0–100)	Процедури (брой)	Времетраене (дни)	Разходи (% от стойността на склада)	Индекс за качество на строителния контрол (0–15)
Печ (Унгария)	1	75.58	17	144.5	0.4	13
Сегед (Унгария)	2	74.38	18	147.5	0.4	13
Секешфехервар (Унгария)	3	73.70	18	155.5	0.5	13
Мишколц (Унгария)	4	73.47	18	158.5	0.5	13
Гьор (Унгария)	5	73.35	18	161.5	0.4	13
София (България)	6	72.75	18	97	4.6	13
Дебрецен (Унгария)	7	72.71	18	171.5	0.4	13
Плевен (България)	8	71.92	18	152	2.1	13
Русе (България)	9	71.34	18	165	1.9	13
Варна (България)	10	70.53	19	135	3.4	13
Бургас (България)	11	69.23	19	133	4.6	13
Пловдив (България)	12	68.30	20	162	2.9	13
Будапеща (Унгария)	13	67.89	20	205.5	0.7	13
Крайова (Румъния)	14	61.31	25	206	1.9	13
Букурещ (Румъния)	15	58.09	24	260	2.2	13
Орадеа (Румъния)	16	57.84	25	156	7.6	13
Брашов (Румъния)	17	56.28	26	247	2.8	13
Яш (Румъния)	18	56.01	26	266	1.9	13
Плоещ (Румъния)	19	54.40	27	268	2.3	13
Клуж-Напока (Румъния)	20	54.32	27	275	1.9	13
Констанца (Румъния)	21	49.26	25	307	5.7	13
Тимишоара (Румъния)	22	48.92	27	315	3.9	13

Източник: База данни на Правене на бизнес.

Забележка: Класирането се основава на средното отстояние за времетраенето и разходите, свързани с получаването на разрешително за строеж и за индекса за качествен контрол в строителството. Резултатът за отстоянието до лидерите е изчислен в диапазона от 0 до 100, като 100 представляват най-добрите практики (колкото по-висок е резултатът, толкова по-добре). За повече подробности вижте глава За Правене на бизнес и Правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния. Данните за Букурещ, Будапеща и София бяха прегледани след публикацията на Правене на бизнес 2017. Пълният набор от данни може да бъде намерен на уебсайта на Правене на бизнес на адрес <http://www.doingbusiness.org>.

Но пък той е най-бърз в България, средно 141 дни. В Румъния са нужни средно 115 дни повече, отколкото в България, а в България и Румъния разходите надвишават шест пъти тези необходими в Унгария.

Какви са резултатите в сравнение с тези в другите страни-членки на ЕС и в световен мащаб?

Получаването на разрешително на строеж е значително по-тежко в административно отношение в трите страни, отколкото в повечето други страни-членки на Европейския съюз- 18 процедури в Унгария, 19

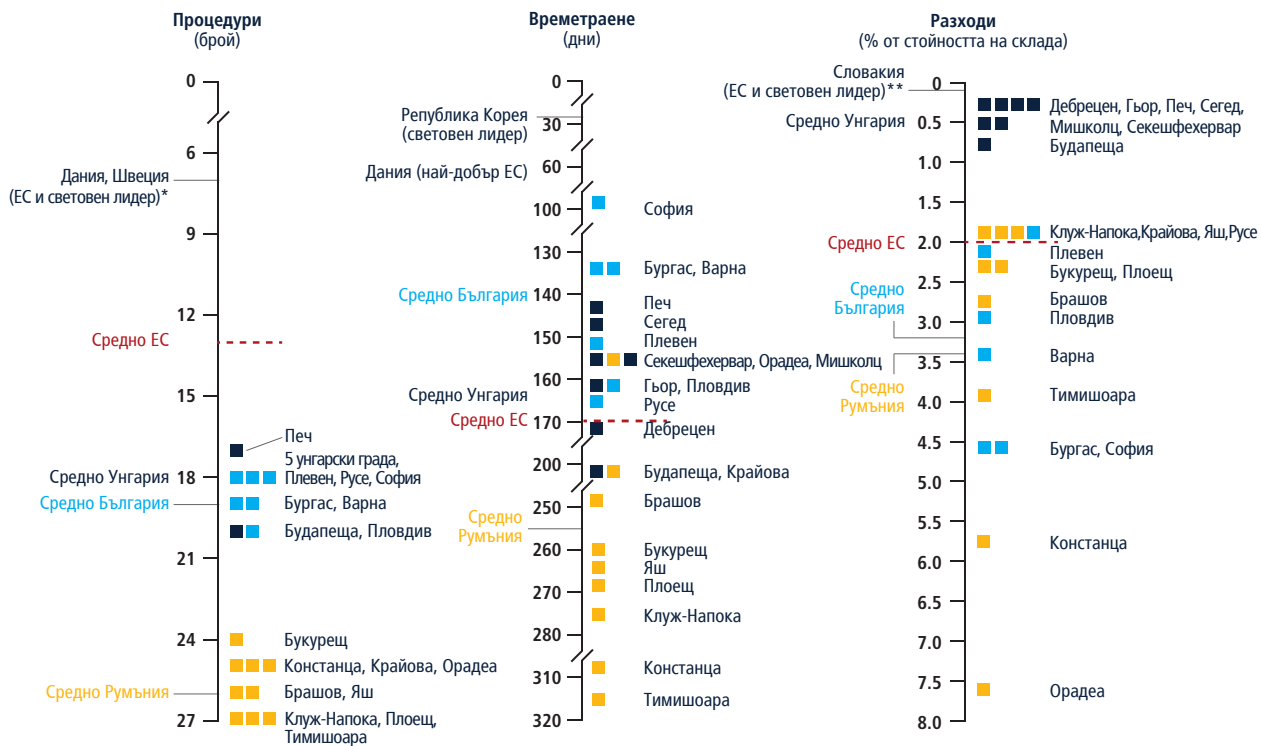
в България и 26 в Румъния, всички надхвърлят средния брой 13 процедури за ЕС (фигура 4.2). Това в голяма степен е заради одобрените които строителните предприемачи трябва да получат преди да кандидатстват за разрешително за строеж. В България и Румъния са необходими шест предварителни одобрения.⁵ В тези две страни са необходими повече процедури от която и да е друга страна-членка на ЕС, с изключение на Чехия. Все пак процесът по получаване на строително разрешително отнема доста по-малко време в България (141 дни) и Унгария (164) отколкото средното времетраене за ЕС (169

дни). В Румъния процесът отнема повече време (256 дни) от която и да е друга страна-членка на ЕС без Словакия (286 дни) и Кипър (507 дни). В Румъния само получаването на удостоверение за градско планиране може да отнеме до месец.

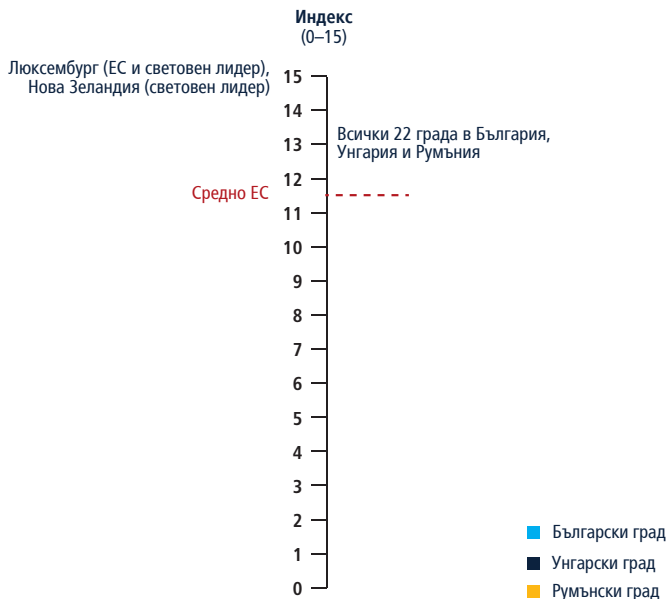
Процесът по получаване на разрешителни за строеж средно е по-евтин в Унгария (0.5% от складовата стойност), отколкото е средното ниво в ЕС (2.0%); но е много по-скъп в България (3.2%) и Румъния (3.4%), главно поради високите такси за предварителни одобрения и строителни разрешителни (фигура 4.3).

ФИГУРА 4.2 Получаването на разрешително за строеж налага повече процедури в България, Унгария и Румъния, отколкото в повечето страни-членки на ЕС

ЕФИКАСНОСТ НА ПРОЦЕСА ПО ПОЛУЧАВАНЕ НА РАЗРЕШИТЕЛНО ЗА СТРОЕЖ

КАЧЕСТВЕН КОНТРОЛ В СТРОИТЕЛСТВОТО

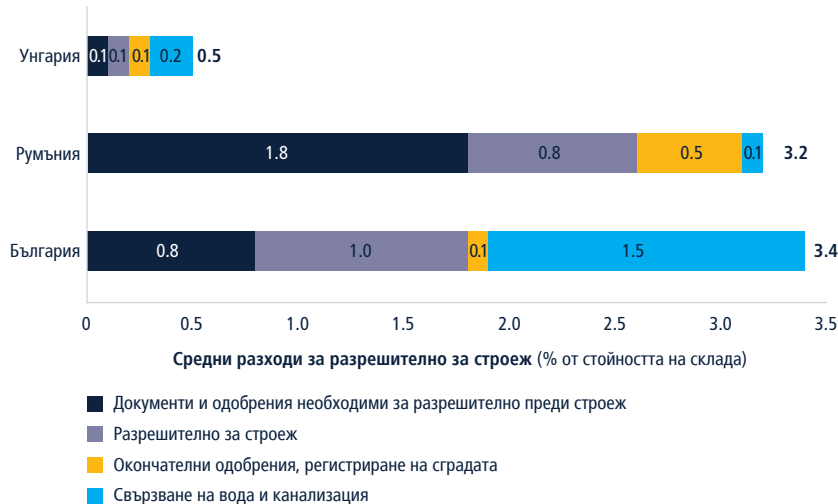
Източник: База данни на Правена на бизнес.

Бележка: Средните величини за България, Унгария и Румъния се основават на данните от сравнените градове. Средните величини за ЕС са въз основа на данните в 28-те страни-членки.

* Грузия и Маршалските острови също имат седем процедури.

** Доминика, Монголия, Сейнт Винсент и Гренадини, Тайланд, Тринидад и Тобаго също имат разходи 0.1% от стойността на склада.

ФИГУРА 4.3 Строителните предприемачи в България и Румъния срещат високи такси за одобрения преди началото на строителството, както и за разрешително за строеж

Източници: База данни на Правене на бизнес.

България, Унгария и Румъния се представят добре според индекса за качество на строителните регламенти и контрол в шест основни области (максимум 15 точки):

качество на строителните регламенти (2 точки); качествен контрол преди (1), през (3) и след строителство (3); отговорности и застрахователни режими (2) и

професионални сертификати (4). И трите страни имат резултат 13 от 15 точки и надвишават средния резултат за ЕС от 11.4 точки и средния глобален резултат от 9.4- най-вече заради прозрачността в изискванията и качествения контрол на всеки етап. И в трите държави не се отчитат поднационални разлики, тъй като всички изследвани теми са регулирани на национално ниво.

И в трите страни строителството законодателство е достъпно онлайн, а изискванията за издаване на разрешително за строеж са ясно уточнени (таблица 4.2). Местните власти разполагат с лицензирани архитекти и инженери, които проверяват дали строителните планове отговарят на строителните закони и изискват от надзорния инженер (в България-от фирма за строителен надзор) да носят юридическа отговорност за строителния надзор, а строителните контролни органи да провеждат произволни или поетапни проверки по време на

ТАБЛИЦА 4.2 И в трите страни има силни механизми за качествен строителен контрол

		България	Унгария	Румъния
Индекс за качествен контрол в строителството (0–15)		13	13	13
Качество на строителните регламенти (0–2)	Лесно достъпни ли са строителните регламенти?	1	1	1
	Ясно дефинирани ли са изискванията за получаване на разрешително за строеж?	1	1	1
Качествен контрол преди строителство (0–1)	Участват ли в комитета по одобрение на заявленията за получаване на разрешително за строеж лицензиран архитект или инженер?	1	1	1
	Качествен контрол по време на строителство (0–3)	Изискват ли се по закон инспекции по време на строителния процес?	1	1
Провеждат ли се инспекции по време на строителството?		1	1	1
Качествен контрол след строителство (0–3)	Изисква ли се по закон окончателна инспекция?	2	2	2
	Окончателната инспекция провежда ли се?	1	1	1
Отговорности и застрахователни режими (0–2)	Има ли страна в строителния процес, която носи отговорност за скрити дефекти след като сградата се използва?	1	1	1
	Има ли страна в строителния процес, която правно е задължена да заключи застраховка скрити дефекти или 10 год. полица за покриване на структурни проблеми в сградата след като тя започне да се използва?	1	0	0
Професионални сертификати (0–4)	Съществуват ли изисквания за квалификации за специалистите които проверяват дали архитектурните планове и скици съответстват на строителните регламенти?	2	2	2
	Има ли професионални изисквания към специалиста, който провежда техническите инспекции по време на строителството?	1	2	2

Източник: База данни на Правене на бизнес.

Неполучени максимални точки.

целия строителен процес. И в трите страни има регламенти, определящи рисковите категории за сгради, макар че тези регламенти нямат влияние върху строителния надзор (инспекциите са еднакви за всички видове сгради, независимо от категорията риск). Законно се назначават и окончателни инспекции след края на строителството, които също се и провеждат на практика. Те държат както архитекта, така и инженера изработващи скиците и плановете, правно отговорни за структурни дефекти открити в сградата след като тя влезе в употреба. Съществуват стриктни изисквания към специалистите отговорни за строителни одобрения.

Съществуват и разлики в трите страни в някои аспекти отчетени чрез гореспомнатия индекс. В България и Румъния освен архитекта, инженера и строителната фирма, надзорната строителна фирма е също отговорна. Но докато в България се налага тези страни да сключат застрахователни полици за евентуални дефекти, то в Румъния и Унгария това не е нужно. Изискванията за квалификация са различни в различните страни. И трите налагат надзорният инженер да има висше образование и да е регистриран в професионална асоциация или да мине изпит за сертификат. Но докато в Румъния и Унгария се налага също и строителния надзорник да има минимум години професионален опит, в България това не е необходимо.

С какво се различава процесът в България?

Строителен предприемач, който се занимава с разрешителни за строеж в България, може да очаква между 18 процедури в Плевен, Русе или София и 20 в Пловдив. Разликата произтича отчасти от броя на изискванията за получаване на водоснабдителна и канализационна

вързка.⁶ Във всичките шест български града, предприемачите трябва първо да подпишат предварителен договор с дружеството В и К, който да им позволи да свържат склада с комуналните услуги. Но в Пловдив и Русе например предприемачите трябва да инвестират и в изграждането на водната мрежа, което се осъществява чрез друг договор - „тристранен договор“, подписан от водоснабдителното дружество, общината и строителната фирма. Сключването на този договор отнема седмица в Пловдив, но месец в Русе.

Друг повод за разлики е одобрението на Регионален здравен инспекторат. В Пловдив и Варна предприемачите трябва да получат това одобрение лично. Но в другите четири града Регионалната инспекция по околната среда и водите уведомява Регионалната здравна инспекция, че е издал

екологично решение - агенцията изисква лично посещение само ако има възражения по проекта, спестявайки на предприемача тази стъпка в случай че няма такива. Практиките по инспекции също се различават. Законът за устройство на територията позволява, но не задължава общините да инспектират дадена сграда при завършването ѝ. Русе е единственият град, в който е малко вероятно общината да проведе окончателна инспекция, макар че във всичките шест града надзорният инженер трябва да представи окончателен доклад на общината, след като проектът приключи.

Сред шестте български града разрешителните за строеж са най-лесни и бързи в София, 97 дни - в сравнение със 165 дни в Русе, където е най-бавния процес (фигура 4.4). Причината е, че София предлага за някои услуги бърз вариант. Така

ФИГУРА 4.4 Получаването на разрешително за строеж отнема 70 дни по-малко в София отколкото в Русе

Източник: База данни на Правене на бизнес.

че, ако предприемачите са склонни да заплатят допълнителни такси, те могат да получат виза за проекта за 3 дни, а не за обичайните 14; разрешително за откриване на строителна площадка за 2 дни, а не за 7; и разрешителното за груб строеж за 4 дни, а не за 14.⁷ Но бързите такси също така оскъпяват процеса в София, при 4.6% от стойността на склада, което предполага, че предлагането на бързи услуги не е винаги оптимално.⁸ Разходите в София са 1.4 процентни точки повече от средното ниво за шестте града – и почти 3 процентни точки повече отколкото в Русе където е най-ниското ниво на разходи.

С какво се различава процесът в Унгария?

Сред седемте унгарски града получаването на разрешителни за строеж е най-лесно и бързо в Печ – единствения град със 17 процедури, които могат да бъдат завършени за 144.5 дни (фигура 4.5). В Печ разрешителното за строеж се издава за 30 дни, а разрешителното за ползване (включително актуализирането на сертификата за собственост на място) за 35 дни, докато всяка от тези стъпки отнема средно около 45 дни в другите шест града. Това е отчасти заради по-големия персонал в техническото звено в кабинета на кмета на Печ. Печ е единственият унгарски град, който не изисква одобрение за градоустройствено планиране за склад като този в допускането по казуса в *Правене на бизнес*.

Будапеща има най-сложен и най-бавен процес на строителни разрешителни сред унгарските градове, включващ 20 процедури и 205.5 дни. Поради голямото натоварване в отдела на главния архитект в кметството издаването на одобрение за градско планиране отнема месец - в сравнение с две седмици средно в другите

градове. По-големият обем заявления в по-големите градове прави по-наложително подобряването на работните процеси, засилването на междуведомствената координация и осигуряването на добро управление на проектите. Дори по-високите нива на персонала в големите градове често не са достатъчни, за да се намали работното натоварване.⁹ Може би не е изненадващо, че ако не са бързите услуги, София ще има най-бавния процес на разрешителни в България. Всъщност, държавните служители в столиците на трите държави посочват липсата на достатъчно персонал сред основните предизвикателства.¹⁰

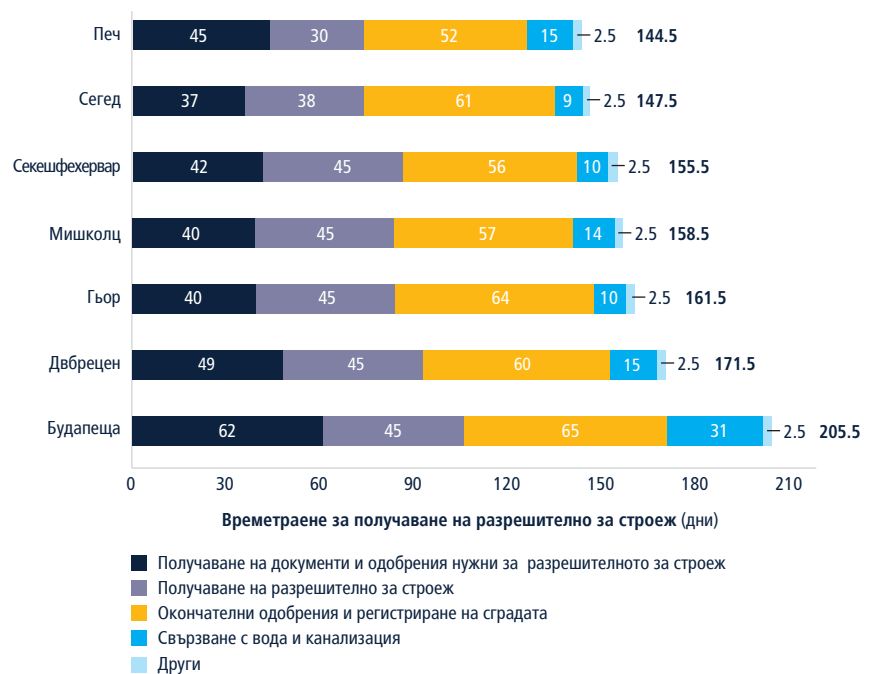
В Будапеща получаването на водоснабдителни и канализационни връзки (включително получаване на разрешителни от ведомствата) изисква взаимодействие с две отделни агенции - Budapest Waterworks и

Budapest Sewage Works - и двата процеса отнемат около 40 дни макар че документите могат да се издадат едновременно. Във всички други градове едно ведомство може да придвижи и двете връзки. От друга страна Будапеща е единият от единствените два града (Секешфехервар е другия) където водоснабдителното дружество не събира такса за сертификата, който трябва да се получи за присъединяване. Но Будапеща така или иначе бележи най-високите тарифи за присъединяване от 724 759 форинта (2 339 евро), те са повече от три пъти от тези в Дебрецен, където са най-ниските такси 205 600 форинта (664 евро).¹¹

С какво се различава процесът в Румъния?

Сред деветте румънски градове, се извършват най-малко процедури в Букурещ (24), а най-много в Клуж-Напока, Плоещ и Тимишоара (27).

ФИГУРА 4.5 Процесът по получаване на разрешително за строеж може да бъде завършен два месеца по-бързо в Печ, отколкото в Будапеща

Източник: База данни на *Правене на бизнес*.

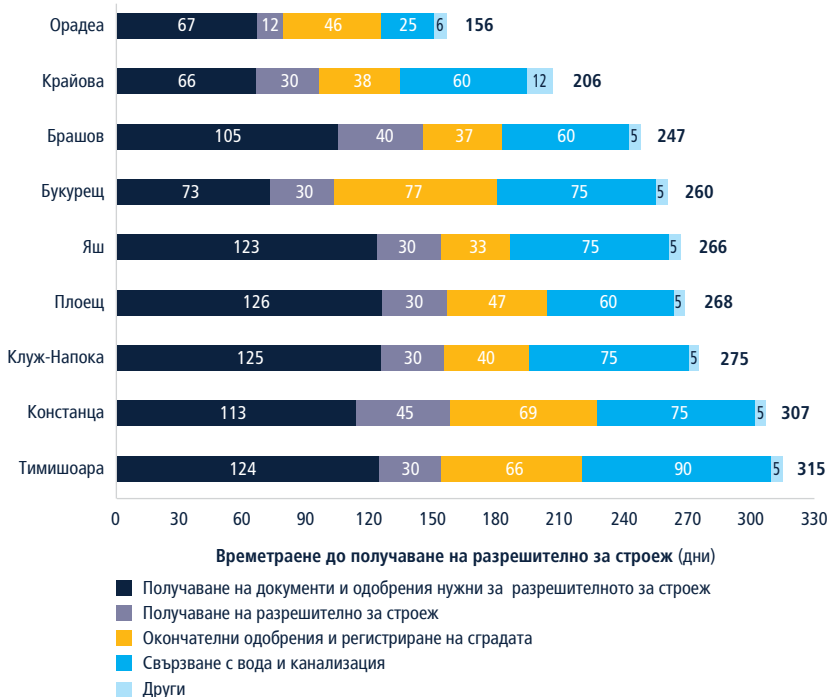
Различията са в различните одобрения за проектите. Например в Тимишоара се изисква разрешително за изхвърляне на твърди отпадаци, а в Яш- разрешение за проекти от комисията по релефа в кметството (поради топографския профил на града). Букурещ, Крайова и Плоещ са единствените където не се изискват разрешителни от Пътна полиция или Комитета по пътно движение.¹²

Друга причина са различията в процеса след края на строителството. Този процес е по-ясен в Букурещ и Орадея където крайната оценка на сградата се издава на място, след като окончателната инспекция е завършена. В другите градове окончателната оценка се издава средно с 18 дни по-късно.

Процесът по издаване на разрешително за строеж е най-бавен в Тимишоара, където отнема 315 дни (най-дълго измежду всички 22 града в трите страни) най-вече заради присъединяването към вода и канализационни услуги което отнема до три месеца. Процесът е най-бърз в Орадея, 156 дни (фигура 4.6). В Орадея кметството издава разрешителни за строеж в рамките на 12 дни, докато на други места в Румъния това става за 30-45 дни.

В Крайова, втория по бързина процес в Румъния, както и най-лесният, разрешителните за проекти се обработват по-ефективно. Общината свиква представители на всички компании за комунални услуги при обработката на молбата за сертификат за градско планиране и след това решава кои одобрения се изискват за издаване на разрешение за строеж, отбелязвайки ги в сертификата. Освен това кметството получава всички разрешителни от името на възложителя за допълнителна такса за обработка (14 леи, или 3.10 евро за всяко разрешително). Макар че това

ФИГУРА 4.6 Получаването на разрешително за строеж става два пъти по-бързо в Орадея отколкото в Тимишоара

Източник: База данни на Правене на бизнес.

не ускорява процеса на получаване на разрешително, то се спестява на кандидата ходенето поотделно във всяка агенция, за да получи разрешителното.¹³ Това например означава по-малко процедури в Крайова (25), отколкото в Клуж-Напока, Плоещ и Тимишоара (27).

Докато в Румъния, Орадея отбелязва най-бърз процес, той е и най-скъпия от всички 22 града, 7.6% от складовата стойност. Това се дължи до голяма степен на изключително високите разходи за свързване с вода и канализация, като таксата за метър 225 леи (50 евро) за водоснабдяване и 450 леи (99 евро) за канализационната връзка. В Констанца, където е втория най-скъп процес сред 22 града, цената е 5.7% от складовата стойност.

КАКВО МОЖЕ ДА СЕ ПОДОБРИ?

Прегледът в тази глава от доклада на процеса по издаване на разрешителни за строеж в България, Унгария и Румъния разкрива няколко области на евентуално подобрене. Някои препоръки важат и за трите държави, други само за една или две от тях.

Консолидиране на изисквания и разпоредби БЪЛГАРИЯ, УНГАРИЯ, РУМЪНИЯ

И в трите страни строителните предприемачи трябва да консултират многобройни закони, наредби и уебсайтове, за да намерят документацията, необходима за заявлението за разрешително за строеж, както и строителните стандарти, които

трябва да се спазват.¹⁴ Лесното предоставяне на такава информация би намалило времето необходимо за подготовка на документи и за преглед. Въпреки че всяка агенция, участваща в процеса, следва да предостави информация за своите процедури и изисквания, отговорността за предоставяне на информация за цялостния процес следва да бъде поверена на институцията, която издава разрешителното за строеж.¹⁵ Изчерпателните насоки следва да обхващат ключовите стъпки, участващите институции, нужните документи и сертификати, разрешителни и одобрения, заедно със съответните срокове и такси.

Много страни са подобрили прозрачността на процеса през последните години и отчитат положителни резултати. Заедно с други добри практики във Виена например властите поставиха цялата планова

информация на веб-базирана GIS платформа (каре 4.1).

Приемане на подход базиран на оценката на риска при издаване на екологични одобрения **БЪЛГАРИЯ, УНГАРИЯ, РУМЪНИЯ**

Законът за опазване на околната среда в България (Приложения 1 и 2) ясно определя видовете проекти, които изискват екологична оценка на въздействието. Обикновена търговска сграда като тази от проучването в *Правене на бизнес* не изисква подобна оценка, но подобно на всички строителни проекти, независимо от размера или сложността им, все пак трябва да се получи официално потвърждение от Регионалната инспекция по околната среда и водите (РИОСВ). Нещо, което агенцията проверява е местонахождението на проекта и

това че не се намира на защитена територия. Тъй като закона класифицира сградите по степен на риск, България би могла да отиде една стъпка по-напред като премахне екологичните одобрения за обикновени сгради.

За да се премахнат проверките по места, България би могла да разработи по-точни карти, базирани на системата GIS, които общините биха могли да консултират при прегледа на заявлението за разрешително за строеж. При липса на карти тип GIS, Регионалната инспекция по околната среда и водите използва карти на хартиен носител и обективни критерии, за да определят дали проектите изискват оценка на въздействието върху околната среда. Тези критерии биха могли да бъдат споделени с органите за издаване на разрешителни, които биха могли да отнесат жалбоподателите в

КАРЕ 4.1 Високи стандарти за прозрачност и строителен надзор в Австрия

Във Виена и Долна Австрия чрез информационните и комуникационните технологии се увеличи прозрачността на информацията за поземлено планиране. Властите качиха официални поземлени планове в интерактивен формат, базиран на системата ГИС, и ги направиха обществено достъпни онлайн. Онлайн системата интегрира информация за спецификациите на сградите, както и подробности за местоположението, капацитета и наличието на комунални услуги. Това позволява на строителите и дизайнерите да намерят онлайн цялата информация, от която се нуждаят за заявления за разрешение за строеж. Това също така елиминира нуждата от няколко предварителни одобрения.

Австрия също така рационализира своята система за инспекции, като същевременно определи високи стандарти за контрол на качеството. Законодателството, прието през 1990 г., въведе подход за инспекции, базиран на риска, като замени регулаторната система, изискваща строително разрешение за почти всяка работа. Бяха въведени различни класове сгради и строителни дейности, като административните процедури и предпазни мерки бяха адаптирани към всеки клас според нивото на риска: проектите от клас 1 изискват само обявление за строеж, проектите от клас 2 изискват опростено разрешително за строеж и проектите от клас 3 -формално разрешително за строеж с пълно преразглеждане от трети страни на всички важни елементи в строителния процес.

Австрийската система за контрол на качеството на сградите дава значителна отговорност на частните (и висококвалифицирани) специалисти, а за по-сложните проекти изисква тези професионалисти да бъдат независими трети лица. Сградите в Австрия обикновено трябва да бъдат проектирани от професионален дизайнер или архитект и построени от майстор строител. За големи или по-сложни проекти, разработчиците на проекти трябва да назначат трета страна *Prüfingenieur* - висококвалифициран професионален строителен инженер, който е законно сертифициран и регистриран, за да инспектира важни елементи на строежа по време на проекта. За да осигури високи професионални стандарти и съответствие, Австрия въведе строги изисквания за професионална квалификация за регулираните професионални групи, които участват в строителната индустрия.

Източник: Група на Световната банка, Отдел Инвестиционен климат, Добри практики за строителни регламенти и реформи за спазването им- насоки към реформи (Вашингтон, окръг Колумбия, Група на Световната банка, 2013 г.)

РИОСВ в случаите, когато теренът е близо до защитена територия.

В Румъния процесът е по-сложен, включващ три фази. Правителствено решение 445/2009 (Приложения 1 и 2) изброява видовете проекти, предмет на пълна оценка на въздействието върху околната среда. Всеки проект обаче трябва да бъде представен на Агенцията по околна среда за вземане на решение дали да премине към втората фаза за разрешаването на проекта. Ако това стане, агенцията събира комисия за техническа оценка, за да реши дали проектът ще бъде подложен на пълна оценка на екологично въздействие (трета фаза). Законът е неясен, като предоставя относително широки описания на проектите, които изискват обикновена оценка (първа фаза). Така че дори една обикновена сграда, подобна на склад от казуса в *Правене на бизнес*, вероятно ще трябва да премине през процеса на разрешаване на проекти, като съответната комисия ще реши дали трябва да премине през пълна оценка на въздействието. Това налага административна тежест върху предприемача, тъй като процесът изисква внасяне на пълна техническа документация (онлайн и лично) - включително планове, подробности за размера и местонахождението, сертификата за градоустройствено планиране и други удостоверения - както и заплащането на отделна такса.¹⁶

По подобен начин, в Унгария, този процес важи за всички проекти, само че Строителния отдел е този, който се занимава с получаването на екологични разрешителни от името на кандидата.

И в трите страни, обикновените проекти които ясно по закон не са задължени да преминават през екологични одобрения, не би следвало да са подложени на такива. Ако така

или иначе всички проекти трябва да получат екологично разрешение, то дефинирането в закона на рискови групи и категории и за трите страни е неефективно и ненужно.

Много от страните членки на ЕС за приели подход базиран на оценката на риска относно екологичните разрешителни. В Белгия например, за склад подобен на този в казуса, не се изисква екологично разрешително. В Дания кандидатите трябва да внесат обща оценка на въздействието на конкретния проект върху околната среда (включително скица и чертежи) като част от документацията за разрешително за строеж, но не се изисква отделно екологично разрешително.

Преглед на структурата на разходите за строителни разрешителни БЪЛГАРИЯ РУМЪНИЯ

Разрешителните за строеж са относително скъпи, както в България така и в Румъния, а това може да породни тревога за прекалено високите разходи за спазване на строителните норми и да обезкуражи бизнеса да следва официалните процедури, което от своя страна поражда тревоги за неформалност в отношенията.

В България таксите за издаване на разрешителни за строеж, въпреки че са установени от общините, във всички случаи зависят от размера на сградата. В Румъния таксите са определени на 1% от стойността на строежа. Но таксите за предоставяне на услуги във всяка една страна следва да се основават не на размера или на стойността на сградата, а на разходите за предоставянето им. Следователно властите в България и Румъния биха могли да обмислят по-ниски такси за по-обикновени сгради, които представляват малък риск за общественото здраве и

безопасност. По този начин по-големите проекти с по-значителни такси за строеж биха могли да субсидират таксите за по-малките. Унгария начислява фиксирана такса от 100 000 форинта (323 евро) за разрешително за строеж на сгради които са над 250 квадратни метра, административна такса от 5 000 форинта (16 евро) и фиксирана такса за всеки изискван преглед. За сградата от казуса в повечето унгарски града ще се изисква преглед на документацията от отдела за обществено здравеопазване (8 700 форинта или 28 евро) и от отдела за опазване на околната среда (14 000 форинта или 45 евро).

В повечето страни с добри практики в тази област, таксите по разрешителните за строеж се определят за да възстановят разходите за съответните услуги а не от данъчен интерес. Например в Нова Зеландия, таксите са определени с цел да покрият разходите свързани с прегледа на плановете и инспекциите, заедно с другите режимни разходи.

Опростяване на процеса по разрешителни преди строеж БЪЛГАРИЯ, РУМЪНИЯ

Една от основните пречки в строителството, в България и Румъния, е големият брой одобрения, които предприемачът трябва да получи, преди да кандидатства за разрешително за строеж. Всяко одобрение изисква отделно посещение в съответното ведомство. В средносрочен и дългосрочен план България и Румъния биха могли да преразгледат целия процес по предварителни одобрения и да обмислят приемането на система основана на оценката на риска, която освобождава някои видове сгради от изисквания за предварително одобрение. Пример за това е Австрия. Приемането на метод на одобрения въз основа на

риска позволява на институциите в строителния процес да приспособят размера и интензивността на проверките спрямо вида сграда.

В краткосрочен и средносрочен план създаването на единен пункт - „обслужване на едно гише“, би могло да координира всички ведомства за издаване на единно предварително разрешително и това би увеличило ефективността. Кандидатът би могъл да представи всички документи, необходими за предварителните проверки, само с едно посещение в общината или в кметството, която след това би могла да получи всички одобрения от името на кандидата, като прехвърля съответно проекта към съответното ведомство. Това обаче ще изисква повече персонал и вероятно по-високи такси за покриване на допълнителните разходи за персонал. Още по-ефективно би било всяко ведомство да изпраща свой представител, който да се яви там където се издава разрешителното, и да прегледа заявленията на място (дори ако се прави на непълно работно време).

Тимишоара е добър пример. В други румънски градове инженер разработва плановете за местоположение, необходими за издаването на сертификата за градско планиране, които след това се одобряват от службата по кадастър. В Тимишоара кметството издава тези плановете. Градската управа има записи на целия град, очертани чрез системата GIS, което му позволява да получава плановете по-бързо и по-евтино, без да наема допълнителни експерти. Кметството също така съчетава шест разрешителни, необходими от ведомствата по комунални услуги (като водоснабдителните и електроенергийните компании) в едно разрешение за комунални услуги, издадено чрез единно гише. Това обслужване може

да бъде разширено, за да включва представители на други агенции, които трябва да предоставят разрешения, като Агенцията по околна среда и Здравния отдел.

Друг пример идва от Грузия. Там на едно гише са консолидирани всички разрешителни за строеж от няколко отдела (като водоснабдителната компания, електрическата компания, Министерството на културата и Министерството на околна среда) в единен процес на одобрение. Това намали броя на процедурите за разрешаване на с 10, а времето със 70 дни.

Унгария направи стъпка напред от едното гише, като въведе електронна платформа, която позволява на всички агенции да преглеждат заявлението онлайн, който метод е разгледан по-подробно в следващия раздел.

Разширяване на използването на електронни платформи през целия процес на издаване на разрешително за строеж БЪЛГАРИЯ, РУМЪНИЯ

Електронните платформи могат да помогнат за намаляване на забавянията на всички етапи на строителството. Те дават възможност на предприемачите да кандидатстват за разрешителни за строеж и да представят плановете онлайн - което не само ускорява процеса, но също така увеличава прозрачността, намалява рисковете от корупция и дава възможност на кандидатите да проследяват статуса на своите кандидатури. Те също така позволяват по-големи възможности за надзора от страна на строителния регулатор, като позволяват на мениджърите да следят работното натоварване в реално време и да гарантират, че стандартите за доставка на услуги са изпълнени.

В България и Румъния заявленията не могат да се подават онлайн. Заявления за друг тип одобрение могат понякога да се подават онлайн, но задължително трябва да се подадат и лично. В Румъния например документацията за издаване на екологично разрешително трябва да се подаде и електронно и лично.

И двете страни могат да погледнат към примера на Унгария. Там през 2013 се въвежда система за електронни документи в областта на строителните регламенти (ETDR) Румъния. Всички заявители за разрешително за строеж трябва да подадат заявлението си чрез тази електронна система, като качват всички технически и архитектурни планове. Отделът по строителството след това отправя искане към други органи да преразгледат и одобряват плановете тази система.¹⁷ Дружествата могат да я използват и да поискат разрешително за ползване. Възможни са и по-нататъшни подобрения. Например служителите отбелязват, че е трудно да се преглеждат плановете и скици на единствен екран на компютъра и то с недостатъчна големина и по тази причина понякога те карат кандидатите все пак да подадат документи на хартиен носител.

През 2013 г. Унгария въведе и електронна система тип лог за регистрация на строежи, която подобри административната ефективност. Всеки строителен проект трябва да бъде регистриран в тази платформа от строителната фирма, която се задължава да актуализира системата всеки ден с вида на извършената работа на обекта, броя на работещите и най-новите сертификати за отстраняване на строителните отпадъци. След завършване на строителството фирмата затваря този лог и качва съответните документи.¹⁸

България и Румъния биха могли като за начало да създадат електронна платформа, осигуряваща основен компютъризиран работен процес в ключовите институции - с възможност за постепенно интегриране на повече услуги в процеса на получаване на разрешителни. Някои градове вече започнаха да прилагат информационни и комуникационни технологии, за да подобрят предоставянето на техните услуги. В Румъния през 2016г. градската управа в Орадеа въведе система за предупреждение чрез SMS, която уведомява кандидата при подписване или подпечатване на документ. От 2015 г. кандидатите могат да проследят статуса на заявлението си онлайн.

Румъния положи и допълнителни усилия. През декември 2016г. страната прие изменения в Закона за строителството (чрез Бърза наредба 100/2016), изискваща от властите да гарантират, че цялата документация за сертификата за градоустройствено планиране, разрешителното за строеж и всички разрешителни могат да бъдат подадени онлайн. В някои градове вече е постигнат напредък. В Клуж-Напока например градската управа издава различни сертификати по електронен път от април 2017 г. Строителните предприемачи вече могат да получават сертификати за градско планиране, санитарни разрешителни и разширения на разрешителните за строеж, без да е необходимо да взаимодействат с общинските служители.

Друг пример за добри практики идва от Португалия. В Лисабон се прие система за проследяване, която се актуализира автоматично, след като се извърши окончателната инспекция. Сертификатът за ползване е готов веднага след проверката.

Изясняване на отговорностите на надзорните агенции спрямо общините и другите заинтересовани страни в процеса на разрешаване на строителството **БЪЛГАРИЯ**

В България фирмите за строителен надзор са задължени по закон да събират необходимата документация и чертежи за строителния проект, да извършват технически прегледи и да получават съответните разрешителни от общината от името на инвеститора.¹⁹ След като проектът бъде официално одобрен, те осъществяват и надзор върху строителните дейности.

Но някои от ролите, които играят тези компании - и добавената стойност от тях - са спорни. Фирмите се избират и са наети директно от инвеститора, а техните отговорности по отношение на общината и инвеститора са неясни. Както държавните служители, така и специалистите в частния сектор отбелязват, че тези дружества понякога не са безпристрастни, често извършват повърхностен надзор, и по същество дублират работата, която се извършва от архитектите.²⁰ В резултат на това общините често прибегват до допълнителен контрол с цел гарантиране на обществената безопасност и избягване на съдебни спорове.

За да се намалят забавянията и да се премахне дублирането на задължения между архитектите и надзорниците, българските власти трябва да изяснят ролите и отговорностите на тези компании. За да се добие пълна представа за проблема, дискусиите трябва да включват архитекти, специалисти в строителния сектор, държавни служители и надзорните фирми.

Консолидиране на окончателните инспекции и одобрения след завършване на строителството **УНГАРИЯ**

Докато в Унгария се изискват по-малко предварителни одобрения отколкото в България и Румъния, там се налагат три различни окончателни инспекции, след завършване на строителството: от Пожарна охрана, Отдел за обществено здраве и Строителен отдел. Докато на теория това може да стане чрез съвместно посещение на място, на практика властите инспектират сградата поотделно. Строителният отдел би могъл да координира съвместна инспекция, като така да намали броя на процедурите за предприемачите.

В Румъния е налице добър пример. В рамките на 15 дни след уведомяването за приключването на строителството трябва да бъде организирана окончателна инспекция с приемателна комисия - орган, съставен от инвеститора, техническите експерти и служителите на местната администрация. Всички те посещават обекта заедно, като така се премахва за инвеститора необходимостта да чака няколко инспекции на място.

Търсене на лесни начини за опростяване на процеса по получаване на разрешително за строеж **Румъния**

Усилията за реформи често се фокусират върху широки дългосрочни цели, въпреки че съществуват възможности за опростени и по-лесни за изпълнение реформи. Има няколко такива възможности в Румъния. Едната се отнася до извлечението от кадастъра, което предприемачът трябва да

получи от Националната агенция по кадастъра и поземлената регистрация (NACLR) преди да получи сертификата за градско планиране. Извлечението, което предоставя информация за правния статут на поземления имот, важи само за 30 дни, макар че статутът на терена едва ли би се променил в такъв кратък период от време. При подаване на заявление за разрешително за строеж два - три месеца по-късно предприемачът трябва да получи друг препис от имотния регистър. Това изискване налага допълнителна стъпка за предприемачите, както и допълнителни разходи и време. В много страни извадките от кадастъра остават в сила от шест месеца до една година. Удължаването на валидността на извлеченията от кадастъра в Румъния ще бъде лесен начин за опростяване на процеса на получаване на разрешителни за строеж.

Съществува и друга възможност за опростяване на заявките за документи. В някои градове отдел Урбанизъм изисква документи, които може да получи директно от други звена в сградата на общината. За да получи сертификата за градоустройствено планиране например в Крайова, предприемачът трябва да представи извлечение от общия градоустройствен план (издадено от същия отдел по урбанизъм) и сертификата за улична номенклатура (от друг отдел на кметството), на който да бъде даден уличен адрес. Получаването на тези документи добавя две седмици към процеса, но и двата документа лесно могат да бъдат получени чрез вътрешна система за обмен на информация в рамките на кметството.

Третата възможност се отнася до изискването предприемачите да регистрират своя строителен проект в Съюза на архитектите и да плащат гербов налог преди да

кандидатстват за разрешително за строеж. В действителност тази стъпка не е регистрация, а просто проверка дали архитектите, участващи в проекта, имат съответните лицензи и регистрации. Вместо това, Камарата на архитектите би могла да включи на уебсайта си всички лицензирани архитекти и кметството може да провери квалификацията в този списък след като получи искане за разрешително за строеж за строеж. Кметството би могло да събере и държавните такси от името на Камарата на архитектите.

БЕЛЕЖКИ

1. Данни за 2015 г. от базата данни на Евростат, <http://ec.europa.eu/eurostat/data/base-database>; node_code = sts_cobp_a. Данните за 2016 г. все още не са налице.
 2. Базата данни *Правене на бизнес* (издания 2006-16); Жоао Коста Бранко Де Оливейра Педро, Фриц Мейер и Хенк Вишер, „Сравнение на процедури за издаване на разрешителни за строеж в страните от Европейския съюз,“ (Кралска институция на сертифицираните геодезисти, Salford, UK, 2011).
 3. „Стандарти в строителството: Еврокодовете,“ *Европейски център за наука, Европейска комисия*, последно изменен на 14 юли 2016 г., <https://ec.europa.eu/jrc/en/изследователската/стандарти-конструкция-еврокодове>.
 4. Соня Хаман, „Жилищни теми,“ Работен документ 6876 (Световна банка, Вашингтон, DC, 2014).
 5. Шестте предварителни одобрения в България са: актуализирано извлечение от кадастъра, проектна виза (еквивалентна на разрешително за изготвяне на проектни планове) от общината, предварителен договор с водоснабдителното ведомство, решение на Регионалния инспекторат по Околната среда и водите относно това дали проектът изисква пълна оценка на въздействието върху околната среда, предварителна оценка на енергийната ефективност от лицензиран експерт и оценка на проекта от лицензирана компания за строителен надзор. Шестте одобрения в Румъния са сертификат за градско планиране от кметството; разрешително за проекти от Отдела
- по здравеопазване, Агенцията по околната среда и Инспектората за извънредни ситуации; Регистрация на проекта в Камарата на архитектите; и актуализиран извлечение от кадастъра.
6. Групата на Световната банка има дългогодишен ангажимент във водния сектор на България чрез Проекта за развитие на общинската инфраструктура. Според новата 10-годишна стратегия за сектора, рехабилитацията и изграждането на водоснабдителни и канализационни мрежи ще изисква 12 млрд. лв. (6.1 млрд. евро). Средствата на ЕС ще покрият само 30-40% от общите капиталови инвестиции, необходими до 2020 г. Останалата част ще трябва да дойде от централното правителство и от водните дружества, като се изисква предприятията да подобрят значително своята ефективност, както и да коригират ценообразуването си.
 7. Това е първата стъпка от процеса на строителен контрол. Фаза груб строеж се счита за завършена, след като са направени основите, стените и покривите.
 8. Получаването на разрешително за строеж струва 4,6% от стойността на склада в Бургас, но когато процентните стойности са закръглени до втория десетичен знак, цената е по-висока в София (4.64%), отколкото в Бургас (4.58%).
 9. Интервюта от служители на Групата на Световната банка, 3-21 октомври 2016 г., с държавни служители в България, Унгария и Румъния.
 10. Интервюта от служители на Групата на Световната банка, 3-21 октомври 2016, с държавни служители в България, Унгария и Румъния.
 11. В Будапеща таксата се изчислява по следния начин: 100 хил. форинта. (323 евро) за водоснабдяването + 373 хил. форинта (1 204 евро) за кубичен метър дневна консумация на вода за публичните разходи за водоснабдяването + 539 хил. форинта (1 740 евро) на кубичен метър дневен отпаден поток към канализационна мрежа, + 40 259 форинта (130 EUR) за проверка на място на канализационната връзка. В Дебрецен таксата се събира, както следва: 142 000 форинта за водоснабдяването + 42 000 форинта (136 евро) на кубичен метър дневно потребление на вода за публичния принос за водоснабдяването + 57 000 форинта (184 евро) на кубичен метър от дневния поток от отпадни води в канализационната мрежа. Проучването *Правене на бизнес* предполага дневна консумация на вода от 0.7 кубически метра и дневен дебит на отпадъчните води от 0.6 кубични метра.
 12. Плоещ има най-малко население сред деветте румънски града, а Крайова е третата най-малка след Брашов. В тези градове пътят

трафик следователно не създава големи проблеми и тези разрешителни се считат за ненужни. В Букурещ понякога е необходимо разрешение от комитета по пътно движение, в зависимост от местоположението на проекта. За склада в казуса *Правене на бизнес* няма да е необходимо, тъй като сградата ще бъде разположена в периферията на града.

13. Представителите на фирмите предоставящи комунални услуги също се срещат, за да проверят дали са налице всички одобрения за получаване на разрешение за строеж (което не винаги се прави в другите градове).
14. Тъй като информацията е разпиляна в няколко закона и регламенти, общините често получават непълни заявления или чертежи и планове, изискващи съществени изменения. Това засилва административната тежест за компетентните власти. Освен това формулярите не са стандартизирани в рамките на една и съща агенция във всички градове.
15. Общините в България, кметските учреждения в Унгария и кметствата в Румъния.
16. Предприемачът също трябва да рекламира проекта на кметството и в местните вестници.
17. Такива органи могат да включват звената за противопожарна защита, обществено здраве и опазване на околната среда.
18. Това служи за уведомление на отдел Строителство за края на строежа.
19. Прибягването до услугите на надзорна фирма е задължително само за определени категории сгради, като това включва и стандартния склад в проучването *Правене на бизнес*.
20. Интервюта в България на служители на Световната банка с държавни служители и представители от частния сектор, юни 2015.

Присъединяване към електроразпределителната мрежа

ОСНОВНИ ЗАКЛЮЧЕНИЯ

- Сред трите страни, присъединяването към електроразпределителната мрежа е най-лесно и най-евтино в Унгария, където се изискват пет процедури и струва 93.9% от дохода на глава от населението. В същото време то е най-бързо в Румъния, където отнема средно 195 дни. Най-бързият процес е съответно във Варна, България (200 дни), Секешфехервар, Унгария (227 дни) и Яш, Румъния (173 дни).
- Присъединяването към електроразпределителната мрежа отнема повече време във всичките три държави, отколкото в която и да е друга държава-членка на Европейския съюз. Това до голяма степен се дължи на многото разрешителни, необходими преди да започне изграждането на връзката и необходимите проверки след завършването ѝ.
- Средно градовете в Унгария получават 7 от 8 точки според индекса за надеждност на електроснабдяването и прозрачност на тарифите, тези в Румъния – 6.7 точки и тези в България – 5.7. Сред 22-те сравнени града, само Сегед (Унгария) получава максимален резултат. Всички останали могат да подобрят надеждността на електроснабдяването, като намалят броя на прекъсванията, продължителността им или и двете.
- В бъдеще процесът на свързване би могъл да стане по-ефективен чрез реорганизиране на предварителните одобрения за връзка, намаляване на техния брой както и броя на нужните инспекции и по-добро комуникиране с клиентите относно процеса и необходимите изисквания.

В съвременните висококонкурентни, глобализирани икономики скоростта, с която предприятията могат да доставят нови продукти на пазара е от голямо значение за конкурентния им ръст и производителност. Независимо дали доставят на други предприятия или на собствени търговски обекти, ако срещат забавяния, те рискуват да пропуснат възможности, като загубят заради по-бързи конкуренти. Загубата може да бъде постоянна: дори и най-ярките иновационни продукти могат да станат неактуални, ако отнемат твърде дълго време, за да достигнат до клиентите.

За предприемач, който иска да пусне в експлоатация склад преди

да започне оперативна дейност, времето, необходимо за получаване на електрическа връзка за този склад, е от критично значение. Изследванията показват, че по-бързи, по-лесни и по-евтини процеси на присъединяване са свързани с по-доброто функциониране на фирмата, особено в отрасли с големи потребности от електричество.¹

Необходимото време, за да се получи електрическа връзка, варира значително в държавите-членки на Европейския съюз. Според данните в световното проучване на *Правене на бизнес 2017*, предприемачите в Германия и

Австрия могат да се присъединят към мрежата за по-малко от месец, докато тези в България, Унгария и Румъния трябва да чакат по-дълго-повече от четири месеца в България, шест в Румъния и над осем месеца в Унгария.² Тези три страни заедно с Кипър представляват ЕС страните с най-дълги процеси по присъединяване към електроразпределителната мрежа, отчитани от *Правене на бизнес*. Ускоряването на този процес би помогнало на предприемачите в България, Унгария и Румъния да предприемат нови инициативи и да бъдат конкурентни на техните колеги от другите държави-членки на ЕС.

КАКВО СЕ ИЗМЕРВА ОТ ИНДИКАТОРА ПРИСЪЕДИНЯВАНЕ КЪМ ЕЛЕКТРОРАЗПРЕДЕЛИТЕЛНАТА МРЕЖА

Правене на бизнес документира всички задължителни процедури за стандартен склад за трайно присъединяване към електроразпределителната мрежа и получаване на електроенергия. Тези процедури включват заявления и договори с електроразпределителните дружества, всички необходими инспекции и одобрения от тях и други агенции и окончателните работи по присъединяване. За да са сравними данните между населените места, се правят някои предположения за склада и електроенергийната връзка. Предполага се, че местоположението на склада е в града, описания капацитет на връзката е 140 киловолта ампера (kVA) и дължината на връзката е 150 метра.

Правене на бизнес също така измерва колко надеждна е доставката на енергия и колко прозрачни са тарифите за потребление. Индексът за надеждност на електроснабдяването и прозрачност на тарифите включва количествени данни за продължителността и честотата на прекъсванията на електрозахранването, както и качествена информация за няколко аспекта: механизмите приети от електроразпределителното дружество за наблюдение на прекъсванията на електрозахранването и възстановяването на енергийните потоци, отчетните отношения относно прекъсванията които съществуват между електроразпределителното дружество и държавния регулатор, прозрачността и достъпността на тарифите, и дали електроразпределителното дружество е обект на финансови възпиращи механизми, целящи ограничаване на прекъсванията. Индексът отчита една четвърт от резултата на отстояние до лидерските позиции по присъединяване към електроразпределителната мрежа (виж фигурата). Освен това, *Правене на бизнес* отчита и цената на електроенергията във всяко населено място.³⁾

а) *Правене на бизнес* отчита цената на електроенергията, но тя не се включва при изчисляването на резултата отстояние до лидерите или класирането според условията за присъединяване към електроразпределителната мрежа.

Присъединяване към електроразпределителната мрежа: отмерва ефикасността, надеждността и прозрачността

Класирането е въз основа на резултатите на отстоянието до лидерите за четири индикатора

КАК СЕ ИЗВЪРШВА ПРИСЪЕДИНЯВАНЕТО КЪМ ЕЛЕКТРОРАЗПРЕДЕЛИТЕЛНАТА МРЕЖА В БЪЛГАРИЯ, УНГАРИЯ И РУМЪНИЯ?

Във трите страни процесът на присъединяване към електро-разпределителната мрежа се регламентира до голяма степен на национално ниво и се контролира от регулатор.³ В резултат на това навсякъде процесът е доста стандартизиран, налагайки пет процедури в Унгария, пет до шест в България и осем до девет в Румъния (фигура 5.1).

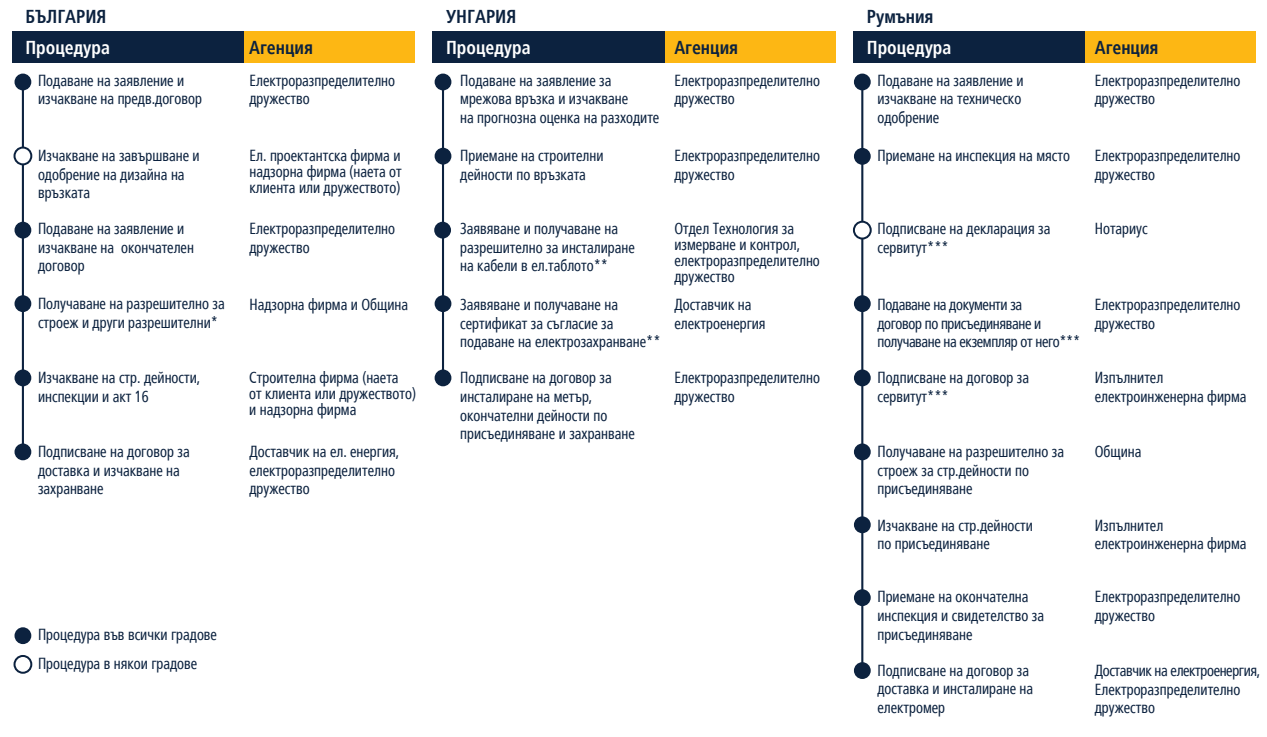
За да получат нова електрическа връзка, предприемачите трябва да

се свържат най-вече с дружеството за разпространение на електро-енергия. Има няколко такива във всяка страна, обслужващи определена географска област (фигура 5.2). Електро-разпределителните дружества са ключови участници в процеса на присъединяване в трите страни, въпреки че тяхната роля е различна. В България, в зависимост от вида на връзката, или електро-разпределителното дружество или предприемачът могат да поемат отговорността за подготовката и дизайна на връзката, получаването на необходимите разрешителни и извършването на строителните дейности. В Унгария, след като предприемачът е подал заявление за връзка, електро-разпределителното дружество е отговорно за получаването на всички

разрешителни и завършването на дейностите по присъединяване.

В Румъния предприемачът обикновено получава разрешителните и избира изпълнителя, който да извърши строителните дейности, след това прехвърля отговорността за управлението на строителството върху електро-разпределителното дружество. В трите страни, след завършването на строителството, последната стъпка е да се подпише договор с доставчик на електроенергия. Предприемачът е свободен да избере доставчика, тъй като пазарите на електроенергия и в трите държави са либерализирани или са в процес на преминаване към либерализация.⁴

ФИГУРА 5.1 Присъединяването към електро-разпределителната мрежа изисква пет процедури във всички градове в Унгария и повечето в България – но девет в повечето града в Румъния

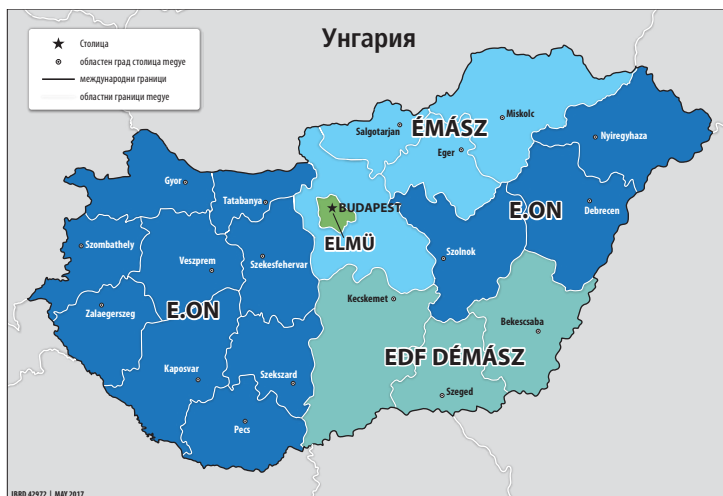
Източник: База данни на Правене на бизнес.

* В градове, където дизайна на връзката не е довършен и одобрен, тази процедура включва и подготовката и одобрението на дизайна на връзката.

** Тази процедура се случва по едно и също време както предходната.

*** Точният вид и ред на тези процедури може да се различава по градове.

ФИГУРА 5.2 В трите страни електроразпределителните дружества работят в определени географски региони

Какви са резултатите в сравнение с тези в другите страни-членки на ЕС и в световен мащаб?

Сред трите държави, присъединяването към електроразпределителната мрежа е най-лесно и най-евтино в Унгария: във всичките седем сравнени града, се изисква само пет процедури и струва 93.9% от дохода на глава от населението (таблица 5.1). За разлика от това, в Румъния процесът се състои от девет процедури във всички градове с изключение на Яш (където са необходими осем), а разходите възлизат на 507.8% от дохода на глава от населението. И все пак, въпреки по-голямата сложност при процедурите и разходите, процесът е бърз: получаването на електроенергия в Румъния отнема средно 195 дни. В Унгария това отнема средно 244 дни. Унгарските градове имат най-висок индекс на надеждността и прозрачността на тарифите, със 7 от 8-те възможни точки, докато румънските градове имат среден резултат от 6.7 точки, и българските градове - средно 5.7 точки.

Броят на процедурите, изисквани във всичките седем градове в Унгария и в четири от българските градове (Бургас, Пловдив, Русе и Варна) е пет и съответства на средния брой за ЕС. Независимо от това, сравнението с Германия и Швеция, които регистрират най-малкия брой в световен мащаб (три), предлага възможности за подобрене. Румъния има най-голям брой процедури сред държавите-членки на ЕС. В действителност, с изключение на Яш, румънските градове имат най-сложен процес в световен мащаб (в Бангладеш, Нигерия и Таджикистан също се изискват девет процедури).

Във всичките три държави, присъединяването към електроразпределителната мрежа отнема по-дълго

Бележка: от март 2017, дружеството опериращо в Сегед (Унгария) е DÉMÁSZ Zrt.

ТАБЛИЦА 5.1 Присъединяване към електроразпределителната мрежа в България, Унгария и Румъния- къде това става най-лесно и захранването е по-надеждно?

Град (Страна)	Място	Резултат отстояние до лидерите (0–100)	Процедури (брой)	Времетраене (дни)	Разходи (% от дохода на глава от населението)	Индекс надеждност на електроснабдяването и прозрачност на тарифите (0–8)
Сегед (Унгария)	1	67.46	5	238	93.9	8
Секешфехервар (Унгария)	2	65.53	5	227	93.9	7
Бургас (България)	3	65.49	5	227	107.1	7
Печ (Унгария)	4	65.21	5	230	93.9	7
Пловдив (България)	5	65.06	5	231	107.1	7
Дебрецен (Унгария)	6	63.36	5	247	93.9	7
Будапеща (Унгария)	7	63.25	5	257	93.9	7
Гьор (Унгария)	8	63.25	5	277	93.9	7
Мишколц (Унгария)	9	61.76	5	233	93.9	6
Варна (България)	10	59.05	5	200	107.1	4
Яш (Румъния)	11	57.76	8	173	463.9	7
Русе (България)	12	54.71	5	240	107.1	4
Плевен (България)	13	54.66	6	258	516.3	6
София (България)	14	54.64	6	262	523.0	6
Букурещ (Румъния)	15	53.23	9	174	546.5	7
Крайова (Румъния)	16	53.01	9	177	511.1	7
Орадеа (Румъния)	17	50.80	9	199	454.8	7
Клуж-Напока (Румъния)	18	50.41	9	202	473.8	7
Брашов (Румъния)	19	49.56	9	181	476.9	6
Констанца (Румъния)	20	49.06	9	209	666.3	7
Плоещ (Румъния)	21	47.22	9	204	423.7	6
Тимишоара (Румъния)	22	43.56	9	234	553.1	6

Източник: База данни на *Правене на бизнес*.

Забележка: Класирането се основава на средното отстояние за времетраенето и разходите, свързани с присъединяването към електроразпределителната мрежа, както и индекса за надеждност на електроснабдяването и прозрачност на тарифите. Резултатът за отстоянието до лидерите е изчислен в диапазона от 0 до 100, като 100 представляват най-добрите практики (колкото по-висок е резултатът, толкова по-добре). Будапеща и Гьор имат същите резултати въпреки разликата във времетраенето, отчетено за двата града, защото и в двата случая то надхвърля най-лошите резултати, определено като 95-ия процент от всички страни в извадката *Правене на бизнес* (248 дни). За повече подробности вижте глава За *Правене на бизнес* и *Правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния*. Данните за Букурещ, Будапеща и София бяха преразгледани след публикуването в *Правене на бизнес 2017*. Пълният набор от данни може да бъде намерен на уебсайта на *Правене на бизнес* на адрес <http://www.doingbusiness.org>.

време, отколкото в която и да е друга страна-членка на ЕС.⁵ Дори и в Яш където процесът е най-бърз (173 дни) сред 22-те градове, предприемачът трябва да чака почти три месеца по-дълго от средното за ЕС (90 дни) – и пет месеца по-дълго от страните от ЕС с най-бързи процеси, Австрия (23 дни) и Германия (28 дни) (фигура 5.3). Тези продължителни чакания се дължат най-вече на многото разрешителни, които трябва да се получат преди присъединяването от електроразпределителните дружества, от изпълнителите, които те наемат, или от самите предприемачи, както и

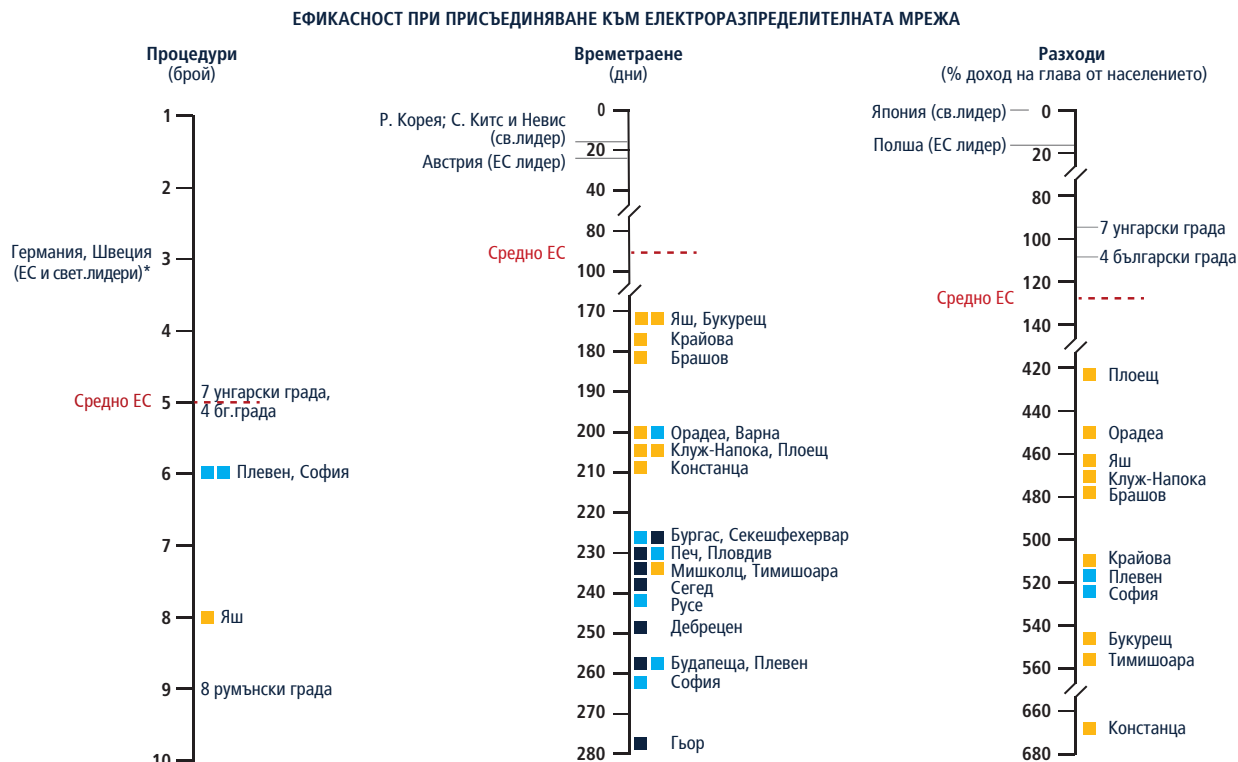
от различните оценки, необходими след завършването на строителните работи.

Разходите за присъединяването към електроразпределителната мрежа във всички унгарски градове и в четири от българските градове (Бургас, Пловдив, Русе и Варна) е по-ниска от средната за ЕС която е 128.5% от дохода на глава от населението. В Румъния дори градът където е най-евтино (Плоещ, 423.7% от дохода на глава от населението) отчита по-високи разходи от всяка друга държава-членка на ЕС. Румънският предприемач е

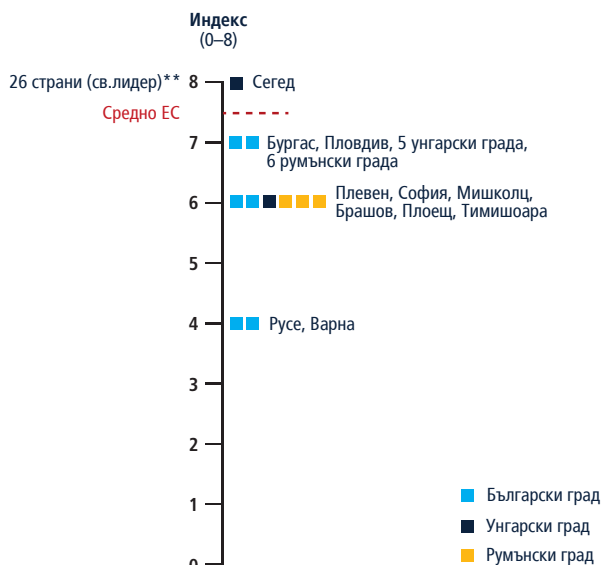
изправен пред четири пъти по-високи средни разходи от средното ниво за ЕС и над 25 пъти повече отколкото в Полша, най-ниското ниво сред държавите-членки на ЕС (при 19% от дохода на глава от населението).

Относно индекса за надеждност в снабдяването и прозрачност на тарифите, 16 страни-членки на ЕС получават най-високия резултат (8 точки), докато осем, включително Унгария (средно за градовете), получават втория най-добър резултат (7). Средните резултати за България (5.7) и Румъния (6.7) ги

ФИГУРА 5.3 Присъединяването към електроразпределителната мрежа отнема три месеца средно в ЕС, но повече от шест месеца в Румъния и около осем в България и Унгария

НАДЕЖДНОСТ НА ЕЛЕКТРОСНАБДЯВАНЕТО И ПРОЗРАЧНОСТ НА ТАРИФИТЕ

Източник: База данни на Правене на бизнес.

Забележка: Средните стойности за ЕС се основават на данни от икономическо ниво за 28-те членки на ЕС.

* 14 страни извън ЕС също имат 3 процедури: Коморските острови; Административен офис на Хонг Конг, Китай; Кения; Република Корея; Бивша югославска република Македония; Федералните щати Микронезия; Руската федерация; Сан Марино; Сент Винсент и Гренадини; Швейцария; Тайван, Китай; Източен Тимор; Того; и Обединените арабски емирства.

** 26-те страни с 8 точки включват 16 страни-членки на ЕС: Белгия; Кипър; Чехия; Естония; Финландия; Франция; Германия; Ирландия; Литва; Холандия; Португалия; Словакия, Словения; Испания; Швеция и Обединеното кралство. Другите 10 са икономии извън ЕС: Беларус; Административен офис на Хонг Конг, Китай; Япония; Република Корея; Малайзия; Норвегия; Руската федерация; Тайван, Китай; Обединените арабски емирства и Узбекистан.

нареждат сред последните четири страни-членки, заедно с Малта (6) и Хърватия (5). Всичките сравнени 22 града, получават максималните точки за компонентите, свързани с регулирането на прекъсванията на електрозахранването, финансовите възпиращи средства, насочени към ограничаване на прекъсванията и прозрачността на тарифите. Сегед (Унгария), получава максималния общ резултат (8). С изключение на Сегед, всички градове могат да подобрят надеждността на електроснабдяването, като намалят броя на прекъсванията на електрозахранването, продължителността им или и двете (таблица 5.2).

С какво се различава процесът в България?

В България процесът по присъединяването към електроразпределителната мрежа е регламентиран на национално ниво с Наредба 6 от 24 февруари 2014 г. за присъединяване на производители и потребители на електрическа енергия към преносната и разпределителните електрически мрежи (последно изменена на 4 октомври 2016 г.); Закона за устройство на територията; и Тарифа 14 за таксите, събирани в системата на Министерството на регионалното развитие и благоустройството и от областните управители (последно

изменена на 13 декември 2016 г.). Въпреки това общините запазват известна отговорност, особено при определянето на таксите за разрешителни за строеж и други одобрения необходими за строителната дейност.

Сред шестте български града процесът на присъединяване е по-лесен в Бургас, Пловдив, Русе и Варна, където той изисква пет процедури и по-сложен в Плевен и София, където са нужни 6, като причината е във вида на връзката. В Бургас, Пловдив, Русе и Варна, където складът в казуса *Правене на бизнес* обикновено е свързан

ТАБЛИЦА 5.2 С изключение на Сегед (Унгария), всички други градове имат накъде да подобрят надеждността на електроснабдяването

	България		Унгария		Румъния	
	Русе	Бургас, Пловдив	Мишколц	Сегед	Плоещ	Орадеа
Индекс надеждност на електроснабдяването и прозрачност на тарифите (0–8)	4	7	6	8	6	7
Обща продължителност и честота на прекъсванията на потребител годишно (0–3)	1	2	1	3	1	2
Индекс средна годишна продължителност на прекъсванията на присъединен потребител (ИСППС)	11.1	2.6	5.5	0.7	8.3	1.2
Индекс среден брой прекъсвания на потребител годишно (ИСБПС)	6.4	1.1	2.2	0.4	2.5	0.9
Механизми за мониторинг на прекъсванията (0–1)	0	1	1	1	1	1
Използва ли електроразпределителното дружество автоматизирана система за наблюдение на прекъсванията?	Не	ДА	ДА	ДА	ДА	ДА
Механизми за възстановяване на електроподаването (0–1)	0	1	1	1	1	1
Използва ли електроразпределителното дружество автоматизирана система за възстановяване на захранването?	Не	ДА	ДА	ДА	ДА	ДА
Регулаторен мониторинг (0–1)	1	1	1	1	1	1
Има ли регулатор, структура различна от електроразпределителното дружество, който извършва мониторинг на надеждността на снабдяването от страна на това дружество?	ДА	ДА	ДА	ДА	ДА	ДА
Финансови възпиращи механизми с цел да се намалят прекъсванията (0–1)	1	1	1	1	1	1
Изплаща ли електроразпределителното дружество компенсации на потребителит, бива ли глобено от регулатора в случай че прекъсванията надвишат определена граница?	ДА	ДА	ДА	ДА	ДА	ДА
Оповестяване на тарифите и промените в тях (0–1)	1	1	1	1	1	1
Действащите тарифи достъпни ли са онлайн?	ДА	ДА	ДА	ДА	ДА	ДА
При промяна в тарифите, уведомяват ли се потребителите поне един платжен период по-рано?	ДА	ДА	ДА	ДА	ДА	ДА

Източник: База данни на *Правене на бизнес*.

Забележка: За всяка страна таблицата показва резултатите за градовете, които получават най-ниските и най-високите резултати според индекса за надеждност на електроснабдяването и прозрачност на тарифите. Когато два или повече града в дадена държава получат еднакъв резултат, най-лошите и най-добре представящите се градове са избрани въз основа на сумата от техните индекси на надеждност и прозрачност измерени от SAIDI и SAIFI. Ако и двете стойности на SAIDI и SAIFI са между 0 и 1, се дават 3 точки; ако и двете са между 1 и 4, се дават 2 точки; ако и двете са между 4 и 12, се дава 1 точка.

с мрежата за ниско напрежение, електроразпределителното дружество координира целия процес, от подписването на окончателния договор до издаването на разрешителното, но в Плевен и в София, където оперира електроразпределителната компания ЧЕЗ, общата практика би била свързването на склада да е към мрежата за средно напрежение.⁶ В този случай предприемачът носи цялата отговорност.⁷ Предприемачът наема частни фирми да изпълняват различните стъпки от процеса - една фирма да подготви проектирането на новата връзка, друга да закупи материалите и да завърши строителството, и още една да координира и упражнява надзор на строителството. Въпреки това процесът е по-тежък, отколкото в другите четири града, тъй като включва една допълнителна процедура за подготовка на проекта на връзката.

Един предприемач в България трябва да отдели значително време за да се присъедини към електроразпределителната мрежа – от седем месеца (200 дни) във Варна до девет месеца (262 дни) в София. Различията във времето се обуславят от два основни фактора: броят на агенциите, одобряващи дизайна, и вида на връзката. Във Варна само електроразпределителното дружество и общината одобряват проекта на този етап от процеса.⁸ В другите пет града ведомствата, отговорни за комуналните услуги като газ, вода, отопление и телекомуникации, също трябва да предоставят разрешителни, което отнема около един месец.⁹ Освен това в Плевен и София, където връзката е към мрежата за средно напрежение, ще е необходима нова подстанция (трафопост), а предприемачът трябва да изчака още един месец: инсталирането на подстанцията удължава строителството със 17 дни и се изисква допълнителна проверка от страна

на електроразпределителното дружество, необходимо след завършването на строителните работи, която отнема още 10 дни.¹⁰

Във всичките шест града издаването на разрешителното за строеж е сред най-важните изисквания (от 38 дни във Варна до 45 в Плевен, Пловдив и София) - стъпка, регулирана на национално ниво, но осъществявана от общините. Общините издават и други разрешителни, необходими за започване на работата (например разрешително за транспортиране на отпадъци, както и разрешение и график за затваряне на улици).¹¹ Друг съществен източник на забавяне е разрешителното за ползване (акт 16), необходимо за подписване на договора за доставка на електроенергия. Това разрешително се издава от Дирекцията за национален строителен контрол (ДНСК) в рамките на 30 дни. Средно в шестте града предприемачите чакат 141 дни - 60% от целия срок за процеса на присъединяване - чакат се разрешителни преди началото на строителството (88.3 дни) както и за правото да използват новата връзка след като тя бъде построена (52.3 дни) (фигура 5.4).

Разходите за получаване на връзка са почти пет пъти по-високи в Плевен (59 544 лв.) и София (60 319 лв.), отколкото в останалите четири града (12 349 лв.). Различията отново се дължи на вида на връзката, като връзката към мрежата със средно напрежение включва много повече разходи, отколкото към мрежата с ниско напрежение. В Плевен и София предприемачът не само заплаща за проекта, материалите, строителството и услугите на фирмата за строителен надзор, но и покрива административните такси, дължими на общината, кадастъра, на неенергийните дружества и за електроразпределителното

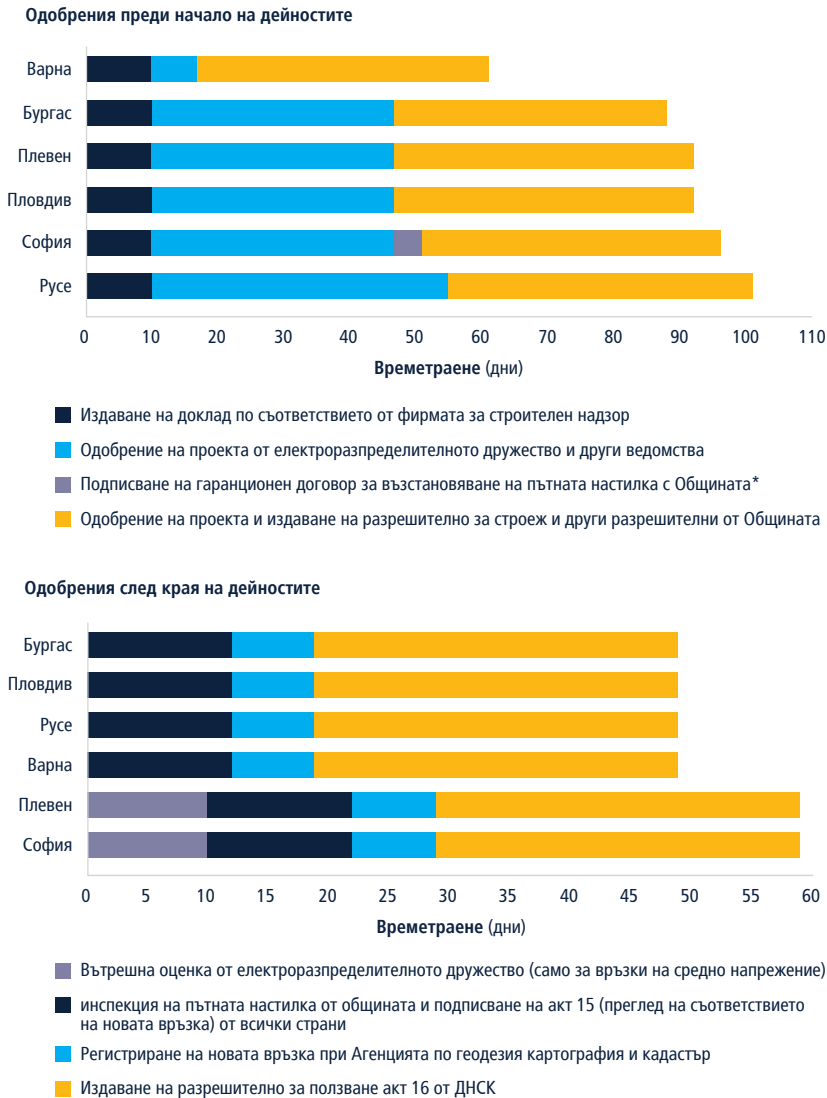
дружество.¹² В другите градове предприемачът просто плаща такса за присъединяване, която се определя от националния регулатор.

Бургас и Пловдив имат най-високият резултат сред шестте български града според индекса за надеждност на електроснабдяването и прозрачност на тарифите (7 от 8 точки). Клиентите в тези два града имат по-редки и по-кратки прекъсвания на електрозахранването - средно 1.12 на година с обща продължителност 2.63 часа, отколкото тези в другите четири града. Освен това, електроразпределителното дружество, работещо в Бургас и Пловдив (ЕВН) и това в Плевен и София (ЧЕЗ) използват автоматизирана система за мониторинг на прекъсванията и възстановяване на захранването. За разлика от това в Русе и Варна (Енерго-Про) се използват ръчно управлявани системи.

С какво се различава процесът в Унгария?

Присъединяването към електроразпределителната мрежа в Унгария което е национално регулиран процес е сравнително стандартизирано, следвайки същите пет процедури във всички градове. Тарифите на таксите се регулират на национално ниво.¹³ Процесът на присъединяване е регламентиран от Закона за електроенергията от 2007 г. (LXXXVI) и Регламент 382/2007 (XII.23), започва с подаването на заявление от страна на клиента в електроразпределителното дружество. Заявлението трябва да включва карта на мястото, показваща точката на свързване, да показва необходимото ниво на напрежение и да докаже допустимостта да се кандидатства за външна връзка. Електроразпределителното дружество проверява заявлението и

ФИГУРА 5.4 Получаването на одобрения преди и след дейностите по присъединяване представляват 60% от времетраенето по присъединяване към електроразпределителната мрежа

Източник: База данни на Правене на бизнес.

* Данните са от декември 2016 г., когато подписването на гаранционен договор с общината е било необходимо в пет от шестте града (в Плевен това изискване е въведено едва през януари 2017 г.) Срока за подписване на договора е отчетен само в София, където това е задължение на предприемача. В останалите четири града електроразпределителните дружества са отговорни за целия процес и имат предварително сключени договори с общината.

разработва оферта, което включва предварителните технически подробности, времева рамка и оценка на разходите. След като клиентът приеме предложението, дружеството подготвя проекта, получава всички необходими одобрения от трети страни от името на клиента и извършва строителните дейности

по свързването.¹⁴ Накрая, преди захранването да бъде пуснато, клиентът получава разрешително от дружеството, за да монтира кабелите в ел.таблото, да избере доставчик на електроенергия измежду тези, които обслужват района и да получи инсталация на електромера от страна на дружеството.

Докато процесът на присъединяване включва едни и същи процедури и разходи във всички градове в Унгария, има различия във времетраенето, необходимо за получаване на електроенергия и в надеждността на мрежите. Различията във времетраенето се дължат на това колко време отнема на електроразпределителното дружество да получи всички разрешителни и одобрения, необходими за започване на работата по свързване. Одобренията трябва да се получават от други ведомства (газ, телекомуникации и водоснабдяване и канализация),¹⁵ от нотариус в кметството, от органа по опазване на околната среда, местната пътна служба, Пътна агенция, поземлен регистър и регионалния отдел „Технология за измерване и контрол“, както и от съседни собственици на земя, чиято собственост е засегната. Регламентът установява времева рамка за всеки орган да даде одобрението си, но на практика процесът може да отнеме повече време - от минимум 200 дни в Секешфехервар до 250 дни в Гьор.¹⁶ За сравнение, действителните строителни работи на място отнемат само 2-3 дни.

Макар че едно и също дружество за комунални услуги (Е.ОН) работи както в Секешфехервар, така и в Гьор, получаването на всички разрешителни отнема повече време в Гьор, поради големия обем инвестиции, които този град е привлякъл през последните години, натоварвайки капацитета на ведомствата за комунални услуги и публичните агенции.

Сегед, където клиентите имат средно по-малко от 1 прекъсване годишно, с обща продължителност по-малко от 1 час, бележи максимума от 8 точки според индекса за надеждност на електроснабдяването и прозрачност на тарифите (фигура

5.5). Мишколц където потребителите имат средно 2.2 прекъсвания годишно с обща продължителност повече от 5.5 часа, получава 6 точки според индекса. Другите пет града получават всички по 7 точки.

С какво се различава процесът в Румъния?

В Румъния процесът по присъединяване към електроразпределителната мрежа е регулиран от Закон за електричеството 13/2007 и Закон за електричество и газ 123/2012. При първата стъпка потребителят получава техническа информация за връзката и разходите по нея от електроразпределителното дружество.¹⁷ В Румъния склад като този в проучването *Правене на бизнес*

обикновено се свързва към мрежа средно напрежение, което води до необходимостта от инсталиране на трансформатор на територията на клиента. Поради липсата на яснота в регламента, процесът на предоставяне на достъп до комуналните услуги на частния терен за да се инсталира новия трансформатор варира в различните градове. В Брашов клиентът подписва декларация за сервитут пред нотариус. В Клуж-Напока, Крайова, Яш, Орадеа и Плоещ клиентът подписва договор за сервитут, отново пред нотариус и в този случай плаща по-висока такса за нотариална заверка. В Букурещ, Констанца и Тимишоара клиентът подписва както декларация за сервитута, така и по-късно

договор за сервитут. Клиентът избира електроинженерна фирма и подписва договор за връзката с електроразпределителното дружество.¹⁸ След това електроинженерната фирма-изпълнител бива наета от дружеството. В пет града (Брашов, Клуж-Напока, Крайова, Орадеа и Плоещ) клиентът трябва да подпише официално споразумение за възлагане с изпълнителя.

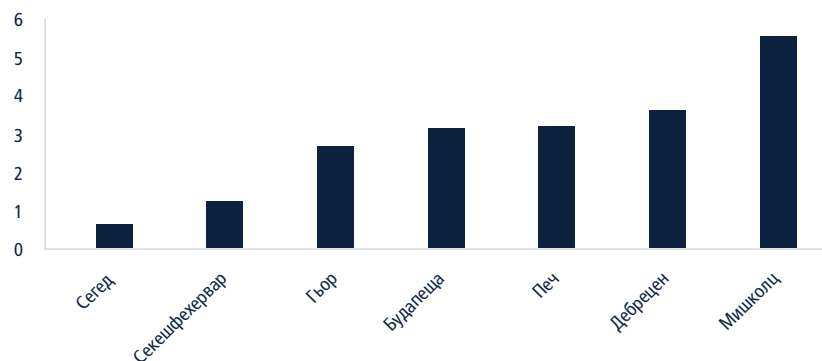
След като е нает от електроразпределителното дружество, изпълнителят е отговорен за подготовката на проекта и изпълнението на строителните работи, както и за получаване на всички необходими разрешителни, като разрешение за строеж от общината, екологично одобрение, разрешение за пожарна безопасност и разрешения от други ведомства с подземни мрежи в района. След приключване на строителните работи, електроразпределителното дружество инспектира новата връзка и издава сертификат за връзка. Клиентът подписва договор за доставка с един от доставчиците на електроенергия, който работи в района. Тогава дружеството инсталира електромер и се получава захранване.

Сред деветте румънски градове, присъединяването към електроразпределителната мрежа е най-лесно в Яш, където са нужни осем процедури и 173 дни, а най-трудно е в Тимишоара- девет процедури и 234 дни. В Яш, единственият от градовете, където се изискват осем процедури, клиентите не трябва да подписват декларация за сервитута пред нотариус или договор с изпълнител, докато във всички други градове се изисква единия или другия документ.

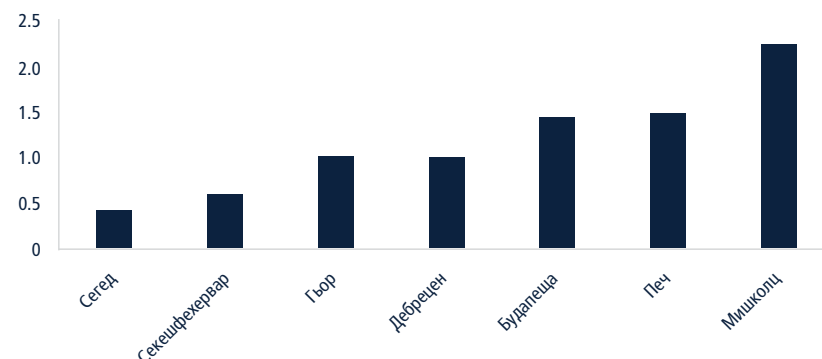
Според времетраенето, основното различие между градовете е в завършването на работите по присъединяване. Това изисква 52

ФИГУРА 5.5 Потребителите в Сегед имат по-кратки прекъсвания на тока и това се случва по-рядко отколкото в другите градове в Унгария

Среден брой часове прекъсвания годишно на потребител

Среден брой на прекъсванията на потребител годишно

Източник: База данни на *Правене на бизнес*.

Забележка: Въз основа на данни за индикаторите Индекс средна годишна продължителност на прекъсванията на присъединен потребител (ИСППС) и Индекс среден брой прекъсвания на потребител годишно (ИСБПС).

дни в Яш и два месеца в Брашов, Клуж-Напока, Констанца, Крайова и Орадеа, три месеца в Букурещ и Пloeщ и четири в Тимишоара. Получаването на разрешително за строеж от общината, втората по-дълга стъпка в процеса, може да отнеме от един месец (Букурещ) до три месеца (Констанца). Получаването на договора за присъединяване отнема 25 дни в Клуж-Напока и Орадеа, а в останалите градове отнема само 10 дни. Приемането на окончателната инспекция отнема 10 дни в Крайова, Яш, Пloeщи и Тимишоара, но 15 дни в Констанца, 17 в Брашов и 20 в Клуж-Напока и Орадеа. Монтирането на електромера след подписване на договор за доставка на електроенергия изисква само 2 дни в Брашов, Букурещ, Констанца, Орадеа, Пloeщ и Тимишоара, в Клуж-Напока и Крайова 5 дни и 10 дни в Яш.

Сред деветте града в Пloeщ е най-ниската цена за присъединяване (148 755 леи или 423.7% от дохода на глава от населението), а Констанца - най-високата (233 935 леи или 666.3% от дохода на глава от населението). Разликата се дължи главно на цената на работите по присъединяване, необходими според казуса на *Правене на бизнес* - 130 000 леи в Пloeщ, но 220 000 леи в Констанца. Други различия сред градовете зависят от цената на проекта на връзката (която варира от 5 000 леи в Орадеа до 13 500 леи в Пloeщ) и от таксите за издаване на разрешителни за строеж от общината (от 2 200 леи в Орадеа до 7 000 леи в Брашов). Освен това в някои градове трябва да бъде издадено и разрешение за изкопни дейности от общината.¹⁹

Данните за прекъсванията на електрозахранването също показват различия сред деветте града. Клиентите в Брашов, Пloeщ и Тимишоара

имат по-продължителни и по-чести прекъсвания и тези три града получават оценка от 6 според индекса за надеждност на електроснабдяването и прозрачност на тарифите. Останалите шест града получават 7 точки. В Пloeщ е най-дългата обща продължителност на прекъсванията (средно по 8 часа в годината за един клиент), а Тимишоара - най-честите прекъсвания (средно повече от пет на година за клиент). В Брашов има средно повече от четири прекъсвания годишно на клиент, с обща продължителност от почти пет часа.

КАКВО МОЖЕ ДА СЕ ПОДОБРИ?

Прегледът в тази глава от доклада на процеса по присъединяване към електроразпределителната мрежа и надеждността на електроснабдяването в България, Унгария и Румъния разкрива няколко области на евентуално подобрене.

Въвеждане на правила за мълчаливо съгласие и подходи, основаващи се на риска, с цел намаляване на забавянията при одобренията преди присъединяване **БЪЛГАРИЯ, УНГАРИЯ, РУМЪНИЯ**

И в трите държави процесът за присъединяване към електроразпределителната мрежа е дълъг в сравнение с останалата част от ЕС. Основното препятствие е получаването на необходимите одобрения преди началото на свързващите дейности. Регламентите в трите държави установяват срокове за всяко ведомство да издава разрешително в определен срок, но той често не се спазва. Така първата стъпка би могла да бъде въвеждането на правило за мълчаливо съгласие - когато одобряващият орган не отговори в рамките на дадения срок, се смята

че одобрението е дадено. Италия, Полша и Испания са сред страните, които са приели правилата за мълчаливо съгласие, както се вижда от предишните поднационални проучвания на *Правене на бизнес*.²⁰

Дори когато се спазват законовите срокове, общата продължителност на процеса остава прекалено голяма. Това налага да се преразгледа и затегнат законовите срокове, особено за обикновени, стандартни връзки. Съвременните регулации установяват различни нива на контрол - и следователно различни времеви рамки - за различни нива на сложност. Този подход би позволил одобренията за обикновени връзки да бъдат ускорени, така че обществените власти могат да се съсредоточат върху по-рискови проекти. За да бъдат ефективни тези рисковно обосновани подходи, те трябва да включват цялостна класификация на рисковете.

Организация на вътрешна бек офис система на одобрения **БЪЛГАРИЯ, УНГАРИЯ, РУМЪНИЯ**

В България и Румъния са необходими предварителни разрешителни от няколко различни общински служби, като например службата за обществени пътища, администрацията за управление на отпадъците и отдела за разрешителни за изкопни работи. Освен това общината е органа който издава окончателното разрешително за строеж, позволяващо началото на присъединителните работи. Но при издаването на това разрешително за строеж се предполага че всички общински власти са одобрили връзката. Консолидирането на тези одобрения вътрешно би намалило сроковете както за клиентите, така и за общините. Също така по този начин би могъл да се избегне риска от противоречиви решения за един и същ проект от различни длъжностни лица.

В Букурещ, Клуж-Напока, Констанца и Яш има добра практика, която може да бъде приета и другаде в Румъния: в тези четири града разрешителното за строеж включва и разрешително за изкопни работи. Изискването за две отделни разрешителни, както се прави в останалите пет румънски града, дублира действията на общинските власти и удължава процеса, защото това означава преразглеждане на същото заявление два пъти. В Литва има и друг пример. Там кандидатите представят в общината само един консолидиран формуляр, върху който след това се събират разрешителните от различните отдели на общината, като това става без намесата на кандидата.

В България, Унгария и Румъния заявителите трябва също да получат предварително разрешително от ведомствата по комунални услуги и в някои случаи от агенцията по околна среда или пожарната служба. В крайна сметка би могло да се създаде „единно гише“, за да се координира този процес и да се издаде еднократно консолидирано одобрение. Предизвикателство би било убеждаването на агенциите да изпратят служители на едно и също място и да им дадат достатъчно правомощия за вземане на решения, така че заявленията да могат да се обработват без забавяне. Например решение би било да се създаде система на непълнен работен ден, в която представители на различните агенции работят на едно място в определени часове и дни всяка седмица.

Най-модерните единни гишета са виртуални, като например уеб базирана платформа, позволяваща на кандидатите да поискат едновременно всички разрешителни, при подаването на онлайн формуляр. Ако всички съответни органи бяха свързани в една единствена

система, в която уведомленията и документите биха могли да се обменят по електронен път, процесът би бил по-бърз и по-рационализиран. Но въвеждането на този вид онлайн процес може да бъде трудна задача. Такива проекти обикновено са свързани с по-големи регулаторни реформи и програми за електронно правителство. За да успеят, те трябва да включват обучение на персонала за работа и поддържане на електронни системи. Те също така изискват правилната технологична инфраструктура и високо ниво на интернет проникване.

България, Унгария и Румъния също биха могли да вземат примера на градове, които си партнират с частни компании, за да улеснят процеса на разрешителни, както например правят някои испански общини. Например Барселона работи с ACEFAT и Валенсия с OCOVAL. Тези частни предприятия улесняват обмена на информация между кандидатите и публичните власти, като облекчават натоварването на агенциите, които иначе биха изоставали поради ограничения на ресурсите.

Откриване на възможности за опростяване на изискванията БЪЛГАРИЯ, РУМЪНИЯ

Намаляването на броя на стъпките за присъединяване към електро-разпределителната мрежа е ключов фактор за улесняване на процеса, особено в Румъния, където броят на изискванията е много по-висок, отколкото в повечето страни с високи доходи. В Румъния клиентът обикновено избира частен изпълнител, който да подготви проекта и да извърши строителните дейности, но след това изпълнителят се наема от предприятието. Тази смесена система води до поредица от допълнителни процедури

като подписване на споразумение за прехвърляне между клиента и изпълнителя, подписване на договор за изпълнение между изпълнителя и електроразпределителното дружество и допълнителни проверки от страна на дружеството. Освен това, поради липсата на яснота в регламента за това, което е необходимо за ведомствата за извършване на дейности върху частна земя, то електроразпределителните дружества в Румъния изискват нотариално сключен договор за сервитут от своите клиенти.

Освен това получаването на одобрение за свързването от електро-разпределителното дружество е процес в две стъпки: клиентът трябва първо да получи предварително одобрение, а след това и окончателен договор за присъединяване. В Румъния (и до известна степен в България) би могло да бъде обмислен опростен процес, като този в Унгария (и в други европейски страни като Австрия и Германия), където клиентът трябва да подаде само едно заявление за сключване на договор за връзка.

Инспекциите от страна на електро-разпределителното дружество в Румъния- на които клиентът обикновено присъства, макар и да не е задължен, крият и друга възможност за опростяване на процеса. Преди да предоставят прогнозна оценка на разходите, ведомствата извършват външни проверки, за да проверят терена около сградата и да определят точно къде да бъдат инсталирани кабелите и електромера. В други страни по света ведомствата използват географската информационна система (GIS), което прави посещенията на място излишни. В Мексико, например, през 2011/12 електроразпределителното дружество разработи система ГИС за картографиране на мрежата и оттогава не се извършва физическа проверка

преди издаването на проучването за осъществимост на връзката. По подобен начин в Турция дружеството Boğaziçi Elektrik Dağıtım, което се възползва от широкото използване на ГИС в страната, сега проверява от ГИС дали дадена нова връзка ще изисква инсталирането на допълнителен трансформатор.

Следприсъединителният процес е особено тежък в България, където клиентът трябва да получи разрешително за ползване на новосъздадената връзка от Дирекцията за национален строителен контрол (акт 16). Това включва свикване на комисия от всички заинтересовани страни, която да прецени дали връзката е готова за да влезе в употреба. Предвид продължителността на времето за получаване на разрешително за изграждане на връзката и тъй като съответствието на новопостроената връзка е потвърдено от всички страни при акт 15, то оценката по акт 16 може да се случи и след като клиентът започне да използва електроенергията, с цел да избегне по-нататъшно забавяне.

Изясняване и по-добро комуникиране на процеса и изискванията за присъединяване към електроразпределителната мрежа

БЪЛГАРИЯ, УНГАРИЯ, РУМЪНИЯ

Електроразпределителните дружества трябва ясно да обяснят на клиентите точно какво е необходимо, за да се получи нова електрическа връзка. Освен да се направи процеса по-прозрачен, това ще намали разходите и времето за клиентите, като намали броя на подадените непълни или неточни заявления - и по този начин административните забавяния. Изчерпателните указания трябва да обхващат информация за ключовите стъпки; участващите органи и институции; изискванията към документацията;

и изискванията сертификати, разрешителни и одобрения, както и съответните срокове и такси. Ясна и пълна информация също трябва да бъде достъпна онлайн и лесно достъпна чрез мобилни устройства.

Много страни по света са подобрили прозрачността през последните години. Добрите практики включват изготвяне на планове за използване на земята достъпни за всички граждани, като например чрез публикуването им онлайн; разработване на карти на процеса или указания за целия процес; предоставяне на ясни и пълни указания относно изискванията за кандидатстване. Например властите във Виена са качили цялата планова информация на уеб-базирана платформа, където потребителите могат да разглеждат плановете на зонирание, уредбите за използване на земята и инфраструктурен капацитет и наличност.

Преглед на разходите за получаване на ново присъединяване

БЪЛГАРИЯ, РУМЪНИЯ

Вида на строителните дейности по изграждането на връзката зависи от нейния капацитет, а в България и от практиките на електроразпределителните дружества. Ако е нужна връзка към мрежа средно напрежение, може да са необходими по-сложни присъединителни работи. Получените капиталови инвестиции се покриват от новия клиент. Това задължение увеличава значително общите разходи за присъединяване, както е ясно в случая с Румъния и България. Покриването на разходите за нов трансформатор представлява финансова пречка за повечето малки и средни предприятия. Електроразпределителните дружества биха могли да допринесат за първоначалната капиталова инвестиция, както се прави в Тайланд

например. Тази първоначална инвестиция може да бъде възстановена чрез прозрачни потребителски тарифи, начислявани на всички клиенти, които се свързват към новия трансформатор.

Гарантирането, че предприемачите могат да получат нова връзка на приемлива цена, е важно. Също така от решаващо значение е да се гарантира, че електроразпределителните компании могат да събират такси за присъединяване, които възстановяват разходите си, когато те са тези които отговарят за закупуването на материала и строителните работи. Това е проблем в България, където електроразпределителните дружества трябва да изграждат нови връзки при такси за свързване, които са определени от регламент който не се е променял от 2002 г.²¹

Укрепване на стимулите за надеждно електроснабдяване

БЪЛГАРИЯ, УНГАРИЯ, РУМЪНИЯ

Регулаторите и в трите държави налагат финансови санкции върху електроразпределителните дружества, ако не успеят да осигурят надеждна електроенергия на своите клиенти. Но това не винаги е адекватен стимул за разпределителните дружества, за да поддържат висока надеждност на доставките през цялата година и в цялата си зона на експлоатация. В България например регулаторът налага ограничения върху честотата и продължителността на прекъсванията и налага финансови санкции, когато електроразпределителните дружества ги надвишават, но тези горни граници са високи и поради това тези мерки не са ефективни като финансови възпиращи мерки.²² Някои комунални услуги в България компенсират доброволно клиентите, но само за прекъсвания

с продължителност 24 часа или повече (в случая на ЧЕЗ) или 48 часа или повече (в случай на EVN). Докато прекъсванията са редки и с кратка продължителност в градовете, те са по-чести в селата и отдалечените райони.

БЕЛЕЖКИ

1. Каролин Гегинат и Рита Рамальо, „Електрически връзки и фирмени резултати в 183 държави,“ Работен документ за политически изследвания 7460 (Световна банка, Вашингтон, DC, 2015 г.)
2. Измерванията за времетраене за България, Унгария и Румъния са тези за столицата им (която е и най-големият им бизнес град), в съответствие с глобалната методология на *Правене на бизнес 2017: Равни възможности за всички* (Вашингтон, Световна банка, 2016).
3. Тези регулаторни агенции са държавата Комисията за енергийно и водно регулиране (ДКЕВР) в България, Енергиен Обществен Регулаторен орган (МЕКН) в Унгария и Енергиен регулаторен орган (ANRE) в Румъния. Всяка от тези агенции отговаря за надзора на националния енергиен сектор (производство, пренос, разпределение и доставка), както и за цените на електроенергията.
4. В Унгария, където либерализацията започна през 2003 г., пазарът на доставки вече е напълно либерализиран: всички клиенти могат да избират между различни доставчици и цените не са регулирани. В Румъния, където либерализацията започна през 2007 г., и в България, където започна през 2016 г., цените все още не са напълно свободни за всички видове клиенти.
5. Сред останалите държави-членки на ЕС времето за получаване на електроенергия варира от 23 дни в Австрия до 137 дни в Кипър.
6. В България отговорността за подготовката на проекта, закупуване на материалите и завършването на външните работи е определена в съответствие с Наредба 6, параграф 21. За връзка към мрежа при ниско напрежение, или електроразпределителното дружество, или клиентът могат да предприемат тези стъпки, въпрос на взаимно договаряне.

Ако клиентът поеме отговорността, то дружеството трябва да закупи обратно съоръженията от клиента - всичко това трябва да бъде отразено в окончателния договор, подписан от клиента и от доставчика. На практика обаче е много по-често срещано, работещи в тези четири града (където мрежата е ниско напрежение), да запазят отговорността, като възлагат на частни компании да завършат проектирането и строителните работи, както и на фирми за строителен надзор, за да координират и контролират операциите. За връзка с мрежата за средно напрежение обаче клиентът по закон е отговорен за предприемането на тези стъпки (виж бележка 7).

7. Съгласно Наредба 6, ал. 21, ако клиентът е предприемач и връзката е към мрежата за средно напрежение, строителните дейности трябва да се изпълнят от клиента, а изградената инфраструктура ще остане неговата собственост. Цената за консумация на електроенергия за бизнес клиенти е по-ниска за връзка с мрежата за средно напрежение, отколкото за мрежата ниско напрежение в резултат на разликата в (регулацията) компонент на цената за предаване. Например, вижте дистрибуторските цени на уеб сайта на ЧЕЗ на <http://www.cez.bg/en/prices/electricity-prices/for-distribution.html>.
8. Във Варна други комунални услуги (газ, вода, отопление, телекомуникации) дават одобрения на по-ранен етап, преди клиентът да получи разрешението за строеж на склада. Те одобряват на база на скица- документ, издаден от кадастъра, който картографира всички комуникационни мрежи около склада. Проектът на външната връзка след това се подготвя въз основа на този план.
9. Надзорните фирми, които обикновено носят отговорност за координирането на процеса на одобрение, обикновено разпространяват няколко копия от дизайна на различните агенции, за да спестят време. Независимо от това, тази стъпка е продължителна, тъй като всяка агенция отнема около месец, за да предостави разрешението си.
10. След като завърши външните работи, предприемачът трябва да поиска от ЧЕЗ да провери и одобри строителните дейности преди издаването на Акт 15.
11. В Бургас, Плевен, Пловдив и София предприемачите получават тези разрешения паралелно с разрешителното за строеж. Но в Русе и Варна те трябва да изчакат шест дни след издаването на разрешението, за да го получат.
12. Закупуването на трансформатор представлява значителен дял от разходите за предприемач в Плевен или София: за складовото помещение от казуса *Правене на бизнес* подстанцията ще струва около 25 000-35 000 лв., според анкетиранияте участници. В

допълнение към разходите, свързани с проекта, материала, строителните работи, административните такси и услугите на строителната компания, предприемач в София също трябва да плати депозит от 2 600 лева на общината, който да бъде върнат само ако настилката е напълно възстановена след завършване на строителните работи. Отчетените разходи са настоящата стойност на загубените лихви по този депозит.

13. Регламент 7/2014(IX.12), MEKH rendelet, приложение 14/7.
14. Докато в Румъния клиентът може да избере изпълнителя, който електроразпределителното дружество наема, в Унгария дружеството избира и наема електроинженера, който подготвя проекта, изпълнява строителните работи и получава необходимите разрешителни.
15. Докато в шест от унгарските градове едно дружество управлява водоснабдителните и канализационните мрежи, в Будапеща действат две отделни комунални дружества. Това прави процеса на получаване на одобрения още по-труден в столицата, където е регистриран втория най-дълъг процес на присъединяване в Унгария.
16. Процесът на разрешителни се регулира от Регламент 382/2007 (XII.23).
17. В някои по-сложни случаи от разпределителното дружество предоставят множество възможности за свързване, а клиентът избира предпочитанията.
18. Изпълнителят трябва да бъде сертифициран от Енергийния регулаторен орган (ANRE).
19. Разрешението за изкоп според казуса струва 72 леи в Брашов, 100 леи в Плоещ, 104 леи в Орадея, 250 леи в Тимишоара и 600 в Крайова. Разрешителното е безплатно в Клуж-Напока, а не се изисква такова в Букурещ, Констанца и Яш.
20. Виж Световната банка, *Правене на бизнес в Италия 2013 г.* (Вашингтон, Световна банка, 2013 г.), *Правене на бизнес в Полша през 2015 г.* (Вашингтон, Световна банка, 2015 г.) и *Правене на бизнес в Испания 2015 г.* (Вашингтон, Световна банка, 2015 г.)
21. Таксите за присъединяване се определят с регулаторно решение TS-002 от 29 март 2002 г. Съгласно Наредба 6, ал. 21 за присъединяване към мрежи за ниско напрежение, електроразпределителните дружества трябва да извършват строителните дейности за своя сметка, освен ако клиентът не поеме тази отговорност, както е договорено съвместно с дружеството, в който случай инсталираните съоръжения ще бъдат прехвърлени на дружествата след завършване на строителните работи.
22. Критериите, определени от Държавната комисия за енергийно и водно

регулиране (ДКЕВР), са публикувани в „Методология за оценка на целевите индикатори за надеждността на електроенергията и качеството на услугите от страна на доставчиците на разпределителни мрежи и доставчици“. За последните стойности, публикувани на интернет страницата на ДКЕВР, Виж http://www.dker.bg/files/DOWNLOAD/rule_el_25.pdf. Ако електроразпределителните дружества надвишават тези тавани, се налагат финансови санкции в съответствие с Наредба 1 от 18 март 2013 г., параграф 37 за регулиране на цените на електроенергията.

Регистриране на собственост

ОСНОВНИ ЗАКЛЮЧЕНИЯ

- Сред трите държави регистрирането на собственост е най-лесно в Унгария, където се изискват четири процедури, отнема средно 12.5 дни и струва 5% от стойността на собствеността. Но процесът е по-евтин в България, средно 3% от стойността на имота, и в Румъния – 1.4%.
- В сравнение със средните стойности за Европейския съюз, регистрирането на собственост отнема значително по-малко време във всички 22 сравнявани градове в България, Унгария и Румъния – също така е и е по-евтино, но и по-сложно в градовете, в България и Румъния.
- В Дебрецен е има най-лесното регистриране на собственост сред седемте градове в Унгария, както и сред всички останали 22. Орадея надминава другите градове в Румъния, а Русе- другите в България.
- Силното представяне на Унгария по отношение както на ефективността, така и на качеството на териториалната администрация поставя страната сред първите 10 държави-членки на ЕС по отношение на лекото регистриране на собствеността и на 28-те в световната класация.
- Относно качеството на индекса за управление на територията, унгарските градове надхвърлят средния за ЕС, благодарение на тяхната надеждност на инфраструктурата и географското покритие, докато българските и румънските градове изостават.

Надпреварата за превръщането на страни от някогашната планирана икономика в нормално функциониращи пазарни икономики е неравна. Някои страни, особено централно европейските и прибалтийските републики, преминаха този преход по-леко от други. Ключ към успеха беше увеличаване на конкурентоспособността в нарастващата глобализирана икономика заедно с нуждата за реформиране на правната и институционалната рамка.

Осигуряването на надеждни права на собственост - от решаващо значение за подкрепа на

инвестициите, производителността и икономическия растеж¹ - играе съществена роля за постигането на конкурентоспособност. Това включва не само предприемане на правни реформи, но и създаване на надеждна инфраструктура, особено под формата на записи, планове и карти. Примерът идва от Унгария. Запазените поземлени регистри в продължение на 150 години, включително по време на комунизма, спомогнаха за възможността да се компютризируют и модернизират териториалната администрация по време на прехода (каре 6.1). Днес Унгария се класира в топ 30 според условията за регистриране на

собственост в световната класация на *Правене на бизнес* включваща 190 страни. Благодарение на общи усилия това са постигнали и прибалтийските страни както и източно-европейските държави.²

Недвижимите имоти (земя и сгради), представляват между половината и три четвърти от богатството в повечето страни и затова наличността на актуална система за териториална информация е важно.³ Изследванията сочат, че притежателите на имоти със сигурна собственост е по-възможно да инвестират в частни предприятия и да прехвърлят земя на по-ефикасни

КАКВО СЕ ИЗМЕРВА ОТ ИНДИКАТОРА РЕГИСТРИРАНЕ НА СОБСТВЕНОСТ?

Правене на бизнес отчита пълната последователност от процедури, необходими на дадена фирма да закупи имот от друга фирма и да прехвърли собствеността на името на купувача, така че купувачът да може да използва имота за разширяване на бизнеса си, да го използва като обезпечение при поемането на нови заеми или ако е необходимо, да продаде имота на друга фирма. Той също така измерва времето и разходите за завършване на всяка от тези процедури. Освен това *Правене на бизнес* измерва качеството на системата за териториално управление във всяка страна. Индексът за качеството на управление на територията има пет измерения: надеждност на инфраструктурата, прозрачност на информацията, географско покритие, разрешаване на спорове и равен достъп до правата на собственост (вж. фигурата).

Регистриране на собственост: отмерва ефикасността и качеството на системата за териториално управление

КАРЕ 6.1 Дълга история на усъвършенстване в унгарската система за териториално управление

Първото кадастрално геодезично замерване в Унгария се е провело между 1786 и 1790 г. То бе предизвикано от Закона за парцелната геодезия в Унгария, който бе издаден от император Йозеф Втори, владетел на хабсбургските земи. Инициативата обаче била краткотрайна, тъй като цялата документация била унищожена скоро след смъртта на императора през 1790 г. Но кадастралната геодезия е възобновена през 19 век за целите на събирането на данъци и оттогава страната води организирани досиета за собственост.

До 1971 г. управлението на земята се основава на двойна система, както с поземлен регистър, така и с поземлен кадастър. До 1981 г. страната обединява регистри и офиси на цялата си територия, като създаде унифицирана система за регистрация на земя съгласно сегашното Министерство на земеделието и селските райони.

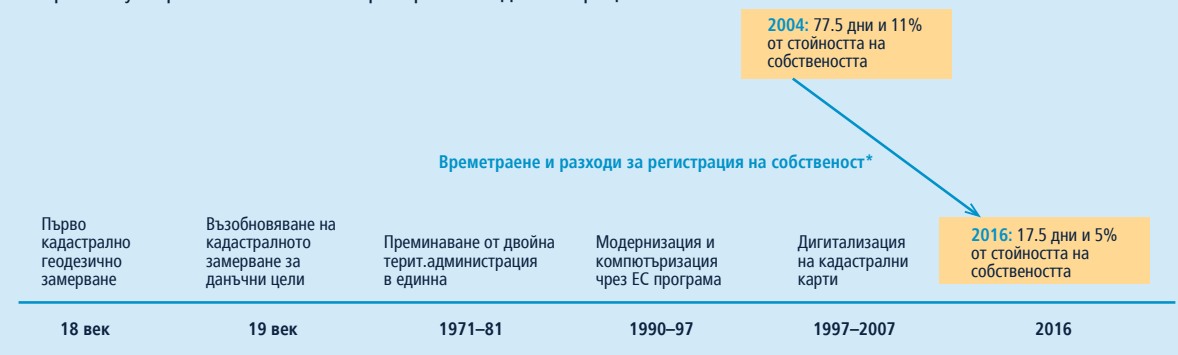
През 1990 г. Унгария започна програма за модернизиране на системата за териториална администрация със сътрудничество с ЕС. Програмата включваше създаването на компютърна инфраструктура в районните териториални офиси в страната, както и въвеждането на закони и оперативни промени, които отнемат години. Системата беше напълно компютъризирана до 1997 г. Унгария стартира програма за дигитализиране на кадастралното картографиране, която успя до 2007 г. да цифровизира кадастралните карти които са и достъпни за цялата територия.

Днес отделът за териториално управление (Foldhivatal) обхваща повече от 10 милиона регистрирани имоти в цялата страна. Всеки имот има уникален идентификационен номер, който се използва както в землищата, така и в кадастралните карти. От 2007 г. Foldhivatal се финансира чрез приходи от услуги.

Окръжните поземлени офиси в цялата страна комуникират чрез TakarNet, централизирана електронна мрежа, която съдържа подробна информация за всички имоти. Системата може да бъде достъпна срещу заплащане от оторизирани потребители, като например съдебни изпълнители, публични нотариуси, адвокати, които се занимават със сделки със земя, банки и други финансови институции. Частните лица не могат да се присъединят към мрежата, но те имат достъп до уебсайта на Foldhivatal (Foldhivatal Online), където могат да получат ограничена информация за имоти срещу заплащане.

Реформата на имотния регистър в Унгария показва, че такива усилия изискват не само постоянство и иновации, но и време. Всяка от основните реформи и подобренията в инфраструктурата от 1971 г. насам се отне около десетилетие, за да се довърши изцяло (виж фигурата). Днес Foldhivatal обхваща 100% от територията на Унгария както в териториалните си записи, така и в кадастралните му карти. Това е постижение: в световен мащаб само 22% от страните покриват всички частни земи в териториалните регистри, а само 24% - в своите кадастрални карти. Освен това регистрирането на собственост стана по-ефективно в Унгария (представена от Будапеща). Времето, необходимо за регистриране, постоянно намалява -от почти 80 дни през 2004 г., на 17.5 дни. Междувременно и разходите са намалени с повече от половината, от 11% от стойността на имота до 5%.^{a)} Освен това надеждността на записите е повишена и най-важните елементи нужни за онлайн регистрация на собственост са въведени.

История на унгарската система за териториална администрация

Източници: Унгария, Отдел за териториално управление (Foldhivatal) <http://www.foldhivatal.hu/>; База данни на Правене на бизнес.

*представен от Будапеща.

Забележка: Това каре се основава главно на информацията от портала на Унгарският отдел управление на териториално администрация (Foldhivatal) (<http://www.foldhivatal.hu/>).

а) База данни Правене на бизнес.

ползватели. В допълнение, възможността за достъп до информация за териториялна собственост намалява транзакционните разходи на финансовите пазари, като по този начин собствеността може по-лесно да бъде ползвана като обезпечение.⁴

Регистрите на земя, заедно с кадастрите, които идентифицират местонахождението на собствеността, са начини, използвани по целия свят за картографиране, доказване и обезпечаване на правата на собственост. За правителствата, наличието на надеждна и актуална информация в кадастъра и в поземлените регистри е от съществено значение за правилната оценка и събирането на данъчните приходи. Това също така дава възможност на правителствата да очертаят различните изисквания на градовете и стратегически да планират предоставянето на услуги и инфраструктура, за да задоволят най-големите нужди във всеки град.⁵

КАК СЕ ИЗВЪРШВА РЕГИСТРИРАНЕТО НА СОБСТВЕНОСТ В БЪЛГАРИЯ, УНГАРИЯ И РУМЪНИЯ?

В Унгария и Румъния поземлените регистри и кадастрите са под една институция - Управление на териториалната администрация (Foldhivatal) в Унгария и Националната агенция за кадастъра и поземлената регистрация (NACLR) в Румъния. В България Имотен регистър е подчинен на съдилищата и на Министерството на геодезия, картография и кадастъра е изпълнителна агенция към Министерството на регионалното развитие и благоустройство.

И в трите държави регистрирането на прехвърляне на собственост изисква използването на услугите на юристи - адвокати в

Унгария, нотариуси в България и Румъния (фигура 6.1). В Унгария предприемачът има отношения само с Foldhivatal и Регистрационния съд. В Румъния предприемачът трябва посети отделно кадастъра и териториалните подразделения на NACLR, както и общинския данъчен отдел. В България регистрационният процес е по-сложен, изискващ отделни взаимодействия с Националната агенция за приходите, с общинската данъчна дирекция, с имотния регистър, с регионалната служба на Агенцията по геодезия картография и кадастъра и с търговския регистър. В България и Румъния, след като имота е регистриран на името на купувача, новият собственик трябва да се регистрира в общината за данъчни цели.

Сред 22-та града, регистрирането на собственост е най-лесно в Дебрецен (Унгария), най-трудно в София (България) (таблица 6.1). Като цяло процесът е най-лесен

ФИГУРА 6.1 Унгария има по-опростени процедурни изисквания за регистриране на собственост отколкото България и Румъния

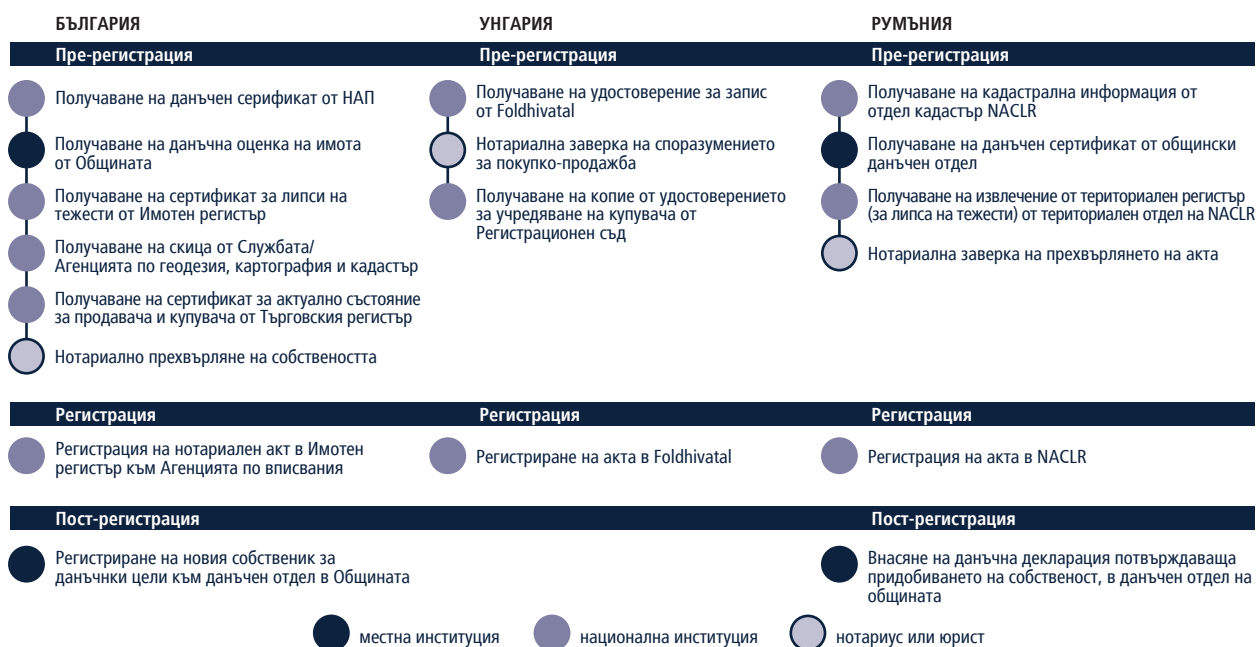

ТАБЛИЦА 6.1 Регистриране на собственост в България, Унгария и Румъния- къде е по-лесно и къде системата за териториално управление е по-достъпна и надеждна?

Град (Страна)	Място	Резултат на отстояние до лидерите (0–100)	Процедури (брой)	Времетраене (дни)	Разходи (% от стойността на собствеността)	Индекс качество на териториалното управление (0–30)
Дебрецен (Унгария)	1	81.16	4	8.5	5.0	26
Мишколц (Унгария)	2	80.92	4	10.5	5.0	26
Секешфехервар (Унгария)	2	80.92	4	10.5	5.0	26
Гьор (Унгария)	4	80.80	4	11.5	5.0	26
Сегед (Унгария)	4	80.80	4	11.5	5.0	26
Будапеща (Унгария)	6	80.08	4	17.5	5.0	26
Печ (Унгария)	7	79.96	4	18.5	5.0	26
Орадеа (Румъния)	8	75.48	6	16	1.4	18
Брашов (Румъния)	9	74.65	6	16	1.4	17
Букурещ (Румъния)	9	74.65	6	16	1.4	17
Констанца (Румъния)	9	74.65	6	16	1.4	17
Крайова (Румъния)	9	74.65	6	16	1.4	17
Яш (Румъния)	9	74.65	6	16	1.4	17
Тимишоара (Румъния)	9	74.65	6	16	1.4	17
Плоещ (Румъния) ^а	15	74.64	6	16	1.4	17
Клуж-Напока (Румъния)	16	73.81	6	16	1.4	16
Русе (България)	17	71.53	8	11	2.6	20
Бургас (България)	18	70.67	8	14	2.9	20
Плевен (България)	19	70.44	8	11	3.3	20
Варна (България)	20	70.19	8	11	3.4	20
Пловдив (България)	21	69.59	8	16	2.9	19
София (България)	22	69.23	8	19	2.9	19

Източник: База данни на Правене на бизнес.

Забележка: Класирането се основава на средното отстояние до лидерите за процедурите, времетраенето и разходите, свързани с регистрирането на собствеността, както и за индекса качество на териториалното управление. Отстоянието е приведено в диапазон от 0 до 100, като 100 представляват най-добрите практики (колкото по-висок е резултатът, толкова по-добре). За повече подробности вижте глава За Правене на бизнес и Правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния. Данните за Букурещ, Будапеща и София бяха преразгледани след публикуването на Правене на бизнес 2017. Пълният набор от данни могат да бъдат намерени на уеб сайта на Правене на бизнес на адрес <http://www.doingbusiness.org>.

а. Докато Плоещ има същите индикатори за регистриране на собственост като шест други румънски градове, този град се класира по-ниско от тях (15, а не 9), тъй като разходите за регистриране на имота са около 100 леи по-високи, разлика която не е отразена в таблицата заради закръгляването на стойностите за разходите.

в Унгария, където той изисква четири процедури, отнема средно 12.5 дни и струва 5% от стойността на имота. В румънските градове процесът отнема шест процедури, 16 дни и само 1.4% от стойността на имота. Прехвърлянето на собствеността е най-трудно в България, където тя изисква осем процедури, главно поради многобройните взаимодействия с данъчните власти (национални и местни) заедно с изискванията за Имотен регистър и Агенцията по геодезия, картография и кадастър. Времетраенето, необходимо

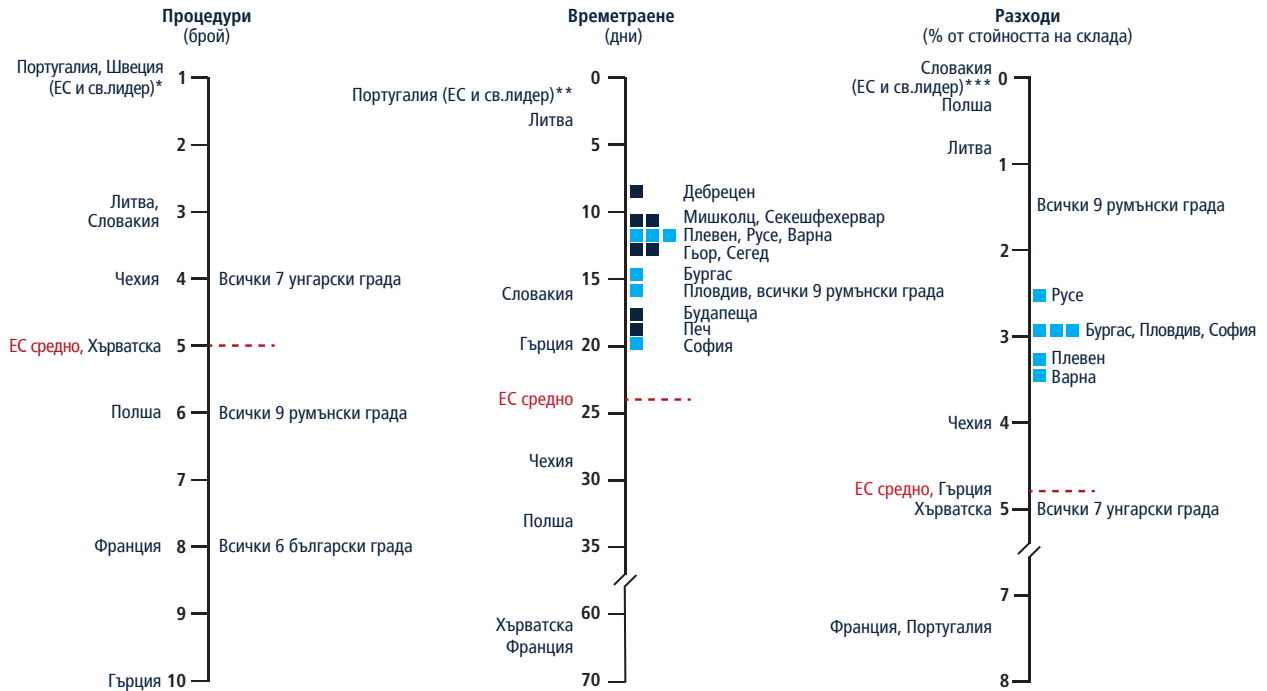
за регистриране на собственост в България, е средно 13.5 дни, а цената е 3% от стойността на имота. Унгарските градове също имат значително по-високи стойности в сравнение с българските градове (средно с 19.5%) или с румънските градове (средно 17).

Силното представяне на Унгария както по отношение на ефективността, така и качеството на териториалното управление поставя страната сред първите 10 държави-членки на ЕС по отношение на лесното регистриране на собствеността

и на 28-те в световната класация. Румъния е на 57-о място в световната класация, а България на 60-малко под средното за ЕС ниво от 51, но пред Хърватска, Германия и Франция. Всъщност регистрирането на собственост изисква значително по-малко време във всички градове, сравнявани в България, Унгария и Румъния, отколкото средните за страните-членки на ЕС –по-малко отколкото в Чехия, Полша, Хърватска или Франция, но повече от Португалия (само един ден) или Литва (3.5 дни) (фигура 6.2). Сравнен със средните нива

ФИГУРА 6.2 В сравнение със средните величини в ЕС, регистрирането на собственост става по-бързо в трите страни и по-евтино в Румъния и България

ЕФИКАСНОСТ ПРИ РЕГИСТРИРАНЕ НА СОБСТВЕНОСТ

КАЧЕСТВО НА УПРАВЛЕНИЕ НА ТЕРИТОРИЯТА

Източник: База данни на Правене на бизнес.

Бележка: Средното ниво на ЕС е определено от нивата на 28-те страни -членки.

* Грузия и Норвегия също имат една процедура.

** Грузия и Нова Зеландия също отбелязват един ден.

*** В Грузия и Саудитска Арабия разходите са 0.0% от стойността на глава от населението.

в ЕС, процесът е по-евтин в градовете от проучването в България и Румъния, макар че и двете страни изискват повече процедури. Всъщност в България са нужни най-много процедури в сравнение с другите ЕС страни с изключение на Белгия и Франция (също 8) и Гърция (10).

Индексът за качество на териториалното управление за Унгария е само с 3 точки по-нисък от този в Сингапур, който е най-висок в световен мащаб и 2.5 точки по-нисък от този на Литва и Холандия, най-високия сред държавите-членки на ЕС. България и Румъния имат едни от най-ниските резултати сред държавите-членки на ЕС - само Гърция и Малта имат по-ниски нива. Сред основните слабости, които обясняват ниските им резултати, е липсата на пълно географско покритие на териториалния регистър и кадастъра.

Какво поражда разликите между трите страни според ефикасността на процеса по регистриране на собственост?

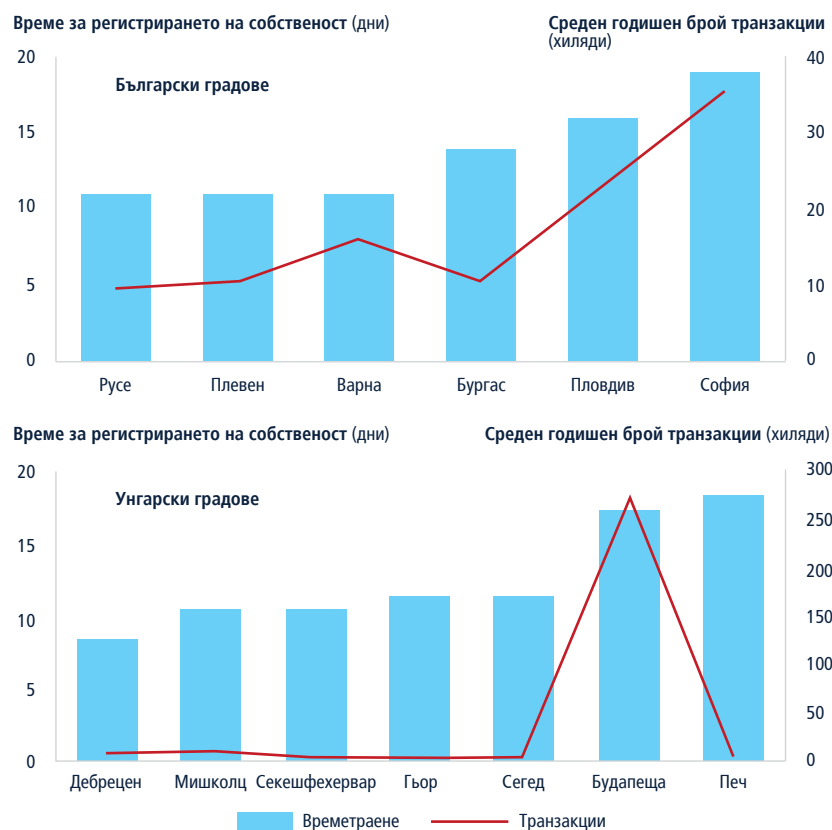
В трите страни само две или три взаимодействия с имотния регистър или кадастъра, са необходими за да се регистрира даден имот. В Унгария, след като адвокат подпише споразумението за покупко-продажба и купувачът получи своето копие от сертификата за регистрация от Регистрационния съд, нищо друго не е необходимо - документите отиват направо в Foldhivatal за регистрация. В България, за разлика от това, се налагат две отделни взаимодействия само в Общината, които са за данъчни цели, едното преди и другото след регистрацията. В допълнение, Националната агенция за приходите трябва да издаде сертификат, удостоверяващ, че няма неизплатени данъци,

а Търговският регистър трябва да удостовери актуалното състояние на купувача и продавача. Средно в българските градове предприемачите прекарват толкова време в други институции, колкото в агенцията по вписвания и агенцията по геодезия, картография и кадастър.

Сред шестте български града регистрирането на собственост е най-лесно в Русе, където процесът е бърз и евтин. В случаите, когато отнема повече време, разликата е във времето за регистрация на акта за собственост. Докато тази стъпка обикновено отнема 1-2 дни в четири от градовете, тя отнема 10 дни в София и 4 в Пловдив,

надвишаващи законоустановения срок от 3 дни. Този вариант се дължи отчасти на разликите в типа и обема на транзакциите. В София Агенцията по вписванията получава голям брой комплексни заявки за регистрация на собствеността. Те отнемат повече време за обработка, тъй като служителите трябва да извършват по-задълбочена проверка, да сканират нотариалните актове и да подават хартиено копие. Това създава забавяния. Освен това, докато в Бургас, Плевен и Русе се обработват около 10 000 сделки със собственост годишно, офисите в София работят над 35 000, а в Пловдив - повече от 22 000 (фигура 6.3).

ФИГУРА 6.3 По-голям обем транзакции се свързва със забавяния в България, но не и в Унгария

Източници: База данни на *Правена на бизнес*, България, Регистър на недвижимите имоти в Агенцията по вписванията; Унгария, Отдел за териториално управление (Foldhivatal).

Забележка: Броят на сделките със собственост за всеки град е средният брой, регистриран ежегодно в книгата на местния регистър на недвижимите имоти или кадастъра на поземления регистър през 2013-15.

И все пак броят на сделките не е всичко, което има значение. Във Варна, където има 16 000 годишно, доставката на услуги е толкова бърза, колкото в Плевен и Русе. Офисът на варненския имотен регистър отнема само 2 дни за обработване на окончателната регистрация. В Бургас, с един от най-ниските обеми на сделки в страната, общото време за регистриране е с 3 дни повече в сравнение с Плевен, Русе и Варна. Причината е, че общината в Бургас иска скица на имота (издадена от Агенцията по геодезия, картография и кадастър) преди да предостави оценка на собствеността. В другите градове скицата и оценката се обработват едновременно.

В Румъния общото време, необходимо за регистриране на прехвърляне на собственост, е еднакво за всички девет града поради законоустановените срокове, определени от NACLР, които се прилагат еднакво независимо от обемите на трансакциите. Кадастралната информация, например, се предоставя в рамките на 8-дневния законов срок. Аналогично, актът на регистрация

отнема 3 календарни дни по ускорената процедура и това пак е на база на установен срок.

В Унгария двата имотни регистри в Будапеща обработват 275 000 трансакции годишно, повече отколкото във всичките други шест града. Въпреки това, те успяват да обработват регистрациите по-бързо, отколкото в Печ, където обемът е само 5 000 на година. В Дебрецен процесът е най-бърз: местният регистрационен офис отнема само 2-3 дни, за да се произнесе по делото по ускорена процедура, като получаването по пощата отнема още 3 дни.

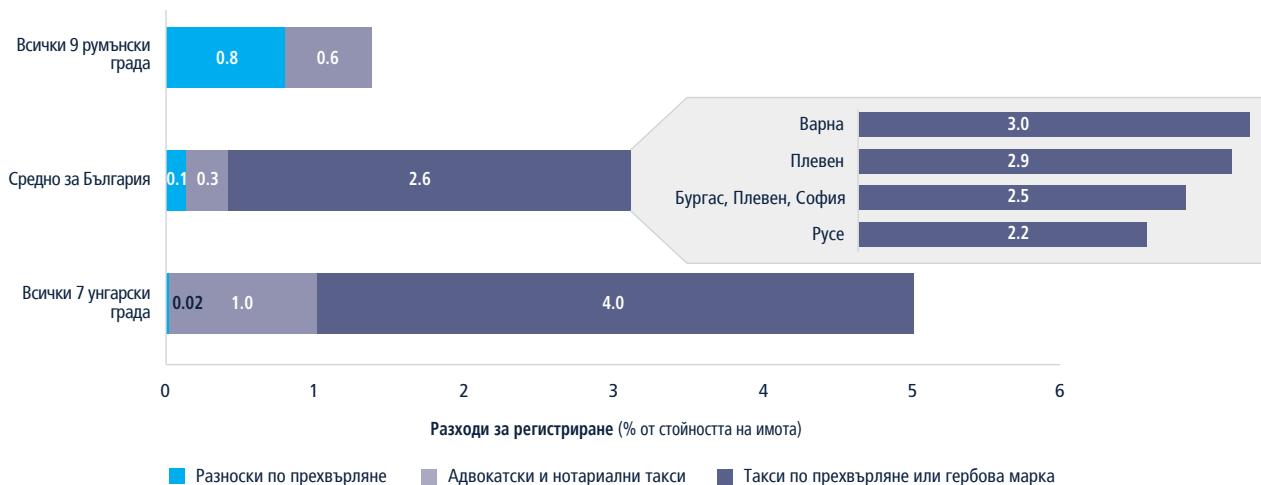
Сред трите страни Унгария отчита най-високи разходи за регистриране на имоти, състоящи се основно от юридически такси (1% от стойността на собствеността) и данъци за прехвърляне (4%), които се прилагат еднакво във всички населени места (фигура 6.4). Румъния, с най-ниски разходи, няма данък при прехвърляне или държавна такса. Най-големият дял от разходите идва от такси за трансфер, начислени

от NACLР (0.8% от стойността на имота) и нотариални такси (0.6%). Малки разлики възникват в цената за получаване на данъчен сертификат от общината. Брашов, Букурещ, Крайова и Тимишоара издава този сертификат безплатно, а в Плоещ той е най-скъп - 115 леи. Разходите са различни в България, където Законът за местните данъци и такси позволява на общините да начисляват от 0.1% до 3% от стойността на собствеността под формата на данъци за прехвърляне. Във Варна, с най-високите разходи сред българските градове, се налага максималната ставка на данъка върху прехвърлянето, позволена от закона; а в Русе се таксува 2.2%. Нотариалните такси (0.3% от стойността на имота) и таксите за прехвърляне (0.1%) се прилагат еднакво в цялата страна.

Как варира индекса за качество на управлението на територията?

Докато времето, разходите и процедурната сложност на регистрацията на имоти са от значение за бизнеса, доброто управление на земята

ФИГУРА 6.4 Между трите страни, Румъния, където няма трансферни такси, отчита най-ниски разходи по регистриране на собственост

Източник: База данни на Правене на бизнес.

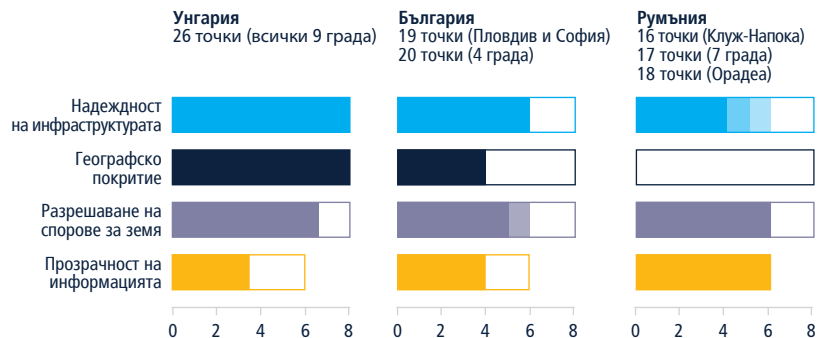
Бележка: Средното ниво за България е резултат от средните нива измерени в 6-те града там.

надхвърля аспектите на ефективност. Тя гарантира на собствениците на имот сигурност, подкрепена от надеждна система за управление на територията. *Правене на бизнес* оценява качеството на тази система чрез пет основни индикатора: надеждност на инфраструктурата (0-8 точки); географско покритие (0-8); прозрачност на информацията (0-6); решаване на спорове за земя (0-8); и равен достъп до правата на собственост (от -2 до 0). Резултатите за тези размери след това се добавят за общия резултат от качеството на индекса за администриране на земята (за възможни 30 точки).

Унгарските градове се отличават от останалите по надеждността на инфраструктурата и географското покритие на Foldhivatal (фигура 6.5). Те получават максимум точки и по двата индикатора. Териториалните регистри и кадастралните карти са в цифров формат. Това дава възможност за безпроблемна комуникация не само между кадастъра и териториалните подразделения на Foldhivatal, но и с други правителствени институции частни лица. Всяко имущество, обществено или частно, е официално регистрирано и правилно картографирано.

Българските градове получават отчасти точки както за надеждността на инфраструктурата, така и за географското покритие. Както регистри, така и кадастъра са сканирани, въпреки че сканираните изображения не могат да бъдат търсени и актуализирани по електронен път (получават 6 от 8 точки за надеждността на инфраструктурата). Регистърът на недвижимите имоти обхваща цялата територия на страната, но Агенцията по геодезия, картография и кадастър-не (4 от 8 точки за географско покритие). Румънските градове отбелязват и частични точки за

ФИГУРА 6.5 Надеждност на инфраструктурата и географско покритие са двата индикатора които разграничават румънските градове в рамките на индекса за качество на териториалното управление

Източник: База данни на *Правене на бизнес*.

надеждността на инфраструктурата. Регистрационният отдел на NACLR наскоро дигитализира регистри за земя в повечето градове. Сред отчетените градове, Клуж-Напока е единствения, в която повечето кадастрални записи са все още на хартия, само 5% са в цифров формат. Но кадастралните записи в повечето румънски градове остават на хартиен носител. Изключения са Клуж-Напока и Орадеа, където по-голямата част от кадастралните записи се сканират. Румънските градове не получават точки за географско покритие, тъй като нито записите нито кадастралните карти предоставят пълна информация за частно притежаваните земи.

Публично достъпната информация свързана със земята, като такси, срокове за предоставяне на услуги и статистически данни за трансакциите, предоставя на клиентите изключително важна информация и намалява грешките и възможностите за подкуп. Най-добрата практика е службите по регистри и кадастри да направят тази информация обществено достъпна или онлайн, или на обществено пано в агенцията. Всичките девет града в Румъния получават 6 точки за прозрачност на информацията - в световен мащаб, само три държави,

различни от Румъния, също получават максималните точки (Холандия, Русия и Сингапур).

Градовете в България (4) и Унгария (3.5) получават по-малко точки относно прозрачността на информацията, защото не разполагат с отделни механизми за подаване на оплаквания за проблеми, възникващи от териториални регистри или кадастрални карти. Освен това кадастралните отдели не са ангажирани да предоставят услуги в рамките на определен период от време. Освен това в Унгария например официална статистика на броя на сделките в по регистрация на имоти не е обществено достъпна.

Резултатите по индикатора за разрешаването на спорове са относително равномерни в градовете и в трите страни (6.5 точки за Унгария, 6 за Румъния и най-много за България). Пловдив и София са изключенията - получават 1 точка по-малко, защото решаването на спор за собственост трае от две до три години, докато в останалите градове отнема една до две години.

През 2016 г. проучването *Правене на бизнес* добави нови въпроси към индекса за качество на териториалното управление, за да се прецени

дали полът на даден човек има отношение към достъпа до права на собственост. В България, Унгария и Румъния, както и 171 други страни, омъжените и неомъжените жени имат същите права на собственост като мъжете.

КАКВО МОЖЕ ДА СЕ ПОДОБРИ?

Прегледът в тази глава от доклада на ефикасността и качеството на териториалното управление в България, Унгария и Румъния разкрива няколко области на евентуално подобрене. Някои се отнасят към трите страни, други само към една или две.

Актуализиране на местната и националната данъчна информация, като се свържат системите между отделните институции БЪЛГАРИЯ, РУМЪНИЯ

Регистрацията на трансфер на собственост в България изисква лично ходене в местната служба на Националната агенция за приходите, за да се получи сертификат, удостоверяващ, че продавачът няма неплатени данъци, както и в общината за да се получи данъчна оценка на имота и да регистрира новия собственик с цел плащане на местни данъци. В Румъния също общинската данъчна служба издава сертификат за липса на дължими данъци за продавача преди прехвърлянето да бъде обработено в кадастралната служба и след прехвърлянето се получава данъчна декларация от купувача.

Тези отделни взаимодействия с всяка агенция са необходими поради липсата на връзка и обмен на данни. Предприемачите в България не биха се нуждаели от данъчно оформяне и данъчна оценка от местни и

национални данъчни агенции, ако регистърът на недвижимото имущество или Агенцията по геодезия, картография и кадастър могат пряко да проверят данъчната информация за имотите. В Румъния няма да има нужда да се получава данъчно разрешение преди регистрацията на собствеността и след това да се попълва данъчна регистрация за новия собственик, ако общините имат достъп до записите на NACLR.

Общините в румънските градове Констанца и Тимишоара вече са изградили изчерпателни бази данни за данъкоплатците и са въвели онлайн услуги за данъчни плащания и данъчни декларации. Други градове могат да последват техния пример. След това биха могли да свържат базата данни на данъкоплатците си с тази в NACLR. За да бъде взаимен обмен на данни, NACLR ще трябва да актуализира своята инфраструктура.

През последните 12 години 50 страни в световен мащаб опростяват регистрацията на собственост и премахват ненужните изисквания, като свързват системите между отделните институции. Дания, Латвия и Португалия бяха сред тях. Когато общините в Латвия дадоха достъп до данъчна информация на кадастъра, те освободиха предприемачите в Рига например, от необходимостта да трябва да предоставят тази информация на хартиен носител, спестявайки им време и пари. България и Румъния биха могли да следват този пример.

Премахване на изискването за удостоверяване на актуално състояние в търговския регистър БЪЛГАРИЯ, УНГАРИЯ

Преди прехвърлянето на собственост в България купувачът и продавачът трябва да получат

удостоверения за добра репутация от търговския регистър. В Унгария Foldhivatal изисква от двете страни да предоставят извлечение от дружеството (данни за фирмата, съхранявани в регистрационния съд), както и подписи на техните законни представители. Тези проверки гарантират, че фирмите са регистрирани и че тези подписващи документи от тяхно име са упълномощени да го направят. В повечето страни документът за собственост е достатъчен за прехвърляне на собственост. Само три други държави-членки на ЕС - Дания, Италия и Полша - изискват от страните да потвърдят правния си статут. В много държави не е необходимо нотариусите да проверяват правния статут на страните, тъй като системата за регистриране на собственост е свързана със системата за регистрацията на дружества.

Оценка на възможността за намаляване на данъка върху прехвърлянето на имоти БЪЛГАРИЯ, УНГАРИЯ

Данъците за прехвърляне на собствеността са важен източник на приходи за много правителства. Но когато таксите за трансфер и данъците са твърде тежки, хората могат да бъдат насърчавани да подценяват собствеността. Унгария е сред 10-те държави-членки на ЕС с най-високи разходи за регистрацията на имоти. Повечето от разходите идват от данъка върху прехвърлянето на имоти, определен на 4% от стойността на имота.

През последните 10 години 52 страни в световен мащаб са намалили данъците за прехвърляне и други държавни такси, свързани с регистрирането на собственост. През 2012 г. Ирландия намали данъка от 6% от стойността на собствеността до 2%. Петнадесет държави-членки на ЕС имат такси за прехвърляне

от 3.6% или по-ниски, включително Румъния и Словакия, които не налагат такъв данък. Въпреки че всичките шест града в България имат разходи за трансфер на имот, които са по-ниски от средните за ЕС, Варна и Плевен облагат с по-висок данък прехвърлянията от София.

Проучвания и данъчни симулации биха могли да изследват въздействието върху приходите, за да се прецени дали ставката на данъка по прехвърлянето на собственост може да бъде намалена по начин, който е неутрален или пък увеличава приходите. По-ниските такси могат да разширят събираемостта за този данък. Когато египетското правителство понижи таксата за регистрация от 3% от стойността на собствеността до фиксирана такса от около 200 щатски долара, се отбеляза 39% увеличение на приходите от регистриране на собственост поради увеличаване на броя на регистрациите. В други държави се наблюдава същото, включително и Гърция, която намали данъка си от 10% от стойността на имота до 3%.

Въвеждане на стандартизирани договори за прехвърляне на собственост и използването на услугите на адвокати или нотариуси да стане по избор

БЪЛГАРИЯ, УНГАРИЯ, РУМЪНИЯ

Фирмите, които извършват прехвърляне на собственост в България или Румъния, трябва да имат нотариално заверено копие или оригинал на споразумението за покупко-продажба. В Унгария се налагат услугите на адвокат. Дружествата също обикновено се обръщат към нотариус или адвокат да изготвят споразумението за покупко-продажба. Изискването за използване на юристи за

прехвърляне на собственост добавя поне една процедура, която отнема от един до два дни и налага допълнителни разходи. За имуществото в казуса *Правене на бизнес*, унгарските адвокати таксуват средно 1% от стойността на сделката. Български нотариуси таксуват 0.3%, а румънските нотариуси - 0.6%.

В много страни фирмите могат да изберат да прехвърлят имот без съдействието на юристи. Те използват стандартен договор, достъпен онлайн или от регистъра. Стандартните договори намаляват възможността за грешки или нередности, тъй като съдържанието, което е от решаващо значение за имотния регистър, е задължително. Предлагането на такива договори би намалило както времетраенето, така и разходите за регистриране. Дружествата все още могат да прибегват до правни консултации и специално съставени договори при по-сложни случаи - но това ще е по избор. Черна гора и Обединеното кралство предлагат стандартизирани договори.

Данните от *Правене на бизнес* показват, че в три четвърти от страните регистрирането на имоти не налагат използването на адвокати или нотариуси, включително Дания, Португалия и Швеция. Всъщност България, Унгария и Румъния са сред единствените 40 страни, които изискват двойна проверка на договорите за покупко-продажба - един от адвокат или държавен нотариус и един от имотния регистър. Португалия успешно направи нотариалните услуги по желание на дружествата, които прехвърлят собственост: страните трябва само да подпишат споразумението лично в регистъра. В резултат на това регистрирането на собственост в Лисабон е само една процедура и отнема един ден.

Разширяване на обхвата на кадастралната или имотната регистрация

БЪЛГАРИЯ, РУМЪНИЯ

Дори надеждна и прозрачна система за териториално управление не е напълно полезно, ако обхваща само част от територията на страната. В случаите, когато регистрите на и кадастрите не осигуряват пълно географско покритие, фирмите и физическите лица не могат да бъдат сигурни дали областите, които не са обхванати, биха могли да бъдат от интерес за тях. Навсякъде по света само 22% от икономиките имат регистър с пълно покритие на частно притежавани земи - и само 24% кадастър с пълно покритие. Унгария е една от тях.

В Румъния нито териториалния регистър, нито кадастралния отдел при NACLR покриват цялата територия. Само 23% от имотите са регистрирани - 53% от имотите в градските райони и 16% от тези в селските райони. През април 2015 г. обаче румънското правителство одобри Националната програма за кадастър и поземлена регистрация с цел завършване на процеса по регистрация на недвижимите имоти до 2023 г.

В България повечето имоти са регистрирани в Имотния регистър. Положението с кадастралните карти е по-сложно. Три различни институции притежават кадастрални карти или кадастрални планове, в различни формати и обхващащи различни области. Агенцията по геодезия, картография и кадастър обхваща само около 18% от територията. Министерството на земеделието има карти за около 70%, предимно земеделска земя. Общините също така притежават значителна част от кадастралните планове, обхващащи главно градските райони. Общинските планове включват карти на комуналните

мрежи и услуги, както и кадастрални карти. Територията, обхваната от Агенцията по геодезия, картография и кадастър, често се припокрива с това, което покриват общините. Това може да създаде объркване и да намали надеждността на информацията. Наскоро въведената законова уредба ще позволи всички кадастрални карти, които сега са в Министерството на земеделието, да попаднат под отговорността на Агенцията по геодезия, картография и кадастър, като това ще увеличи териториалното ѝ покритие до 88%. Агенцията по геодезия, картография и кадастър може да поеме кадастралните планове на общините. За да се постигне желаният ефект обаче, законодателните промени не са достатъчни. Както показва опитът на Унгария, подобренията в човешките ресурси и информационните и комуникационните технологии са също толкова важни.

Създаване на електронна платформа за прехвърляне на собственост

БЪЛГАРИЯ, УНГАРИЯ, РУМЪНИЯ

Национална електронна система, която позволява прехвърлянето на собственост да бъде извършвано онлайн, ще улесни сделките със земя, както и ще повиши сигурността и прозрачността на процеса. Това би спестило и ресурси на бизнеса и правителствата.

Сред трите държави Унгария е постигнала най-голям напредък към такава система, но страните по сделката или техният адвокат все още трябва да посетят лично службата Foldhivatal за да поискат регистрация. Foldhivatal има функционираща онлайн платформа (TakarNet), където се предоставя информация за имоти, но тази платформа не е обществено достъпна. Само регистрирани потребители, като адвокати, банки и други

финансови институции, имат достъп до нея срещу заплащане. В крайна сметка TakarNet може да се превърне в платформа, която поддържа онлайн регистрацията и е отворена за всички.

В България основните процеси по регистриране на собственост все още са на хартиен носител. Заявленията, подадени в имотния регистър, се въвеждат ръчно в електронна база данни. В Румъния все още е в ход цифровизацията на териториалните записи и кадастралните карти. Добрата новина е, че кадастралните и териториалните подразделения на NACLR имат обща база данни. Това би направило въвеждането на онлайн регистрацията по-лесно, веднъж след като всички записи станат цифровизирани.

Страните, които са въвели изцяло електронна система, направиха това постепенно в течение на няколко години. Нова Зеландия дигитализира документацията си за собственост между 1997 г. и 2002 г. и впоследствие въведе електронно регистриране. Но до 2005 г. само половината от сделките с имоти бяха подадени по електронен път. Бяха необходими още усилия. През 2008 г. електронната регистрация стана задължителна по закон. Днес регистрирането на собственост може да бъде завършено само на две стъпки, при цена от 0.1% от стойността на имота, а Нова Зеландия е на върха на класацията *Правене на бизнес* по отношение на лесното регистриране на собствеността.

Сред държавите-членки на ЕС няколко въведоха онлайн регистрация. Една от тях е Дания, където правителството започна модернизирането на имотния регистър преди повече от две десетилетия (каре 6.2). Днес електронното подаване на документи е задължително при

прехвърлянето на собственост. Прехвърлянето на собственост отнема едва 4 дни в сравнение с 42 през 2003 г., когато се произвеждат първите данни за *Правене на бизнес*.

Въвеждане на механизми за ефикасно справяне със спорове за земя

БЪЛГАРИЯ, РУМЪНИЯ

В случаите, когато страна по дадена сделка с имущество претърпи повреда или загуба поради грешка в имотния регистър, могат да се предприемат мерки за подобряване на ефективността при разрешаването на спорове, като се направи възможно да не се налага да се стига до съд. Някои страни създават фондове, за да компенсират страните, които са претърпели загуби, причинени от грешки в имотния регистър, особено когато тези грешки не могат да бъдат коригирани без да засягат добросъвестните титуляри.

Обединеното кралство има законово установена схема за обезщетение, позволяваща вземанията да се извършват директно в имотния регистър. Искания могат да бъдат подадени за грешки в регистъра или поради причини като загуба или унищожаване на записите. Ако искът не бъде уреден, ищецът има право да търси защита чрез съдилищата. В Ирландия исковете за обезщетение могат да се подават директно в Службата за регистрация на имоти. Съгласно Шведския териториален кодекс държавата ще обезщети ищеца за загуби поради грешка в имотния регистър.

Унгария разполага с компенсационен механизъм за покриване на загуби, понесени от страна на добросъвестните лица, участващи в сделка с недвижими имоти, въз основа на грешна информация, заверена от имотния регистър. България и Румъния биха могли да

последват този пример чрез прилагане на подобен механизъм.

Публикуване на годишна статистика за извършени сделки и спорове за земя БЪЛГАРИЯ, УНГАРИЯ, РУМЪНИЯ

И трите страни публикуват онлайн информация за изискванията за услугите, таксите и стандартите за регистриране на собственост. Публикуването на годишни статистически данни за броя и вида на извършените трансакции в имотните регистри и кадастъра може допълнително да засили прозрачността. Имотният регистър в България и NACLR в Румъния публикуват тази статистика и я актуализират няколко пъти годишно. Foldhivatal властите в Унгария могат да направят същото.

Литовският кадастър публикува статистически данни за ефективността на уебсайта си, а норвежката статистическа агенция публикува тримесечни данни за прехвърлянето

на имоти и лизинг по вид сделка и собственост. Министерството на земеделието на Йордания публикува месечни данни онлайн за броя на извършените трансакции. Териториалният регистър в Обединеното кралство публикува и месечни данни за трансакциите, според броя и вида на заявлението, подадени предходния месец. Фирмите и професионалистите в областта на недвижимите имоти използват тази информация за прогнозни цели. Служителите в Република Корея дават възможност на потребителите да консултират онлайн документи, вместо да изискват от тях да ходят до службата, като това спестява значително разходи. Териториалните регистри с напълно електронни системи обменят информация не само с гражданите, но и с други публични и частни институции. Централният център в Дания например, позволява на имотния регистър да обменя данни за регистрирането с банките (вж. Каре 6.2).

Една стъпка напред ще бъде събирането на статистически данни за първоинстанционните спорове за земя и тяхното оповестяване. Когато възникнат спорове за земя, е важно да се гарантира бързото приключване в съдилищата, така че ресурсите на гражданите да не са постоянно свързани в правната система. За да се следи системата за разрешаване на спорове, някои страни внимателно проследяват споровете и най-малкото публикуват броя на такива спорове, които са представени пред съдилищата. Тази информация не само помага да се осигури прозрачност, но и служи като барометър за откриване на пропуски в надеждността на системата за регистрация на земя. В световен мащаб 20 такива страни предоставят статистически данни - включително Финландия, Франция, Грузия, Латвия и Турция.

КАРЕ 6.2 Електронни данни за регистриране на собственост - пример за добра практика на ЕС от Дания

Дания използваше комплексна система за регистриране на собственост. В основата ѝ са около 80 милиона хартиени документи, управлявани от местни окръжни съдилища, които не са свързани помежду си. Прехвърлянето на собственост изискваше работа с дебели и тежки поземлени книги в местния окръжен съд - дълъг и обременяващ процес както за служителите, така и за клиентите.

Датското правителство призна необходимостта от модернизирани на управлението на територията и през 1992 г. Парламентът измени Закона за поземлената регистрация, за да позволи дигитализацията - с цел ускоряване на процеса на регистриране и подобряване на обслужването на клиентите. Между 1993 г. и 2000 г. правителството сканира всички записи и компютризира 82-те съдебни района на страната. Докато се сканираха записите, персоналът се обучаваше как да работи с новата система за регистриране.

През 2006 г., след като регистрите за земя бяха напълно цифровизирани, започна да се разработва безхартийна система за регистрация. Друго изменение на Закона за поземлената регистрация създаде правната основа за създаване на цифров териториален регистър, който беше завършен и функциониращ до 2009 г. До 2011 г. Дания вече изисква всички заявления да бъдат подадени онлайн, което позволява по-ефективния им преглед.

Днес прехвърлянето на имущество в Дания изисква само три процедури, всички от които могат да бъдат завършени онлайн. Благодарение на онлайн достъпа до единен източник на данни за регистриране на земя, гражданите и предприятията могат да прехвърлят собственост самостоятелно, без участието на трети лица като адвокати или нотариуси. Те могат да получат и информация за всяка една собственост. Датският финансов сектор изигра важна роля за улесняване на достъпа до кредит и информация, той създаде център, който позволява на банките и поземлен регистър да споделят данни за регистрация на земя.

Забележка: Този пример се основава предимно на информация, получена от портала на Датския регистрационен съд (<http://www.tinglysningsretten.dk>) и базата данни на *Правене на бизнес*.

БЕЛЕЖКИ

1. Стейн Класенс и Люк Лавен, „Финанси, Развитие, права на собственост и растеж,“ *Финансов Журнал* 58, по.6 (2003): 2401-36.
2. Литва е на второ място в световната класация за условията за регистриране на собственост, Естония на 6 и Латвия на 23 място. Сред страните от Централна и Източна Европа Грузия е на 3 място, Словакия 7 и Унгария 28.
3. Световна банка, *Доклад за световното развитие през 1989 г.* (Ню Йорк: Пресата на Оксфордския университет, 1989 г.).
4. Саймън Джонсън, Джон МакМилан и Кристофър Уудръф, „Права на собственост и финанси,“ *Преглед на американската икономика* 92, по.5 (2002): 1335-56.
5. Информацията за собствеността, съхранявана в кадастъра и в поземлените регистри, е част от информацията за земя, предоставена на правителствата. Териториалната информация включва и други географски, екологични и социално-икономически данни, които са полезни за градоустройственото планиране и развитие.
6. Изискването за актуално състояние е обичайна практика при надлежната проверка, извършена от купувача и продавача.
7. Комплексните случаи са тези, със собственици със сметки в имотния регистър за множество имоти, множество ипотeki или множество дължими данъци върху имуществото.
8. Получаването на общински данъчен сертификат отнема повече време в Букурещ (четири дни), а в Брашов и Тимишоара (два дни), отколкото във всичките шест други румънски града (един ден). Тази разлика не се отразява в общото времетраене за регистриране на собственост, тъй като тази стъпка (процедура 2) може да бъде завършена едновременно с получаването на кадастралната информация от NACLР (процедура 1).
9. Последният национален данъчен кодекс на Румъния, в сила от януари 2016 г., създава рамка, която позволява на местните власти да издават електронно подписани данъчни сертификати. За пълното въвеждане в действие на новия данъчен кодекс и за даване възможност на общините да издават електронно подписани официални документи ще е необходимо приемането на така наречените методически норми (вторичното законодателство) на кодекса. Това все още предстои, защото изисква съгласието на няколко заинтересовани страни, включително общини, Министерство на публичните финанси, Министерство на регионалното развитие и публичната администрация и Асоциацията на градовете и общините в Румъния.
10. *Световна банка, Правене на бизнес в Египет 2008 г.* (Вашингтон, Световна банка, 2007).
11. *Световна банка, Правене на бизнес 2015 г.: Да надхвърлим ефективността* (Вашингтон, Световна банка, 2015 г.).
12. Данни, получени от NACLР.
13. В момента NACLР разработва така наречената електронна система e-terra 3, от която се очаква постепенно да увеличи броят на свързаните със собственост транзакции (в началото предимно вътрешни), които да се извършват по електронен път. Те включват картографиране, приложения, вътрешно управление на документи и регистрация на имоти в поземлени книги.
14. Обединено кралство, Закон за регистрация на земя 2002 г. За повече подробности вижте също раздел 4 („Заявления за обезщетение“) в „Практическо Ръководство 39: Поправяне и обезщетение, Her Majesty's Land Registry, последно актуализиран на 3 април, 2017 <https://www.gov.uk/government/publications/rectification-and-indemnity/practice-guide-39-rectification-and-indemnity>.
15. Република Ирландия, Закон за регистрация, 1964 г.
16. Шведски закон за територията (SFS 1970: 994), глава 19, раздел 37; (1970: 988), глава 19, раздел 5. Компенсацията за неправомерно управление попада в обхвата на Закона за отговорност при нередности (1972: 207).
17. Статистическите данни се публикуват на официалните интернет страници на имотния регистър в България (<http://www.registryagency.bg/bg/registri/imoten-registar/statistika/>) и на NACLР в Румъния (http://www.ancpi.ro/images/statistica_oct_2016.pdf).
18. Статистиката се предоставя във Франция от Ministère de la Justice, <http://www.justice.gouv.fr>; В Грузия от Върховния съд на Грузия, <http://www.supremecourt.ge>; И в Турция от Държавния статистически институт <http://www.turkstat.gov.tr>.

Изпълнение на договори

ОСНОВНИ ЗАКЛЮЧЕНИЯ

- Три унгарски града - Дебрецен, Мишколц и Секешфехервар - отчитат по-ефективно изпълнение на договори в проучването *Правене на бизнес*, отколкото Литва, лидер сред държавите-членки на Европейския съюз.
- Дебрецен се откроява благодарение на поредица от иновативни мерки за управление на съда, които неофициално се наричат „моделът Дебрецен“. Този модел може да бъде приложен лесно и в други съдилища.
- В България и Унгария изпълнението на договор може да отнеме почти два пъти повече време в града с най-бавните съдилища, от града с най-бързите.
- Промените в индекса за качество на съдебния процес се изразяват най-вече в наличието на специализирани търговски подразделения на съдилищата и в характеристиките на електронните системи за управление на делата.
- Ако столиците на България, Румъния и Унгария отбелязваха най-добрите постижения в съответната страна, то тези страни щяха да се нареждат сред 10-те най-добри по изпълнението на договорите в *Правене на бизнес 2017*-София и Букурещ – 7-мо и Будапеща на 3-то място.

Предприемач в България, който внася търговско дело в съда, може да очаква то да бъде решено и съдебното решение да се изпълни само за една година - освен ако той не се намира в София. Според един съдия „София е друг свят“. Докато съдиите в други български градове разглеждат жалбите за един ден, преди да се призове ответника, в София тази стъпка може да отнеме около три месеца.

България не е единствената страна, в която има различия сред градовете. В Румъния решаването на търговски спор в съдилищата отнема с 50% повече време в града с най-бавните съдилища, отколкото в града с най-бързите. Различията са още по-удивителни в България и Унгария, където това може да отнеме почти два пъти повече в

най-бавния град в сравнение с най-бързия.

Във всяка от тези страни се прилага еднаква правна рамка във всички градове. Защо тогава има разлики? Това, което поражда най-голямата разлика, е управлението на съда, включително използването на софтуер за управление на делата, спазването на сроковете и ефективността при вътрешната обработка на делата.

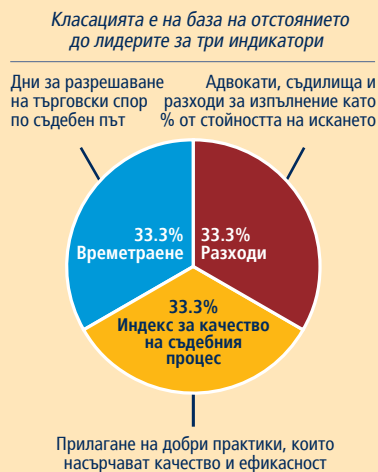
Времето, необходимо за разрешаване на търговските спорове, е важно, защото ефективното изпълнение на договорите е от съществено значение за икономическото развитие и устойчивия растеж.¹ Страните с по-ефективна съдебна система, в която съдилищата могат ефективно да наложат договорните задължения, имат по-развити кредитни пазари

и като цяло по-високо ниво на икономическо развитие.² По-силната съдебна система се свързва и с по-бързия растеж на малките фирми.³ Като цяло повишаването на ефективността на съдебната система може да подобри бизнес климата, да насърчи иновациите, да привлече преки чуждестранни инвестиции и да осигури данъчни приходи.⁴

За разлика от това, когато правните институции са неефективни, промените в закона имат ограничено въздействие. Освен това, когато съдебните практики и процеси в дадена страна са непоследователни или се различават прекомерно от едно място на друго, дружествата смятат, че е трудно да правят разумни предположения в своите отношения, особено по договорни въпроси. Тази непредсказуемост засяга неблагоприятно бизнес операциите, влошава както бизнес климата така и възприетията за съдебната система.

КАКВО СЕ ИЗМЕРВА ОТ ИНДИКАТОРА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ДОГОВОРИ?

Правене на бизнес определя времетраенето и разходите за разрешаване на търговски спор чрез местен първоинстанционен съд. Казусът предполага, че продавачът доставя поръчани стоки на купувач, който отказва доставката, като твърди, че стоките са с недостатъчно качество. За да наложи споразумението за продажба, продавачът подава иск пред местния съд, който изслушва аргументите в полза на искането. Преди да се стигне до решение в полза на продавача, се назначава експерт, който дава мнение за качеството на спорните стоки и това разграничава делото от обикновено изпълнение на при дълг. *Правене на бизнес* също така разглежда индекс на качеството на съдебните процеси, който измерва дали дадено населено място е приело серия от добри практики в своята съдебна система според четири области: структура на съда и процедури, управление на делата, автоматизация в съда и алтернативно решение за споровете (вж. фигурата).

КАК СЕ ИЗПЪЛНЯВАТ ДОГОВОРИ В БЪЛГАРИЯ, УНГАРИЯ И РУМЪНИЯ?

Според проучването *Правене на бизнес*, за да се изпълни по съдебен ред търговско искане като това по казуса на проучването, предприемачите в България трябва да отидат в районните съдилища, в Унгария в окръжните съдилища (járásbíróságok) и тези в Румъния - в първоинстанционните съдилища (judecătoriai).⁵ Във всичките три държави съдиите разглеждат жалбите преди да разпоредят завеждане на делото, което се извършва по обикновена поща, изпратена от съда в Унгария и Румъния, и от съдебен служител в България. Проучванията се провеждат чрез серия от изслушвания, които

обикновено не са последователни във времето. След приключване на заседанието по доказателства, решението се постановява - и след изтичане на срока за обжалване, без да бъде подадена жалба, решението може да бъде изпълнено от частни съдебни изпълнители.⁶

Какви са заключенията?

Като цяло, градовете, сравнявани във всяка от тези три страни, се представят по-добре от средните стойности за държавите-членки на Европейския съюз по отношение на ефективността на изпълнението на договорите. Всъщност средният резултат на отстоянието до лидерите за тези градове във всяка страна

са съответно 77.34 в Унгария, 72.55 в България и 71.65 в Румъния би осигурило място сред първите 25 страни в световен мащаб. Някои градове се справят още по-добре. Бързите производства и ниските разходи помагат на Дебрецен, Мишколц и Секешфехервар (всички в Унгария) да надминат Литва, държавата-членка на ЕС с най-ефективното изпълнение на договори, измерено в *Правене на бизнес*.⁷

Сред 22-те сравнени града, изпълнението на договори е най-лесно в Дебрецен, където разходите са ниски (13.8% от сумата на вземанията), а получаването и изпълнението

на съдебно решение отнема едва 11 месеца. Това е най-трудно в Брашов (Румъния), в резултат на забавянето на процеса и изпълнението, както и на относително високите експертни такси и разходите за принудително изпълнение в сравнение с тези в останалите 21 града (таблица 7.1). Повечето от 22-те града надминават средната стойност за ЕС по отношение на скоростта, разходите и качеството (фигура 7.1).

Местоположението има значение: в зависимост от това къде се намира дадено дружество сред 22-те сравнявани градове, времетраенето, необходимо за разрешаване на търговски спор и прилагане на

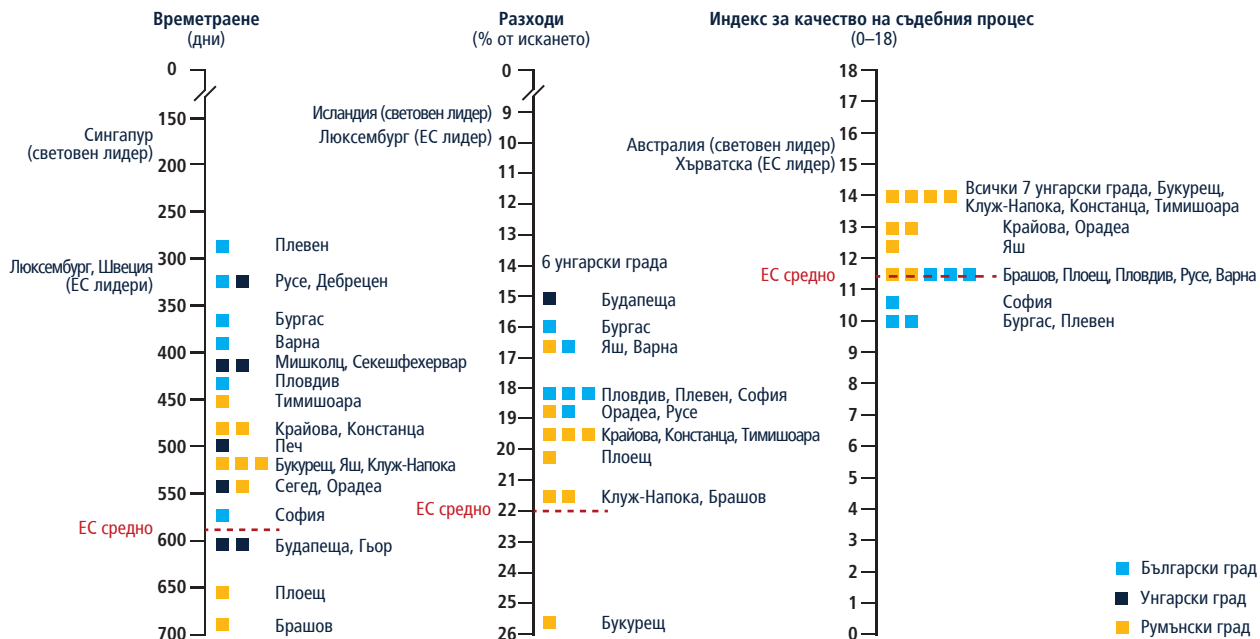
ТАБЛИЦА 7.1 Къде е по-лесно изпълнението на договори- България, Унгария или Румъния?

Град (Страна)	Място	Резултат отстояние до лидерите (0–100)	Времетраене (дни)	Разходи (% от искането)	Индекс на качество на съдебния процес (0–18)
Дебрецен (Унгария)	1	81.72	330	13.8	14.0
Мишколц (Унгария)	2	79.53	410	13.8	14.0
Секешфехервар (Унгария)	3	79.12	425	13.8	14.0
Печ (Унгария)	4	77.07	500	13.8	14.0
Тимишоара (Румъния)	5	76.13	455	19.6	14.0
Сегед (Унгария)	6	75.98	540	13.8	14.0
Русе (България)	7	75.38	321	19.0	11.5
Констанца (Румъния)	8	75.04	495	19.6	14.0
Варна (България)	9	74.23	395	16.7	11.5
Гьор (Унгария)	10	74.20	605	13.8	14.0
Будапеща (Унгария)	11	73.75	605	15.0	14.0
Плевен (България)	12	73.63	289	18.6	10.0
Крайова (Румъния)	13	73.37	491	19.4	13.0
Клуж-Напока (Румъния)	14	73.34	527	21.8	14.0
Бургас (България)	15	72.68	361	15.9	10.0
Яш (Румъния)	16	72.64	522	16.6	12.5
Пловдив (България)	17	72.36	440	18.4	11.5
Букурещ (Румъния)	18	72.25	512	25.8	14.0
Орадеа (Румъния)	19	72.01	549	18.8	13.0
Софи (България)	20	67.04	564	18.6	10.5
Плоещ (Румъния)	21	65.86	653	20.2	11.5
Брашов (Румъния)	22	64.24	689	21.9	11.5

Източник: База данни на *Правене на бизнес*.

Забележка: Класирането се основава на отстоянието до лидерите за времетраенето и разходите, свързани с изпълнението на договора, както и на индекса за качество на съдебните процеси. Отстоянието е приведено в диапазон от 0 до 100, като 100 представляват най-добрите практики (колкото по-висок е резултатът, толкова по-добре). За повече подробности вижте глава За *Правене на бизнес* и *Правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния*. Данните за Букурещ, Будапеща и София бяха преразгледани след публикуването на *Правене на бизнес 2017*. Пълният набор от данни могат да бъдат намерени на уебсайта на *Правене на бизнес* на адрес <http://www.doingbusiness.org>.

ФИГУРА 7.1 Повечето градове в България, Унгария и Румъния постигат по-добри резултати от средните за ЕС по скорост, разходи и качество на изпълнението на договори

Източник: База данни на Правене на бизнес.

Забележка: Средните стойности за ЕС се основават на данни от икономическо ниво за 28-те държави-членки на ЕС. По практически причини цифрата групира градове с близки резултати според времетраене или разходи. Вижте таблица 7.1 за по-точни данни за индикаторите.

съдебното решение, може да се различава с около 13 месеца. В Плевен (България) това отнема почти 10 месеца, докато в Брашов (Румъния) това отнема 23 месеца, което е почти същото като в Полша и Словакия. Сред държавите-членки на ЕС, изпълнението на договорите отнема най-малко време в Люксембург и Швеция, малко над 10 месеца.

Всичките седем града, сравнявани в Унгария, отчитат по-добри резултати от средните за ЕС според разходи и качеството на съдебните процеси - и всички останали, без два, по време. Дебрецен е сред първите измежду 22-та града, докато в Будапеща е най-ниско сред унгарските градове и е на 11-място сред 22-та града. Разликата се дължи главно на по-дългите срокове за изпълнение и на по-високите разходи за експертно

свидетелство в Будапеща. Всички унгарски градове отбелязват ниски адвокатски хонорари и ниски първоначални разходи за изпълнение, както и висок индекс за качество на съдебните процеси, които отразяват модерни електронни услуги (електронно подаване и електронно плащане) и добре функционираща система за управление на делата. Всъщност, ако Унгария (представена от Будапеща) бе постигнала най-добрите резултати, наблюдавани в седемте града по отношение на времетраене, разходи и качество, тя би била номер 3 в класацията за изпълнение на договорите в *Правене на бизнес 2017*.

В деветте румънски града се отбелязват най-големите разлики в резултатите. Докато Тимишоара и Констанца се нареждат в топ 10 сред 22-те града, то Плоещ и Брашов са на последните места.

Като цяло, по-голямата част от румънските градове заемат място по-ниско от средното в класацията, което отразява по-голямото времетраене на съдебния процес и по-високите първоначални разходи за изпълнение. Независимо от това, ако Румъния (представена от Букурещ) бе отбелязала най-доброто представяне сред деветте града по времетраене, разходи и качество, тя би се класирала в топ 10 в *Правене на бизнес*.

Българските градове Русе и Варна принадлежат към групата от 10-те градове, където е по-лесно да се изпълни договор - те печелят и точки и за индекса на качество на съдебните процеси, които е сред най-високите в страната, макар и да е по-нисък от тези в Унгария и Румъния. За разлика от това, София има най-слабия резултат в България, като се класира

20-та от 22-та града. Процесът на забавяне на процедурите забавя темпа на решаване на спорове в София. Освен това съдиите там се занимават с тежки дела, като съдът няма добре функционираща система за управление на делата. Ако България (представена от София) би постигнала най-добрите резултати отчетени в 6-те града по времетраене, разходи и качество, тя би била в топ 10 в *Правене на бизнес*.

Как се различава отчетеното времетраене между градовете?

Във всичките три държави обикновено закъснението на етапа на завеждане на дело и призоваване произтича от необходимостта от официално преразглеждане на жалбата, по-специално с цел коригиране на грешките при изчисляване на таксите. Докато подаването в ЕС отнема средно 40 дни, този процес отнема почти две седмици повече средно в Унгария и три седмици повече в България.

Сред унгарските градове, обаче, завеждането и призоваването отнема само 40 дни в Дебрецен и Мишколц. Съдиите в тези два града са стриктни и се стремят да гарантират, че страните отговарят на изискванията като е вероятно да отхвърлят жалбите, които са необосновани. За разлика от тях завеждането и призоваването отнемат до 60 дни в Будапеща, Гьор, Сегед и Секешфехервар.

В България преразглеждането на жалбата, която съдиите изпълняват, преди да поръчат призоваване, отнема 6-10 седмици във всички градове освен в София, където минават три месеца. Няколко фактора забавят изпълнението в Софийския районен съд. Човешките ресурси са един фактор, но не и най-важната причина

за забавяне. Софийският съд има значително по-тежко натоварване на съдия от тези в останалата част на страната, но не и по-тежко, отколкото би се очаквало от която и да е столица на държава от ЕС. Изследването на Световната банка от 2015 г. идентифицира множество фактори, които пораждаят закъснения. Оперативните процеси в Софийския съд са тромави и създават затруднения при обработката на дела през целия процес. Съдебните сгради не са много подходящи за потока на дела. Системите на информационните и комуникационните технологии са разпокъсани, изисква се от служителите да използват различни системи за различни видове дела. Взаимодействието със съда също може да е трудно, за достъп до досието на делото обикновено се налага лично да се ходи в съда.

В софийският съд съотношението служител - съдия е малко над средното за районните съдилища в Българските областни градове, така че има възможности за намаляване на забавянето чрез по-разумно използване на съществуващия персонал.⁸

В Румъния съдилищата в Орадеа, Констанца и Тимишоара използват малко повече от месец, за да разгледат жалбите. Съдиите казват, че рядко се налага да поискат от страните да внесат промени. Междувременно в Пloeц процесът отнема почти три месеца, като много от жалбите са изпратени за преразглеждане, най-често защото ищецът е изчислил неправилно таксата за подаване.

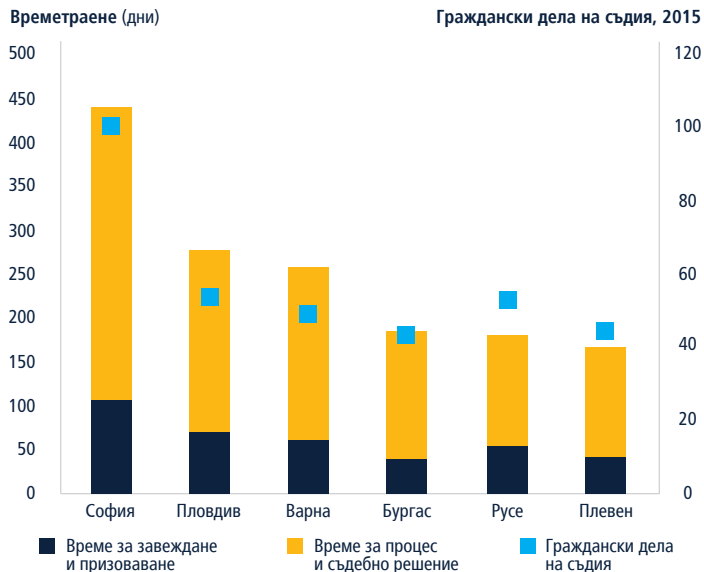
В някои случаи, като например в Крайова (Румъния) и София (България), страните по делото оставят изчисляването на таксата за подаване на съдиите, за да избегнат грешките. В София това още

повече забавя, тъй като налага още повече действия от така или иначе натоварения съд, натрупванията на досиета затруднява предоставянето на бърз отговор на ищеца за правилната такса за подаване.

Често съдилищата, които имат малко на брой случая, могат да ги разрешат по-бързо, но това не винаги е така. Два български града, Плевен и Русе, имат най-бързо време за процес сред 22-та града, малко повече от четири месеца.⁹ Съдилищата в тези градове имат леки казуси - около 50 граждански дела на съдия през 2015 г., което им позволява да спазват крайните срокове и да разрешават бързо делата. Но леките натоварвания не винаги означават бързи резултати. Пловдив отчита натоварване от 53.83 граждански дела на съдия, също толкова, колкото в Русе (53.16), но времетраенето му от подаване до решение е 53% по-бавно. Също така във Варна има натоварване (48.88 граждански дела на съдия), което прилича много на това в Плевен (44.68), но е 54% по-бавно. Независимо от това Софийският окръжен съд е очевидно специален случай. Неговите съдии работят по 85-130% повече дела, отколкото тези в районните съдилища на другите пет града, сравнявани в България, решение в този съд отнема 11 месеца (фигура 7.2).

Най-дългото времетраене на процес е в румънските градове Брашов, Орадеа и Пloeц, близо 13 месеца. Сред деветте румънски градове, Брашов и Пloeц имат най-много дела на съдия след Букурещ¹⁰ - в Брашов, отчасти защото не са заети всички позиции на съдиите, което увеличава натоварването. Само насрочване на първото заседание за дело в тези два града може да отнеме 2,5-4 месеца. В Тимишоара (Румъния) процеса отнема по-малко от 10 месеца, благодарение отчасти

ФИГУРА 7.2 Въпреки лекото натоварване, в Районен съд Пловдив времетраенето за решаване на гражданско дело е 53% по-дълго от това в Русе

Източници: База данни на *Правенe на бизнес*; Висш съдебен съвет на България „Данни за граждански дела за съдия за 2015 г.“, Приложение 83 в обобщените статистически таблици за съдебни дейности за 2015 г., достъпни на <http://www.vss.justice.bg/page/view/1082>.

Забележка: Данните за натоварването по дела се отнасят до броя одобрени съдийски позиции във всеки районен съд през 2015 г. Данните за делата, отчитайки броя на реално заетите позиции, не са налични само за граждански дела.

на по-леките дела, което позволява по-бърз график на изслушванията.

Унгарският град с най-бърз съдебен процес и решение дължи тази бързина на редица проактивни мерки за управление на съда, неофициално наречени „дебреценски модел“. В Дебреценския окръжен съд процесът и издаването на съдебно решение обикновено отнемат малко под 7 месеца, съдиите в Дебрецен са склонни да следят стриктно първоначалните оплаквания, като напълно отхвърлят онези, които имат грешки или не успяват да покажат добронамерени действия за разрешаване на спора преди процеса. Това доведе и до повишаване на качеството на жалбите. В стремежа към осигуряване на навременност и предотвратяване на отлаганията, съдиите в Дебрецен също са по-стриктни и е по-вероятно да налагат санкции

на вещи лица, които закъсняват представянето свидетелството си – това намалява с 1% от експертните такси за всеки ден закъснение.

Практиките, прилагани в Дебрецен са предвидени в националното законодателство и не са нови в управлението на съда в световен мащаб. Разликата изглежда е, че в Дебрецен съдът предприема стриктен подход към прилагането на процедурите по закон, за да гарантира проактивно управление на делата. Това предполага, че всеки съд в Унгария- и вероятно другаде - може да приложи тези мерки за подобряване на собствените си резултати.

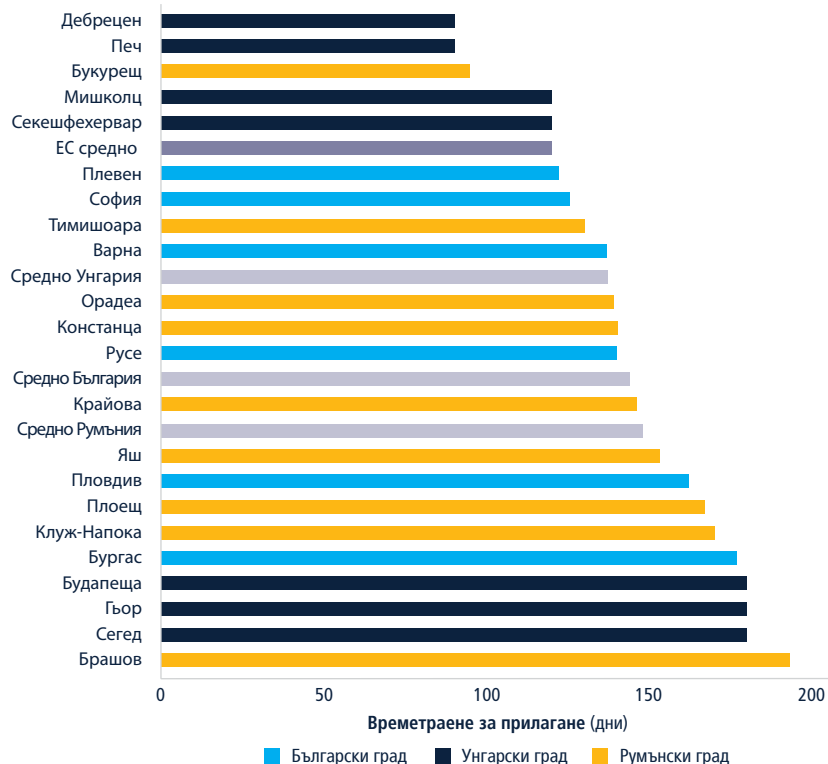
Другата разлика в Дебрецен е това, че изслушванията се насрочват три дни в седмицата, а не само два дни, както в повечето други унгарски градове. Това вероятно

също подобрява навременните решения и насърчава ефективното управление на време между съдии, служители и страните по делото.

Междувременно в Будапеща, Гьор и Печ, фазата на процеса и решението обикновено отнема една година. В Будапеща съдиите се занимават с по-голям брой търговски дела, а съдиите и адвокатите посочват, че делата са сложни. Съдиите в Гьор, посочват че близостта до границата може да увеличи вероятността за подаване на международни дела. Сред унгарските градове с по-бавни съдебни процеси, съдиите посочват тежки случаи на насилие, по-голяма сложност на дела, недостиг на експерти, които да дадат показания и закъснения при получаване на показанията си. Съдебните закъснения се увеличават от липсата на система за лесно преназначаване на съдиите, които временно да се попълнят тези с продължителни отсъствия.

Когато става дума за съдебно изпълнение на решението, само 5 от 22-та града отчитат или превишават средните показатели за времетраене в ЕС (фигура 7.3). Изпълнението се извършва приблизително за еднакво време средно в България, Унгария и Румъния. Но на нивото на отделните градове се забелязват разлики. В Унгария изпълнението на решението отнема около два пъти по-дълго отколото в Будапеща, Гьор и Сегед, както и в Дебрецен и Печ, където отнема само три месеца. Едно от основните забавяния е получаването на подлежащо на изпълнение копие от съдебното решение, след като молбата за изпълнение бъде предоставена, и то е изпратено от съда на съдебния изпълнител. Кредиторите в Унгария не избират съдебния изпълнител, който ще изпълни иска; вместо това съдът определя съдебен изпълнител по

ФИГУРА 7.3 Само 5 от 22 града имат същите или надвишават средните ЕС резултати за времетраене за прилагане на решенията

Източник: База данни на *Правене на бизнес*.

Бележка: Средните величини за България, Унгария и Румъния се основават на данни за сравнените градове в проучването за всяка страна. Средното за ЕС ниво се основава на икономически данни за 28-те странни членки.

критерии, които включват адреса на длъжника. Подобни разлики в сроковете се случват и в Румъния, където налагането на съдебно решение отнема половината от времето в Букурещ, в сравнение с Брашов.

Обикновен проблем и в трите държави е трудността да се намерят подходящи активи, които да се сезират при изпълнението. Регистрите на фирмите често имат остарели адреси за фирми, което затруднява намирането на активи за изземване. Освен това достъпът до други бази данни може да се окаже труден. В Румъния Асоциацията на съдебните изпълнители има споразумение с националните данъчни власти позволяващи на съдебните изпълнители да имат

достъп до базата данни (срещу такса). Но националните данъчни власти нямат достъп до местните. Тогава съдебните изпълнители имат споразумение с отделните общини за да имат достъп до техните бази данни, например такъв е случая в Брашов и Яш.

Какви са основните двигатели на разходите?

Разходите за изпълнение на договора е най-ниска в Унгария, средно 14% от сумата на иска и най-висока в Румъния – 20.4%. Наистина, разходите в Унгария са сред най-ниските в ЕС благодарение на ниските адвокатски хонорари и ниските първоначални разходи за принудително изпълнение. В Румъния се отбелязват високи разходи за изпълнение.

Адвокатските такси като дял от дохода на глава от населението са почти два пъти по-високи в България, отколкото средно в Унгария.¹¹ Въпреки това дори в България таксите са значително по-ниски от средните за ЕС от 13% от сумата на искането. Адвокатските такси обикновено варират в различните градове, тъй като се базират на пазарни цени. В Унгария обаче, където адвокатите са склонни да практикуват в повече от един град, благодарение на географската близост, съчетана с добри пътни връзки, няма видими разлики в адвокатските такси. С изключение на Орадея, румънските градове също имат малки различия в разходите за адвокат. В Яш тези разходи възлизат на 5% от сумата на иска, а в Букурещ - до 7.7%. В Орадея обаче те достигат 9%, което според местните адвокати се дължи на по-малкото практикуващи адвокати в града и липсата на по-голям пазар наблизо, който да го обслужва.

В България има минимум, който адвокатите могат да таксуват, и над него могат да преговарят с клиента си.¹² За търговски случай с размер на искането двоен доход на глава от населението (както в казуса *Правене на бизнес*) адвокатите отчитат таксуване над минимума. Разходите за адвокати са по-високи в Плевен, Пловдив и Русе, в размер на 10.4% от сумата на исковете. Сред другите български градове те са най-ниски в Бургас, при 7.1% от сумата на вземанията. Адвокатите в Бургас предполагат, че таксите са по-ниски, на-вероятно поради по-големия пазар на дела и спада, който той претърпя заедно с местните компании по време на финансовата криза.

Заедно с адвокатските такси, разходите, направени по време на процеса имат най-голямо тегло в общите разходи, въпреки че не се

отчитат значителни различия между страните (фигура 7.4). Таксите за подаване, които се изчисляват въз основа на стойността на вземането, могат да варират от 3.7% от вземането в Румъния и 4% в България до 6% в Унгария. Таксите за подаване на документи не се различават в различните държави, тъй като те са регулирани на национално ниво. Заедно с експертните такси, които обикновено възлизат на 1-2% от вземането, таксите за подаване правят съдебните разноски в тези страни сравнително по-високи от средните за ЕС които са 4.8% от вземането.

Румъния има най-високите средни разходи, за да се изпълни съдебното решение сред трите страни - двойно по-висока цена от България и три пъти от Унгария. В Румъния съдебните изпълнители често искат

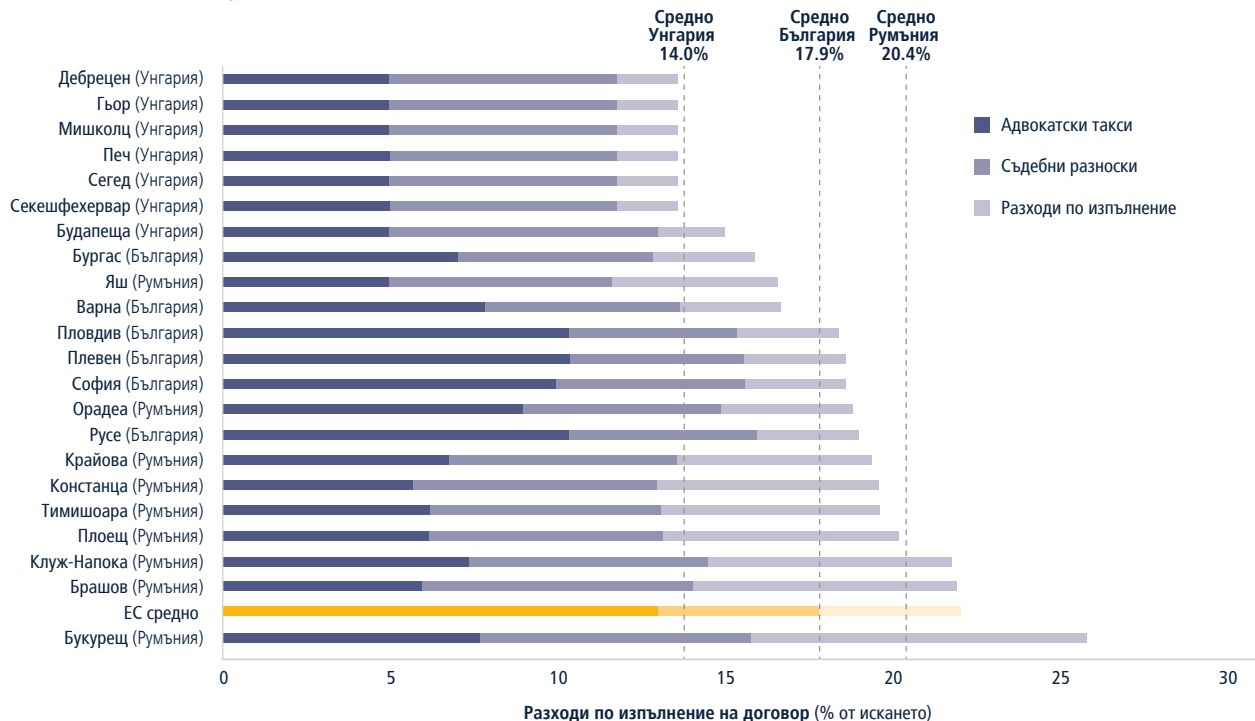
аванси, за да покрият разходите си за изземване и продажба на движимите активи на длъжниците. Освен тези аванси, най-големият разход е плащането на оценителя на активите и организирането на търга. Разходите за тези стоки, които не са регламентирани, могат да се различават значително в Румъния. В Букурещ, например, въпреки едни от най-бързите срокове за прилагане сред 22-те сравнявани градове, организирането на търг може да струва три пъти повече, отколкото в Орадея. В България и Унгария най-често срещаната практика е съдебните изпълнители да получат само регулираното първоначално плащане, което се определя от националното законодателство и следователно не се различава в отделните градове, за да покрият разходите, чрез приходите на публичната продажба.

Какви са добрите съдебни практики, които се прилагат?

Според индекса за качеството на съдебния процес, Унгария е приела най-много добри съдебни практики, следвана от Румъния. Средният индекс за Унгария е 14.0, а за Румъния -13.1 - и двете надвишават средното ниво за ЕС от 11.3. Средният резултат за България от 10.8 отразява главно липсата на специализирани търговски отдели в районните съдилища в някои градове,¹³ липсата на специализиран съд за иски с малък материален интерес или ускорена процедура, както и ограничения на въпросите, които могат да бъдат решени чрез арбитраж.

Оценяването на добрите съдебни практики в Унгария не посочва разлики сред градовете (фигура 7.5).

ФИГУРА 7.4 Заедно с адвокатските такси, разходите по време на процеса са най-важните компоненти в разходите по изпълнение на договори

Източник: База данни на Правене на бизнес.

Бележка: Средните стойности за България Унгария и Румъния се основават на данни за всеки град от проучването Данните за ЕС се основават на данните за всяка от 28-те страни-членки.

ФИГУРА 7.5 Някои различия в добрите съдебни практики се забелязват между градовете в България и Румъния, но не и в Унгария

	Структура на съда и процедури				Управление на делата				Автоматизация на съда				Алтернативно разрешаване на споровете							
	Специализиран съд или подразделение	Съд за искания с малък материален интерес	Досъдебен заповор	Случайно разпределение на дела	Стандарти за продължителност на ключови съдебни етапи	Законови прекъсванията или отлагания	Доклади	Предсъдебно съвещание	Електронна система за управление за съдии	Електронна система за управление за адвокати	Електронно съхраняване на дела	Електронно обслужване	Електронно заплащане на съдебни такси	Електронна публикация на решенията	Консолидиран закон за търговски арбитраж	Ограничения в арбитража	Изпълнение на валидни арбитражни клаузи	Доброволна медиация	Регулиране на доброволната медиация	Финансови стимули за медиация
България	Бургас		●	●	●	◐	●	●				●	●	●		●	●	●	●	●
	Плевен			●	●	◐	●	●				●	●	●	●		●	●	●	●
	Пловдив	●		●	●	◐	●	●				●	●	●	●		●	●	●	●
	Русе	●		●	●	◐	●	●				●	●	●	●		●	●	●	●
	София	●		●	●	◐	●	●				●	●	●	●		●	●	●	●
Варна	●		●	●	◐	●	●				●	●	●	●		●	●	●	●	
Унгария	Будапеща	●	●	●	◐	●	●	●	●	●	●	●	◐	●	●	●	●	●	●	●
	Дебрецен	●	●	●	◐	●	●	●	●	●	●	●	◐	●	●	●	●	●	●	●
	Гьор	●	●	●	◐	●	●	●	●	●	●	●	◐	●	●	●	●	●	●	●
	Мишколц	●	●	●	◐	●	●	●	●	●	●	●	◐	●	●	●	●	●	●	●
	Печ	●	●	●	◐	●	●	●	●	●	●	●	◐	●	●	●	●	●	●	●
	Сегед	●	●	●	◐	●	●	●	●	●	●	●	◐	●	●	●	●	●	●	●
	Секешфехервар	●	●	●	◐	●	●	●	●	●	●	●	◐	●	●	●	●	●	●	●
Румъния	Брашов		●	●	●	●	●	●			●	●		●	●	●	●	●	●	●
	Букурещ	●	●	●	●	●	●	●	●		●	●		●	●	●	●	●	●	●
	Клуж-Напока	●	●	●	●	●	●	●	●		●	●		●	●	●	●	●	●	●
	Констанца	●	●	●	●	●	●	●	●		●	●		●	●	●	●	●	●	●
	Крайова	●	●	●	●	●	●	●	●		●	●		●	●	●	●	●	●	●
	Яш		●	●	●	●	●	●	●		●	●		●	●	●	●	●	●	●
	Орадеа	●	●	●	●	●	●	●	●		●	●		●	●	●	●	●	●	●
	Плоещ		●	●	●	●	●	●	●		●	●		●	●	●	●	●	●	●
	Тимишоара	●	●	●	●	●	●	●	●		●	●		●	●	●	●	●	●	●

● Пълни точки ● Непълни точки

Източник: База данни на Правена на бизнес.

Бележка: Данните сочат кои населени места са приели добри съдебни практики, уловени чрез индекса за качество на съдебния процес. За повече детайли вижте „Бележки за данните“.

В България и Румъния, обратно на Унгария се виждат разлики според наличието на специализирани търговски съдилища или подразделения и наличието на електронна система за управление на дела. В Румъния всички градове с изключение на Брашов, Яш и Плоещ има специализирани търговски подразделения под формата на трибунали, които разглеждат търговски дела с искове от 200 000 или повече леи. В България, в Бургас и Плевен няма специализирани търговски подразделения, докато в другите градове

в районните съдилища има съдии, които разглеждат само търговски дела.

Унгария и Румъния разполагат с електронна система за управление на случаите, която е предимно интегрирана и всички съдилища разполагат със същия софтуер. Интегрираната съдебна информационна система на Унгария (BIIR) позволява на съдиите не само да следят своите дела, но и да изпращат известия до адвокатите. Румънската информационна

система за електронни съдебни регистри (ECRIS) предлага значително повече възможности за съдиите, отколкото за страните по делото. Някои градове започнаха свои собствени инициативи за подобряване на достъпа на съответните страни до делата. В Клуж-Напока и Тимишоара, например, съдилищата са разработили софтуера „Infodosar“ за тази цел. Други градове като Яш използват портала на Министерството на правосъдието (портал .just.ro), който позволява на съдилищата да качват документи,

като например бланки, които да се използват в съдебните процеси.

Различните съдилища в България използват различни софтуерни системи: системата, използвана в съдилищата на София, има по-малко характеристики, отколкото тези, използвани в районните съдилища в другите градове. Различните софтуерни системи, използвани в тези съдилища, позволяват на съдиите да следят графика по изслушванията, да управляват документи по дела и да имат достъп до закони и регламенти. В София някои съдии използват Microsoft Excel да допълнят съществуващата система, която не разполага с всички документи и не позволява на съдиите да работят на всички етапи от процеса.

КАКВО МОЖЕ ДА СЕ ПОДОБРИ?

Прегледът в тази глава от доклада на ефикасността и качеството на териториалното управление в България, Унгария и Румъния разкрива няколко области на евентуално подобрение.

Активно управление на фазата преди процес БЪЛГАРИЯ, УНГАРИЯ, РУМЪНИЯ

Първоначално разработена в Съединените щати през 30-те години на миналия век, практиката на използване на предсъдебни съвещания като техника за управление на делата се разпространи в цяла Европа, включително в 11 държави-членки на ЕС.¹⁴ Тя обаче не е разпространена в Унгария и Румъния и се използва само при някои видове дела в България. Съдиите в тези страни не използват предварителни съвещания за търговски дела, въпреки че тази практика може да доведе до по-ефективни процеси. Тези срещи

се провеждат след като делото е внесено и са насочени към изясняване и стесняване обхвата на спорните въпроси както и напредване на преговорите между страните с цел постигане на съгласие. Ключовите елементи за ефективно предсъдебно съвещание включват възможността на съдията да поеме отрано и да има постоянен контрол върху делото; да се разработи реалистичен, смислен и обвързващ график на делата; както и насърчаване на ранното постигане на съгласие по делото, и същевременно стесняване на обхвата му.¹⁵

Българските съдии, търсещи добри примери, не трябва да гледат само в чужбина. Съдиите, които се занимават с бързи приоритетни дела като трудови спорове или случаи с наематели, провеждат предварителни съвещания. Но тази процедура все още не е разширена и за други видове случаи.

Във финландския апелативен съд в Рованиemi практиката е да се изготви програма за всеки отделен съдебен случай и да се дадат указания на страните относно очакваната времева рамка за фазата на предсъдебното производство, предварителното изслушване и съдебния процес. Подробните срокове за изслушване се изпращат предварително на страните.¹⁶ Окръжните съдилища на Западна Австралия активно управляват дела с оглед на тяхното уреждане в рамките на предварителното производство. Целта е граждански дела да бъдат решени в рамките на 12 месеца и само 2-3 на 100 да отидат на съд.¹⁷ Фазата на предварителното съвещание също е ключов елемент в норвежката съдебна система, известна с активното си управление на делата (каре 7.1).

Освен въвеждане на предсъдебните съвещания, съдилищата в

България, Унгария и Румъния биха могли да направят задълбочен анализ на бизнес нуждите във фазата между внасянето на иска до първото изслушване, като например процесите за получаване на искове, насрочване на изслушвания, обслужване и гарантиране на присъствието на свидетели, включително експертни свидетели. Откриването на начини за опростяване и рационализиране на тези процеси би могло да допринесе за увеличаване на предсказуемостта при изслушванията, да се осигури готовност за съдебен процес и да се намалят закъсненията.

Задаване на законови ограничения за отлаганията делата

БЪЛГАРИЯ, УНГАРИЯ, РУМЪНИЯ

Неразделна част от доброто управление на делата е създаването, със съдействие на страните, на ясен, разумен и реалистичен график за делото, както и ясни правила, ограничаващи използването на отлаганията. Без правила за налагането на срокове те бързо стават безсмислени. През 1984 г. Комитетът на министрите на Съвета на Европа се изказа против провеждането на повече от две изслушвания (подготвителни и съдебни заседания). Също така препоръча да не се нареждат никакви отлагания, освен когато „се появят нови факти или в извънредни и важни обстоятелства“.¹⁸ Само осем държави-членки на ЕС налагат ограничения на отлаганията, и те се спазват на практика.¹⁹ Всички страни включително и България - ограничават отлаганията до непредвидени и извънредни обстоятелства но не ограничават общия им брой.²⁰ Унгария и Румъния не налагат никакви ограничения на отлаганията.

В Словакия Братиславският районен съд е длъжен да се произнесе

КАРЕ 7.1 Холистичен подход при управлението на дела в съдилищата в Норвегия

Норвегия напълно преработи процедурата си по граждански дела през 2008 г. Тя въведе холистичен модел, който ограничава гражданските дела до едно главно изслушване, като подчертава ролята на подготвителните предварителни съвещания и стриктно ограничава броя на отлаганията по дадено дело.^{а)} Добрите управленски практики като тази могат да помогнат за намаляване на тежестта от натоварването по дела и да ускори раздаването на правосъдие. След като районният съд в Мидхордланд в Норвегия въведе подготвителни заседания по граждански дела, повече от 80% от тези случаи приключиха с уреждане, а не с процес.^{б)}

Окръжният съд на Недре Ромерике също успешно приложи техниките за предварително съвещание. Срещите на съдиите се насрочват скоро след внасянето на делото, което позволява на адвокатите да присъстват лично или по телефона. Съдията и страните планират стъпките по делото и изясняват твърденията и основните аргументи. Те обсъждат и доказателствата, които страните планират да представят, да определят крайни срокове и да установят датите и броя на дните, необходими за основното изслушване. Датите на изслушване се определят в съответствие с общите срокове, позволяващи шест месеца за обикновени граждански дела и три месеца за малки иски. Съдът също така следва ограничителен подход към отлаганията. Ако адвокатът по делото не е на разположение, организаторите настояват за прехвърлянето му на друг адвокат в същата фирма. Прекъсванията рядко се отпускат и обикновено се ограничават до заболяване, документирано от лекарски сертификат.^{в)}

Съдебната преценка е централна характеристика на норвежката система. Съдиите подхождат индивидуално към всяко дело и напътстват страните, като определят спорове и безспорни факти. Те имат задължението да насърчават ранното разрешаване на споровете. Те също така преценяват дали медиацията е подходяща за даден случай и може да насочат дела за съдебна медиация, достъпна за всички граждански дела от 2008г.^{г)}

а) СЕРЕЈ (Европейска комисия за ефективност на правосъдието), „Доклади за изпълнението на Насоките на СЕРЕЈ за съдебно управление на времето в 7 пилотни съдилища/институции (Чехия, Грузия, Италия, Норвегия, Швейцария, Обединеното кралство)“ (СЕРЕЈ, Страсбург, 2011 г.).

б) СЕРЕЈ, „Компендиум на „най-добри практики“ за управление на времето на съдебните производства“ (СЕРЕЈ, Страсбург, 2006).

в) СЕРЕЈ „(СЕРЕЈ, Страсбург, 2011)“ Доклади за изпълнението на Насоките на СЕРЕЈ за съдебно управление в 7 пилотни съдилища/институции (Чехия, Грузия, Италия, Норвегия, Швейцария и Обединеното кралство).

г) Лаура Ерво и Анна Нилунд, *Текущи тенденции в подготвителното дело: Сравнително изследване на северните и бившите комунистически страни* (Шам, Швейцария: Спрингер интернешънъл, 2016).

по делото на първото заседание; отлаганията се допускат само поради сериозни причини, които са записани. В Латвия централният съд в Рига не може да отложи съдебното заседание, без първо да определи нова дата за изслушване. В швейцарския съдебен район на Дорнек -Тихърстейн удължаванията обикновено се предоставят не повече от два пъти.²¹

Успоредно с налагането на ограничения при отлаганията е важно също така да се преразгледат въпросите на съдебния капацитет, управлението на делата и инфраструктурата. Съдиите, обременени с голям обем дела, могат да заради това да предоставят отсрочки; при отсъствието на ефективни управленски техники или автоматизирана система за

управление на делата, например, отлаганията могат да изглеждат привлекателен метод за управление при голямо натоварване.

Чрез разглеждане на въпроса за отлаганията, съдилищата получават прегледни данни и за средния и медианния брой по вид дела, както и причините за отлаганията. След това ръководството на съда може да предприеме стъпки, за да намали броя на отлаганията с течение на времето и да се справи с най-често срещаните причини за тях. Въвеждането на тази мониторингова практика може да помогне за да се създаде култура на предсказуемост в изслушванията, да се подобри навременността при делата и да се намалят разочарованията от натовареността на съдиите, съдебния

персонал и подобните участниците в съдебната система.

Опростяване на изчисляването и преразглеждане на съдебните такси **БЪЛГАРИЯ, УНГАРИЯ, РУМЪНИЯ**

Съдиите в България, Унгария и Румъния извършват официално преразглеждане на първоначална жалба, преди да я обявят за допустими, и да разпореди връчването ѝ на ответника. Съдиите в някои градове казват, че голям брой жалби трябва да бъдат преразглеждани и поради грешки, най-често при изчисляването на съдебните такси. Разходите, изчислени във времето което съдиите прекарват в преразглеждане на изчисленията, и времето отделено от страните по

делото за коригиране на таксата за подаване на документи, могат да се окажат по-големи от самата такса. Грешките при изчисляването могат да доведат до забавяне на съдебното производство.

Няколко стъпки могат да се предприемат за намаляване на това изтичане на ресурси от съда. Едното е да се преразгледат таксите, за да се улесни изчисляването им. България е определила съдебни такси в размер на 4% от сумата на иска, а Унгария - 6%. Но в Румъния плъзгащата скала прави изчисляването им по-голямо предизвикателство. Например, за вземане в размер на 65 000 леи, таксата ще бъде в размер на 2 023 леи, плюс 2% от сумата, с която стойността надвишава 38 790 леи.

Друга възможна мярка е да има обучени специално за това съдебни служители, а не съдии, които да преглеждат първоначалните жалби, за да проверят дали те отговарят на формалните изисквания и дали съдържат правилните съдебни такси. Освен това, съдилищата биха могли да въведат калкулатор на такси онлайн. Това би могло да увеличи точността при изчисляването на съдебните такси, да помогне на страните да предвидят съдебните си разноски като така се освободи време, което съдиите да отделят за по-съществени задачи.

Щат Вирджиния (САЩ) предоставя онлайн калкулатор за своите окръжни съдилища. Страните по делото определят съдът, в който ще представят жалбата си, вида на делото, размера на иска и дали ще се нуждаят от услугите на шериф. След това в уебсайта се показва таксата за подаване.²² Сърбия въведе онлайн калкулатори на такси за определени съдилища като Основния съд в Лесковак и за някои видове дела в Основен съд в Нови Сад.²³

Достъп онлайн до всички съдебни решения **УНГАРИЯ, РУМЪНИЯ**

Решенията за публикуване укрепват съдебната система, като подобряват прозрачността и общественото доверие. Това е от жизненоважно значение за добър инвестиционен климат. Разпространяването на информация за резултата от търговските дела, особено за тълкуването и прилагането на законите от съдилищата, спомага за създаване на предсказуемост, укрепване на доверието на инвеститорите в начина, по който регламентите засягат техните бизнес отношения. Проучване в Общността на независимите държави показва, че публикуването на решенията спомагат за изграждането на правна сигурност.²⁴

В България публикуването на съдебни решения е залегнало в Закона за съдебната власт (чл. 64), а решенията са достъпни чрез уебстраницата на Висшия съдебен съвет (<http://legalacts.justice.bg/>). Но България може да подобри още този аспект, като намали закъсненията при публикуването на решения и подобри функцията за търсене.

В Румъния най-важните решения на Върховния касационен съд са достъпни онлайн (<http://www.scj.ro/>). Освен това Висшият магистратски съвет работи с Адвокатската колегия, за да разработи онлайн база данни (ROLII) за съдебни решения на всички нива. Понастоящем работата се съсредоточава върху премахването на идентифициращата информация от (или „анонимни“) решения, така че те да могат да бъдат достъпни онлайн. Първоначалната цел бе да бъдат качени 2 милиона анонимни съдебни решения онлайн до края на 2016 г., като крайната цел е да се създаде база от 20 милиона съдебни решения на всички нива, от 2007 г. насам.²⁵

В Унгария дела от голямо значение се публикуват онлайн, след като са анонимизирани, макар че понякога се публикуват само откъси от тези дела.

Въвеждане на електронно завеждане и подобряване на електронните плащания **БЪЛГАРИЯ, РУМЪНИЯ**

Изпращането на съдебни документи по електронен път ги прави лесно достъпни за обработка, споделяне и съхранение. Това спестява време и ефективност както за подателите на документи, така и за съдебния персонал и потребителите. Сред добрите съдебни практики, записани от *Правене на бизнес*, електронното внасяне е сред най-малко разпространените в само 28 от 190 страни по света. Прилагането на електронно подаване не е лесно, тъй като изисква първо да се въведат закони които да позволяват това, както и системи за автентичност на информационните технологии както от страна на съда, така и на потребителя.²⁶

Унгария успешно въведе електронно завеждане на данни от 2015 г., задължително за търговски дела между юридически лица от 1 юли 2016 г. През втората половина на 2016 г. 40.57% от гражданските дела са заведени по електронен път.²⁷ Адвокатите в Унгария използват системата Perkarri, която се основава на съществуващата платформа ÁNYK, която комуникира сигурно със съда. След подаването на жалба те получават официално потвърждение от системата, също и по електронен път.

Въвеждането на напълно електронна система за подаване на документи отнема време, така че колкото по-рано страната предприеме тази стъпка, по-добре. Италия въведе електронно подаване на етапи.

От 2005 до 2009 г. системата беше пилотирана само за парични искиове в 5 от 165 трибунала и апелативните съдилища. Законодателството беше актуализирано, за да се разшири приложението на системата. Внасянето чрез онлайн системата за електронни граждански дела (Processo Civile Telematico или PCT) стана задължително за съдебни дела за нови граждански дела от 2014 г. за всички писмени изявления във всички трибунали, и във всички апелативни съдилища от 2015 г. За да се стимулира използването, някои юрисдикции въвеждат насърчителни мерки. В Обединеното кралство онлайн услугата за искиове за парични обезщетения има по-ниска такса за подаване на заявление ако то е подадено онлайн.²⁸

Заедно с електронното подаване електронното плащане е от основно значение за цялостната система за управление на делата. Съдебните системи на България, Унгария и Румъния имат техническия капацитет да получават електронни плащания за съдебни такси. Системата на Унгария обаче разполага с най-модерния капацитет, със специална платформа, която автоматично свързва плащанията със съответната жалба.

В Румъния плащането може да се извърши по електронен банков път към банковата сметка на градската хазна. Страхувайки се от измамите, обаче, много съдии отказват да приемат разпечатка от потвърждението за трансфера като доказателство за плащане. Вместо това те искат разписка, която е била подпечатана в клон на банката, за да се гарантира, че същата разписка не може да се използва като доказателство за плащане в повече от едно дело.

Съдилищата в България и Румъния срещат трудности при

проследяването на плащането на таксите за подаване на дело, тъй като плащанията не винаги са правилно идентифицирани. Отбелязването на номера на делото в заявката за трансфер би помогнало то да се идентифицира и да не се използва същата разписка повече от веднъж. В крайна сметка, специална платформа, която автоматично обвързва плащанията на такси и делата, ще позволи на съдилищата да следят плащанията.

Въвеждане съдилища за малки съдебни искиове или опростени процедури за малки искиове **БЪЛГАРИЯ**

Решаването на търговски спор може да бъде скъпо и отнема много време за малкия бизнес. Един от начините да се помогне е да се въведат съдилища за малки искиове или процедури за искиове с малки искиове. Тези помощи улесняват разрешаването на незначителни спорове с относително ниска стойност, като се отменят много правни формалности и се използват опростени или ускорени процедури. По-опростените процедури и по-гъвкави правила намаляват разходите на ищците, които могат да подават и да се представят лично по своите дела пред съда. Освен това, тъй като за съдилищата има по-малко работа, таксите за подаване на документи могат да бъдат по-ниски, а съдиите могат да вземат решения по-бързо.

В България, където няма съдилища за искиове с малък материален интерес, един прост случай от 1 000 евро ще следва същата процедура като сложен случай от 1 милион евро. Не е изненадващо, че изследване на ЕС, относно спорове с търговец на дребно, доставчик или партньор по сделка, установи, че българските потребители са най-малко склонни да заведат дело в съд по спор, който

включва по-малко от 2 000 евро - само 31% биха завели дело.²⁹

Няма универсално определение на малък иск или процедура за малък иск. Страните-членки на ЕС, които се стремят да осигурят ефективни решения за решаването на малки искиове, използват различни подходи. Повечето използват опростени процедури за искиове с малък материален интерес в редовната съдебна система; само Гърция и Малта имат отделни съдилища за малки искиове. Праговете могат да варират от до 1 000 евро в Германия и Хърватска до липса на праг в Обединеното кралство, където делата се оценяват въз основа на тяхната сложност.³⁰

Използване на оценки на данните по делата с цел балансиране на натоварването **БЪЛГАРИЯ, РУМЪНИЯ**

След като делото е заведено в български съд, първото изслушване обикновено се провежда след един до три месеца, освен в София, където адвокатите посочват, че чакането е поне пет месеца и често много по-дълго. Претоварването в съдилищата на по-големите български градове, особено в София, е добре известно. Европейската комисия нееднократно е идентифицирала неравномерните натоварване като важна повод на загриженост в България, особено в при разпределението на персонала в различните съдилища.³¹ Изследване на Световната банка от 2015 г. препоръчва реорганизация на съдебната власт, за да се подобри ефикасността и ефективността като тоза стане въз основа на Оценка на съдебната натовареност. Проучването идентифицира 13 окръжни съдилища с 10 или по-малко дела на съдия на месец и 6 окръжни съдилища с 20 или по-малко, доста под средния брой от 30 за страната.³²

Европейската комисия също така отбелязва необходимостта Румъния да обърне внимание на неравномерното натоварване между съдилищата. Проучванията на Световната банка, предприети през 2013 и 2014 г., съдържаха препоръки за разпределение на работното натоварване.³³ Въз основа на цялата тази информация съдебното управление в Румъния предприе мерки. То създаде „Стратегия за развитие на съдебната система 2015-2020“ и план за действие през април 2016 г., който ще се изпълнява с финансиране от ЕС и заеми от Световната банка. Планът за действие включва преразпределение на съдии, прокурори и служители в съответствие с анализ на нуждите от човешки ресурси.³⁴

БЕЛЕЖКИ

- Джанлука Еспозито, Сержи Лануа и Себастиан Помпе, „Реформата на съдебната система в Италия: ключ към растежа“, Работен документ на МВФ 14/32 (Международен валутен фонд, Вашингтон, DC, 2014 г.); Мария Даколиас, *Съдебно изпълнение по света: сравнителна перспектива*, технически документ 430 (Вашингтон, DC: Световна банка 1999 г.); Гвендолин Бал и Джей Кесан „Съдии, съдилища и икономическо развитие: въздействието на съдебния човешки капитал върху ефективността и точността на съдебната система“ (документ, представен на 15-та годишна конференция на Международното дружество за нова институционална икономика, Станфордския университет, Станфорд, Калифорния, юни 16-18, 2010); <http://papers.isnie.org/paper/716.html>; Даниел Клерман, „Правна инфраструктура, съдебна система“ и икономическо развитие, правна и икономическа работна серия (Университет Южна Калифорния Правен факултет, Лос Анджелис, 2006); Кенет Дам, „Съдебната система и икономическото развитие“, Джон М. Олин Law & Economics, Работен документ 287, Втора серия (Юридическо училище в Чикаго, Чикаго, 2006); Вирджиния Розалес Лопез, „Икономика на съдебното изпълнение: емпиричен анализ“, Европейски вестник на правото и икономиката 25, no. 3 (2008): 231-51.
- Кенет Дам, „Съдът и Икономическото развитие“, Джон М. Олин Law & Икономически документ 287, втора серия (Юридическо училище в Чикаго, Чикаго, 2006 г.).
- Румеен Ислам, „По-прозрачните правителствата управляват ли по-добре?“, Работен документ 3077 (Световна банка, Вашингтон, DC, 2003).
- Джанлука Еспозито, Сержи Лануа и Себастиан Помпе, „Реформа на съдебната система в Италия: Ключ към растежа“, Работен документ на МВФ 14/32 (Международен валутен фонд, Вашингтон, DC, 2014).
- Търговски иски с стойност на вземане от 22 086 лв. в България, 6 288 748 форинта в Унгария и 65 655 леи в Румъния, което е равно на два пъти дохода на глава от населението за всяка страна. За повече подробности вижте Бележки за данните.
- България разполага с публични и частни съдебни изпълнители на страните по спора. Въпреки това, повечето страни по търговските дела предпочитат да използват частни съдебни изпълнители. За целите на този анализ тази глава се отнася до изпълнението само с частни съдебни изпълнители.
- Световна банка, *Правене на бизнес 2017: Равни Възможности за всички* (Вашингтон, Световна Bank, 2016). В световен мащаб Литва се нарежда на номер 6 (отстояние 77.88), а Република Корея - номер 1 (с отстояние 84.15).
- Световна банка, „Картографиране на пътя на съдебните процедури в България“, (Световна банка, Вашингтон, 2015 г.), <http://документи.worldbank.org/curated/bg/784131468184735141/Картографиране--Начин-чрез-съдебни-процедури--в-България>.
- Преброява се от момента, в който жалбата се връчи успешно на ответника, докато изтече срокът за обжалване на първоинстанционното решение.
- Румънският Висш магистратски съвет, *Rapoarte privind starea justitiei* (Доклад за състоянието на правосъдието за 2015 г.), приложение I, <http://www.csm1909.ro>.
- В абсолютното изражение адвокатските такси в трите държави са сравнително сходни, вариращи средно от 963 евро в Румъния до 1 062 евро в България.
- Член 36 от Закона за адвокатурата урежда правото на възнаграждение на адвокатите. Размерът на възнаграждението не може да бъде по-нисък от предвидения от Висшия адвокатски съвет в Наредба 1 на Висшия адвокатски съвет за изменение на минималните тарифи за адвокати, приет с ДВ бр. 84, 24 октомври 2016 г.
- Съдиите в гражданските и търговските отдели на окръжните съдилища Бургас и Плевен не се специализират само в разглеждането на търговски дела.
- Бази данни на *Правене на бизнес*. Тези страни са Австрия, Хърватска, Чехия, Дания, Финландия, Латвия, Литва, Португалия, Испания, Швеция и Обединеното кралство.
- Хайке Грамкоу, Омниа Ебеид, Ерика Босио и Хорхе Луис Силва Мендес, *Добри практики за съдилищата: Полезни елементи за добър съд, Представяне и показателите за качеството на съдебните процеси на Световната банка* (Вашингтон, Световна банка, 2016 г.).
- Марко Фабри и Надя Карбони, „Насоки за съдебно управление на времето: Коментари и примери за изпълнение“, (Европейска комисия за ефективност на правосъдието, Страсбург, 2015 г.).
- Хайке Грамкоу, Омниа Ебеид, Ерика Босио и Хорхе Луис Силва Мендес, *Добри практики на съдилищата: полезни елементи за доброто съдилище. Представяне и показателите за качеството на съдебните процеси на Световната банка* (Вашингтон, Световна банка, 2016 г.).
- Съвет на Европа, Комитет на министрите, „Препоръка № R (84) 5 на Комитета на министрите до държавите-членки относно принципите на гражданския процес, предназначени да подобрят функционирането на правосъдието“ (Съвет на Европа, Страсбург, 1984), стр. 2.
- Бази данни за бизнес. Тези страни са България, Хърватия, Естония, Германия, Латвия, Литва, Холандия и Полша.
- Гърция е единствената държава-членка на ЕС, която ограничава броя на отлаганията, въпреки че това правило рядко се прилага на практика.
- Хайке Грамкоу, Омниа Ебеид, Ерика Босио и Хорхе Луис Силва Мендес, *Добри практики за съдилищата: Полезни елементи за добър съд, Представяне и показателите за качеството на съдебните процеси на Световната банка* (Вашингтон, Световна банка, 2016 г.).
- „Изчисляване на таксите за гражданско дело.“ Съдебната система на Вирджиния, Върховен съд на Вирджиния, 2009 г., http://webdev.courts.state.va.us/CGI-хамбар/DJIT/ef_djs_ccfees_calc.
- Калкулаторите на таксите са на разположение на <http://www.le.os.sud.rs/kalkulator-sudske-takse>.
- Пол Байфийлд, „Публикуването на Решения на търговския съд в Западната общност на независимите държави,“ в *Закон и преход през 2011: Към по-добри съдилища* (Лондон: Европейска банка за възстановяване и развитие, 2011 г.).
- ROLII, „Lansarea Portalului de Jurisprudență Românească,“ прессъобщение, 11 декември, 2015, <http://www.rolii.ro/stiri/58ad45a4e49009804800002c>.

26. Хайке Грамкоу, Омниа Ебеид, Ерика Босио и Хорхе Луис Силва Мендес, *Добри практики за съдилищата: Полезни елементи за добър съд, Представянето и показателите за качество на съдебната процес на Световната банка* (Вашингтон, Световна банка, 2016 г.); Американската агенция за международно развитие (USAID) и ПРООН (Програмата на ООН за развитие), „Преглед на напредналия интернационален опит и практики за прилагане на електронно правосъдие и предложения за по-нататъшно развитие на информационната система „E-SUD“ в Узбекистан,“ (USAID, Вашингтон, САЩ и ПРООН, Ню Йорк, 2015 г.).
27. Национална служба на съдебната власт на Унгария, „Ефектът от електронните процедури,“ съобщение за пресата, 20 февруари 2017 г., <http://birosag.hu/en/media/aktualis/eff-ect-e-procedures>.
28. Хайке Грамкоу, Омниа Ебеид, Ерика Босио и Хорхе Луис Силва Мендес, *Добри практики за съдилищата: Полезни елементи за доброто съд. Представяне и показателите за качеството на съдебните процеси на Световната банка* (Вашингтон, Световна банка, 2016 г.).
29. Европейска комисия, *Европейска процедура за предявяване на малки искове. Специален Евробарометър 395* (Брюксел: Европейска комисия, 2013 г.) http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_395_en.pdf.
30. Световна банка, *Бързо проследяване на незначителни спорове: опит от държавите-членки на ЕС* (Вашингтон, Световна банка, 2017), <http://documents.worldbank.org/curated/pt/670181487131729316/pdf/112769-WP-P161975-PUBLIC-FasttrackingSmallClaimsInEU.pdf>.
31. Европейска комисия, „Доклад на Комисията до Европейския парламент и Съвета относно напредъка в България в рамките на механизма за сътрудничество и проверка,“ COM (2017) 43 окончателен (Европейска комисия, Брюксел, 2017 г.), <https://ec.europa.eu/info/Ефективноправосъдие/правило-закон/помощ-българия-и-румъния-под-свт/доклади-прогрес-българия-и-румъния>.
32. Световна банка „Преглед на съдебната работа в България, натовареност и разходи (2008-2014 г.)“ (Световна банка, Вашингтон, DC, 2015 г.).
33. За проучването за 2013 г. вижте Световната банка, „Румъния -съдебен функционален преглед,“ (Световна банка, Washington, DC, 2013), <http://документи.worldbank.org/curated/bg/971981468293466653/pdf/796970WP0REVIS0Ffunctional0Rview0EN.pdf>.
34. Стратегията, разработена от Висшия магистратски съвет, Министерството на правосъдието, главния прокурор и Върховния касационен съд, е на разположение на <http://www.just.ro/strategii-si-politici/strategii-nationale/>.

За Правене на бизнес и Правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния

- *Правене на бизнес* измерва аспекти на бизнес регламентите влияещи върху малките и средни по големина предприятия. Това става посредством стандартни казуси, отнасящи се до най-големия бизнес град в съответната страна. В допълнение, за 11 от страните в проучването се включва и допълнителен втори град.
- *Правене на бизнес* включва 11 теми от бизнес регламентите в 190 страни. Десет от тях —започване на бизнес, получаване на разрешително за строеж, присъединяване към електроразпределителната мрежа, регистриране на собственост, получаване на кредит, защита на миноритарни инвеститори, плащане на данъци, външна търговия, изпълнение на договори, обявяване в несъстоятелност— са включени в измерването на резултата отстояние до лидерите (*distance to frontier*) и класацията на страните според условията за *правене на бизнес*.
- *Правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния* разглежда само 5 индикатора от *Правене на бизнес*: започване на бизнес, получаване на разрешително за строеж, присъединяване към електроразпределителната мрежа, регистриране на собственост и изпълнение на договори.
- *Правене на бизнес и Правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния* се основава на четири основни източници на информация- действащото законодателство, участието на експерти, правителствата на съответните страни и служителите в регионалните офиси на Световната банка.
- Правителствата използват *Правене на бизнес* като източник на обективни данни за съществуващите добри практики по света. Доста от индикаторите в проучването са условни, тоест те зависят от контекста и не винаги е удачно да се приложат.

В основата на *Правене на Бизнес* е определението, че за развитието на икономическата дейност, особено в частния сектор, е по-благоприятно, когато има ясни и съгласувани правила дефиниращи правата на собственост и улесняващи разрешаването на спорове; правила, които допринасят за това икономиката да е предвидима и защитават икономическите партньори срещу произвол и злоупотреби. Тези правила, когато са разумни, ефективни, прозрачни и достъпни за тези, за които са предназначени и могат да бъдат приложени на разумна цена, са много по-ефективни, защото стимулират участниците в икономическата дейност и същевременно насърчават икономическия растеж. Качеството на тези правила е от критично значение за това как обществата се възползват предимствата в среда, където съществуват правила и също така понасят цената за разработване стратегиите и политиките за растеж.

Добрите правила са ключ към социално включване. Насърчаването на икономическия растеж — и осигуряването на възможност за всеки, независимо от доходите си, да се възползва от възможностите които се създават — изисква среда в която всеки нов участник с мотивация и добри идеи би могъл да започне бизнес, и където фирмите могат да инвестират и да се развиват. Ролята на държавните политики в ежедневната дейност на малките и средни предприятия е на централно място в *Правене на Бизнес*. Целта е да се насърчава законодателство, което е ефективно, достъпно за всички и лесно за прилагане. Тежките за прилагане закони отклоняват енергията на предприемачите от развиване на бизнеса им; закони които са ефикасни, прозрачни и лесно приложими способстват за развитие на иновациите, правят възможна

конкуренцията при равни условия на амбициозните предприемачи.

Правене на Бизнес разглежда обективно прякото влияние на регулаторната бизнес среда върху местните фирми. Проектът е фокусиран върху малките и средни предприятия в най-големите бизнес градове в една страна. Като се използват стандартизирани казуси, *Правене на Бизнес* представя законите, които регулират фирмите в различни стадии от тяхното съществуване с помощта на количествени показатели. Резултатите за всяка страна могат да бъдат сравнени с тези на останалите 189 страни, както и да бъдат проследени във времето.

ФАКТОРИ КОИТО СЕ ИЗМЕРВАТ ПРАВЕНЕ НА БИЗНЕС И ПРАВЕНЕ НА БИЗНЕС НА ПОДНАЦИОНАЛНО НИВО

Правене на Бизнес улавя онези изменения на бизнес регулаторната среда влияещи върху местните фирми. Проучването представя количествени индикатори относно започване на бизнес, получаване на разрешително за строеж, присъединяване към електроразпределителната мрежа, регистриране на собственост, получаване на кредит, защита на миноритарни инвеститори, плащане на данъци, външна търговия, изпълнение на договори, обявяване в несъстоятелност (таблица 8.1). *Правене на Бизнес*

ТАБЛИЦА 8.1 Кои теми се разглеждат от *Правене на Бизнес* - на национално и поднационално ниво — 11 теми в бизнес регламентите

Индикатори	Измерва се
Типично се включват <i>Правене на Бизнес</i> на поднационално ниво	
Започване на бизнес	Процедури, времетраене, разходи и минимален вложен капитал за основаване на дружество с ограничена отговорност
Получаване на разрешително за строеж	Процедури, времетраене и разходи за изпълнение на всички формалности по изграждане на склад и механизмите за контрол на качеството и безопасността в процедурите на разрешаване на строителството
Присъединяване към електроразпределителната мрежа	Процедури, времетраене и разходи за присъединяване към електрическата мрежа, надеждността на електроснабдяването и прозрачността на тарифите
Регистриране на собственост	Процедури, времетраене и разходи за прехвърляне на собственост и качеството на системата за управление на територията
Изпълнение на договори	Времетраене и разходи за разрешаване на търговски спор и качество на съдебните процеси
Типично НЕ се включват в <i>Правене на Бизнес</i> на поднационално ниво	
Получаване на кредит	Закони за обезпечение и кредитни информационни системи
Защита на малцинствени инвеститори	Правата на малцинствените акционери в сделките със свързани лица и в корпоративното управление
Плащане на данъци	Плащания, време и обща данъчни ставки за фирма, която се съобразява с всички данъчни разпоредби, и с процедурите след плащане на данъците
Трансгранична търговия	Време и цена за внос на авточасти и износ на сравним продукт
Обявяване в несъстоятелност	Време, разход, резултат и степен на възстановяване на търговска несъстоятелност както и солидността на правната рамка за обявяване в несъстоятелност.
Регламенти на пазара на труда	Гъвкавост на регламентите за заетост и качество на работните места

на поднационално ниво се спира на индикатори при които е по-вероятно да има вариации между градовете, например получаване на разрешително за строеж или регистриране на собственост. Индикатори които използват методика на правна оценка, като например защита на миноритарни инвеститори или получаване на кредит, по принцип се изключват от поднационалното проучване, тъй като те анализират предимно закони на национално ниво, които се прилагат еднакво повсеместно.

Проучването *Правене на бизнес* измерва прякото влияние бизнес регламентите върху малките и средни предприятия. Това става посредством стандартни казуси, отнасящи се за най-големия бизнес град в съответната страна. В допълнение на това за 11 от страните в проучването се включва и допълнителен втори град. *Правене на бизнес на поднационално ниво* включва набор от под-индикатори за 11 теми от бизнес регламентите. Тези регламенти се разглеждат в *Правене на бизнес* за 190 страни.

Правене на бизнес разчита на четири основни източници на информация- действащото законодателство, участието на експерти, правителствата на съответните страни и служителите в регионалните офиси на Световната Банка. През последните 14 години повече от 39 000 професионалисти от 190 страни са помогнали предоставяйки данни за индикаторите в *Правене на бизнес*.

Последният доклад *Правене на бизнес (Правене на бизнес- Равни възможности за всички)* включва и разбивка по пол за 4¹ от 11-те индикатори.

Поднационалните проучвания *Правене на бизнес* надхвърлят най-важните бизнес градове на дадена страна с цел да проучат различията в законите и в прилагането им в по-голям брой населени места (Южна Африка) или географски регион (настоящия доклад). Проектите се предприемат по искане на правителствата.

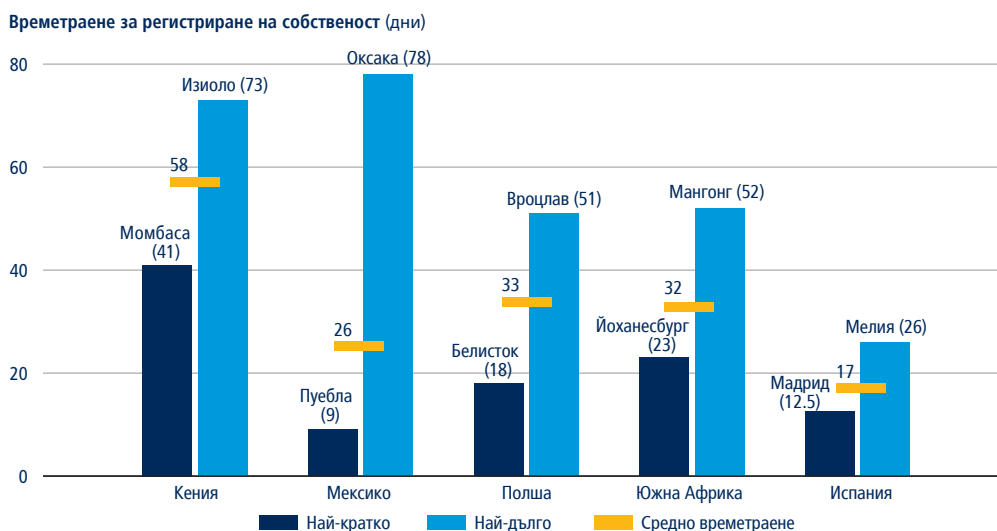
Събраните данни от поднационалните проучвания през последните

три години показват, че може да има съществени различия в рамките на една страна (фигура 8.1). Например в Мексико през 2016 г. процедурата по прехвърляне на собственост в Пуебла отнема 9 дена, а в Осака -78. Така се оказва че в една и съща страна има места, които се нареждат в топ 20 по отношение на този индикатор, но има и места които се нареждат в последните 40 места в същото отношение.

Чрез проучванията *Правене на бизнес на поднационално ниво* се създава разбивка на данните за съществуващите бизнес регламенти, като процеса надхвърля обикновеното събиране на данни. Освен това тези проучвания са силни фактори за предприемането на регулаторни реформи на местно ниво:

- Данните са съпоставими в рамките на страната и международно, като по този начин се дава възможност за сравнение на резултатите. Сравнения между населени места в една страна които имат обща правна и регулаторна рамка са

ФИГУРА 8.1 Различни населени места и различни регулаторни процеси в рамките на една и съща страна.

Източник: База данни на *Правене на бизнес* на поднационално ниво.

Бележка: Осредненото време за всяка страна се основава на отделните данни за всички отчетени населени места: 11 града в Кения 2016 г., 32 щата в Мексико в 2016 г., 18 града в Полша 2015 г., 9 града в Южна Африка 2015 г. и 19 града в Испания 2015 г.

показателни- местните власти биха срещнали трудност да обяснят защо например да се прави бизнес е по-трудно според тяхната правна уредба отколкото при тази на съседите;

- Посочването на добри практики в някои населени места в една и съща страна помага на законодателите да признаят ползите от спазването на тези добри практики. Това би могло да насърчи дискусии за регулаторни реформи в различните нива на правителството и да поднесе възможности на местните органи на управление да обменят знания и опит и в резултат на това да се изгради капацитет и знания на местно ниво.

От 2005 г. насам поднационалните доклади засягат 438 населени места в 65 страни, включително Колумбия, Египет, Италия, Филипините, Сърбия. За 17 страни—включително

Индонезия, Кения, Мексико, Нигерия, Филипините, Русия— се предприемат два и повече тура събиране на данни на поднационално ниво, за да се отчетат позитивните промени с времето (фигура 8.2). През последните години поднационални проучвания са правени в Кения, Мексико, Обединените Арабски Емирства и Афганистан. Текущите проучвания се отнасят до Колумбия (32 града), Казахстан (8 града) и Нигерия (37 щата).

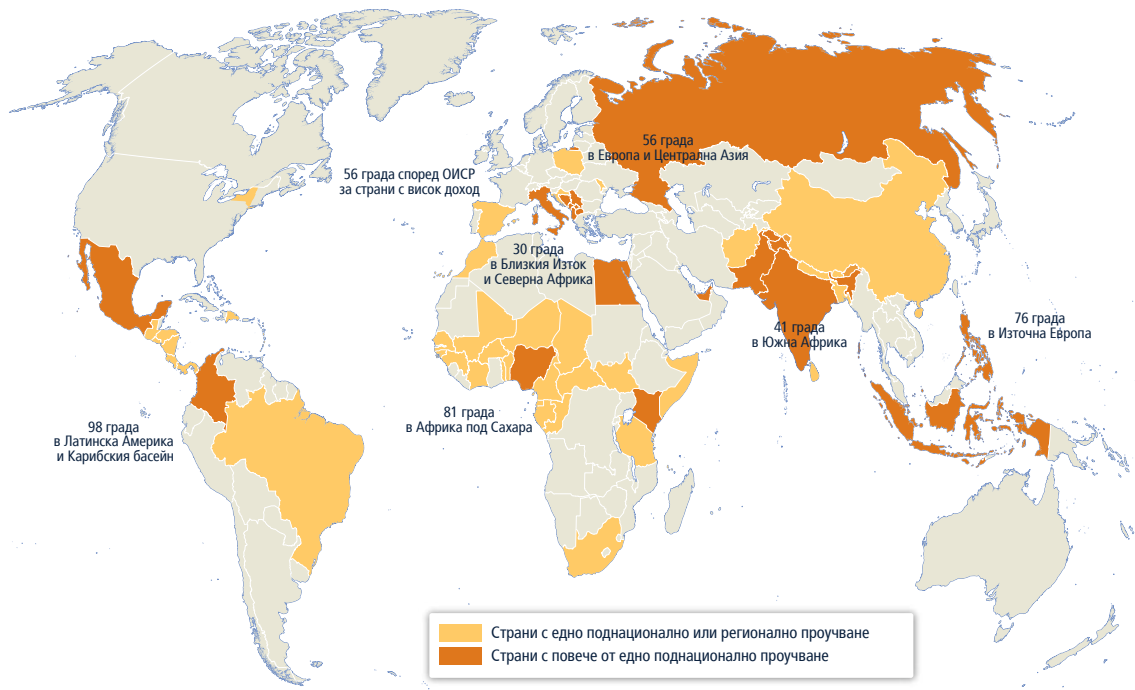
Правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния е първият доклад на поднационално ниво в България, Унгария и Румъния. Той отразява 6 града в България (Бургас, Плевен, Пловдив, Русе, София и Варна), 7 града в Унгария (Будапеща, Дебрецен, Гьор, Мишколц, Печ, Секешфехервар и Сегед), и 9 града в Румъния (Брашов, Букурещ, Клуж-Напока, Констанца, Крайова, Яш, Орадеа, Плоещ, Тимишоара).

Как са избрани индикаторите

Изборът на 11-те групи индикатори в *Правене на бизнес* се повлиява от резултатите от проучванията на фирмено ниво, по-специално данните от *Проучванията на Световната Банка за предприятия*². Тези проучвания посочват кои са основните препятствия за бизнеса според предприемачи от повече от 130 000 фирми в 139 страни. Например достъп до финансиране и електричество, са измежду факторите посочени като важни и следователно те са в основата на разработването на бизнес индикатори за получаване на кредит и достъп до електроразпределителната мрежа.

Моделирането на индикаторите в *Правене на бизнес* се обогати от теоретични заключения от изследвания и литература за ролята на институциите в насърчаването на икономическото развитие. В

ФИГУРА 8.2 Сравнение на регламентите на местно ниво: поднационални проучвания *Правене на бизнес*

допълнение, изследванията които стоят зад методологията на всеки един от индикаторите в *Правене на бизнес* изтъкват важността на законовата рамка за постигането на икономически резултати като например търговски обем, външни директни инвестиции, пазарна капитализация на стоковите борси и процентно съотношение на кредитите към brutния вътрешен продукт.³

Правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния отразява 5 индикатора: започване на бизнес, получаване на разрешително за строеж, присъединяване към електроразпределителната мрежа, регистриране на собственост и изпълнение на договори. Тези индикатори са избрани въз основа на важността им в контекста на тези страни и вероятността да съществуват различия между различните градове.

Някои индикатори в *Правене на бизнес* имат по-голям резултат когато има повече регламенти и по-добре функциониращи институции (например съдилища). Например, по отношение защита на миноритарни инвеститори, повече точки се дават когато съществуват по-стриктни правила за оповестяване на сделки със свързани лица. По-висок резултат се получава когато са налице по-опростени закони и правила, чрез които разходите на фирмите за спазването им са по-ниски. При започване на бизнес, например, наличието на онлайн портал или единно гише за регистрация, значително намалява административното бреме. В заключение, резултатите от *Правене на бизнес* отреждат челни места на страни които прилагат оценка на риска в регулирането като начин за решаване на социални и екологични проблеми —например като се налага

по-голяма регулаторна тежест върху дейности които представляват по-висок риск за населението, и по-малка такава за дейности с нисък риск. По този начин, страните които се нареждат на челни места по условия за правене на бизнес не са тези в които няма регулации, а тези в които правителствата са успели да създадат правила улесняващи пазарните взаимоотношения без това да пречи на развитието на частния сектор.

Отстояние до лидерите (distance to frontier) и класиране според условията за правене на бизнес

За да се посочат различни нюанси в данните, се публикуват резултати както за отделните индикатори така и за два обобщени показателя - отстояние до лидерите и класиране според условията за правене на бизнес. Този доклад се спира по-специално на отстояние до лидерите и резултатите по отделните индикатори.

Чрез отстояние до лидерите се измерва и проследява абсолютното ниво на регулаторни постижения. Той показва колко далеч е икономиката на една държава до т.нар. лидерска позиция, която представлява най-добрия резултат за всеки индикатор от 2005 г. насам отчетено за всички страни от проучването; или това представлява третата година в която са събирани данни за този индикатор. Лидерската позиция е зададена като най-високата величина за индикатор като например индекса за силата на законовите права или индекса за качество на управление на територията. По този начин се подчертава разликата между икономиката на съответната държава и най-добрите постигнати във времето резултати като се разглежда как се променя във времето

регулаторната среда, обект на *Правене на бизнес*. Отстоянието се изчислява първо за всеки индикатор и след това се осреднява за да се изчисли общото отстояние. Класацията според индекса за условия за *Правене на бизнес* допълва отстоянието от лидерите като дава и информация за ефективността на бизнес регламентите между страните в *Правене на бизнес*.

Предприемане на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния включва 22 града разгледани чрез 5 индикатора - започване на бизнес, получаване на разрешително за строеж, присъединяване към електроразпределителната мрежа, регистриране на собственост и изпълнение на договори. Отстоянието до лидерите за всеки един индикатор отбелязва разликата между резултатите за конкретен град и най-добрите налични в глобално отношение резултати. Например според индикатора започване на бизнес Нова Зеландия има най-малък брой процедури (1) и най-краткия срок за изпълнение (0.5 дена), Словения има най-нисък разход (0), а Австралия, Колумбия и 111 други страни нямат изисквания за минимален начален капитал. (таблица 8.2).

Проучването *Правене на бизнес* си служи с лесен метод за осредняване теглата на отделните индикатори, изчисляване на резултати и определяне на отстоянието.⁴ Всяка тема в *Правене на бизнес* засяга различен аспект от бизнес регулаторната среда. Отстоянието от лидерите и класирането на страната се променят често според различните теми, което показва че силно представяне на една страна по един законодателен аспект е съвместимо със слабо представяне по друг. Променливостта на регулаторните резултати може да

ТАБЛИЦА 8.2 Коя е най-добрата регулаторна практика?

Тема и индикатор	Страни които са лидери	Най-добра практика	Най-слаб резултат
Започване на бизнес			
Процедури (брой)	Нова Зеландия	1	18 ^a
Времетраене (дни)	Нова Зеландия	0.5	100 ^b
Разходи (% доход на глава от населението)	Словения	0.0	200.0 ^b
Мин. капитал (% доход на глава от населението)	Австралия; Колумбия ^c	0.0	400.0 ^b
Получаване на разрешително за строеж			
Процедури (брой)	Нито една страна към 1 Юни, 2016.	5	30 ^a
Времетраене (дни)	Сингапур	26	373 ^b
Стойност (% стойността на склада)	Нито една страна към 1 Юни, 2016.	0.0	20.0 ^b
Индекс за качеството на строителството (0–15)	Люксембург; Нова Зеландия	15	0 ^d
Присъединяване към електроразпределителната мрежа			
Процедури (брой)	Германия; Южна Корея ^e	3	9 ^a
Времетраене (дни)	Южна Корея; Сейнт Китс и Невис	18	248 ^b
Разходи (% доход на глава от населението)	Япония	0.0	8 100.0 ^b
Надежност в доставянето на електроенергия и прозрачност на тарифите (0–8)	Белгия; Ирландия; Малайзия ^f	8	0 ^d
Регистриране на собственост			
Процедури (брой)	Грузия; Норвегия; Португалия; Швеция	1	13 ^a
Времетраене (дни)	Грузия; Нова Зеландия; Португал	1	210 ^b
Разходи (% от стойността на имота)	Саудитска Арабия	0.0	15.0 ^b
Индекс за качество на управление на територията (0–30)	Нито една страна.	30	0 ^d
Изпълняване на договори			
Времетраене (дни)	Сингапур	120	1 340 ^b
Разходи (% от искането)	Бутан	0.1	89.0 ^b
Индекс качество на съдебния процес (0–18)	Нито една страна.	18	0 ^d

Източник: База данни *Правене на бизнес*.

- a. Най-слабия резултат е определен като 99ия процентил измежду всички страни в извадката на *Правене на бизнес*.
b. Най-слабия резултат е определен като 95ия процентил измежду всички страни в извадката на *Правене на бизнес*.
c. За други 111 страни изискването за внесен начален капитал е 0.
d. Най-слабия резултат е най- ниската величина.
e. В 14 други страни също отнема само 3 процедури да се прекара електричество.
f. За 23 страни имат резултат 8 на Индекс за надежност и прозрачност на тарифите.

се измери хоризонтално посредством отстоянието от лидерите в различните теми. Например Мароко има общ резултат 67.5, означавайки че е на две трети разстояние между най-лошото и най-доброто представяне. Отстоянието е 92.34 при започване на бизнес, 83.51 за плащане на данъци и 81.12 за външна търговия. Същевременно граничният резултат е 33.89 за обявяване в несъстоятелност, 45 за получаване на кредит и 53.33 за защита на миноритарни инвеститори.

Изчисляване на отстоянието до лидерите (distance to frontier)

Изчисляването на отстоянието до лидерите за всяка страна включва две основни стъпки. Първо всеки от 36-те под-индикатори „у“ се привеждат към обща единица (с изключение на данъчната ставка) и преизчисляват чрез линейна трансформация (най-ниската величина- „у“/(най-ниската величина- лидерската позиция). В тази формулировка лидерската позиция представлява най-доброто

представяне за всички страни от 2005 г. насам или третата година, през която са събрани данни. Най-доброто представяне и най-слабото представяне се установяват на всеки пет години въз основа на данните от *Правене на бизнес* за годината, в която са измерени, и остават на това ниво за петте години, независимо от промените в данните през междинните години. По този начин дадена страна може да задържи лидерската си позиция по някой индикатор дори и за следваща година когато вече не е лидер.

В същата формулировка, за да се намали ефекта от наличието на екстремни резултати при преразпределението на данните, за повечето под-индикатори (малко на брой страни се нуждаят от 700 дни, за да завършат процедурите за започване на бизнес, но доста от тях се нуждаят от девет дни), най-ниското ниво е изчислено след премахването на тези екстремни резултати. Тези крайни стойности се основават на разпределението за всеки поиндикатор. За опростяване на процеса се прилагат две правила: 95-ия процентил се използва за индикаторите с най-дисперсирани разпределения (включително минимален капитал и показателите за времетраене и разходи), а 99-ия процентил се използва за броя на процедурите (фигура 8.3).

Във втората стъпка за всяка страна получените резултати за отделните индикатори се осредняват и обобщават за всяка тема от бизнес средата, която се измерва; за 22-та града в *Правене на*

бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния това се прави за започване на бизнес, за получаване на разрешително за строеж, присъединяване към електроразпределителната мрежа, регистриране на собственост и изпълнение на договори. При използване на по-сложни методи за агрегиране на резултати — като например „основни компоненти“ и „незабелязани компоненти“ — се получават резултати идентични с опростената средна стойност, използвана от *Правене на бизнес*.⁵ По този начин тук се използва най-простият метод: претеглят се всички теми еднакво и във всяка една от тях се дава еднаква тежест на всеки от под-индикаторите.

Отстоянието до лидерите се отчита от 0 до 100, където 0 представлява най-ниския резултат и 100 е най-добрата практика. Всички изчисления се основават на максимум пет десетични знака. Въпреки това изчисленията за класиране на индикатора и изчисленията за местата в

бизнес класацията се основават на два десетични знака.

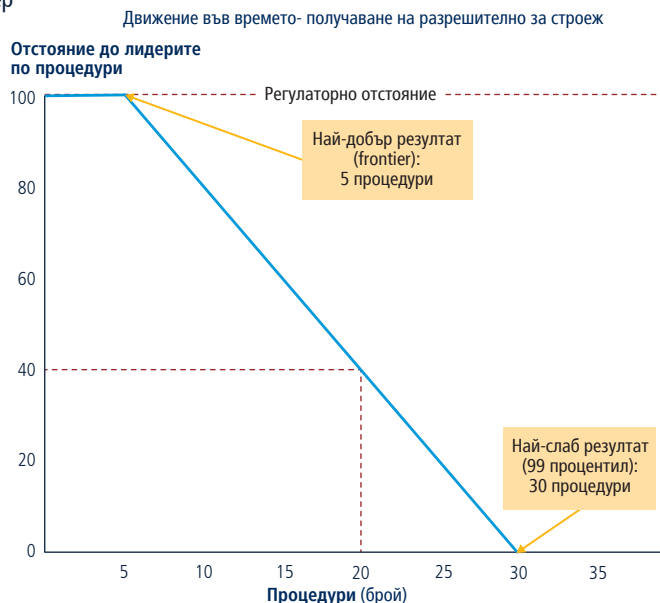
ФАКТОРИ, КОИТО НЕ СЕ ИЗМЕРВАТ В ПРАВЕНЕ НА БИЗНЕС В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ 2017: БЪЛГАРИЯ, УНГАРИЯ И РУМЪНИЯ

В проучването не са засегнати доста важни теми в политиката и за областите които засяга, обхватът му е ограничен (таблица 8.3). В *Правене на бизнес* не се измерват факторите, политиките и институциите, които оказват влияние върху качеството на икономическата среда и конкурентноспособността на страната. Не са отразени например аспекти на макроикономическа стабилност, развитието на финансовата система, пазарния размер, съществуването на корупционни практики и подкупи или качеството на работната сила.

Сравнително малкия набор от показатели, включени в *Правене на бизнес* неслучайно са с тесен обхват. Например, времетраенето и разходите необходими за логистиката по внос и износ е обхванат чрез индикатора външна търговия, но стойността на митата или транспорта не са. В *Правене на бизнес* се предлага конкретен поглед към инфраструктурните предизвикателства, които срещат фирмите най-вече в развиващите се страни. Проучването не разглежда степента, в която некачествените пътища, железопътните линии, пристанищата и комуникациите допринасят за увеличаване на фирмените разходи и пречат на конкурентоспособността (освен когато индикаторите за външна търговия индиректно измерват качеството на пристанищата и граничните връзки). Подобно на

ФИГУРА 8.3. Как се изчислява отстоянието до лидерите за един индикатор?

Пример

Източник: Данни от *Правене на бизнес*.

ТАБЛИЦА 8.3 *Правене на бизнес* НЕ обхваща

Примерни области които не са включени

Макроикономическа стабилност

Развитие на финансовата система

Качество на работната сила

Корупционни практики

Пазарен размер

Липса на сигурност

Примерни аспекти, които не са включени, при положение че съответните теми са включени

Плащане на данъци- отделни данъчни ставки

Получаване на кредит- практикуваната парична политика и съответно лесните или трудните кредитни условия за фирмите

Външна търговия- вносни/износни мита и субсидии

Обявяване в несъстоятелност- индивидуални правила за несъстоятелност

индикаторите за външна търговия, не всички аспекти на търговското законодателство са обхванати от индикатора започване на бизнес или защита на миноритарни инвеститори. И докато в *Правене на бизнес* се измерват само някои отделни аспекти от всяка тема, то реформите в бизнес регулирането не трябва да се съсредоточават само върху тези аспекти, защото има други извън проучването, които също са важни.

Целта на *Правене на бизнес* не е да се измерят количествено всички разходи и ползи от определен закон или регламент за обществото. Например показателя за плащане на данъци измерва общата данъчна ставка, която представлява разход за бизнеса. Въпреки това този индикатор не измерва, а и не е предназначен за това, ползите от социалните и икономически програми финансирани с данъчни приходи. Измерването на качеството и ефикасността на бизнес регламентите е аргумент в дебата за постигането на регулаторните цели и административното бреме свързано с това, като целите могат да бъдат различни в различните страни.

ПРЕДИМСТВА И ОГРАНИЧЕНИЯ НА ТАЗИ МЕТОДОЛОГИЯ

Методологията на *Правене на бизнес* е създадена като лесен начин за бенчмарк в специфичните аспекти на бизнес регламентите. Предимствата и ограниченията са изложени в таблица 8.4.

ТАБЛИЦА 8.4 Предимства и ограничения в методологията на *Правене на бизнес*

Характеристики	Предимства	Ограничения
Използване на стандартни допускания	Съпоставят се данните за различните страни с помощта на сходни сценарии и допускания	Ограничава обхвата на данните; Само регулаторните реформи в измерените райони могат да бъдат систематично проследявани; допусканията може да не са адекватни за дадената страна
Фокус върху най-големите бизнес градове ^а	Възможно е да се съберат данни и те са съпоставими	Ограничава представителността на данните за цялата икономика, ако има значителни различия между данните за различните населени места
Фокус върху вътрешната официална икономика	Обръща се внимание на официалния сектор - където са действащите закони	Невъзможно е да се отрази неформалния сектор - или бремето за чуждестранните фирми, изправени пред ограничения заради това
Разчитане на експертните участници	Гарантира, че данните отразяват познания натрупани от опит в подобни операции	Показателите не могат да уловят разликите в професионалния опит между участниците в проучването
Съсредоточаване върху законите	Показателите стават приложими чрез законите които законодателите могат да променят	Когато липсва систематично спазване на закона, регулаторните промени не могат да постигнат желаните цели.

Източник: Данни от *Правене на бизнес*.

а. От 2013 г. насам, в страни с население над 100 милиона души, в проучването се включва и втория по големина град. Проучванията на поднационално ниво надхвърлят най-големият бизнес център в дадена държава или регион.

Основно съображение при индикаторите *Правене на бизнес* е осигуряване на съпоставимост между данните за различните страни. Затова те са разработени около стандартни ситуации със специфични допускания. Едно примерно допускане е месторазположението на фирмата- обикновено в най-големия бизнес град в съответната страна. Действителност е, че бизнес законите и прилагането им може да се различават доста, най-вече във федерални държави и големи икономики. Невъзможно е да се съберат данни за всяка една юридическа практика във всяка една от 190-те държави, участници с проучването. Въпреки това, където законодателите се интересуват от информация на местно ниво, националните индикатори се допълват от резултати от поднационални проучвания. За страни с население над 100 милиона души (от 2013 г. насам) се включва и втория най-голям град – това беше направено за пръв път в проучването *Правене на бизнес 2015*.

Правене на бизнес признава ограниченията при използване на стандартни казуси и проучвания. Чрез тях не се долавят специфичните особености, но пък е възможно да се съпоставят данните. Някои от темите в проучването са сложни, затова е от значение тези допускания да са внимателно зададени. Например в проучването винаги се използва дружество с ограничена отговорност или негов законен еквивалент. Има две причини за това. Първо, защото дружествата с ограничена отговорност са най-разпространената бизнес форма по света (за фирми с повече от един собственик). Второ, с този избор се онагледява факта, че проучването насърчава предприемачеството в бизнеси, където евентуалните загуби са ограничени до капиталовото участие на инвеститорите.

Друго предположение, стоящо в основата на индикаторите в *Правене на бизнес*, е че предприемачите са запознати и спазват приложимите регламенти. В действителност, те могат да не са наясно с тях или да губят значително време опитвайки се да ги следват. Възможно е и да не ги спазват умишлено —например като не се регистрират в службите по социално осигуряване. Възможно е фирмите да прибегват до подкупи и други неофициални практики за да заобиколят законите, особено там където те са със значителна тежест. Този факт обяснява разликите между юридическите данни събрани в проучването и фактическите данни от *Проучванията на Световната Банка върху предприятията*⁶. Неформалните отношения обикновено са по-чести в икономики с по-обременяващи закони. В такава среда фирмите се развиват по-бавно, имат по-ограничен достъп до кредит, и наемат по-малко работна ръка, като наетите лица остават извън трудовото законодателство и всякаква правна защита.⁷ Фирмите

в неформалния сектор също за по —склонни да не плащат данъци. *Правене на бизнес* разглежда факторите, които обясняват появата на неформални отношения и посочва на законодателите евентуални области за регулаторна реформа.

СЪБИРАНЕ НА ДАННИТЕ НА ПРАКТИКА

В основата на проучването стои подробен прочит на местните закони, регламенти и административни разпоредби. Докладът включва икономиките на 190 страни —включително някои от най-малките и най-бедните, за които данните са ограничени. Информацията се събира посредством няколко стадия - контакти с експерти-участници (от частния сектор и държавни служители), посредством попълване на въпросници, конферентни обаждания, писмена кореспонденция и посещения на място. Проучването *Правене на бизнес* се позовава на четири основни източници на информация- действащото законодателство, участието на експерти, правителствата на съответните страни и информацията предоставена от служители в местните офиси на Световната банка (фигура 8.4). За подробно обяснения на методологията в *Правене на бизнес*, моля вижте раздел „Бележки и благодарности“.

Проучванията *Правене на бизнес на поднационално ниво* следват същите методи за събиране на информация с тази разлика, че те се изготвят по искане на клиента и не следват същия график като публикацииите на *Правене на бизнес*.

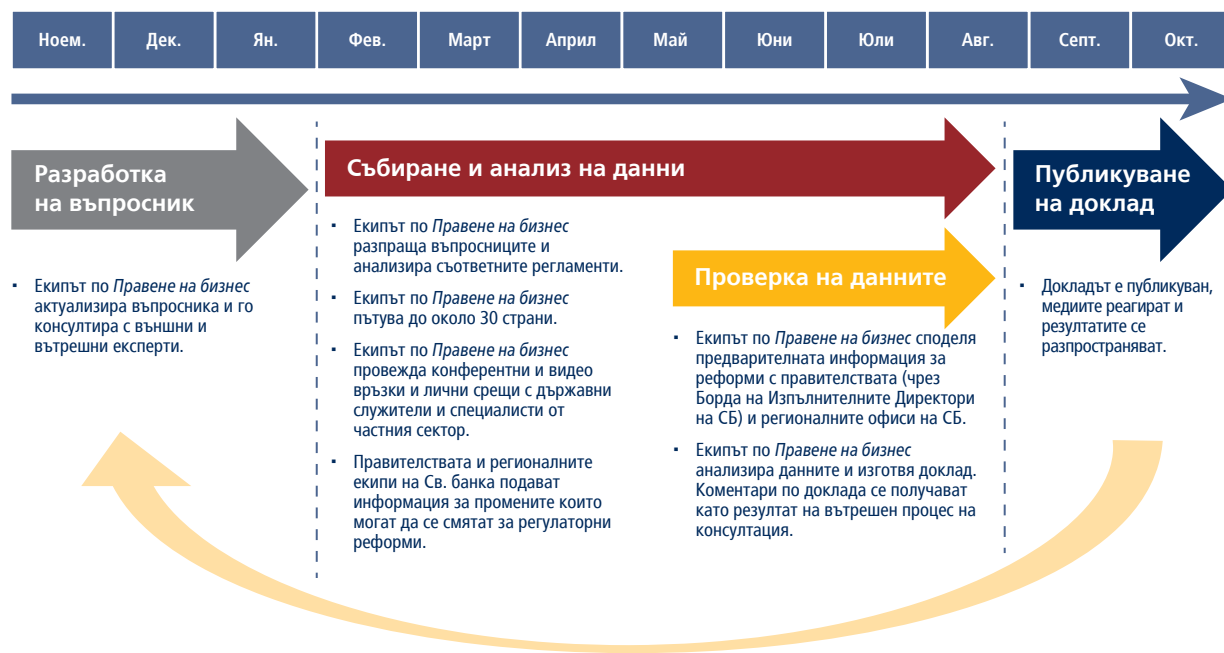
Закони и регламенти

Проучването *Правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния* се основава на

информация от действащи закони и регламенти. Участниците попълват въпросници и отговарят на запитвания, дават информация за действащите закони и приложимите такси, като тази информация се обобщава и анализира от екипа на *Правене на бизнес на поднационално ниво*.

Екипът има достъп до различните закони и регламенти и преглежда отговорите във въпросниците за точност. Например, гражданско-процесуалния кодекс се разглежда, с цел да се проверят максималния брой отлагания в съдебен търговски спор, закона по обявяване в несъстоятелност се разглежда за да се види дали длъжника може да започне процедура по ликвидация или реорганизация. Тези и други видове закони са достъпни в правния справочник на уебсайта на *Правене на бизнес*.⁸ Тъй като процесът на събиране на данни включва ежегодно актуализиране на установена база данни, не е стриктно необходимо да се поддържа голяма база данни с участници. По принцип ролята на сътрудниците е до голяма степен консултативна —помагат на екипа на *Правене на бизнес* да намери и разбере законите и подзаконовите актове. Ползите от голяма група сътрудници във времето намалява, но въпреки това, между 2010 г. и 2016 г. като цяло броя им е нараснал с 58%.

Екипът провежда обширни консултации с много сътрудници, с цел да се намалят евентуални грешки в данните. За някои показатели, например получаване на разрешение за строеж, изпълнение на договори и решаване на несъстоятелност, компонентата време и част от разход (когато няма официални данни) се позовават по-скоро на практиката, а не на законови предписания. Това внася до известна степен доза субективизъм за това каква е нормалната практика. Когато

ФИГУРА 8.4 Как се събират и проверяват данни в проучването *Правене на бизнес*

Източник: База данни *Правене на бизнес*.

участниците не са на едно и също мнение, се използват осреднени величини за времетраене в зависимост от дадените отговори и според допусканията в проучването.

Експертни участници в проучването

В проучването *Правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния* се включиха повече от 700 професионалисти от съответните три държави, като помогнаха в събирането на данни за петте показателя. Уебсайтът на *Поднационално Правене на бизнес* както и раздел Благодарности на настоящия доклад съдържат имената и контактите на участниците, които пожелаха да бъдат споменати. Те бяха избрани въз основа на опита им в тези 5 области, те са професионалисти, които директно администрат и консултират правните и регулаторни аспекти в специфичните области от проучването. Поради акцента върху правните и регулаторни мерки, повечето от

кореспондентите са юристи, адвокати или нотариуси. Архитекти, инженери и други специалисти попълниха анкетите, свързани с разрешаване на строежи и достъп до електроенергия. Държавни служители (регистратори на фирми или имоти) предоставиха информация за анализ на индикаторите.

Следвайки стандартния методологичен подход за изследване във времето и движението, проучването *Правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния*, разделя всеки процес или транзакция, например започването на бизнес или регистрирането на сграда, на отделни стъпки, за да се осигури по-добра преценка за времето необходимо за всяка една стъпка. Тази оценка се дава от опитни и практикуващи професионалисти в съответната област.

Има две основни причини, поради които в методологията на *Правене на бизнес* не се включват

резултатите от фирмените проучвания. Първата причина е относително ниската честота с която фирмите се занимават с дейностите предмет на показателите. Например, една фирма преминава през процеса на регистрация един път през съществуването си, докато един адвокат по учредяването може да извършва 10 такива регистрации всеки месец. Адвокатите и други експерти, които предоставят информация за проучването *Правене на бизнес* могат да дадат оценка за процеса на започване на бизнес по-добре, отколкото отделни фирми. Те също имат достъп до действащите закони, докато фирмата може да е спазвала различни правила във времето. Втората причина е, че въпросниците в *Правене на бизнес* най-често боравят с правна информация, с която фирмите едва ли са напълно запознати. Например, малко фирми биха били компетентни във всички правни процедури, свързани с разрешаването на търговски спор в съдилище, дори и да са преминали

този процес. Но адвокат по съдебни дела без много затруднения би предоставил исканата информация за всички процеси.

Правителства и служители на Групата на Световната банка

След анализ на законите и подзаконовите актове и провеждане на последващи интервюта, екипа по *Правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния*, сподели с правителствата на национално и местно ниво, доклад с предварителни констатации. Така, държавните органи имаха възможност да отправят коментари по предварителните резултати, или по време на срещите със служителите на Групата на Световната банка, или в писмена форма. Обсъждането и коментарирането на предварителните резултати се оказа важна стъпка не само за подобряване на качеството на доклада, но и за засилване на диалога между местните власти и Групата на Световната банка на поднационално ниво.

ЗА КАКВО СЛУЖАТ ДАНИТЕ В ПРАВЕНЕ НА БИЗНЕС

Правене на бизнес е адресирано към законодатели и научни кадри.⁹ То е инструмент, който правителството може да използва за създаване на трайни бизнес регулаторни политики. Въпреки това обхвата на данните е ограничен и те трябва да бъдат допълнени с други източници на информация. Проучването се фокусира върху специфични правила характерни за специфични ситуации. Те са избрани, защото илюстрират бизнес регулаторната среда, но не я описват изчерпателно. Проучването е важен източник на информация и за научните кадри, като им предоставя специален набор от данни, чрез които може

да се анализира по-задълбочено ролята на регулирането в бизнеса за икономическото развитие.

Ролята на правителствата и законодателите

Правене на бизнес задава бенчмарк, който стимулира политическия дебат, като представя потенциални предизвикателства, но и добри практики и извлечени поуки. Въпреки тесния обхват на индикаторите, след като са налице резултатите от тях, дискусиата може да се задълбочи и прерастне в дебат за нуждата от бизнес регулаторна реформа, включително в области извън проучването.

Много от показателите в *Правене на бизнес* могат да се считат за реално приложими. Например правителствата могат да определят минимално капиталово изискване за нови фирми, да инвестират в ефективността на фирмените и имотни регистри, или да подобрят ефективността на данъчната администрация, като използват най-новите технологии за подготовката и внасяне на данъци. Също така те могат да улеснят съдебните реформи като се намали срока при изпълнението на договорите. От друга страна, някои от индикаторите в проучването описват процедури, времетраене и разходи, които се отнасят до частния сектор. Тези данни са подадени от юристи, нотариуси, архитекти, спедитори и електротехници. В краткосрочен план правителствата имат ограничено влияние върху таксите, които тези професии налагат, въпреки че много би могло да се постигне чрез укрепване на професионалните лицензионни режими и предотвратяване на антиконкурентно поведение. Също така правителствата нямат контрол над регионалните различия, които могат да съществуват в икономиката, фактор, който

може да се отрази неблагоприятно на бизнеса.

Много от показателите в *Правене на бизнес* са приложими, но това не означава непременно, че си струва да бъдат приложени в конкретен контекст. В стратегия, насочена към подобряване на конкурентоспособността и създаване на здрава основа за устойчив икономически растеж, регулаторните реформи са само един от основните елементи. Съществуват други важни цели: ефективно управление на публичните финанси, адекватно отношение към образованието и обучението, приемане на най-новите технологии за повишаване на икономическата производителност, качество на обществените услуги и подходяща политика на качество на въздуха и водата. Ръководните органи трябва да определят какви са приоритетите които отговарят на техните нужди. Изработването на разумни правила за частния сектор (според проучването) не би следвало да става за сметка на други важни цели в други области.

През последното десетилетие правителствата все повече използват проучването *Правене на бизнес* за източник на обективни данни, които илюстрират добрите практики в световен мащаб, и извеждат на преден план значението на регулирането в бизнеса като движеща сила на конкурентоспособността. За да координират усилията между държавните агенции, страни като Колумбия, Малайзия и Русия са създали комитети по регулаторна реформа. Тези комисии използват индикаторите в *Правене на бизнес* като източник на информация за обогатяване на националните им програми за подобряване на бизнес средата. Повече от 40 други държави имат подобни комитети. В Източна Азия и Пакистан те включват: Бруней Даруссалам; Индонезия;

Република Корея; Филипините; Тайван, Китай; И Тайланд. В Близкия изток и Северна Африка: Египет, Кувейт, Мароко, Саудитска Арабия и Обединените Арабски Емирства. В Южна Азия: Индия и Пакистан. В Европа и Централна Азия: Албания, Хърватия, Грузия, Казахстан, Косово, Република Киргизстан, Бивша югославска република Македония, Молдова, Черна гора, Полша, Таджикистан, Украйна и Узбекистан. В Африка под Сахара: Демократична република Конго, Конго, Кот д'Ивоар, Бурунди, Гвинея, Кения, Либерия, Малави, Мали, Мавриций, Нигерия, Руанда, Сиера Леоне, Того, Замбия и Зимбабве. И в Латинска Америка: Чили, Коста Рика, Доминиканска република, Гватемала, Мексико, Панама и Перу.

Много страни обменят знания помежду си във връзка с регулаторните реформи в темите от *Правене на бизнес*. Най-често срещания начин за подобен обмен са обучителни събития, където служители от различни държави в даден географски регион или даже в световен мащаб, се събират за да обсъдят предизвикателствата на регулаторната реформа и да споделят своя опит.

Роля на организациите „тинк танк“ и другите научни организации

Данните в *Правене на бизнес* се използват обстойно от научни организации и такива тип тинк танк, едновременно за разработването на нови индекси и за изготвянето на академични публикации.

Много научни публикации засегнаха темата за важността на регулирането в бизнеса и връзката му с икономиката.¹⁰ Един от най-цитираните теоретични механизми е за това, как прекомерното регулиране в бизнеса оказва негативно влияние върху икономическото развитие,

тъй като става твърде скъпо за фирмите да функционират в официалната икономика, те не инвестират и се преместват в неформалната икономика. В скорошни проучвания тоза предположение се тества обстойно, използвайки индикаторите в *Правене на бизнес* и други проучвания. Според едно такова например реформата, която облекчава регистрацията на бизнеса в мексиканските общини, увеличава нивото на регистрациите с 5%, а заетостта на работните места с 2,2% и в резултат на засилената конкуренция намалява доходите на бизнеса с 3%.¹¹ Реформите по процедурите за регистрация на бизнеса в Мексико също успяват да изведат 14,9% от собствениците на фирми от неформалната в официалната икономика.¹²

Значителни усилия са положени за проучване на връзката между регулирането на започване дейността на фирмите на пазара и растежа на заетостта. В Португалия реформите в бизнеса доведоха до намаляване на времетраенето и разходите, необходими за официална регистрация на фирми, като това увеличи броя на новите фирми със 17% и всеки месец се създават 7 нови работни места на 100 000 жители. Установява се че тези нови фирми са по-малки и ръководени от жени, а преди реформата са били оглавени от по-малко опитни и слабо образовани предприемачи с по-ниски отчетени продажби.¹³

В много държави фирмите, които се занимават с международна търговия, се борят с високите търговски разходи, произтичащи от транспорта, логистиката и регулациите, като това възпрепятства тяхната конкурентоспособност и им пречи да се възползват максимално от своя производствен капацитет. С наличието на показател в *Правене на бизнес* за външна търговия, се

измерват времетраенето, процедурите и разходите за износ и внос; няколко изследвания се спират на въпроса как търговските разходи влияят върху икономическите резултати на износа и вноса. Богат набор от изследвания показват, че ефективната инфраструктура и здравословната бизнес среда са свързани с нивото на отчетения износ.¹⁴

Подобряване на ефективността на инфраструктурата и логистиката водят до доказани ползи за търговския баланс на икономиката и отделните търговци, но и удължават транзитното време намалява износа; Проучване фокусирано върху значението на търговската логистика заключи че увеличение с 1 ден на транзитното време намалява износа средно със 7% що се отнася до Африка на юг от Сахара.¹⁵ В друго проучване се посочва че за страни без излаз, забавянето, особено за селскостопански и производствени стоки, има особено силно негативно значение, намалявайки търговията с повече от 1% за всеки ден забавяне.¹⁶ Закъсненията при митническите процедури оказват също отрицателно въздействие върху износа на фирмите, особено когато стоките са предназначени за нови клиенти.¹⁷ В икономиките с гъвкави правила за внос 1% увеличение на търговията е свързано с увеличение с повече от 0,5% в дохода на глава от населението, но в същото време това няма положителен ефект върху доходите в икономиките с по-строга регулация.¹⁸ Проучванията установиха също така, че макар купувачите да имат избор между стоки с различно качество и цена, при конкурентен внос – качеството или се подобрява що се отнася до икономиките на страни от ОИСР с високи доходи с тромаво регулиране, или не се променя що се отнася до икономики с тромава регулация извън ОИСР.¹⁹

Поради това потенциалните ползи за потребителите от конкуренцията при конкурентен внос се намаляват, когато регулирането е тромаво.

Правене на бизнес измерва аспекти на бизнес регламентите, засягащи местни фирми. Проучванията сочат, че по-доброто регулиране в бизнеса, (измерено от *Правене на бизнес*), е свързано с по-високи преки чуждестранни инвестиции.²⁰ Освен това, преките чуждестранни инвестиции могат или да възпрепятстват или да насърчат вътрешните инвестиции, в зависимост от това, колко лесно се прилагат правилата за започване на бизнес в съответната страна. Всъщност се оказва, че преките чуждестранни инвестиции изместват местните инвестиции в икономики където започването на бизнес е скъпоструващ процес.²¹ Друго проучване показва, че икономиките с по-висока степен на интеграция на международния пазар имат средно по-лесни процеси за започване на бизнес.²²

Неотдавнашна научна работа показва значението на добре развития кредитен пазар и добре функциониращата съдебна система за възстановяване на вземания. В Колумбия например реформа,²³ която прави по-ефикасни законите за обявяване в несъстоятелност, значително подобрява темпото на възстановяване на предприятията. Международно проучване сочи че с въвеждането на обезпечителни регистри за движими активи се увеличава с около 8% достъпа на фирмите до финансиране.²⁴ В Индия създаването на съдилища за събиране на дългове намалява необслужваните кредити с 28% и понижава лихвените проценти по големи заеми, а това предполага, че по-бързото обработване на делата за възстановяване на дългове намалява стойността на обслужване на кредита.²⁵ Задълбочен

преглед на международните банкови потоци показва, че фирмите в държави с по-добри системи за обмен на кредитна информация и по-висока степен на представеност под формата на банкови клонове, укриват данъци в по-малка степен.²⁶ Установени са силни права на акционерите за понижаване на финансовите фрикции, особено за фирми със значително външно финансиране спрямо капитала им (например малки фирми или фирми в затруднение).²⁷

Съществуват доста налични проучвания които изследват изкривяващите ефекти от високите данъчни ставки и тежки данъчни процедури. Според едно проучване в Бразилия в последствие на данъчна реформа, лицензирането в бизнеса сред компаниите с търговия на дребно е нараснало с 13%.²⁸ Друго проучване показва, че 10% намаление на сложността на данъчното таксуване е сравнимо с 1% намаление на действащите корпоративни данъчни ставки.²⁹

Регламентирането в пазара на труда —измерено в *Правене на бизнес*— показва, че има важно значение върху него. Според едно проучване завършването на образование в период на неблагоприятни икономически условия има траен негативен ефект върху последващите възможности за намиране на работа. Продължителността на този ефект е по-голяма в страни с по-строго законодателство за защита на работната сила.³⁰ Тромаво законодателство за защита на работната сила може да има и отрицателни последици върху разпределението на пазара. Проучване в Чили например установи, че затягането на законите за сигурност на работното място е свързано с по-ниски нива на заетост за младежи, неквалифицирани работници и жени.³¹

Индекси

Правене на бизнес идентифицира 17 различни проекти и индекси, които се използват като източници на информация.³² Повечето от тези проекти и институции използват данни на ниво индикатори, а не общото класиране според условията за развитие на бизнес. Започването на бизнес е най-широко използваният индикатор, следван от регулирането на пазара на труда и плащането на данъци. Тези индекси обикновено комбинират данните от *Правене на бизнес* с данни от други източници, за да се оцени общия резултат на страната по теми като конкурентоспособност или иновации. Индексът за икономическа свобода на Фондацията Херитидж например използва шест индикатора от *Правене на бизнес*, за да измери степента на икономическа свобода по света.³³ Икономиките, които постигат по-добри резултати в тези шест области, също имат и по-висока степен на икономическа свобода.

Същевременно, Световният икономически форум използва данни от *Правене на бизнес* в своя Индекс на световната конкурентоспособност, за да покаже че конкурентоспособността е световен двигател на икономическия растеж. Организацията също използва показателите в четири други индекси, които измерват технологичната готовност, развитието на човешкия капитал, конкурентоспособността в туризма и пътуването и улесняването на търговията. Тези общодостъпни източници на информация разширяват общите данни за бизнес средата получени от *Правене на бизнес*, като ги включват в анализа на други важни социални и икономически световни и регионални. Те затвърждават тезата, че поотделно индикаторите от *Правене на бизнес* са добра отправна точка за обширен анализ на различни области в научния свят.

Правене на бизнес допринесе значително за дискусиата за значението на регулирането в бизнеса за икономическото развитие. Методологията се развива и допринася за разширяването както на обхвата така и на честотата на тези проучвания, с което те се затвърждават като ключов източник на информация и за в бъдеще.

БЕЛЕЖКИ

- Показателите са започване на бизнес, регистриране на собственост, изпълнение на договори и регулиране на пазара на труда.
- Данните от *Фирмени Проучвания на Световната Банка* и *Правене на бизнес* се допълват като две страни на една монета. И двата типа проучвания набавят ценна информация за бизнес средата в една страна, но по различен начин. Обхватът на *Правене на бизнес* е по-тесен от *Фирмените проучвания*. Независимо от това като се обърне внимание върху приложимите индикатори за дадената бизнес среда, *Правене на бизнес* предоставя на правителствата ясна справка за това къде са възможни подобрения. *Правене на бизнес* използва стандартни допускания докато *Фирмени проучвания* си служи с извадки. За да научите повече за двата вида проучвания, моля посетете уебсайта: <http://www.enterprisesurveys.org>.
- Тези доклади са достъпни на уебсайта на <http://www.doingbusiness.org/methodology>.
- За получаване на кредит индикаторите се претеглят пропорционално, в зависимост от теглото им в общия резултат, като тежестта е 60% се отдава на силата на законните права и 40% за дълбочината на кредитната информация. По този начин всяка точка, включена в тези индекси, има еднаква стойност, независимо от компонента, към който принадлежи. Индикаторите за всички останали теми получават еднакви тегла.
- Вж. Симеон Дянков, Даршини Манядж, Карале Маклиеш и Рита Рамало, „Индикатори в Правене на бизнес: Защо и как да се агрегатират?“ (Световна банка, Вашингтон, DC, 2005). Основните компоненти и методите за неспазване на компонентите добиват ранг почти идентичен с този от простия среден метод, тъй като и двата метода приписват приблизително еднакви тегла на темите, и двойките корелации между индикаторите не се различават. Алтернатива на простия среден метод е да се дадат различни тегла на темите, които се считат за повече или по-малко важни в контекста на конкретна страна.
- Холуърд-Драймейър, Мери и Лант Прицехет. 2015. „Как се прави бизнес в развиващия се свят: Сделки срещу Правила.“ *Списание на икономическите перспективи* 29 (3): 121-40.
- Шнайдер, Фридрих. 2005. „Неформалния сектор в 145 страни“. Катедра „Икономика“, Университет Линц; Ла Порта, Рафаел и Андрей Шлейфер. 2008. „Неофициалната икономика и икономическото развитие“. Университет „Тък“, работен документ 2009-57, колежа „Дартмут“, Хановър, NH. Наличен в социалната научноизследователска мрежа (SSRN). <http://ssrn.com/abstract=1304760>
- Вижте уебсайта <http://www.doingbusiness.org/law-library>.
- Фокусът на показателите *Правене на бизнес* остава регулаторния режим, пред който са изправени местните фирми, занимаващи се с икономическа дейност в най-големия бизнес град на икономиката. Проучването не е предназначено за да влияе върху решенията на чуждестранни инвеститори, макар че инвеститорите на практика могат да консултират данните, които са полезни за качеството на съответния инвестиционен климат. Анализът, направен в групата на Глобалните индикатори на Групата на Световната банка, показва, че страните, които имат добри правила за кономическа дейност, също имат добри правила за чуждестранна дейност в местната икономика.
- Документите, цитирани тук, са само няколко примера за изследвания в областите, измервани от *Правене на бизнес*. От 2003 г., когато докладът беше публикуван за пръв път, са излезли 2,182 научни статии и академични публикации на тема как регулирането в областите, обект на проучването, влияе върху икономическите резултати.
- Брун, Мириам. 2011. „Лиценз за продажба: ефектът от реформата на регистрирането на бизнес върху предприемаческата активност в Мексико“. *Преглед на икономиката и статистиката* 93 (1): 382-86.
- Брун, Мириам. 2013. „Два вида истории: разглеждане на последиците от регистрационната реформа върху предприемачите от неформалната икономика в Мексико“. *Журнал на развиващите се икономики* 103: 275-83
- Брансететър, Лий Г., Франсиско Лима, Лоуъл Дж. Тейлър и Ана Венесио. 2013. „Дали правилата за започване на бизнес на предприятията влошават предприемачеството и създаването на работни места? Опит от последните реформи в Португалия...“ Публикувано по електронен път 16 юли 2013 г. doi: 10.1111 // esoj.12044.
- Португалия - Перез, Алберто и Джон С. Уилсън. 2011. „Ниво на износ и реформа за улесняване на търговията: твърда“ и „мека“ инфраструктура“ *Световно развитие* 40 (7): 1295-1307.
- Фройнд, Каролин и Надя Роча. 2011. „Какво ограничава износа на Африка?“ *Икономически преглед на Световната банка* 25 (3): 361-86.
- Дянков, Симеон, Каролин Фройнд и Конг С. Пам. 2010. „Търговия навреме“. *Преглед на икономиката и статистиката* 92 (1): 166-73.
- Мартинкус, Кристиан Волпе, Джеронимо Карбало и Алехандро Гразиано 2015. „Митници,“ вестник „Международна икономика“ 96 (2015): 119-37.
- Фройнд, Каролин и Бинсюери Болаки. 2008. „Търговия, регулации и доходи.“ сп. „Икономика на развитието“ 87: 309-21.
- Амити, Мери и Амит К. Кенделвал. 2011. „Конкуренция при внос и повишаване на качеството“. *Преглед на статистиката и икономиката* 95 (2): 476-90.
- Коркорън, Адриан и Робърт Гилендърс. 2015. „Преки чуждестранни инвестиции и облекчения за *Правене на бизнес*“ *Преглед на световната икономика* 151 (1): 103-26.
- Мунмемо, Джонатан. 2014 г. „Правила за започване на бизнес и взаимното допълване между чуждестранните и местните инвестиции“ *Преглед на световната икономика* 150 (4): 745-61.
- Норбак, Пех-Йохан, Ларс Персон и Робин Дъхан. 2014. „Предприемаческа политика и глобализация,“ сп. „Икономика на развитието“ 110: 22-38
- Джине, Ксавие и Инеса Лов. 2010. „Разходите по реорганизация отразяват ли се на ефективността? Опит от реформата на правилата за обявяване на фалит в Колумбия“. *Правен и икономически Журнал* 53 (4): 833-64.
- Лов, Инеса, Мария Соледад Мартинес Периа и Сандъп Сингх. 2013. „Обезпечителни регистри за движими активи: Въвеждането им стимулира ли достъпа на фирмите до банково финансиране?“ *Работен документ* 6477, Световна банка, Вашингтон, DC.
- Висария, Суджата. 2009 г. „Правна реформа и погасяване на кредита: микроикономическото въздействие на съдилищата за събиране на вземания в Индия през 2009.“ *Американско икономическо списание: Приложна икономика* 1 (3): 59-81.
- Бек, Торстен, Чън Лин и Юе Ма. 2014 г. „Защо фирмите избягват данъците? Ролята на обмен на информация и връзката с финансовия сектор,“ *Финансов Журнал*; 69: 763-817.

27. Класенс, Стейн, Кеничи Уеда и Юшей Яфех. 2014. „Институции и финансови фрикции: оценка със структурни ограничения за фирмената стойност и инвестициите“. *Журнал Икономика на Развитието* 110: 107-22.
28. Монтейро, Йоана и Джулиано Дж. Асунсао. 2012. „Излизане от сянката? Оценка на въздействието на опростяване на бюрокрацията и намаляване на данъците върху формалностите в предприятията в Бразилия“ *Журнал Икономика на Развитието* 99: 105-15.
29. Поулес, Мартина. 2013. „Пречат ли сложните данъчни системи върху преките чуждестранни инвестиции?“ *Economica* 80 (317): 1-22.
30. Кавагучи, Даиджи и Тецуши Мурао. 2014 г. „Институции на пазара на труда и дългосрочните ефекти от младежката безработица“. *Журнал Банки и Кредит* 46 (S2): 95-116.
31. Монтенегро, Клаудио и Кармен Пагес. 2003. „Кой печели от правилата на пазара на труда?“ Документ 3143. Световна банка, Вашингтон.
32. 17-те индекса са: Отворен Каталог на Корпорацията Милениум Чалендж; Индекса на Икономическата свобода на Фондацията за световно наследство (IEF); Индексът за световна конкурентоспособност на Световния икономически форум (GCI), Индексът за мрежова готовност (NRI, съвместно с INSEAD), Индексът за човешки капитал (HCI), Индексът за подпомагане на търговията (ETI) и Индексът за конкурентоспособност на пътуванията и туризма (TTCI); Индексът за конкурентоспособност на глобалните таланти на INSEAD (GTCL) и глобалният иновационен индекс (GII, съвместно с университета Корнел и Световната организация за интелектуална собственост); Икономическата свобода на света (EFW) на Фрейзър институт; Индекс за готовност за промяна на KPMG (CRI); Индексът на цифровите пари на Citi и Imperial College в Лондон; Годишник за световната конкурентоспособност на Международния институт за управление на развитието; Индексът на глобалната свързаност на DHL (GCI); Такси за плащането на PricewaterhouseCoopers 2016; Глобалната картина; И Legatum Индекс за просперитет на Института Легатум.
33. За повече информация относно Индекса на икономическата свобода на фондация „Херитидж“ вжте уебсайта <http://heritage.org/index>.

Бележки за данните

Индикаторите представени и анализирани в *Правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния*, отчитат какви са бизнес регламентите и защитата на правото на собственост, отнасящи се до малките и средни предприятия в една страна. На първо място те отразяват сложността на законовата уредба, например броя процедури за започване на бизнес или прехвърляне на собственост. На второ място те измерват времетраенето и разходите за да се постигне дадена регулаторна цел или да се спази даден закон, например за да се изпълни един договор.

Настоящият доклад представя индикаторите в *Правене на бизнес*

за 22 града в България, Унгария и Румъния. Данните в *Правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния* са към 31 декември 2016 г. Данните за София, Будапеща и Букурещ както и за останалите 187 страни с които се сравняват те, се основават на индикаторите в *Правене на бизнес 2017: равни възможности за всички*, 14-и пореден годишен доклад публикуван от Групата на Световната банка.

МЕТОДОЛОГИЯ

Данните от доклада *Правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния* бяха събрани по стандартен начин. В началото екипът по проекта

адаптира въпросниците според конкретните страни- България, Унгария и Румъния и ги преведе на техните езици. Въпросниците съдържаха опростени бизнес казуси чрез които да могат да се сравнят данните между държавите и промяната на данните във времето-например чрез допускания за правната форма на дружеството, големината и местоположението, естеството на дейността и. Въпросниците бяха изпратени до местни експерти – юристи, бизнес консултанти, архитекти, инженери, магистрати, държавни служители и други специалисти които консултират по регулаторни и правни въпроси. Имаше няколко етапа на обмен на информация между тези експерти и екипа по проекта включващи конферентни обаждания, писмена

Характеристики на съответната страна

Брутен национален доход на глава от населението

Правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния се базира на брутен национален доход на глава от населението за 2015 г., публикуван в Индикатори за световно развитие 2016 на Световната Банка. Доходът се изчислява по метода Атлас (в щатски долари). За показателите за разходите, изразени като процент от дохода на глава от населението, за знаменател се използва брутният национален доход на глава от населението в щатски долари за 2015. Доходът на България на глава от населението е 7 220 долара (11 534 лева), на Унгария е 12 990 долара (3 296 327 унгарски форинта) и Румъния 9 500 долара (35 109 румънски леи).

Група по регион и доход

Правене на бизнес използва групирането по доходи и географски региони, достъпно на <http://data.worldbank.org/about/country-and-lending-groups>. Осреднените стойности представени в *Правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния* представени в графики и таблици включват страни от всички групи доходи (ниски, ниски до средни, средни, средни до високи, високи).

Валутен курс

Обменният курс, използван в *Правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния* е: 1 щатски долар = 1.5975 български лева (BGN), 253.7588 унгарски форинта (HUF) и 3.6957 румънски леи (RON).

кореспонденция, посещения на екипа на място. Фактите от въпросниците бяха проверени няколко пъти, в някои случаи това доведе до преразглеждане на информацията или събиране на допълнителни данни.

Методологията в *Правене на бизнес* има няколко предимства. Тя е прозрачна като се използва конкретна информация за да се илюстрират законите и регламентите и влиянието им върху участниците в проучването, за да се избегнат евентуални погрешни тълкувания. *Правене на бизнес* не е статистическо проучване, затова и не се поставя под въпрос представителността на извадката от участници. Текстовете от съответните закони се събират и сравняват спрямо отговорите дадени в анкетите. Методологията не е скъпа и е лесно приложима, така че данните могат да се съберат за големи извадки от населени места и държави. Сравненията и бенчмарка между различните места са възможни при този тип проучване тъй като се работи със стандартизирани предположения. Най-накрая, тези данни не само подчертават кои са евентуалните регулаторни пречки за бизнеса но откриват и кои са причините за това и как може да се постигнат реформи.

ОГРАНИЧЕНИЯ ПРИ ОТЧИТАНЕТО

При интерпретации на данните в *Правене на бизнес*, съществуват четири ограничения които трябва да се имат предвид. Първо – често данните илюстрират определена правна форма, дружество с ограничена отговорност (или юридическия му еквивалент), както и определен размер на това дружество, тези предположения може да не са представителни за други фирми спазващи същия регламент

(например еднолични дружества). Второ, транзакциите, които са описани в казуса засягат определени теми, които може да не са представителни за всички проблеми които среща бизнеса. Трето, при отчитането на продължителността за всяка процедура се допуска известна доза субективна преценка от страна на експертите-участници. Когато са посочени различни величини, в *Правене на бизнес* се взема средната им стойност, като се имат в предвид предположенията в казуса.

Най-накрая, предполага се че дружеството е наясно с изискванията по закон и не губи време при изпълнението на процедурите. На практика едно изпълнение на процедура може да се забави ако фирмата не разполага с информация или ако се забави поради някоя причина. От друга страна тя може да реши и доброволно да не спазва някои обременяващи процедури. Заради тези две причини, времевите забавяния докадвани в *Правене на бизнес* се различават от данните събрани по Фирмените Проучвания на Световната банка или от други проучвания на фирмено ниво.

ПРОМЕНИ В ОТЧИТАНЕТО

В доклада *Правене на бизнес 2017*, три групи индикатори (започване на бизнес, регистриране на собственост и изпълнение на договори) са допълнени с данни според пол. С това индикаторите стават четири, тъй като регламенти на пазара на труда бе разширен с данни по полминалата година. Започване на бизнес бе обогатен с разглеждане на случаи на започване на бизнес, когато всички акционери са жени. Регистриране на собственост също измерва и равенството по отношение на правата на собственост.

Изпълнение на договори бе разширен за да се включи аспекта на равенство и еднаква тежест на свидетелските показания за мъже и жени. Въпреки тези промени в доклада за 2017, данните според старата и новата методология са в голяма степен корелирани.¹

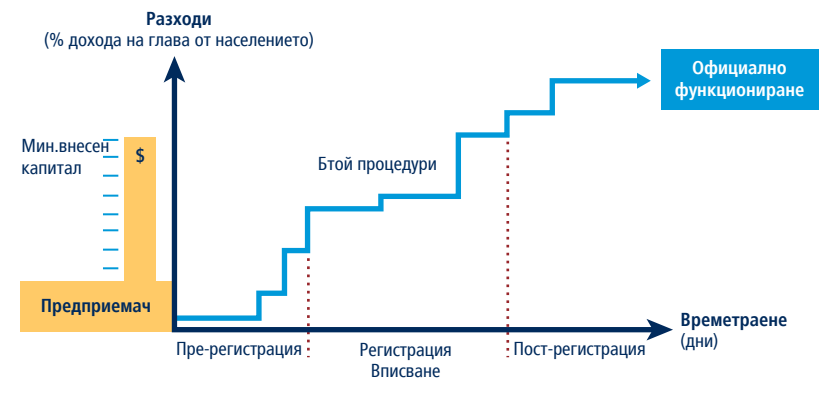
ЗАПОЧВАНЕ НА БИЗНЕС

Правене на бизнес отчита процедурите, разходите, времетраенето и минималния капитал за внасяне от един предприемач с цел регистриране и официално функциониране на нова фирма (фигура 9.1). Тези процедури обхващат процеса през който преминават предприемачите за да получат необходимите разрешителни, лицензи, одобрения и задължителни уведомления, проверки и вписвания на фирмата и служителите и в съответните ведомства.

Класирането на населените места според условията при започване на бизнес се определя от конкретния резултат отстоянието до лидерите за него. Тези резултати са средните величини на отстоянията за всеки под-индикатор (фигура 9.2). Отстоянието до лидерите показва каква е разликата за една страна или населено място до лидерската позиция, тоест най-ефикасната практика или най-високия резултат постигнат за всеки индикатор.

Според методологията на индикатора започване на бизнес се разглеждат два вида местни дружества с ограничена отговорност. Те са идентични във всички аспекти, с изключение на това, че една фирма е собственост на пет омъжени жени, а другата - от петима женени мъже. Отстоянието до лидерите за всеки индикатор е средната стойност на получените резултати за всеки от показателите за двете примерни фирми.

ФИГУРА 9.1 Какви са времетраенето, разходите, минималния капитал за внасяне и броя процедури за регистриране на местно дружество с ограничена отговорност?

След като законите, регламентите и друга публично достъпна информация се прегледат, се изготвя подробен списък с процедурите, времетраенето и разходите при нормални условия и необходимия минимален вносен капитал. След това местни адвокати по учредяване, нотариуси и държавни служители попълват и проверяват събраните сведения.

Събира се информация и за последователността на процедурите и за това дали някои могат да се изпълнят по едно и също време. Предполага се че информацията е достъпна и предприемачите не плащат подкупи. При различни отговори от местните участници, се правят допълнителни проверки, докато данните се съгласуват.

За да могат данните да са сравними между различните населени места, се правят няколко предположения за фирмата и процедурите.

ФИГУРА 9.2 Започване на бизнес за местно дружество с ограничена отговорност

Класирането е въз основа на резултатите на отстоянието до лидерите според четири индикатора

Предположения за фирмата

Фирмата е:

- Дружество с ограничена отговорност (или юридически еквивалент).
- Развива дейност в избрания град.
- Е 100% местно дружество, има 5 съсобственици, никой от тях не е юридическо лице.
- Има начален капитал 10 пъти дохода на глава от населението.
- Извършва промишлена или търговска дейност, като например производство или продажбата на продукти или услуги. Фирмата не извършва външотърговска дейност и не се занимава с продукти, подлежащи на специален данъчен режим, например алкохол или тютюн. Дейността не е

свързана със силно замърсяващ производствен процес.

- Наела на лизинг търговски обекти или офиси и не е собственик на недвижим имот. Размерът на годишния лизинг за офис пространство е равен на 1 път дохода на човек от населението.
- Размера на цялото офисно пространство е приблизително 929 кв.м. (10 000 фута).
- Няма достъп до инвестиционни субсидии или други специални финансираня
- Има между 10 и 50 наети лица един месец след започване на дейността си, всички са граждани на съответната държава.
- Има оборот от минимум 100 пъти дохода на глава от населението.
- Има фирмено дело 10 страници.

Собствениците:

- Са достигнали пълнолетие и са в състояние да вземат решения. Ако няма законово установена възраст за пълнолетие, то се счита, че са навършили 30 години.
- Са без психически отклонения, компетентни и здрави и нямат криминално досие.
- Омъжени са и браковете им са моногамни и регистрирани пред властите.

Процедури

Процедура е всяко взаимодействие между учредителите на фирмата с външни институции апример правителствени агенции, адвокати, одитори, нотариуси) или (ако законово се налага) съпрузи. Взаимодействия между учредители на фирмата с наетите лица не се считат за процедура. Процедури, които се изпълняват в същата сграда но в различни офиси или на различни гишета се считат за отделни процедури. Ако учредителите трябва да отидат в един и същи офис няколко пъти за няколко различни последователни процедури, те се броят за отделни. Предполага се че учредителите ще

извършат всички процедури лично без участието на посредници, фасилитатори, счетоводители, юристи, освен ако те не са изисквани по закон или на практика се използват от повечето предприемачи. Ако са необходими услуги на специалисти, то процедури, които са изпълнени от тях за сметка на фирмата, се считат за отделни процедури. Всяка електронна процедура се смята за отделна процедура. Получаване на съгласие от съпруг за притежание на фирма или излизане от дома се смята за отделна процедура ако това се изисква по закон или когато неспазването води до последици, например загуба на право на финансова издръжка. Документи и разрешения за регистриране и управление на дружество или отваряне на банкова сметка и получаване на регистрационни документи, които се изискват за предприемачите само от един пол, се смятат за допълнителна процедура.

Записват се пре- и пост-учредителните процедури които се изискват официално или налагат на практика за да се управлява фирма (таблица 9.1). Всяко взаимодействие с външни лица в рамките на три месеца от регистрирането се смята за процедура, с изключение на вписването по ДДС и данъчната регистрация на стоки и услуги, която се отчита, когато очакваният оборот надвишава фиксирания праг.

Процедури необходими за официална кореспонденция или взаимодействия с държавни институции също се отбелязват като отделни стъпки. Ако например фирмения печат е нужен върху официални документи, като данъчни декларации, получаването на печат също се смята за отделна стъпка. Ако се налага фирмата да открие банкова сметка за да изпълни друга процедура като например регистриране

по ДДС или документи за доказване минимален внесен капитал, тази транзакция се брои за процедура. Бързите услуги се отчитат само ако отговарят на четири критерия: те са законни, достъпни за широката общественост, използват се от повечето фирми и избягването им причинява забавяния.

Отчитат се само процедури, които са задължителни за всички. Процедурите, специфични за съответния сектор, са изключени. Например, процедурите за спазване на екологичните разпоредби са включени само когато се прилагат към всички фирми, извършващи търговска или промишлена дейност. Процедурите, чрез които фирмата получава достъп до електроразпределителната мрежа, вода, газ и канализационни системи, не са включени в показателя стартиране на бизнес.

Времетраене

Времетраенето се отчита в календарни дни. То показва средната продължителност на една процедура посочена от адвокати по учредяване и нотариуси при минимално последващо общуване с държавни агенции и без неофициални плащания. Счита се че минималното време за една процедура е един ден, освен в случаите когато тя е изцяло завършена по интернет, за което се отнежда половин ден. Въпреки че някои процедури може да се изпълнят едновременно, те не могат да започнат в един и същи ден (последователни процедури започват в последователни дни) освен ако те не са отчетени онлайн. Процесът по регистрация се смята за завършен, когато фирмата получи официалния регистрационен документ или когато официално може да започне да оперира. Ако една процедура може да бъде ускорена срещу допълнително заплащане, най-бързата процедура е отчетена,

ТАБЛИЦА 9.1 Какво се измерва от показателите в започване на бизнес?

Процедури за легално откриване и функциониране на фирма (Брой)

Пре-регистрация (например, проверка на име или резервация, нотариална заверка)

Регистрация в избрания град

Пост-регистрация (например, регистрация в социално осигуряване, фирмен печат)

Получаване на съгласие от съпруг за започване на бизнес, за излизане от дома за регистриране на фирмата, за отваряне на банкова сметка

Получаване на специфичен за мъж или жена документ за фирмена регистрация и опериране, идентификация и отваряне на банкова сметка

Време необходимо за всяка процедура (календарни дни)

Не се включва времето за събиране на информация

Всяка процедура започва на отделен ден (две процедури не могат да започнат в един ден)-процедури които могат напълно да са завършени онлайн са изключение от това правило

Регистрцията се счита за приключила щом се получи окончателния сертификат и фирмата може да започне да функционира

Няма предварително контакт с длъжностни лица

Разходи необходими за да се завърши всяка процедура (% от дохода на глава от населението)

Само официални стойности без подкупи

Няма професионални такси, освен ако услугите не се изискват по закон или на практика

Минимален внесен капитал (% от доход на глава от населението)

Капитал депозиран в банка или нотариус преди регистрация (или до 3 месеца след учредяване)

когато това е по-благоприятно за класацията на съответния регион. За получаване на съпругеско съгласие се смята че това става без допълнителни разходи, освен ако не е необходима нотариална заверка. Смята се че предприемачът не губи време и изпълнява всяка следваща процедура без забавяне. Времето през което той събира информация се пренебрегва. Предполага се, че той е наясно от начало с всички изисквания и тяхната последователност и не е бил в предишен контакт с външни служители.

Разходи

Разходите се отчитат като процент от съответния национален доход на глава от населението. Включват се всички официални такси и таксите за специализирани и правни услуги ако тези услуги се налагат по закон или от общата практика. Такси за закупуване на фирмени регистри се включват тогава когато те са законово изискани. Въпреки че регистрацията по ДДС се смята за различна процедура, данък добавена стойност не е част от стойността по учредителната процедура. Източници за изчисляване на разходите са търговското право, фирменото право, специфичните разпоредби за графици за таксите. При отсъствие на график за таксите, предположението на държавен служител се приема като официален източник. При липса на оценка от държавен служител се използват приблизителни оценки от адвокати. Ако няколко адвокати по учредяване предоставят различни оценки, се прилага средната отчетена стойност. Във всички случаи цената изключва подкупи.

Минимален внесен капитал

Минималният внесен капитал отразява сумата която предприемача трябва да внесе като депозит в банка или при нотариус преди регистрацията или най-късно до три месеца след това. Изчислява се като процент от дохода на глава от населението. Сумата обикновено е оповестена в търговския или фирмения закон. Доста държави изискват минимален вносен капитал, но позволяват на фирмите да заплатят само част от него в момента на регистрация. Останалата част се дължи след изтичане на първата година от дейността. В Турция през юни 2015 г. например, минималният внесен капитал е 10 000 турски лири, от който $\frac{1}{4}$ трябва да се заплати преди регистрацията.

Следователно отчетеният внесен капитал за Турция за 2015 г. е 2 500 турски лири или 10.2% от дохода на глава от населението.

Подробности за данните може да се намерят на <http://www.doingbusiness.org>. Тази методология е разработена от Симеон Дянков, Рафаел Ла Порта, Флоренцио Лопез-де-Силанез и Андрей Шлейфер ("Регламенти за навлизане," Тримесечен икономически журнал 117, no. 1 [2002]: 1–37) и е приложена в настоящия доклад с минимални промени.

ПОЛУЧАВАНЕ НА РАЗРЕШИТЕЛНО ЗА СТРОЕЖ

Правене на бизнес описва процедурите, времетраенето и разходите, необходими за построяването на един склад при следване на всичките служебни изисквания, както и времетраенето и разходите за всяка процедура. В допълнение, Правене на бизнес отчита индекси за качество на строителния контрол, регулаторно качество в строителството, степен на качество и контрол на безопасността, отговорности, режими на застраховане и изисквания за професионални сертификати. Информацията се събира посредством анкета изпратена до експерти в строителството и лицензите, архитекти, инженери, строителни фирми, юристи по строителни дела, външни ведомства и държавни служители които се занимават със строителни закони, разрешителни, одобрения и инспекции.

Класирането на населените места според условията за получаване на разрешително за строеж се определя от резултата на отстоянието до лидерите и най-добрите практики. Те са средните величини на отстоянията за всеки негов под-индикатор (фигура 9.3).

ФИГУРА 9.3 Получаване на разрешително за строеж: ефикасност и качество на строителните регламенти

Класирането е въз основа на резултатите на отстоянието до лидерите според четири индикатора

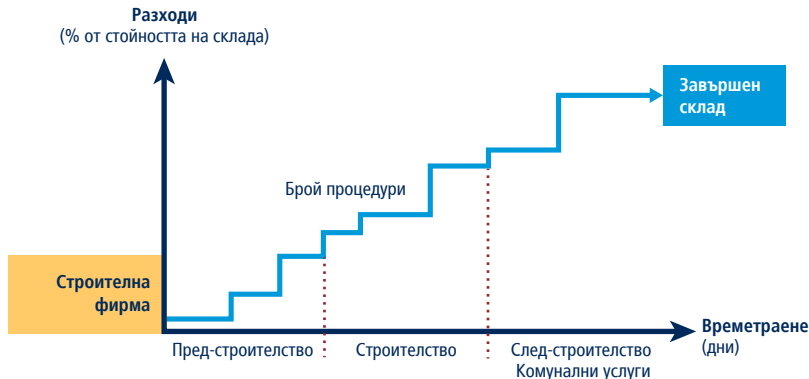

ЕФЕКТИВНОСТ НА ПРОЦЕСА ПО ИЗДАВАНЕ НА РАЗРЕШИТЕЛНИ В СТРОИТЕЛСТВОТО

В Правене на бизнес с помощта на анкета процесът за построяване на склад се разделя на отделни процедури като за всяка една от тях експертите са поканени да посочат време и разходи за услугата (фигура 9.4). Тези процедури включват (без да се ограничават в тях):

- Получаване и внасяне в съответното ведомство на всички специфични за проекта документи (например строителни планове, скици, урбанистични сертификати).
- Наемане на външни лица надзорници, инженери, инспектори (ако е необходимо).
- Получаване на всички необходими лицензи, сертификати, разрешителни и одобрения.
- Внасяне на изискваните уведомления.
- Изискване и приемане на необходимите инспекции (освен ако това не е свършено от трето лице, инспектор).

ФИГУРА 9.4 Какви са времетраенето, разходите и броя процедури за да се спазят всички формалности при строеж на склад?

Правене на бизнес записва и процедурите за получаване на достъп до канализация и вода. Също така се отчитат процедурите, необходими за регистриране на склада, така че да може той да бъде използван като обезпечение или прехвърлен на друго лице.

За да могат данните да се сравняват лесно между различните населени места, се правят някои предположения за строителната фирма, склада и външните ведомства:

Предположения за строителната фирма

Строителната фирма (BuildCo):

- Е дружество с ограничена отговорност (или негов правен еквивалент).
- Осъществява дейност в избрания град.
- Е 100% българско частно дружество с ограничена отговорност (ООД).
- Е напълно лицензирана и застрахована да осъществява строителни дейности, като например изграждане на склад.
- Има пет собственика, като никой от тях не е юридическо лице.
- Има 60 строителни работници и други служители, като всички са български граждани и притежават техническа компетентност и

професионален опит, необходими за получаване на разрешения и одобрения, свързани със строителството.

- Има един лицензиран архитект и един строителен инженер, и двамата са регистрирани в местните сдружения. Не се очаква в BuildCo да има други наети лица с технически и експертни лицензи като например експерти по геология или топография.
- Е внесла всички дължими данъци и има всички необходими застраховки приложими за всяка дейност (застраховка злополука за строителните работници и отговорност на трети лица).
- Притежава земята, върху която ще бъде изграден складът и ще го продаде след построяването му.

Предположения за склада

Складът:

- Ще бъде използван за общо складиране на неопасни стоки, като например книги. Няма да се използва за стоки които изискват специални условия – храна, химически вещества, фармацевтични продукти.
- Има две нива, като и двете са над земята, с обща площ от приблизително 1300.6 квадратни метра (14 000 фута). Височината

на всеки етаж е 3 метра (9 фута и 10 инча).

- Има пътен достъп и е разположен в приградската част на избраното населено място (т.е. в периферията на града, но все пак в рамките на официалните му граници).
- Не се намира в икономическа или индустриална зона, която е обект на специални изисквания.
- Има площ 929 квадратни метра (10 000 квадратни фута) и е притежаван на 100% от BuildCo и е регистриран в кадастъра и поземления регистър.
- Оценява се на 50 пъти дохода на глава от населението.
- Ще бъде ново строителство (не е имало друго строителство на терена), без дървета, природни и водни ресурси, природни защитени или исторически монументи.
- Разполага с подготвени пълни архитектурни и технически планове от лицензиран архитект. Ако подготовката на плановете изисква например получаване на документи или одобрения от външни ведомства, то те се броят за процедури.
- Разполага с пълно техническо оборудване за да бъде напълно функционален.
- Ще отнеме 30 седмици за да бъде построен (с изключение на забаванията поради административни или регулаторни причини).

Предположения за водоснабдителната и канализационната мрежа:

Водоснабдителната и канализационната мрежа:

- Е на 150 метра (492 фута) от съществуващия източник на вода и канализационен колектор. В случай, че няма налична канализационна инфраструктура, е инсталиран или построен

септичен резервоар с възможно най-малък размер. В случай, че няма налична инфраструктура за доставка на вода до обекта, на територията на обекта е изграден кладенец.

- Не се изисква вода за пожарогасителни нужди, използва се пожарогасителна суха система. Ако по закон се изисква мокра пожарогасителна система, е прието, че нуждата от вода, посочена по-долу, също покрива водата необходима за пожарна защита.
- Дневната консумация на вода е 662 литра (175 галона), а потока на отпадъчните води е предвиден да бъде 568 литра (150 галона). Максималната консумация на вода е предвидена да бъде 1 325 литра (350 галона), а за отпадъчната вода – 1 136 литра (300 галона) на ден.
- Тръбата на водопроводната система е с диаметър 1 инч, а тръбата на канализационната система е с диаметър 4 инча.
- Ще има постоянна нужда от вода и отпадъчни води през цялата година.

Процедури

Процедура е всяко взаимодействие на служители или управители или техни представители с външни лица, включително държавни институции, нотариуси, поземления регистър, кадастъра, компании, предоставящи комунални услуги, държавни и частни инспектори и технически експерти. Взаимодействия между наети лица в компанията, при разработване на скици на склада или инспекции проведени вътрешно не се считат за отделни процедури. В същото време контакти с външни лица необходими на архитекта за да изготви скици и чертежи (например получаване топографски и геоложки справки), одобряването и подпечатването на тези документи от външни институции, се считат

за процедури. Процедури които фирмата предприема за да свърже склада към вода и канализация са включени. Всички законово необходими стъпки или такива с които повечето фирми се съобразяват се считат за отделни процедури дори и когато те могат да се избегнат по изключение. Това включва справка за техническите условия за прикачване към електрическата мрежа или получаване на разрешителни в случаите когато електрическите планове са задължителни за да се получи разрешение за строеж (таблица 9.2).

Времетраене

Времетраенето се измерва в календарни дни и е средната величина посочена от местните експерти. Счита се че минималното време за една процедура е един ден, освен в случаите когато тя е възможна по интернет, за което се отнежда половин ден. Въпреки че някои процедури могат да се изпълнят едновременно, те не могат да започнат в един и същи ден (последователни процедури започват в последователни дни) освен ако те не са отчетени по интернет. Ако една процедура може да бъде ускорена легално и срещу допълнително заплащане а и това се прави на практика от повечето компании, тогава се отчита най-краткото времетраене. Смята се че BuildCo не губи време и изпълнява всяка следваща процедура без забавяне. Времето през което BuildCo събира необходимата информация не се брои. Предполага се, че фирмата е наясно от самото начало с всички изисквания в строителството и последователността на отделните процедури.

Разходи

Разходите се записват като процент от стойността на склада (предполага се че е 50 пъти дохода на глава от население). Записват

ТАБЛИЦА 9.2 Какво се измерва с индикатора за ефикасност при получаване на разрешения за строителство?

Процедури за построяване на склад (Брой)

Внасяне на всички необходими документи и получаване на необходимите разрешителни, лицензии, одобрения, сертификати

Внасяне на изискваните уведомления и приемане на необходимите инспекции

Получаване връзки към комуналните услуги за вода и канализация

Регистриране на новопостроения склад (ако се налага да се ползва за продажба или опезпечение)

Времетраене на всяка процедура (календарни дни)

Не се отчита времето за събиране на информация

Всяка процедура започва в отделен ден -процедури които могат напълно да са завършени онлайн са изключение от това правило

Процедура се счита за приключила щом се получи окончателния документ

Няма предварително контакт с длъжностни лица

Разходи необходими за да се завърши всяка процедура (% от стойността на склада)

Само официални стойности без подкупи

се само официални разходи. Включват се всички такси заплатени при прострояване на склада – свързани с получаване на право на ползване на терена, одобрения на скици и дизайн на проекта за склад, приемане на инспекции преди, по време и след строежа, свързване на склада към дружествата предоставящи комунални услуги и регистрирането на склада. Извънредните такси които са необходими за да се завърши проекта също се добавят към разходите. Данъците върху продажбите (като данък добавена стойност) или данък върху печалбата не се отчитат. Също така не се отчитат и депозитите, които трябва да бъдат платени в началото и по-късно възстановени. Източници на информация за приложимите разходите и такси са строителните регламенти, информацията от местните експерти и специфичните

разпоредби и графици за таксите. Ако няколко участници предоставят различна информация, се използва осреднена величина.

КАЧЕСТВЕН КОНТРОЛ В СТРОИТЕЛСТВОТО

Индексът на качествен контрол в строителството се базира на шест други индикатори- качество на строителните регламенти, качествен контрол преди, по време и след завършване на строителния процес, отговорности и застрахователни режими и професионални сертификати (таблица 9.3). Този индикатор се основава на същите предположения и казус като тези описани по-горе.

Индекс за качество на строителното законодателство

Индексът за качество на строителното законодателство има два компонента:

- Оценка дали строителните регламенти са лесно достъпни. Дава се 1 точка ако който и да е строителен регламент (включително Закон за строителството) или нормативен акт е достъпен чрез интернет страница и актуализирането му се случва по едно и също време със самата законова промяна; 0.5 точки ако регламентите са на разположение безплатно (или срещу много малка тарифа) в съответната институция която издава разрешителните; 0 точки ако регламентите се разпространяват само за специалисти в областта на строителството чрез официален безплатен вестник, (или срещу минимална такса), тогава когато те трябва да се закупуват или ако те не са лесно достъпни.
- Оценка дали изискванията за получаване на разрешително за строеж са ясно уточнени. Дава се 1 точка когато в строителните регламенти (включително

Закон за строителството) или уебсайта на който са поместени те (брошури, листовки и т.н.) ясно изброяват необходимите документи, такси за внасяне, печати и одобрения за получаване върху скиците и строителните планове от външни институции; не се дават точки ако в никой от посочените източници не се споменават нужните изисквания или ако те се споменават, но не изчерпателно (1 до 3).

Индексът варира между 0 и 2, по-високият резултат означава по-ясно и прозрачно строително законодателство. Например в Обединеното Кралство, всички нормативни актове са достъпни в интернет пространството на официален правителствен уебсайт (дава се 1 точка). На този уебсайт са ясно споменати всички необходими документи за внасяне, такси за плащане и предварителни одобрения на скици и строителни планове от съответните ведомства (дава се 1 точка). Така се получава общ резултат 2 точки за Обединеното Кралство според индекса за качество на строителните регламенти.

Индекс за качествен контрол преди строителство

Индексът за качествен контрол преди строителство има един компонент:

- Отчита се дали по закон лицензиран архитект или строителен инженер участва в комитет по разглеждане и одобряване на исканията за издаване на разрешително и дали те по закон биха могли да отхвърлят искане за издаване на разрешително. Една точка се дава когато националното сдружение на архитектите/строителни инженери трябва да прегледа строителните планове, ако независима външна фирма или лицензиран експерт

ТАБЛИЦА 9.3 Какво се измерва посредством индикатора за качествен контрол в строителството?

Индекс за качество на строителното законодателство (0–2)

Достъп до строително законодателство

Ясни изисквания за получаване на разрешително за строеж

Индекс за качествен контрол преди строителство (0–1)

Дали лицензирани или технически експерти одобряват строителните разрешителни

Индекс за качествен контрол по време на строителство (0–3)

Видове официални инспекции по време на строеж

Провеждане на задължителни инспекции

Индекс за качествен контрол след строителство (0–3)

Задължителна окончателна инспекция след строеж

Провеждане на задължителна окончателна инспекция след строеж

Индекс отговорности и застрахователни режими (0–2)

Страни които са отговорни за структурни дефекти след като сградата се ползва

Страни които задължително трябва да сключат застраховка за структурни дефекти след като сградата се ползва или често най-често сключвана застраховка в тези случаи

Индекс за професионални квалификации (0–4)

Изисквания за квалификация за лицата, които одобряват разрешителните

Изисквания за квалификация за лицата, които упражняват строителен надзор или провеждат инспекции

Индекс за качество на строителството (0–15)

Сума от индексите за качество на строителните закони, за качествен контрол преди, по време и след строителство, за отговорности и застрахователни режими и за професионални сертификати

архитект/инженер трябва да ги прегледа, ако архитекта или инженера изготвил плановете трябва да внесе удостоверение, че плановете са в съответствие с всички законови разпоредби, ако лицензира архитект/инженер е част от екипа/комитета който одобрява плановете и издава разрешителни. Не се дават точки когато нито лицензиран архитект

ните инженер участват в одобрението на плановете и проверката на съответствието им със строителните закони и нормативни актове.

Индексът варира от 0 до 1, по-висок резултат показва качество в процеса на разглеждане на строителните планове. В Руанда например, общината в Кигали разглежда искането за издаване на разрешително за строеж, включително скици и чертежи като лицензиран архитект и инженер са част от екипа. Следователно Руанда получава 1 точка според индекс качество преди започване на строителството.

Индекс за качествен контрол по време на строителство

Индексът за качествен контрол по време на строителство има два компонента:

- Отчита се дали има задължителни по закон инспекции по време на строителния процес. 2 точки се дават когато вътрешен надзорен инженер (наето лице в строителната компания), външен надзорен инженер или държавна агенция по закон провеждат инспекции, основаващи се на оценка на риска. 1 точка се дава когато вътрешен надзорен инженер (наето лице в строителната компания), външен надзорен инженер или външна надзорна фирма по закон провеждат технически проверки на различни етапи от строителния процес или държавна институция по закон провежда технически проверки на различни етапи по време на строителството. Не се дава точка когато държавна институция по закон провежда непланувани проверки, както и когато по закон не се налагат технически проверки.
- Отчита се, дали инспекциите по време на строителството на

практика се случват. 1 точка се дава когато инспекциите по закон се провеждат на практика. Не се дава точка в обратния сценарий, или ако те се провеждат понякога, но не във всички случаи и когато те не са предписани по закон независимо дали се провеждат.

Индексът варира от 0 до 3, по-висок резултат значи по-високо качество на контрол по време на строителството. В Антигуа и Барбуда например, Службата по Териториален Контрол, по закон е натоварена с провеждането на поетапни проверки според Закона за Териториалното Устройство от 2003 г. (дава се 1 точка). Въпреки това въпросната служба рядко провежда тези проверки (не се дава точка). Така общият резултат за Антигуа и Барбуда е 1 точка.

Индекс за качествен контрол след строителството

Индексът за качествен контрол след строителството има два компонента:

- Отчита се дали се изисква по закон окончателна проверка с цел да се установи, че сградата е построена в съответствие с одобрените планове и строителни регулации. 2 точки се дават когато по закон вътрешен надзорен инженер (наето лице в строителната компания), външен надзорен инженер или външна надзорна фирма проверяват, че сградата е построена в съответствие с одобрените планове и строителни регулации, или когато държавна агенция по закон е натоварена с тази проверка; не се дават точки когато не се изисква по закон окончателна проверка и не се изискват трети лица да проверят дали сградата е построена в съответствие с одобрените планове и строителни регулации.

- Отчита се дали окончателната проверка се случва на практика. 1 точка се дава ако инспекциите по закон винаги се провеждат и надзорния инженер или фирма удостоверяват, че сградата е построена в съответствие с одобрените планове и строителни регулации; не се дава точка в обратния сценарий, или ако те се провеждат понякога, но не във всички случаи, и когато те не са предписани по закон независимо дали се провеждат или не на практика.

Индексът варира от 0 до 3, по-висок резултат показва по-високо качество на контрол след завършване на строителството. В Хаити например, общината в Порт-о-Пренс по закон е натоварена с провеждането на окончателна инспекция според Закона за Строителството от 2012 (2 точки). Въпреки това в повечето случаи проверките не се провеждат (0 точки). Така Хаити получава 2 точки според индекс качествен контрол след края на строителния процес.

Индекс отговорности и застрахователни режими

Индексът отговорности и застрахователни режими има два компонента:

- Отбелязва се дали някоя страна, участваща в строителния процес, носи основна отговорност за скрити дефекти и структурни проблеми веднъж след като сградата е влязла в употреба. Дава се 1 точка ако най-малко две от изброените страни са законно отговорни за структурни недостатъци или проблеми в сградата, след като е приведена в употреба: архитект или инженер-проектант, строителен надзорник, специалист или ведомство, извършили проверките или строителната компания; дава се 0.5 точки ако някоя от

страните е законно отговорна за структурни недостатъци или проблеми в сградата, след като тя се използва; не се дават точки, ако никоя страна не носи юридическа отговорност за структурни недостатъци или проблеми в сградата, след като се използва, и ако възложителят или инвеститорът са единствените, които носят отговорност, както и ако отговорността е определена в съда или е предвидена по договор.

- Отчита се дали страните, участващи в строителния процес, са задължени по закон да сключат застраховка отговорност за скрити дефекти или десетгодишна застрахователна полица за покриване на евентуални структурни недостатъци или проблеми в сградата, когато тя започне да се използва. 1 точка се присъжда, ако архитектът или инженерът, който е проектирал сградата, специалистът или агенцията, извършила техническата проверка, строителната фирма или собственикът на проекта или инвеститорът, трябва по закон да сключат застраховка скрити дефекти или десетгодишна застраховка за покриване на евентуални структурни недостатъци или проблеми в сградата, когато се използва, или ако тези застраховки се правят на практика, дори и да не е изисквано по закон. Не се дава точка, ако никоя страна не е задължена по закон да сключи застраховка за десетгодишна отговорност или застраховка „Гражданска отговорност“ и такава застраховка обикновено не се прави на практика, ако изискването за застрахователна полица е предвидено в договор, където се казва, че някоя от страните трябва да сключи професионална застрахователна полица, която да покрива безопасността на работниците

или други дефекти по време на строителството, но не и десетгодишна застраховка „Гражданска отговорност“ или застраховка „Гражданска отговорност“, която би покрила дефекти след използването на сградата или ако има такива, то страната е длъжна да плати сама в случай на щети, без възможност да се използва застрахователна полица.

Индексът варира от 0 до 2, по-висок резултат отчита по-строг режим на отговорности при скрити дефекти. В Мадагаскар например, според чл. 1 792 от Гражданския Кодекс, архитектът проектирал сградата и строителната фирма са отговорни по закон за скрити дефекти за период от 10 години след като сградата е завършена (дава се 1 точка). Въпреки това по закон никой не се задължава да сключи десетгодишна застрахователна полица за скрити дефекти, а и това не се случва на практика (0 точки). Така Мадагаскар получава 1 точка според този индекс.

Индекс за професионалните сертификати

Индексът за професионалните сертификати има два компонента:

- Професионални изисквания спрямо специалистите които преглеждат дали архитектурните планове са в съответствие със строителното законодателство. 2 точки се дават ако към този специалист има изискване за минимален брой години практически опит, висше образование (поне бакалавърска степен) по архитектура или строително инженерство и регистрация в националната камара на архитектите/строителните инженери или минаване на квалификационен изпит. Дава се 1 точка когато има изискване към специалиста за висше образование (поне

бакалавърска степен) по архитектура или строително инженерство и притежаване на минимум години професионален опит или регистрацията в националната камара на архитектите или строителните инженери или преминаване на квалификационен изпит. Не се дават точки ако специалистът трябва да притежава само едно от изискванията, или ако той отговаря на две от тях, но няма висше образование както и ако няма никакви изисквания за професионални квалификации.

- Професионални квалификации към специалист, който провежда техническите проверки по време на строежа. 2 точки се дават когато специалистът трябва да притежава минимален брой години професионален опит, трябва да е с висше образование (поне бакалавърска степен) по архитектура или инженерство и също или трябва да е регистриран член на националната камара на архитектите/инженерите или премине през квалификационен изпит. 1 точка се дава ако към специалиста има изискване за висше образование (поне бакалавърска степен) по архитектура или инженерство и също притежаване или на минимум години професионален опит или регистрацията като член на националната камара на архитектите / инженерите или преминаване на квалификационен изпит. Не се дават точки когато специалистът трябва да притежава само едно от изискванията, или ако той отговаря на две от тях но няма висше образование или ако няма изобщо изисквания за професионални квалификации.

Индексът варира от 0 до 4, по-високи резултати показват по-високи изисквания за професионални квалификации. Например в Камбоджа, специалистите които

преглеждат дали архитектурните планове отговарят на строителното законодателство трябва да имат висше образование и да минат квалификационни изпити (1 точка). Строителният надзорник трябва да има само висше образование (1 точка). Така Камбоджа получава 2 точки според този индекс.

Индекс за качество в строителния контрол

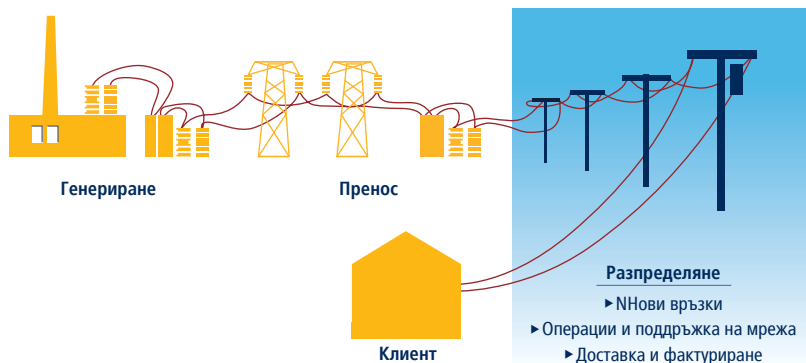
Този индекс е сума от резултатите на изброените по-горе индекси-качество на строителните регламенти, качествен контрол преди, по време на и след строителство, отговорности и режими на застраховане и професионални сертификати. Той варира от 0 до 15, като високите стойности са знак за по-добър качествен контрол и механизми за безопасност в строителните регулации.

Подробности относно данните по индикатора получаване на разрешително за строеж могат да бъдат намерени на <http://www.doingbusiness.org>.

ПРИСЪЕДИНЯВАНЕ КЪМ ЕЛЕКТРОРАЗПРЕДЕЛИТЕЛНАТА МРЕЖА

Правене на бизнес документираща всички задължителни процедури за трайно присъединяване на стандартен склад към електроразпределителната мрежа. (фигура 9.5). Тези процедури включват попълване на заявления и изготвяне на договори с електроразпределителните дружества, получаване на всички необходими разрешителни от съответните органи и изграждане на външните и крайните съоръжения за присъединяване между мрежата на електроразпределителното предприятие и входа на склада. Процесът на получаване достъп до електроразпределителната мрежа се разделя

ФИГУРА 9.5 Правене на бизнес измерва процеса на присъединяване на ниво електроразпределителни дружества

на отделни процедури и за всяка една от тях се пресмятат разходите и времетраенето.

В допълнение, *Правене на бизнес* отмерва и надеждността на електроснабдяването и индекса за прозрачност на тарифите (включен в общия показател за отстояние до лидерите и класацията според условията за правене на бизнес). Индексът за надеждността на електроснабдяването и за прозрачност на тарифите обхваща количествени данни за продължителността и честотата на прекъсванията на ел. захранване, както и качествени данни за механизмите, които електроразпределителното дружество е въвело за да следи прекъсванията и да възстанови подаването на ток, отношенията между дружеството и държавния регулатор по отношение прекъсванията на ел. захранване, прозрачност и лесно достъпност на тарифите за ток и дали дружеството среща някакви възспиращи финансови механизми, целящи ограничаване на прекъсванията (например обезщетения за потребителите или глоби за електроразпределителното предприятие при надхвърляне на определен праг).

Класацията на населените места според условията за присъединяване към електроразпределителната

мрежа се определя като се прегледат техните индивидуални отстояния от лидерите по този индикатор. Тези отстояния са средните отстояния за всички под-индикатори с изключение на цената на електроенергията (фигура 9.6).

Данните по надеждност на захранването се получават от

ФИГУРА 9.6 Присъединяване към електроразпределителната мрежа: надеждност, ефикасност и прозрачност

Бележка: Цената на електроенергията се отчита, но не участва в определяне на мястото в класацията

електроразпределителните дружества или регулатори, в зависимост от необходимите детайли. Останалите данни за прозрачността на цените както и процедурите по изграждане на външна електрическа връзка, се събират от участниците в пазара – електроразпределителното дружество, регулаторите и независимите експерти като например електроинженери, строителни фирми и фирми за изграждане на електроинсталации и оборудване. Електроразпределителното дружество, до което се отправя анкетата е това, което обслужва съответния регион където ще бъде построен склада. Ако съществуват няколко дружества се взема това, което обслужва най-голям брой клиенти.

За да могат данните да бъдат сравними между населените места, се правят следните предположения за склада, електрическата връзка и месечното потребление:

Допускания за склада

Складът:

- Е собственост на местен предприемач.
- Се намира в избрания град.
- Е разположен в район, в който има други подобни складове. В този район, новите присъединявания към мрежата не са обект на специален режим за насърчаване на инвестициите (например специална субсидия или експресна услуга).
- Се намира в район, в който няма ограничения на физическата среда. Например, складът не е в близост до железопътна линия.
- Е ново строителство и за първи път се свързва с електропреносната мрежа.
- Има 2 етажа, и двата надземни, с обща площ от приблизително 1300.6 кв. м. (14 000 кв. фута). Имотът, върху който е изграден складът, е 929 кв. м. (10 000 кв. фута).

- Се използва за хладилно съхранение на продукти.

Допускания за външната връзка към електропреносната мрежа

Външната връзка към електропреносната мрежа:

- Има постоянно електрозахранване.
- Се състои от мрежа с 3-фазно, 4-проводно свързване тип „звезда“ с предоставена мощност от 140 kVA с фактор на мощност 1 (1 kVA = 1 kW).
- Дължината на връзката е 150 метра. Присъединяването е осъществено към електроразпределителна мрежа с ниско или средно напрежение, като връзката е въздушна или подземна, в зависимост от обичайното за района, в който се намира складът.
- Изисква строителни дейности, които включват пресичане на път с ширина 10 метра (чрез изкопни работи, въздушни проводници и др.), но се извършват върху обществен терен. Няма пресичане на чужда частна собственост, тъй като има достъп до склада чрез път.
- Заема незначително разстояние в частния имот на потребителя.
- Вътрешната електрическа инсталация на склада вече е изградена до, и включително, панела за обслужване или разпределителното табло и изходящите клечи на електромерите.

Допускания за месечното потребление за месец март

- Предполага се, че складът работи 30 дни в месец, от 9 ч. сутрин до 17ч. следобед (8 часа на ден, средно използвана 80% от мощността, без прекъсване на захранването (предполага се за да се улесни примера).

- Месечното потребление на електроенергия е 26 880 кВтч/месец, а потреблението на час е 112 кВтч.
- Ако има различни доставчици се избира най-евтиния.
- За да се изчислят цените на електроенергията се използват тарифи приложими към месец март на съответната година. Въпреки че март има 31 дни при изчисленията се използват 30 дни.

Процедури

Процедура е всяко взаимодействие на потребителя или представител на потребителя (например електротехник или нает изпълнител или фирма за електротехнически услуги) с външни институции, в това число електроразпределително предприятие, държавни ведомства, доставчици на електроенергия, фирми за електроизграждане. Взаимодействието между наетите лица във фирмата както и стъпките свързани с изграждането на вътрешната инсталация не се отчитат като отделни процедури. Процедури които се случват в едно и също дружество но в различни негови отдели, се смятат за различни процедури (таблица 9.4).

Служителите във фирмата изпълняват всички процедури освен ако това не се налага изрично (например ако само електроинженер регистриран в електроразпределителното дружество е упълномощен да подава заявления). Ако фирмата е длъжна, но не задължена, да потърси услугите на специалисти (например частна фирма вместо електроразпределително дружество за строителните дейности по изграждане на външната връзка). Само най-честите сценарии и общата практика се записват като отделни процедури (например повече от 50% случаи когато дружеството набавя материалите).

ТАБЛИЦА 9.4 Какво се отчита чрез индикатора достъп до електроразпределителната мрежа?

Процедури за присъединяване към електроразпределителната мрежа (брой)

Подаване на всички необходими документи и получаване на всички разрешителни

Внасяне на всички необходими уведомления и приемане на инспекции

Приемане на строителни работи и закупуване на материали за тях

Сключване на договор за доставка и получаване на захранване

Времетраене на всяка процедура (календарни дни)

Поне един ден

Всяка процедура започва на отделен ден

Не се смята времето за информиране

Отразява времето на практика, без последващи действия и предварителни контакти с длъжностни лица

Разходи за всяка процедура (% от дохода на глава от населението)

Официални стойности без подкупи

ДДС се изключва

Надеждност на електрообеспичаването и прозрачност на тарифите (0–8)

Честота и продължителност на прекъсванията

Механизми за следене на прекъсванията

Механизми за възстановяване на подаването на ток

Регулаторен мониторинг на електроразпределителните дружества

Финансови възпиращи инструменти за намаляване на прекъсванията

Прозрачност и достъпност на тарифите

Цена на електроенергията (цент на киловат час)

Цената се основава на месечната фактура за търговския склад според казуса

Бележка: Правене на бизнес отчита цената на електроенергията, но не я включва когато се изчислява резултата за отстояние до лидерите или класацията за условия за правене на бизнес.

плащания и допълнителни дейности. Счита се, че минималното време за една процедура е един ден, освен в случаите когато тя е изцяло завършена онлайн, за което се отнема половин ден. Въпреки че някои процедури може да се изпълнят едновременно, те не могат да започнат в един и същи ден, (последователни дни) освен ако те не са извършени онлайн. Смята се, че фирмата изпълнява всяка следваща процедура без забавяне. Времето, през което фирмата събира необходимата информация, не се брои. Предполага се, че фирмата е наясно от начало с всички изисквания за получаване достъп до електроразпределителната мрежа и последователността им още от самото начало.

Разходи

Стойността се записва като процент от дохода на глава от население. Записват се цени без ДДС. Включват се всички такси заплатими при свързване на склада към електроразпределителната мрежа, включително и тези за одобрения от външни ведомства, подаване на заявление, приемане на инспекции за обекта и за вътрешните ел. инсталации., закупуване на материали, приемане на строителните дейности, внасяне на депозит. Източници на информация за приложимите разходи и такси са местните експерти, регламентите и специфичните разпоредби както и разпоредбите за такси. Ако няколко участници предоставят различна информация, се използва осреднената величина.

Гаранционен депозит

Някои електроразпределителни дружества изискват внасяне на депозит като гаранция срещу евентуална невъзможност на клиентите им да плащат сметките си. Затова най-често този депозит се изчислява като част от прогнозираната консумация.

В *Правене на бизнес* не се записва пълната сума на депозита. Ако тя се базира на текущото потребление, то основата е сумата по допускането в казуса. Вместо пълната сума на гаранционния депозит, *Правене на бизнес* отчита сегашната стойност на загубите от лихви, претърпени от клиента, тъй като дружеството разполага с гаранционния депозит за продължителен период от време, в повечето случаи до края на договора (предполага се пет години). В случаите, когато депозита се използва за покриване на първите месечни сметки за потреблението, той не се отчита. За да се изчисли настоящата стойност на изгубените лихвени доходи, се използват лихвените проценти по заеми от края на 2015 г. от *Международната финансова статистика* на Международния валутен фонд. В случаите, когато гаранционният депозит се връща с лихва, разликата между лихвения процент и лихвата, платена от дружеството се използва за изчисляване на настоящата стойност.

В някои държави обезпечението може да бъде депозирано под формата на облигация: фирмата може да получи от банка или застрахователно дружество гаранция, издадена заради активите, които държи в тази финансова институция. За разлика от сценария, при който клиентът плаща депозита в брой на електроразпределителното предприятие, в този сценарий компанията не губи контрол върху цялата сума и може да продължи да я използва. В замяна на това тя ще плати на банката комисиона за получаване на облигацията. Посочената комисионна може да варира в зависимост от кредитната позиция на компанията. Предполага се възможно най-доброто кредитно състояние и следователно най-ниска възможна комисионна. Когато дадена облигация може да се внесе, стойността, записана за

Времетраене

Времетраенето се отчита в календарни дни. То отмерва средната продължителност, която електроразпределителното дружество и експертите посочват като необходима на практика, не толкова това което е по закон, за да се завърши една процедура с минимум допълнителни

депозита, е годишната комисионна за петте години, които се приемат за срока на договора. Ако съществуват и двете възможности, се взема по-евтината.

В Хондурас през юни 2015 г. клиентът, който иска да изгради 140 кВт. електрическа връзка, би трябвало да внесе депозит от 126 894 хондураски лемпира (5 616 щатски долара) в брой или с чек и депозита е върнат само при изтичане на договора. Вместо това клиентът би могъл да инвестира тези пари при лихва 20.66%. За петте години от договора, това означава, че сегашната стойност на загубените приходи от лихви е 77 272,68 лемпири (3 420 щатски долара). За сравнение, ако клиентът избере да внесе депозит с гаранция при годишна лихва 2.5%, загубата през петте години ще бъде 15 861.75 лемпира (702 щатски долара).

Надеждност на електроснабдяването и прозрачност на тарифите

В *Правене на бизнес* се използват индексите ИСППС (средна годишна продължителност на прекъсванията на присъединен потребител) и ИСБПС (среден брой прекъсвания на потребител годишно) за да се измери продължителността и броя на прекъсванията за всяко населено място. Годишните данни за тези индикатори (календарна година) се събират от електроразпределителните дружества и националните регулатори. И двата индикатора включват отклоненията от натоварването.

Всяко населено място получава точки за надеждността на електроснабдяването и прозрачността на тарифите ако електроразпределителното дружество разполага с данни за прекъсванията и ако са отчетени по-малко от

100 прекъсвания за по-малко от 100 часа на потребител.²

Тъй като се отчита надеждността на електрозахранването, едно населено място не би могло да се класира, ако липсват данни от електроразпределителните дружества за прекъсванията и ако те са със стойности по-ниски от прага.

За всички населени места, които са допустими според критериите *Правене на Бизнес*, се изчислява индекс за надеждност и прозрачност на тарифите според шест компонента:

- Отчитат се стойностите на ИСППС и ИСБПС. Ако ИСППС и ИСБПС са 12 (или по едно прекъсване на месец) или по-малко, се дава 1 точка. Ако ИСППС и ИСБПС са 4 (едно прекъсване за час на всяко тримесечие) или по-малко, се дава още 1 точка. Ако ИСППС и ИСБПС са 1, (едно прекъсване за час на година) или по-малко, се дава още 1 точка.
- Отчита се как електроразпределителното дружество следи прекъсванията. 1 точка се дава ако това става автоматизирано, например системата за надзорен контрол и събиране на данни SCADA. Не се дават точки ако се разчита изцяло на сигнали от потребители и прекъсванията се записват ръчно.
- Отчита се по какъв начин се възстановява подаването на електроенергия. 1 точка се дава ако се използва системата SCADA. Не се дава точка ако се разчита на изпращане на екипи на място.
- Отчита се дали има регулатор или структура различна от електроразпределителното дружество, която следи за качеството и надеждността на подаването на електроенергия. 1 точка се дава когато регулатора прави периодични проверки в реално

време. Не се дава точка, когато не се следят прекъсванията или не се изисква от дружеството да докладва за качеството на подаване на електроенергия.

- Отчита се дали съществуват финансови възспиращи механизми за намаляване на прекъсванията. Дава се 1 точка ако дружеството компенсира потребителите когато прекъсванията надминат определен праг, ако дружеството бива глобено когато прекъсванията надминат определен праг или ако и двете условия бъдат изпълнени едновременно. Не се дава точка ако не съществуват механизми за компенсация.
- Отчита се дали тарифите за електроенергия са прозрачни и лесно достъпни. 1 точка се дава ако те са достъпни по интернет и клиентите са уведомени при промяната им един платжен период преди това да се случи (най-често това е един месец).

Индексът варира между 0 и 8, по-високи стойности означават по-голяма надеждност на снабдяването с електроенергия. В Чехия например, електроразпределителното дружество PREdistribuce използва ИСППС и ИСБПС за да следи данните за прекъсванията. През 2015 средната продължителност на прекъсванията на потребител за Прага е 0.49 часа а средния брой прекъсвания на потребител е 0.33. И двата индекса са под прага (един час/година и по-малко от час на година) и показват, че Чехия не само успява да участва в класацията по надеждност на електроподаването, но и получава 3 точки за първия компонент на индекса. Дружеството използва SCADA за да регистрира (1 точка) и възстанови (1 точка) подаването на ток. Националният регулатор следи активно дейността на електроразпределителните дружества (1

точка) и изисква те да компенсират потребителите ако прекъсванията са с по-голяма продължителност от максималния период определен от регулатора. (1 точка). Клиентите са уведомявани при промяна в тарифите един месец предварително и могат да ги проверят лесно по интернет (1 точка). Общо Чехия получава 8 точки за надеждност на електроподаването и прозрачност на тарифите.

Доста страни получават 0 точки според този индекс. Причината би могла да е, че прекъсванията са по-често от веднъж на месец и не се използва нито един от механизмите споменати в индикатора. Възможно е една държава да получи 0 точки при положение че ИСППС или/и ИСБПС надвишават 100. Например в Папуа Нова Гвинея, ИСППС (211) надвишава прага. По тази причина според критериите Папуа Нова Гвинея не може да получи точки според индекса за надеждност, въпреки че прекъсванията се следят и има механизми за компенсации на потребителите.

Ако една страна няма никакви нови електрически връзки за периода юни 2015-юни 2016 или не се подава електричество за този период, то тази държава получава „неактивен статус“ за времетраене, разходи и процедури по този индикатор. В допълнение, получава 0 точки за надеждност на електроенергията и прозрачност на тарифите, дори ако дружествата имат автоматизирана система за следене и възобновяване на прекъсванията, регулаторите ги следят, и тарифите за публично достъпни.

Цена на електроенергията

Правене на бизнес отчита цената на електроенергията, но не я включва, когато се изчислява отстоянието до лидерите по присъединяване към

електроразпределителната мрежа. (данните са достъпни на <http://www.doingbusiness.org>). Данните за цените на електроенергия са на база стандартни предположения за да се улесни сравнимостта между различните населени места и страни.

Цената на електроенергията се изчислява в центове от щатски долари за киловат час. На база предположенията в казуса, се изчислява месечната фактура за търговски склад за месец март. Както е споменато, складът използва електроенергия 30 дни, от 9ч. до 17ч, различни тарифи могат да бъдат приложени ако има такива за различни часови пояси.

Подробни данни по индикатора достъп до електроенергия могат да бъдат намерени на <http://www.doingbusiness.org>. Първоначалната методология е разработена от Каролин Жежинат и Рита Рамальо, (Получаване на електричество и Данни за фирмите по 183 страни-Глобални индикаторни групи, Група на Световната банка, Вашингтон, DC, 2015 г.) и е приложена в настоящия доклад с минимални промени.

РЕГИСТРИРАНЕ НА СОБСТВЕНОСТ

Правене на бизнес отчита последователността и процедурите, през които преминава една фирма (купувач) купувайки от друга фирма (продавач) и прехвърлянето на собствеността на името на купувача, така че той може да я използва за дейността си, при теглене на кредит, или при необходимост да я продаде на друга фирма. Отмерва се времетраенето и разходите за всяка процедура. В допълнение, *Правене на бизнес* отчита и качеството на управлението на територията за всяка страна. Този индекс

има пет компонента: надеждност на инфраструктурата, прозрачност на информацията, географско покритие, уреждане на спорове за земя и равен достъп до право на собственост.

Класирането на страните според условията за регистриране на собственост се определя според изчисляване на отстоянията до лидерите по този индикатор. Тези резултати са средна величина от отстоянията на лидерите за всеки поиндикатор (фигура 9.7).

ЕФИКАСНОСТ ПРИ ПРЕХВЪРЛЯНЕ НА СОБСТВЕНОСТ

Според проучването, процесът на прехвърляне на собственост започва, когато се получат необходимите документи, като например копие от данните на продавача, ако е необходимо, и извършване на надлежна проверка. Транзакцията се счита за завършена, когато когато купувачът може да използва имота, да

ФИГУРА 9.7 Регистриране на собственост: ефикасност и качество на управление на територията

го използва като обезпечение за банков заем или да го препродаде (фигура 9.8). Всяка процедура, изисквана от закона или необходимата на практика, е включена, независимо дали е отговорност на продавача или купувача, или трябва да бъде изпълнена от трето лице от тяхно име. Адвокатите по придобиване на собственост, нотариусите и имотните регистри предоставят информация за процедурите, както и за времето и разходите, необходими за попълването на всяка един от тях.

За да може данните да бъдат сравними между населените места, се използват няколко предположения за страните по сделката, за собствеността и процедурите.

Предположения за двете страни

Страните (продавачът и купувачът):

- Са дружества с ограничена отговорност (или юридически еквивалент).
- Се намират в периферията на избрания град.
- Са изцяло собственост на местни частни лица.
- Всяка страна има по 50 наети лица и всички притежават местната националност.
- Извършват обща търговска дейност.

Предположения за собствеността

Собствеността:

- Има стойност 50 пъти дохода на глава от населението. Стойността е идентична с продажната цена.
- Изцяло се притежава от продавача.
- Върху него няма ипотечи и не е сменяло продавач в последните 10 години.
- Регистрирано е в кадастъра и/или териториалния регистър и върху него няма спорове.
- Намира се в търговска зона и не се изисква резониране.
- Състои се от земя и сграда. Площта на парцела е 557.4 квадратни метра (6 000 кв.фута). В землището се намира двуетажен склад от 929 квадратни метра (10 000 квадратни фута). Складът е на 10 години, е в добро състояние и отговаря на всички стандарти за безопасност, строителни норми и други правни изисквания. Няма отоплителна система. Имотът на земята и сградата се прехвърлят изцяло.
- След закупуването няма да бъде подложено на ремонт или допълнително строителство.
- Няма дървета, естествени водни източници, природни резервати или исторически паметници.
- Няма да се използват за специални цели и не се изискват

специални разрешителни, като например за жилищни нужди, промишлени предприятия, съхранение на отпадъци или определени видове селскостопански дейности.

- Собствеността не е обитаема и никоя друга страна няма правен интерес към нея.

Процедури

Процедура е всяко взаимодействие между купувача и продавача, техните представители (ако те се налагат на практика или по закон) или самата собственост с външни лица, включително правителствени институции, инспектори, нотариуси и адвокати. Взаимодействията между наети лица във фирмата не се отчитат. Всички процедури, които се налагат по закон или на практика, се отчитат дори и ако те могат да бъдат избегнати в изключителни случаи. (таблица 9.5). Смята се че купувача следва най-бързата възможна процедура, която се използва от повечето собственици на имоти. Въпреки че той може да използва услугите на юристи или други специалисти когато това е възможно Предполага се, че купувача не наема външно лице, освен ако по закон или в общата практика това не се налага.

Времетраене

Времетраенето се измерва в календарни дни. То е средната величина времетраене което нотариуси, юристи и агенти по вписванията са посочили за да се завърши всяка една процедура. Минималната продължителност на една процедура е 1 ден. Счита се че минималното време за една процедура е един ден, освен в случаите когато тя е изцяло завършена онлайн, за което се отнежда половин ден. Въпреки че някои процедури може да се изпълнят едновременно, те не могат да започнат в един и същи ден, (последователни процедури започват в

ФИГУРА 9.8 Какви са времетраенето, разходите и броя на процедурите необходими за прехвърляне на собственост между две местни дружества?

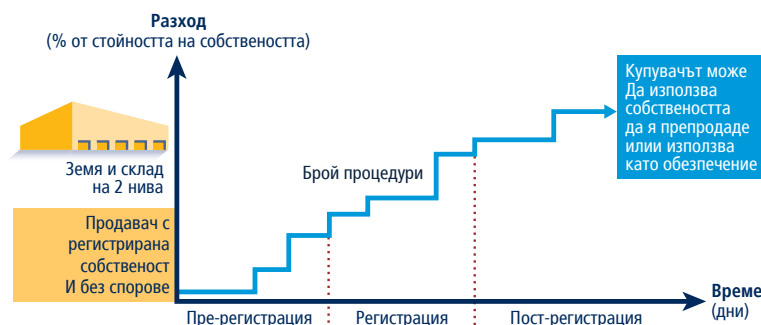

ТАБЛИЦА 9.5 Какво измерват индикаторите за ефикасност при прехвърляне на собственост?**Процедури за легално прехвърляне на недвижима собственост (брой)**

Процедури по пре-регистрация (например проверки свързани лица, нотариално заверено съгласие, внасяне на такси по прехвърляне)

Процедури по регистрация в избрания град

Процедури по пост-регистрация (например, внасяне на акта в общината)

Времетраене на всяка процедура (календарни дни)

Не се смята времето за събиране на информация

Всяка процедура започва на отделен ден - процедури които са напълно извършени онлайн са изключение от това правило

Регистрацията се счита за приключила щом се получи окончателен документ

Няма предварително контакт с длъжностни лица

Разходи за всяка процедура (% от стойността на имуществото)

Официални тарифи без подкупи

Без ДДС и капиталови печалби

последователни дни) освен ако те не са отчетени онлайн. Ако една процедура може да бъде ускорена легално и срещу допълнително заплащане и това се прави на практика от повечето компании, се отчита най-кратката продължителност. Смята се, че купувачът не губи време и изпълнява всяка следваща процедура без забавяне. Времето през което се събира необходимата информация не се брои. Предполага се, че и двете страни са наясно от начало с всички изисквания в строителството и последователността на отделните стъпки. Ако процедурите могат да се извършат едновременно, се предполага че това се прави.

Разходи

Стойността се записва като процент от стойността на собствеността като се предполага, че е 50 пъти дохода на глава от население. Записват се само официални разходи, включително такси, такси по прехвърляне, марки и други плащания в регистрите за собственост, на нотариуси,

юристи и държавни агенции. Други данъци, като например данък върху капиталовите печалби или данък върху добавената стойност, се изключват от разходите. Разходите, поети от купувача, и тези, които се поемат от продавача, са включени. Ако оценките на разходите се различават помежду си, се използва средна отчетна величина.

КАЧЕСТВО НА УПРАВЛЕНИЕ НА ТЕРИТОРИЯТА

Индексът управление на територията се състои от пет компонента-надеждност на инфраструктурата, прозрачност на информацията, географско покритие, разрешаване на имотни спорове, индекс са равнопоставеност на правата на собственост (таблица 9.6). Данните се събират за всяко населено място.

Индекс за надеждност на инфраструктурата

Този индекс има шест компонента:

- Отбелязва се как се съхраняват списъците със земите в регистъра на избраното населено място. Дават се 2 точки, ако по-голямата част от тях са напълно дигитални; 1 точка, ако повечето се сканират. Не се дават точки ако повечето се съхраняват на хартиен носител.
- Отбелязва се ако има електронна база данни за проверка на тежести. Дава се 1 точка ако е така и 0 ако не.
- Отбелязва се как се съхраняват картите на парцелите в агенцията по вписване на избраното населено място. Ако повечето от картите са напълно цифрови, се дават 2 точки. 1 точка се дава, ако повечето се сканират; не

ТАБЛИЦА 9.6 Какво се отчита чрез индикатора за качество на управление на територията?**Индекс за надеждност на инфраструктурата (0–8)**

Начини за съхранение на информацията за поземлена собственост

Електронен достъп за проверка ма тежести

Начин на съхранение на плановете

Наличност на система за географска информация

Връзка между имотен регистър и система за вписване

Прозрачност на информацията (0–6)

Достъпност на информацията за собственост на земя

Достъпност на плановете на парцели

Публикуване на такси, документи по регистрация и стандартни услуги

Достъп до механизми за внасяне на жалби

Публикуване на данни за броя транзакции

Географско покритие (0–8)

Покритие на имотния регистър за избраното място и държава

Покритие на агенцията по вписвания за избраното място и страна

Разрешаване на спорове (0–8)

Правна рамка за регистрация на недвижими имоти

Механизми за превенция и разрешаване на спорове

Равен достъп по право на собственост (-2–0)

Неравнопоставеност на права на собственост между неомъжени жени и неженени мъже

Неравнопоставеност на права на собственост между омъжени жени и женени мъже

Индекс за качество на териториалното управление (0–30)

Сума от индекси за надеждност и прозрачност на информацията, географско покритие, разрешаване на спорове и равни права на собственост

се дава точка ако повечето се съхраняват на хартиен носител.

- Отбелязва се дали има географска информационна система-електронна база данни за записване на граници, проверка на планове и предоставяне на кадастрална информация. 1 точка се дава, ако е така; не се дава точка, ако няма такава система.
- Отбелязва се как е свързан регистърът за собствеността на земя с агенцията по вписване. Дава се 1 точка, ако информацията за собствеността върху земята и плановете се съхраняват в една и съща или свързани база данни; не се дават точки, ако няма връзка между различните бази данни.
- Отчита се как се обозначава недвижимото имущество. Дава се 1 точка, ако има единен номер за идентифициране на имоти за по-голямата част от парцелите; не се дава точка, ако има няколко различни номера.

Индексът варира между 0 и 8, като по-високите стойности показват по-високо качество на инфраструктурата и надеждност на информацията за собственост и граници. В Турция например, бюрата за поземлени регистрации в Истанбул поддържат списъка и границите на имотите в дигитален формат (2 точки), и имат напълно дигитална система за проверка на тежести (1 точка). Кадастралните дирекции в Истанбул разполагат с дигитални карти (2 точки), дирекциите по Географска информация поддържат обществен портал, където могат да се проверят плановете и кадастралната информация за парцелите чрез сателитни снимки (1 точка). Базите данни за поземлена собственост и картите са взаимно свързани чрез системата TAKBIS (интегрирана информационна система за кадастралните и имотните регистрационни офиси (1 точка).

Съществува единен номер за имоти (1 точка). Тези компоненти определят 8 точки сумарно за Турция според индекса за надеждност на инфраструктурата.

Индекс за достоверност на информацията

Този индекс има десет компонента:

- Отчита се дали информацията за собствеността на земя е общодостъпна. 1 точка се дава ако всеки има достъп и не се дава точка ако достъпа е ограничен.
- Отчита се ако списъка с документи необходими за всяка една имотна сделка е общодостъпен. 0.5 точки се дават ако списъка с документи е достъпен онлайн или на обществено пано; не се дават точки ако не е общодостъпен и може да бъде получен само лично.
- Отбелязва се ако списък на тарифите за всяка една имотна сделка е общодостъпен. 0.5 точки се дават ако той е достъпен онлайн или на обществено място; не се дават точки ако не е общодостъпен и може да бъде получен само лично.
- Отчита се дали агенцията отговаряща за регистрация на недвижимите имоти издава в определен срок официален правно обвързващ документ доказващ имотна собственост; 0.5 точка се дава ако тази услуга е достъпна онлайн или на публично място, не се дава точка, ако не е обществено достъпна и може да бъде получена само лично.
- Отчита се дали има специален и независим механизъм за подаване на жалби при възникване на проблем в агенцията, отговаряща за регистрацията на недвижимо имущество. Дава се 1 точка, ако има специфичен отделен механизъм за подаване на жалба; не се дава точка ако има само общ механизъм или няма механизъм.

- Отчита се дали има обществено достъпна официална статистика за проследяване на броя на сделките в агенцията по регистрация на недвижими имоти. Ако се публикуват статистически данни за прехвърлянето на имоти в избраното местоположение за изминала календарна година, се присъжда 0.5 точка; не се дава точка ако такива статистически данни не са обществено достъпни.
- Отчита се дали плановете на парцелите са публично достъпни. Дават се 0.5 точки, ако картите са достъпни за всеки; не се дават точки, ако достъпа е ограничен.
- Отчита се дали тарифите за получаване на достъп до плановете са публично достъпни. 0.5 точка се дава, ако те са достъпни онлайн, на публично място или са безплатни; не се дават точки, ако не са предоставени или ако може да бъде получени само лично.
- Отчита се дали агенцията по картография актуализира плановете в рамките на определен срок. 0.5 точки се дават, ако списъка с услуги е достъпен онлайн или на публично място; не се дават точки, ако не е общодостъпен или ако може да бъде получен само лично.
- Отчита се дали съществува специален механизъм за подаване на жалби при евентуален проблем, възникнал в агенцията по вписване. Ако има отделен механизъм за подаване на жалба, се присъжда 0.5 точка; не се дава точка ако има само общ механизъм или няма механизъм.

Индексът варира между 0 и 6, като по-високите стойности са знак за по-висока прозрачност в системата за управление на територията. В Холандия например, всеки срещу такса може да получи достъп до

база данни за собствеността на земя (1 точка). Информация може да се получи на място, по имейл или онлайн на уебсайта на Кадастъра (<http://www.kadaster.nl>). Всеки може да получи онлайн информация за списъка с документи за подаване в имотния регистър (0.5 точки), за графика за таксите по регистрация (0.5 точки) и стандартните услуги (0.5 точки). Всеки който среща затруднение в имотния регистър може да се оплаче или да попълни и изпрати онлайн формуляр (1 точка). В допълнение, тази служба изготвя статистически данни за регистрациите, които са достъпни публично – 178 293 имотни прехвърляния в Амстердам през 2015 г. (0.5 точки). Всеки който е абониран може да консултира кадастралните карти онлайн (0.5 точки). Възможно е също така да се получи и достъп за таксите за консултиране на онлайн картите (0.5 точка), стандартите за изготвяне на актуализиран план (0.5 точка), и специфичните механизми за оплаквания (0.5 точки) Общият брой точки за Холандия според индикатора за прозрачност на информацията е 6.

Индекс за географско покритие

Този индекс има четири компонента

- Отчита се колко подробен е регистъра за земя в избраното населено място. Дават се 2 точки ако всички частно-притежавани парцели земя са официално регистрирани в съответния регистър; не се дават точки ако не са.
- Отчита се колко пълен и подробен е регистъра за земя в дадената страна. Дават се две точки ако всички частно-притежавани парцели земя са официално регистрирани в съответния регистър; не се дават точки ако не са.
- Отчита се колко подробно е географското покритие на агенцията по вписванията за избраното населено място. Дават се две точки ако всички частно-притежавани парцели земя са официално вписани в съответната агенция; не се дават точки ако не са.
- Отчита се колко подробно е географското покритие на агенцията по вписванията за дадената страна. Дават се две точки ако всички частно-притежавани парцели земя са официално вписани в съответната агенция; не се дават точки ако не са.

Индексът варира между 0 и 8, по-високи стойности показват по-обхватно географско покритие при регистрирането на собственост и кадастралното вписване. Например в Република Корея, всички частно-притежавани парцели са официално регистрирани в имотния регистър в Сеул. (2 точки) и изцяло в страната (2 точки). В допълнение всички частно-притежавани парцели са вписани в Сеул (2 точки) и в страната като цяло (2 точки). Така общият резултат за индекса за географско покритие за Република Корея е 8 точки.

Индекс за разрешаване на спорове за земя

Чрез този индекс се оценява правната рамка за регистрация на недвижима собственост и достъп до механизми за разрешаване на поземлени спорове. Той има осем компонента:

- Отчита се дали законът изисква всички сделки за продажби на собственост да се вписват в имотния регистър, за да са противопоставими на трети лица. Ако отговорът е положителен, се дават 1.5 точки; не се дават точки в обратния вариант.
- Отчита се дали официалната система за регистрация на недвижима собственост подлежи на гаранция. 0.5 точки се дават,

ако закона изисква държавна или частна гаранция за регистрация на недвижима собственост; не се дават точки, ако не се изисква такава гаранция.

- Отчита се дали съществува специален компенсаторен режим за покриване на загуби, понесени от добросъвестни лица в сделки за собственост въз основа на невярна информация, предоставена от регистъра по недвижими имоти. Ако отговорът е да –се дават 0.5 точки; не се дават точки ако е не.
- Отчита се дали правната система изисква проверка на законосъобразността на документите, необходими при сделка за собственост. 0.5 точки се дават, ако има такава проверка от регистратора или от специалист (като например нотариус или адвокат); не се дава точка ако няма проверка.
- Отчита се дали правната система изисква проверка на самоличността на лицата които са страни по сделката за собственост. 0.5 точки се присъждат, ако има проверка на самоличността, или от секретаря, или от специалист (като нотариус или адвокат); 0 точки, ако няма такава.
- Отбелязва се дали съществува национална база данни за проверка на верността на документите за самоличност. 1 точка се дава, ако има такава база данни; 0 точки, ако няма.
- Отбелязва се колко време е необходимо, за да се вземе решение от първоинституционен съд (без обжалване) по стандартен спор за земя между две местни фирми относно право на собственост на стойност 50 пъти дохода на глава от населението, ако съдът е разположен в избраното населено място. Ако е необходимо по-малко от една година, се присъждат 3 точки; дават се 2 точки, ако това отнема

между една и две години; дава се 1 точка, ако това отнема между две и три години; не се дава точка, ако това отнема повече от три години.

- Дали има общодостъпна статистика за броя на споровете за земя на първа инстанция; дават се 0.5 точки, ако са публикувани статистически данни за споровете в съответната държава през изминалата календарна година; не се дават точки ако такива статистически данни не са обществено достъпни.

Индексът варира от 0 до 8, като по-високите стойности показват по-големи защитни механизми в случаи на спорове за земя. Например в Литва, съгласно Гражданския кодекс и Закона за имотния регистър, сделките с имоти трябва да бъдат регистрирани в регистъра за земя, за да бъдат оповестени на трети лица (1.5 точки). Системата за прехвърляне на собственост е държавна (0.5 точки) и има компенсационен механизъм за покриване на загуби, понесени от добросъвестни лица в сделка с недвижими имоти въз основа на грешна информация подадена от регистъра (0.5 точки). Нотариусът проверява правната валидност на документите в сделка за собственост (0.5 точка) и самоличността на страните (0.5 точки) в съответствие със Закона за нотариалната служба (Закон I-2882). Литва разполага с национална база данни за проверка на точността на документите за самоличност (1 точка). В спор за земя между две литовски дружества относно правата на собственост на имот на стойност 745 000 щатски долара, Окръжния съд във Вилнюс взема решение за по-малко от една година (3 точки). Събират се и се публикуват статистически данни за споровете за земя; за 2015 г. има общо седем спора (0.5 точки). Така общо резултата според индекса за

разрешение при спорове за земя е 8 точки.

Равенство на достъп до право на собственост

Този индекс има два компонента:

- Отчита се факта дали неомъжените жени и неженените мъже имат еднакви права на собственост. Отнема се точка (-1) ако нямат равни права, 0 точки –ако има равенство.
- Отчита се факта дали омъжените жени и женените мъже имат еднакви права на собственост. Отнема се точка (-1) ако нямат равни права, 0 точки –ако има равенство.

Правата на собственост включват правото на управление, контрол, разполагане, обременяване, достъп, получаване, прехвърляне на собственост. Отчита се всяко ограничение, при което има различно третиране на мъжете и жените по закон, според действащия режим на семейно имущество. За стандартните териториални системи се предполага че има равенство, освен ако не съществува правна разпоредба, в която се посочва различно.

Индексът варира от -2 до 0, като по-високите стойности показват равенство на правата на собственост. В Мали например неженените мъже и неомъжените жени имат еднакви права на собственост (резултат от 0). Същото важи и за женените мъже и омъжените жени, които могат да използват своето имущество по еднакъв начин (резултат от 0). Така Мали получава 0 точки за равен достъп според индекса за правата на собственост, което показва равни права на собственост между мъжете и жените. За разлика от това, в Свазиленд неженените мъже и неомъжените жени нямат еднакви права на собственост съгласно

Закона за регистрите на делата от 1968 г., член 16 (резултат от -1). Същото важи и за женените мъже и омъжените жени, които нямат право да използват своето имущество по еднакъв начин съгласно Закона за регистрите на делата от 1968 г., членове 16 и 45 (резултат от -1). Добавянето на тези номера дава на Свазиленд резултат от -2 за равен достъп до индекса за правата на собственост, което показва неравностойни права.

Индекс за качество на териториалното управление

Този индекс е сумата от резултатите на отделните индекси за надеждност на инфраструктурата, прозрачност на информацията, географско покритие, решаване на спорове за земя, равенство при правата на собственост. Резултатът може да е между 0 и 30, по-високи стойности показват по-високо качество на системата за териториално управление.

Подробности за данните по регистриране на собственост могат да бъдат намерени на <http://www.doingbusiness.org>.

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ДОГОВОРИ

Правене на бизнес измерва времетраенето и разходите за разрешаване на търговски спор в съд на първа инстанция (таблица 9.7), както и индекса за качество на съдебния процес. По този начин се преценява дали всяка страна е приела добри практики за стимулиране на ефикасността и равенството в съдебната система. Данните се събират посредством анализ на гражданските кодекси и съдебните процедури както и анкети попълнени от местни съдии и адвокати. Наредването на страните според

качеството на изпълнение на договорите се определя от техния резултат на отстояние до лидерите. Индикаторът е осреднена величина на отстоянието за всеки един от под-индикатор (фигура 9.9).

ЕФИКАСНОСТ ПРИ РАЗРЕШАВАНЕ НА ТЪРГОВСКИ СПОР

Данните за времетраенето и разходите са отчетени чрез проследяване на етапите по търговски спор (фигура 9.10). За всяко населено място се събират данни за определен съд, като се имат предвид предположенията

изложени по-долу. Взема се съда който е компетентен за разглеждане на случаи над 200% от дохода на глава на население или 5 000 щатски долара, като се взема по-високата стойност. Наименованието на всеки съд се публикува на уебсайта на *Правене на бизнес* <http://doingbusinessorg/data/exploretopics/enforcing-contracts>.

Допускания

- Стойността на искането е 200% дохода на глава от населението или 5 000 щатски долара, която сума от двете е по-висока.
- Спорът засяга редовна транзакция между две фирми (купувач и продавач) намиращи се в едно и също населено място. Предмет на договора между тези две местни дружества е продажбата на мебели, изработени по поръчка на стойност по-голямата сума от 200% дохода на глава от населението или 5 000 щатски долара. При доставката на вещите купувачът твърди, че вещите са с незадоволително качество, и отказва да плати мебелите. Продавачът настоява, че вещите са с необходимото качество и изисква заплащане на цената посочена в договора. Тъй като вещите са били изработени по поръчка на купувача, продавачът не може да ги продаде на трето лице.
- След отказа на купувача да плати, продавачът завежда дело срещу купувача. Делото е заведено в местния съд, който отговаря за искове на стойност 5 000 щатски долара или 200% от дохода на глава от населението.
- Продавачът се опасява, че съществува риск купувачът да скрие активи или да изпадне в неплатежоспособност. Продавачът иска и в негова полза е допуснат запов на движимите вещи на купувача (офис оборудване или превозни

ФИГУРА 9.10 Какво е времетраенето и разходите за разрешаване на търговски спор по съдебен път?

средства) преди постановяване на съдебно решение.

- Предмет на искането е твърдението на купувача че качеството на доставените стоки не е достатъчно. Тъй като съдът не може да разреши спора на база доказателствен материал, иска се мнение на вещо лице по отношение качеството на доставените стоки. Ако това е допустима практика в съответната държава, то всяка страна може да повика свое вещо лице за да депозира заключение. Ако е стандартна практика за съда да определи независимо вещо лице, което да даде становище, то това се прави. В този случай съдията не позволява да се противоречи становището на вещото лице.
- Според мнението на вещото лице съдията решава че доставените от продавача вещи са с достатъчно качество и купувача трябва да заплати цената. Така съда взема окончателно решение, което е в полза 100% на продавача.
- Купувачът не обжалва решението. Продавачът започва да изпълнява съдебното решение, когато срокът, определен по закон за обжалване, изтича.

ТАБЛИЦА 9.7 Какво отчитат индикаторите за ефикасност при разрешаване на спорове?

Време необходимо за съдебно изпълнение на договор (календарни дни)
Време за връчване и депозиране по делото
Време за производство до получаване на решение
Време за изпълнение на решение
Разход за съдебно изпълнение на договор (% от искането)
Адвокатски хонорари и такси
Съдебни разходи
Разходи за проследяване

ФИГУРА 9.9 Изпълнение на договори-ефикасност и качество при решаване на търговски спорове

Класирането е въз основа на резултатите на отстоянието до лидерите за четири индикатора

Дни за разрешаване на търговски спор по съдебен път Адвокати, съдилища и разходи за принудително изпълнение като % от стойността на искането

Прилагане на добри практики, които насърчават качество и ефикасност

- Продавачът предприема всички необходими стъпки за своевременно изпълнение на решението. Сумата е успешно събрана чрез публична продажба на вещи на купувача (например офис оборудване или превозни средства).

Времетраене

Времетраенето се записва в календарни дни между момента, в който продавачът (ищецът) решава да предяви иск и момента, в който се случва плащането на иска. Записва се средната продължителност на трите отделни етапа на разрешаване на спорове – приключване на връчването на делото (време за депозиране и връчване на делото), издаване на съдебно решение (време за съдебно производство и получаване на решение) и възстановяване на стойността на вземането чрез публична продажба (време за изпълнение на решението).

Разходи

Разходите се отчитат като процент от стойността на искането, предполага се че е по-високата стойност между 200% дохода на глава от населението и 5 000 щатски долара. Записват се три вида разходи: съдебни разходи, осреднени адвокатски хонорари и разходи по изпълнение на решението.

Съдебните разходи включват всички разходи, които продавачът (ищецът) трябва да заплати на съда, независимо от крайната цена, понесена от него (продавача). Съдебните разходи включват таксите, които трябва да бъдат платени за получаване на експертно мнение на вещо лице. Разходите за изпълнение са всички разходи, които продавачът (ищецът) трябва да понесе, за да изпълни решението посредством публична продажба на движимите активи на купувача, независимо от крайната цена, понесена от него. Средните

адвокатски такси са таксите, които продавачът (ищецът) трябва да заплати на местен адвокат, за да го представлява според казуса.

КАЧЕСТВО НА СЪДЕБНИЯ ПРОЦЕС

Индексът за качество на съдебния процес показва дали разглежданото населено място е приело добри практики в своята съдебна система в четири области: съдебна структура и процедури, управление на делата, автоматизация на съдилищата и алтернативно разрешаване на спорове (таблица 9.8).

Структура на съда и производство

Този индекс има пет компонента:

- Отчита се дали съществува специален съд или подразделение на съд, занимаващо се изцяло

с разглеждането на търговски дела. 1.5 точка се дава ако отговора е да, не се дава точка ако е не.

- Отчита се дали съществува съд/подразделение на съда за искове с малък материален интерес или бързо производство за искове с малък материален интерес. Дава се 1 точка ако има такъв съд/процедура, прилага се за всички граждански дела и закона определя максималната стойност на делата които могат да се разглеждат в този съд/процедура. Ако искове с малък материален интерес се разглеждат от отделен съд, 1 точка се дава само ако този съд прилага опростена процедура. Допълнителна 0.5 точка се дава, ако страните могат да се представят сами пред този съд или

ТАБЛИЦА 9.8 Какво измерват индикаторите за качество на съдебния процес?

Индекс за структура и процедури на съда (0–5)

Наличност на специален търговски съд или секция

Наличност на съд за малки материални искания или опростени процедури за искания

Наличност за предварителен запор на движимото имущество на обвиняемия

Критерии за разпределяне на делата на съдии

Тежест на показанията за мъже и жени

Индекс за разглеждане на делата (0–6)

Закони определящи общите стандарти за продължителност на ключови съдебни етапи

Закони за прекъсванията или отлагания

Наличност за механизми за отчитане качествени резултати

Наличност на предсъдебното съвещание

Наличност на електронна система за управление на дела на съдии

Наличност на електронна система за управление на дела на юристи

Индекс за автоматизирането на съдилищата (0–4)

Възможност за внасяне на първоначалната жалба по електронен път

Възможност за обслужване по електронен път

Възможност за плащане на съдебни разходи по електронен път

Публикуване на решенията

Индекс за алтернативно решаване на спорове (0–3)

Арбитраж

Доброволното посредничество, помирение

Индекс Качество на съдебния процес (0–18)

Сума от индекси за структура и процедури в съда, управление на делата, автоматизация на съдилищата и индекси за алтернативно разрешаване на спорове

по време на тази процедура. Ако няма съд за малки искания или опростена процедура за искове с малък материален интерес, се присъжда оценка от 0.

- Отчита се дали жалбоподателите могат да получат предварително обезпечение на движимото имущество на обвиняемия, ако се опасяват, че активите могат да бъдат преместени извън юрисдикцията или разпилени. Дава се 1 точка ако отговора е да и не се дава точка ако е не.
- Отчита се дали делата се разпределят на съдиите случайно и по електронен път чрез компетентния съд. 1 точка се дава, ако разпределението на случаите е случайно и става по електронен начин; 0.5 точки, ако е случайно, но не е електронно; 0 точки, ако не е нито случайно, нито електронно.
- Отчита се дали свидетелските показания на жена имат същата доказателствена тежест в съда като мъж. -1 точка се отнема, ако законът разграничава доказателствената стойност на жената от тази на мъжа; 0 точки, ако не.

Индексът варира между 0 и 5, като по-високи стойности показват по-развита и стройна съдебна структура. Например във Босна и Херцеговина, има специализиран търговски съд (1.5 точка), и искания с малка материална стойност могат да бъдат разглеждани в отделен съд в който лицата могат да се представляват сами (1.5 точки). Ищците могат да получат предпроизводствен заповед за движимото имущество на обвиняемия ако се опасяват от разпиляване по време на делото (1 точка). Делата се разпределят на случаен принцип чрез електронна система (1 точка). Така Босна и Херцеговина получава общо 5 точки според индекса за съдебна структура и процедура.

Индекс за разглеждане на делата

Този индекс има шест компонента:

- Отчита се дали съществуват закони или други граждански нормативни актове, определящи общите стандарти за продължителност на следните ключови съдебни етапи по едно гражданско дело: (i) връчване на призовка за съдебен процес; (ii) първо съдебно заседание; (iii) подаване на защитна декларация; (iv) преклузия за представяне на доказателства; (v) срок в който вещото лице предоставя своето заключение; (vi) краен срок за постановяване на съдебно решение. Дава се 1 точка ако стандарти за продължителност съществуват и се прилагат в повече от 50% от делата; 0.5 точки се дават ако те съществуват, но не се спазват в повече от 50% от делата. Не се дава точка ако има установени стандарти за продължителност единствено в по малко от три от гореизброените етапи.
- Отчита се законът регламентира максималния брой на прекъсванията или отлагания на съдебни заседания, които могат да бъдат насрочени, дали прекъсванията са ограничени само при непредвидими и извънредни обстоятелства и дали тези правила се следват в повече от 50% от делата. Дава се една точка ако всичките три условия са спазени, 0.5 точка ако само 2 от 3 условия се спазват и 0 точка ако само едно или нито едно не се спазва.
- Отчита се дали съществуват и могат да бъдат получени стандартни доклади за качество изготвени за компетентния съд, за надзор на качеството на работата на съда, обработването на делата в съда, и за осигуряване спазването на времевите стандарти, упоменати по-горе. Дава се една точка ако поне два от

следните четири доклада са публично достъпни: (i) продължителност на решаване на дело; (ii) процент на решени дела; (iii) продължителност на висящите дела; (iv) напредък на отделно дело. Не се дава точка ако само един или нито един доклад са достъпни.

- Отчита се дали предсъдебното съвещание е измежду техниките за управление на делата, използвани от компетентния съд и ако поне три от следните теми се обсъждат на това съвещание: (i) насрочване (включително срок за подаване на молби и други документи в съда); (ii) изследване на сложността на делото и прогнозираната продължителност на процеса; (iii) възможност за спогодба или алтернативно разрешаване на спора; (iv) размяна на списък на свидетелите; (v) срок за уточняване на доказателствата; (vi) подсъдност и други процедурни въпроси и (vii) ограничаване на спорните проблеми. 1 точка се дава ако има предсъдебно съвещание на което се обсъждат най-малко три от посочените събития, не се дава точка в противен случай.
- Отчита се дали съдиите в компетентния съд използват електронна система за управление на дела в поне четири от следните случаи: (i) достъп до закони, разпоредби и съдебна практика; (ii) автоматично създаване на график на всички дела за разглеждане от съдията; (iii) изпращане на уведомления (например съобщения по електронната поща) до адвокати; (iv) проследяване на статуса на дело в списъка на дела за разглеждане от съдията; (v) разглеждане и управление на документи по дело (кратки писмени изложения, молби и т.н.); (vi) помощ при писането на съдебното решение; (vii) полу-автоматично издаване

на съдебни заповеди; (viii) преглед на съдебни заповеди и съдебни решения по конкретно дело. Дава се една точка ако съществува електронна система за управление на дела в поне четири случая; не се дава точка в обратния вариант.

- Отчита се дали юристите използват електронна система за управление в поне четири от следните случаи: (i) достъп до закони, разпоредби и съдебна практика; (ii) достъп до формуляри които се използват в съда; (iii) получаване на уведомления (например съобщения по електронната поща) до адвокати; (iv) проследяване на статуса на дело; (v) разглеждане и управление на документи по дело (кратки писмени изложения, молби и т.н.); (vi) подаване на документи и дописки до съда; (vii) консултиране на съдебните заповеди и решения по дадено дело. Дава се една точка ако съществува електронна система за управление на дела, която юристите могат да използват в поне четири случая; не се дава точка в обратния вариант.

Този индекс варира между 0 и 6 като по-високите стойности са признак за по-качествена и ефикасна система за управление на дела. В Хърватия например стандартите за времетраене за поне три ключови съдебни събития се съдържат в приложимите процедури на гражданското производство и се спазват в повече от 50% от случаите (1 точка). Законът предвижда, че отлаганията могат да се предоставят само в непредвидени и извънредни обстоятелства и това правило се спазва в повече от 50% от случаите (0.5 точка). За съответния компетентен съд може да бъде направен отчет за времето за предаване и отчет за степента на завършване (1 точка). Предсъдебно

съвещание е сред техниките за управление на случаите, използвани от Търговския съд в Загреб (1 точка). Системата за електронно управление на делата, отговаряща на описаните по-горе критерии, е на разположение на съдиите (1 точка) и адвокатите (1 точка). Добавянето на тези цифри дава на Хърватия оценка от 5.5 за индекса за управление на случаите, най-високият резултат, постигнат според този индекс.

Индекс за автоматизирането на съдилищата

Индексът за автоматизация на съда има четири компонента:

- Отчита се дали първоначалната жалба може да бъде подадена по електронен път чрез специална платформа (не електронна поща или факс) в рамките на съответния съд. Дава се 1 точка, ако това е така; 0, ако не.
- Отчита се дали първоначалната жалба може да бъде връчена на ответника по електронен път, чрез специална платформа или чрез електронна поща, факс или SMS (услуга за кратки съобщения). Дава се 1 точка, ако това е така; 0, ако не.
- Отчита се дали съдебните такси могат да се заплащат по електронен път, или чрез специална платформа, или чрез онлайн банкиране. 1 точка се определя, ако е така; 0, ако не.
- Отчита се дали решенията, постановени от местните съдилища, се предоставят на широката общественост чрез публикуване в официални бюлетини, във вестници или в интернет. 1 точка се присъжда, ако решенията, постановени в търговски дела на всички нива, се предоставят на широката общественост; 0.5, ако са предоставени на широката общественост само решенията, постановени на жалбата и на

върховното съдилище; 0 във всички останали случаи.

Индексът варира от 0 до 4, като по-високите стойности сочат развита електронна, добре функционираща и прозрачна съдебна система. В Република Корея например първоначалната призовка може да бъде подадена онлайн (резултат от 1), тя може да бъде връчена на ответника по електронен път (резултат от 1) като съдебните такси могат да се плащат също по електронен път (резултат от 1). Освен това съдебните решения по търговски казуси на всички нива се публикуват чрез интернет (резултат от 1). Добавянето на тези номера дава на Република Корея 4 точки за индекса за автоматизация на съда.

Индекс за алтернативно решаване на спорове

Индексът за алтернативно разрешаване на спорове има шест компонента:

- Отчита се дали вътрешният търговски арбитраж се урежда от единен закон или от раздел на приложимия гражданско-процесуален кодекс, обхващащ всички съществени аспекти на арбитража. Ако отговора е да се присъжда 0.5 точки, ако е не-0.
- Отчита се дали търговски спорове от всякакъв вид-освен тези, които се занимават с общественения ред, общественения ред, фалита, правата на потребителите, трудовите правоотношения или интелектуалната собственост-могат да бъдат предявени на арбитраж. Ако отговорът е да се дава 0.5 точка и 0 ако е не.
- Отчита се дали валидните арбитражни клаузи или споразумения се изпълняват от местните съдилища в повече от 50% от случаите. Ако отговорът е даден, се оценява с 0.5 точка; 0, ако не.
- Отчита се дали доброволното посредничество, помириенето

или и двете са признат начин за разрешаване на търговски спорове. Дава е 0.5 точка ако отговора е да; 0, ако не.

- Отчита се дали доброволното посредничество, помирение-то или и двете се уреждат от консолидиран закон или консолидирана глава или раздел от приложимия гражданско-процесуален кодекс, обхващащ по същество всички техни аспекти. Ако отговорът е да, се дава 0.5 точка, ако е не- 0 точка.
- Отчита се дали има финансови стимули за страните да се опитат да потърсят посредничество или помирение (например, ако медиацията или помирието са успешни, възстановяват се таксите за подаване на съдебни решения, данъчен кредит върху данък доход или други подобни); ако отговорът е да, се дава 0.5 точки, ако е не-0.

Индексът варира от 0 до 3, като по-високите стойности се свързват с по-богат избор на механизми за алтернативно разрешаване на спорове. В Израел, например, арбитражът е специално регламентиран (оценка от 0.5), всички релевантни търговски спорове могат да бъдат внесени в арбитраж (резултат от 0.5), а валидните арбитражни клаузи обикновено се прилагат от съдилищата (резултат от 0.5). Доброволното посредничество е признат начин за разрешаване на търговски спорове (резултат от 0.5), регламентирано е специално (резултат от 0.5) и част от таксите за подаване се възстановяват, ако процесът е успешен (резултат от 0.5). Събирането на тези номера дава на Израел 3 точки за индекса за алтернативно разрешаване на спорове.

Индекс на качеството на съдебните процеси

Качеството на индекса на съдебните процеси е сума от оценките за структурата на съдилищата и

производствата по дела, управление на делата, автоматизация на съдилищата и индекси за алтернативно разрешаване на спорове. Индексът варира от 0 до 18, като по-високи стойности показват по-добри и по-ефективни съдебни процеси.

Данните за изпълнението на договорите могат да бъдат намерени за всяка икономика на <http://www.doingbusiness.org>. Тази методология първоначално е разработена от Симеон Дянков, Рафаел Ла Порта, Флоренцио Лопез-де-Силанез и Андрей Шлейфер („Съдилища“, Тримесечен вестник за икономика 118, № 2 [2003]: 453-517) промени. Качеството на индекса на съдебните процеси бе въведено в Правене на бизнес 2016. Добрите практики, изпробвани в този индекс, бяха разработени въз основа на международно признати добри практики, насърчаващи ефективността на съдебната система.

БЕЛЕЖКИ

1. За повече информация, моля вижте Бележки за данните в доклада *Правене на бизнес 2017*.
2. Според изследване, базирано на данни за Индия между 1994 и 2005 г., по-високото качество на електроснабдяването, с не повече от две прекъсвания на седмица (или не повече от около 100 на година), води до по-високи неземеделски приходи. Уджаянт Чакраворти, Мартино Пели и Бейза П. Урал Марчанд „Има ли значение качеството на електроенергията? Доказателство от селските райони в Индия,“ FEEM Работен документ 11.2014 (Фондация Eni Enrico Mattei, Милано 2014).

Данни за градовете

БЪЛГАРИЯ

БУРГАС (България)

Започване на бизнес (място)	3	Получаване на разрешително за строеж (място)	11
Отстояние до лидерите (0-100)	90.05	Отстояние до лидерите (0-100)	69.23
Процедури (брой)	5	Процедури (брой)	19
Времетраене (дни)	16	Времетраене (дни)	133
Разходи (% от дохода на глава от населението)	1.3	Разходи (% от стойността на склада)	4.6
Мин.внесен капитал (% от дохода на глава от населението)	0.0	Индекс качество в стр.контрол (0–15)	13

Присъединяване към ел.мрежа (място)

3

Отстояние до лидерите (0-100)	65.49
Процедури (брой)	5
Времетраене (дни)	227
Разходи (% от дохода на глава от населението)	107.1
Индекс надеждност на ел.снабдяване и прозрачност на тарифите (0–8)	7

Регистриране на собственост (място)

18

Отстояние до лидерите (0-100)	70.67
Процедури (брой)	8
Времетраене (дни)	14
Разходи (% от стойността на собствеността)	2.9
Индекс качество на териториалната администрация (0–30)	20

Изпълнение на договори (място)

15

Отстояние до лидерите (0-100)	72.68
Времетраене (дни)	361
Разходи (% от искането)	15.9
Индекс качество на съдебния процес (0–18)	10

ПЛЕВЕН (България)

Започване на бизнес (място)	2	Получаване на разрешително за строеж (място)	8
Отстояние до лидерите (0-100)	90.50	Отстояние до лидерите (0-100)	71.92
Процедури (брой)	5	Процедури (брой)	18
Времетраене (дни)	14	Времетраене (дни)	152
Разходи (% от дохода на глава от населението)	1.8	Разходи (% от стойността на склада)	2.1
Мин.внесен капитал (% от дохода на глава от населението)	0.0	Индекс качество в стр.контрол (0–15)	13

Присъединяване към ел.мрежа (място)

13

Отстояние до лидерите (0-100)	54.66
Процедури (брой)	6
Времетраене (дни)	258
Разходи (% от дохода на глава от населението)	516.3
Индекс надеждност на ел.снабдяване и прозрачност на тарифите (0–8)	6

Регистриране на собственост (място)

19

Отстояние до лидерите (0-100)	70.44
Процедури (брой)	8
Времетраене (дни)	11
Разходи (% от стойността на собствеността)	3.3
Индекс качество на териториалната администрация (0–30)	20

Изпълнение на договори (място)

12

Отстояние до лидерите (0-100)	73.63
Времетраене (дни)	289
Разходи (% от искането)	18.6
Индекс качество на съдебния процес (0–18)	10

ПЛОВДИВ (България)			
Започване на бизнес (място)	3	Получаване на разрешително за строеж (място)	12
Отстояние до лидерите (0-100)	90.05	Отстояние до лидерите (0-100)	68.30
Процедури (брой)	5	Процедури (брой)	20
Времетраене (дни)	16	Времетраене (дни)	162
Разходи (% от дохода на глава от населението)	1.3	Разходи (% от стойността на склада)	2.9
Мин.внесен капитал (% от дохода на глава от населението)	0.0	Индекс качество в стр.контрол (0–15)	13
Присъединяване към ел.мрежа (място)	5	Регистриране на собственост (място)	21
Отстояние до лидерите (0-100)	65.06	Отстояние до лидерите (0-100)	69.59
Процедури (брой)	5	Процедури (брой)	8
Времетраене (дни)	231	Времетраене (дни)	16
Разходи (% от дохода на глава от населението)	107.1	Разходи (% от стойността на собствеността)	2.9
Индекс надеждност на ел.снабдяване и прозрачност на тарифите (0–8)	7	Индекс качество на териториалната администрация (0–30)	19
Изпълнение на договори (място)	17		
Отстояние до лидерите (0-100)	72.36		
Времетраене (дни)	440		
Разходи (% от искането)	18.4		
Индекс качество на съдебния процес (0–18)	11.5		
РУСЕ (България)			
Започване на бизнес (място)	11	Получаване на разрешително за строеж (място)	9
Отстояние до лидерите (0-100)	88.33	Отстояние до лидерите (0-100)	71.34
Процедури (брой)	6	Процедури (брой)	18
Времетраене (дни)	17	Времетраене (дни)	165
Разходи (% от дохода на глава от населението)	1.3	Разходи (% от стойността на склада)	1.9
Мин.внесен капитал (% от дохода на глава от населението)	0.0	Индекс качество в стр.контрол (0–15)	13
Присъединяване към ел.мрежа (място)	12	Регистриране на собственост (място)	17
Отстояние до лидерите (0-100)	54.71	Отстояние до лидерите (0-100)	71.53
Процедури (брой)	5	Процедури (брой)	8
Времетраене (дни)	240	Времетраене (дни)	11
Разходи (% от дохода на глава от населението)	107.1	Разходи (% от стойността на собствеността)	2.6
Индекс надеждност на ел.снабдяване и прозрачност на тарифите (0–8)	4	Индекс качество на териториалната администрация (0–30)	20
Изпълнение на договори (място)	7		
Отстояние до лидерите (0-100)	75.38		
Времетраене (дни)	321		
Разходи (% от искането)	19.0		
Индекс качество на съдебния процес (0–18)	11.5		

СОФИЯ (България)			
Започване на бизнес (място)	21	Получаване на разрешително за строеж (място)	6
Отстояние до лидерите (0-100)	86.82	Отстояние до лидерите (0-100)	72.75
Процедури (брой)	6	Процедури (брой)	18
Времетраене (дни)	23	Времетраене (дни)	97
Разходи (% от дохода на глава от населението)	1.3	Разходи (% от стойността на склада)	4.6
Мин.внесен капитал (% от дохода на глава от населението)	0.0	Индекс качество в стр.контрол (0–15)	13
Присъединяване към ел.мрежа (място)	14	Регистриране на собственост (място)	22
Отстояние до лидерите (0-100)	54.64	Отстояние до лидерите (0-100)	69.23
Процедури (брой)	6	Процедури (брой)	8
Времетраене (дни)	262	Времетраене (дни)	19
Разходи (% от дохода на глава от населението)	523.0	Разходи (% от стойността на собствеността)	2.9
Индекс надеждност на ел.снабдяване и прозрачност на тарифите (0–8)	6	Индекс качество на териториалната администрация (0–30)	19
Изпълнение на договори (място)	20		
Отстояние до лидерите (0-100)	67.04		
Времетраене (дни)	564		
Разходи (% от искането)	18.6		
Индекс качество на съдебния процес (0–18)	10.5		
ВАРНА (България)			
Започване на бизнес (място)	1	Получаване на разрешително за строеж (място)	10
Отстояние до лидерите (0-100)	90.56	Отстояние до лидерите (0-100)	70.53
Процедури (брой)	5	Процедури (брой)	19
Времетраене (дни)	14	Времетраене (дни)	135
Разходи (% от дохода на глава от населението)	1.3	Разходи (% от стойността на склада)	3.4
Мин.внесен капитал (% от дохода на глава от населението)	0.0	Индекс качество в стр.контрол (0–15)	13
Присъединяване към ел.мрежа (място)	10	Регистриране на собственост (място)	20
Отстояние до лидерите (0-100)	59.05	Отстояние до лидерите (0-100)	70.19
Процедури (брой)	5	Процедури (брой)	8
Времетраене (дни)	200	Времетраене (дни)	11
Разходи (% от дохода на глава от населението)	107.1	Разходи (% от стойността на собствеността)	3.4
Индекс надеждност на ел.снабдяване и прозрачност на тарифите (0–8)	4	Индекс качество на териториалната администрация (0–30)	20
Изпълнение на договори (място)	9		
Отстояние до лидерите (0-100)	74.23		
Времетраене (дни)	395		
Разходи (% от искането)	16.7		
Индекс качество на съдебния процес (0–18)	11.5		

Данни за индикаторите

ГРАД (страна)	ЗАПОЧВАНЕ НА БИЗНЕС					
	Условия за започване на бизнес (място)	Отстояние до лидерите (0–100)	Процедури (брой)	Времетраене (дни)	Разходи (% от дохода на глава от населението)	Мин.внесен капитал (% от дохода на глава от населението)
Бургас (България)	3	90.05	5	16	1.3	0.0
Плевен (България)	2	90.50	5	14	1.8	0.0
Пловдив (България)	3	90.05	5	16	1.3	0.0
Русе (България)	11	88.33	6	17	1.3	0.0
София (България)	21	86.82	6	23	1.3	0.0
Варна (България)	1	90.56	5	14	1.3	0.0
Будапеща (Унгария)	20	87.28	6	7	7.1	45.5
Дебрецен (Унгария)	13	87.61	6	6	6.5	45.5
Гьор (Унгария)	18	87.32	6	7	6.8	45.5
Мишколц (Унгария)	13	87.61	6	6	6.5	45.5
Печ (Унгария)	13	87.61	6	6	6.5	45.5
Сегед (Унгария)	16	87.57	6	6	6.8	45.5
Секешфехервар (Унгария)	18	87.32	6	7	6.8	45.5
Брашов (Румъния)	9	88.78	6	15	1.5	0.6
Букурещ (Румъния)	5	89.53	6	12	1.5	0.6
Клуж-Напока (Румъния)	9	88.78	6	15	1.5	0.6
Констанца (Румъния)	17	87.52	6	20	1.5	0.6
Крайова (Румъния)	22	86.27	6	25	1.5	0.6
Яш (Румъния)	12	88.28	6	17	1.5	0.6
Орадеа (Румъния)	5	89.53	6	12	1.5	0.6
Плоещ (Румъния)	5	89.53	6	12	1.5	0.6
Тимишоара (Румъния)	5	89.53	6	12	1.5	0.6

ПОЛУЧАВАНЕ НА РАЗРЕШИТЕЛНО ЗА СТРОЕЖ						
ГРАД (страна)	Условия за получаване на разрешително за строеж (място)	Отстояние до лидерите (0–100)	Процедури (брой)	Времетраене (дни)	Разходи (% от стойността на склада)	Индекс качество в стр. контрол (0–15)
Бургас (България)	11	69.23	19	133	4.6	13
Плевен (България)	8	71.92	18	152	2.1	13
Пловдив (България)	12	68.30	20	162	2.9	13
Русе (България)	9	71.34	18	165	1.9	13
София (България)	6	72.75	18	97	4.6	13
Варна (България)	10	70.53	19	135	3.4	13
Будапеща (Унгария)	13	67.89	20	205.5	0.7	13
Дебрецен (Унгария)	7	72.71	18	171.5	0.4	13
Гьор (Унгария)	5	73.35	18	161.5	0.4	13
Мишколц (Унгария)	4	73.47	18	158.5	0.5	13
Печ (Унгария)	1	75.58	17	144.5	0.4	13
Сегед (Унгария)	2	74.38	18	147.5	0.4	13
Секешфехервар (Унгария)	3	73.70	18	155.5	0.5	13
Брашов (Румъния)	17	56.28	26	247	2.8	13
Букурещ (Румъния)	15	58.09	24	260	2.2	13
Клуж-Напока (Румъния)	20	54.32	27	275	1.9	13
Констанца (Румъния)	21	49.26	25	307	5.7	13
Крайова (Румъния)	14	61.31	25	206	1.9	13
Яш (Румъния)	18	56.01	26	266	1.9	13
Орадеа (Румъния)	16	57.84	25	156	7.6	13
Плоещ (Румъния)	19	54.40	27	268	2.3	13
Тимишоара (Румъния)	22	48.92	27	315	3.9	13

ГРАД (страна)	ПРИСЪЕДИНЯВАНЕ КЪМ ЕЛЕКТРОРАЗПРЕДЕЛИТЕЛНАТА МРЕЖА					
	Условия за присъединяване към ел. мрежа (място)	Отстояние до лидерите (0–100)	Процедури (брой)	Времетраене (дни)	Разходи (% от дохода на глава от населението)	Индекс на надеждност на ел. снабдяване и прозрачност на тарифите (0–8)
Бургас (България)	3	65.49	5	227	107.1	7
Плевен (България)	13	54.66	6	258	516.3	6
Пловдив (България)	5	65.06	5	231	107.1	7
Русе (България)	12	54.71	5	240	107.1	4
София (България)	14	54.64	6	262	523.0	6
Варна (България)	10	59.05	5	200	107.1	4
Будапеща (Унгария)	7	63.25	5	257	93.9	7
Дебрецен (Унгария)	6	63.36	5	247	93.9	7
Гьор (Унгария)	7	63.25	5	277	93.9	7
Мишколц (Унгария)	9	61.76	5	233	93.9	6
Печ (Унгария)	4	65.21	5	230	93.9	7
Сегед (Унгария)	1	67.46	5	238	93.9	8
Секешфехервар (Унгария)	2	65.53	5	227	93.9	7
Брашов (Румъния)	19	49.56	9	181	476.9	6
Букурещ (Румъния)	15	53.23	9	174	546.5	7
Клуж-Напока (Румъния)	18	50.41	9	202	473.8	7
Констанца (Румъния)	20	49.06	9	209	666.3	7
Крайова (Румъния)	16	53.01	9	177	511.1	7
Яш (Румъния)	11	57.76	8	173	463.9	7
Орадеа (Румъния)	17	50.80	9	199	454.8	7
Плоещ (Румъния)	21	47.22	9	204	423.7	6
Тимишоара (Румъния)	22	43.56	9	234	553.1	6

РЕГИСТРИРАНЕ НА СОБСТВЕНОСТ						
ГРАД (страна)	Условия за регистриране на собственост (място)	Отстояние до лидерите (0–100)	Процедури (брой)	Времетраене (дни)	Разходи (% от стойността на собствеността)	Индекс качество на териториалната администрация (0–30)
Бургас (България)	18	70.67	8	14	2.9	20
Плевен (България)	19	70.44	8	11	3.3	20
Пловдив (България)	21	69.59	8	16	2.9	19
Русе (България)	17	71.53	8	11	2.6	20
София (България)	22	69.23	8	19	2.9	19
Варна (България)	20	70.19	8	11	3.4	20
Будапеща (Унгария)	6	80.08	4	17.5	5.0	26
Дебрецен (Унгария)	1	81.16	4	8.5	5.0	26
Гьор (Унгария)	4	80.80	4	11.5	5.0	26
Мишколц (Унгария)	2	80.92	4	10.5	5.0	26
Печ (Унгария)	7	79.96	4	18.5	5.0	26
Сегед (Унгария)	4	80.80	4	11.5	5.0	26
Секешфехервар (Унгария)	2	80.92	4	10.5	5.0	26
Брашов (Румъния)	9	74.65	6	16	1.4	17
Букурещ (Румъния)	9	74.65	6	16	1.4	17
Клуж-Напока (Румъния)	16	73.81	6	16	1.4	16
Констанца (Румъния)	9	74.65	6	16	1.4	17
Крайова (Румъния)	9	74.65	6	16	1.4	17
Яш (Румъния)	9	74.65	6	16	1.4	17
Орадеа (Румъния)	8	75.48	6	16	1.4	18
Плоещ (Румъния)	15	74.64	6	16	1.4	17
Тимишоара (Румъния)	9	74.65	6	16	1.4	17

ГРАД (страна)	ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ДОГОВОРИ				
	Условия за изпълнение на договори (място)	Отстояние до лидерите (0–100)	Времетраене (дни)	Разходи (% от искането)	Индекс качество на съдебния процес (0–18)
Бургас (България)	15	72.68	361	15.9	10
Плевен (България)	12	73.63	289	18.6	10
Пловдив (България)	17	72.36	440	18.4	11.5
Русе (България)	7	75.38	321	19.0	11.5
София (България)	20	67.04	564	18.6	10.5
Варна (България)	9	74.23	395	16.7	11.5
Будапеща (Унгария)	11	73.75	605	15.0	14
Дебрецен (Унгария)	1	81.72	330	13.8	14
Гьор (Унгария)	10	74.20	605	13.8	14
Мишколц (Унгария)	2	79.53	410	13.8	14
Печ (Унгария)	4	77.07	500	13.8	14
Сегед (Унгария)	6	75.98	540	13.8	14
Секешфехервар (Унгария)	3	79.12	425	13.8	14
Брашов (Румъния)	22	64.24	689	21.9	11.5
Букурещ (Румъния)	18	72.25	512	25.8	14
Клуж-Напока (Румъния)	14	73.34	527	21.8	14
Констанца (Румъния)	8	75.04	495	19.6	14
Крайова (Румъния)	13	73.37	491	19.4	13
Яш (Румъния)	16	72.64	522	16.6	12.5
Орадеа (Румъния)	19	72.01	549	18.8	13
Плоещ (Румъния)	21	65.86	653	20.2	11.5
Тимишоара (Румъния)	5	76.13	455	19.6	14

Подробности за индикаторите

ЗАПОЧВАНЕ НА БИЗНЕС В БЪЛГАРИЯ – ПРОЦЕДУРИ НЕОБХОДИМИ ЗА ДА СЕ ЗАПОЧНЕ БИЗНЕС, ЗА ВСЕКИ ГРАД

Стандартна фирма – Дружество с ограничена отговорност ООД
Изискване за минимален капитал 2 лева
Данни към 31 декември 2016

	Бургас	Плевен	Пловдив	Русе	София	Варна	Коментари
1. Изготвяне на протокола от учредителното събрание на съдружниците в ООД-то; получаване на нотариално заверена декларация-съгласие и образец от подписана управителя, както и заверено копие от дружествения договор на ООД-то.	Времетраене (дни) 1	1	1	1	1	1	Според Търговския закон, всеки новоназначен управител трябва да подпише и подаде няколко декларации. Заплаща се нотариална такса от 5 лева за заверка на образец на подписа на управителя.
2. Депозитиране на вносен капитал в банка	Разходи (лева) 20	5	5	5	5	5	Търговският Закон изисква задължителния по закон капитал, 2 лева, да се внесе преди вписването. След откриването на банковата сметка и депозирането на капитала, се издава удостоверение за депозиран капитал.
	Времетраене (дни) 1	1	1	1	1	1	
3. Вписване в Търговския регистър към Агенцията по вписванията	Времетраене (дни) 2	2	2	2	2	2	Според промяната в Закона за Търговския регистър от юли 2015, исканията за вписване на дружества трябва да бъдат проверени от служители от Търговски регистър в рамките един работен ден считано от подаване на документите за регистрация. Бизнес, корпоративна доходна и статистическа регистрация могат да се извършат на едно място в Агенцията по вписванията.
	Разходи (лева) 55	110**	55	55	55	55	
4. Регистрация по ДДС в Национална Агенция по Приходите (НАП)	Времетраене (дни) 12	10	12	12	12	10	Едно дружество може да се регистрира по ДДС по всяко време, тъй като задължителните прагове са премахнати. На задължителна регистрация по ДДС подлежи всяко дружество в България, чийто оборот за 12 последователни месеца надвишава 50 000 лева.
	Разходи (лева) безплатно	безплатно	безплатно	безплатно	безплатно	безплатно	
5. Закупване на фискално устройство (касов апарат) и регистрирането му в НАП*	Времетраене (дни) 2	2	2	2	2	2	При започване на дейност дружеството закупува касов апарат от лицензиран доставчик. След монтирането, регистрацията на фискалното устройство към НАП става по електронен път. Цената на устройството се мени в зависимост от предоставената услуга, модела на касовия апарат, инсталационна такса и такса за обучение.
	Разходи (лева) 75	75	75	75	75	75	
6. Уведомяване на общината за Търговска дейност	Времетраене (дни) н/а	н/а	н/а	1	7	н/а	Според местна Наредба, дружеството трябва да уведоми общината за вида дейност, която ще упражнява. Внася се молба (два екземпляра), свидетелство за актуално състояние, и договор за наем или документ за собственост на Търговските помещения. В София се изпраща инспектор от общината за проверка на Търговският обект.
	Разходи (лева) н/а	н/а	н/а	безплатно	безплатно	н/а	

Източници: База данни на Правене на Бизнес.

*Случа се по едно и също време с друга процедура.

** Изmeđu сравнените градове, Плевен е единствения, където повечето дружества ООД извършват регистрация на хартиен носител, която струва 110 лева. Тези, които използват онлайн платформата заплащат половин цена, или 55 лева.

СПИСЪК С ПРОЦЕДУРИ ЗА ПОЛУЧАВАНЕ НА РАЗРЕШИТЕЛНО ЗА СТРОЕЖ

БЪЛГАРИЯ

Бургас (България)

Стойност на склада 576 682 ЛЕВА (361 000 Щ.Д.)
Данни към 31 декември, 2016

Процедура 1. Издаване на актуална скица от Регионална служба по геодезия, картография и кадастър (СГКК) Бургас

Агенция: Регионална служба по геодезия, картография и кадастър (СГКК) Бургас
Времетраене: 1 ден
Разходи: 90 лева

Процедура 2. Кандидатстване за виза от главния архитект на община Бургас

Агенция: Община Бургас
Времетраене: 14 дни
Разходи: 100 лева

Процедура 3. Получаване на решение от Регионалната инспекция по околната среда и водите

Агенция: Регионалната инспекция по околната среда и водите Бургас
Времетраене: 18 дни
Разходи: Няма

Процедура 4*. Подписване на предварителен договор с дружество В и К

Агенция: Дружество В и К Бургас
Времетраене: 14 дни
Разходи: 60 лева

Процедура 5*. Получаване на оценка на съответствие на инвестиционния проект на сградата с изискванията за енергийна ефективност от лицензирана компания

Агенция: Лицензирана компания
Времетраене: 7 дни
Разходи: 2 450 лева (цена калкулирана на квадратен метър и на база споразумение)

Процедура 6. Подписване на договор с лицензирана консултантска фирма/строителен надзор и получаване на оценка за съответствие на инвестиционния проект със съществените изисквания към строежи

Агенция: Фирма за строителен надзор

Времетраене: 7 дни
Разходи: 8 500 лева (7 000 лева за надзор + 1 500 лева за оценка на плановете)

Процедура 7. Получаване на разрешение за строеж от главния архитект на община Бургас

Агенция: Община Бургас
Времетраене: 35 дни
Разходи: 10 405 (8 лева на квадратен метър)

Процедура 8. Подписване на протокол за откриване на строителна площадка, определяне на строителна линия и ниво на строежа

Агенция: Община Бургас
Времетраене: 4 дни
Разходи: 150 лева

Процедура 9. Получаване на удостоверение от общината за завършен груб строеж

Агенция: Община Бургас
Времетраене: 10 дни
Разходи: 100 лева

Процедура 10. Извършване на геодезическо заснемане от лицензирана фирма

Агенция: Лицензирана фирма
Времетраене: 7 дни
Разходи: 438 лева (цена по споразумение с лицензираната фирма)

Процедура 11*. Откриване на В и К партида

Агенция: В и К- Бургас
Времетраене: 1 ден
Разходи: 25 лева

Процедура 12. Нанасяне на сградата в кадастралната карта в Регионална служба по геодезия, картография и кадастър (СГКК) Бургас и получаване на регистрационен сертификат

Агенция: Служба по геодезия, картография и кадастър (СГКК) Бургас
Времетраене: 3 дни
Разходи: 124 дни

Процедура 13. Издаване на сертификат за енергийна ефективност

Агенция: Лицензирана фирма
Времетраене: 7 дни
Разходи: 1 950 лева

Процедура 14. Изготвяне на окончателен доклад за завършено строителство и предоставянето му в Общината

Агенция: Община Бургас
Времетраене: 1 ден
Разходи: Няма

Процедура 15. Регистрация на техническия паспорт в община Бургас

Агенция: Община Бургас
Времетраене: 3 дни
Разходи: Няма

Процедура 16. Предоставяне на копие на регистрирания технически паспорт в Регионална служба по геодезия, картография и кадастър (СГКК)

Агенция: Регионална служба по геодезия, картография и кадастър (СГКК) Бургас
Времетраене: 1 ден
Разходи: Няма

Процедура 17. Приемане на окончателен оглед/инспекция от община Бургас

Агенция: Община Бургас
Времетраене: 1 ден
Разходи: Няма

Процедура 18. Издаване от Община Бургас на удостоверение за въвеждане в експлоатация на строежа

Агенция: Община Бургас
Времетраене: 21 дни
Разходи: 2 000 лева

Процедура 19*. Подписване на окончателен договор с В и К

Агенция: В и К -Бургас
Времетраене: 19 дни
Разходи: 30 лева

ПОЛУЧАВАНЕ НА РАЗРЕШИТЕЛНО ЗА СТРОЕЖ

Плевен (България)

Стойност на склада 576 682 ЛЕВА (361 000 Щ.Д.)
Данни към 31 декември, 2016

Процедура 1. Издаване на актуална скица от Регионална служба по геодезия, картография и кадастър (СГКК) Плевен

Агенция: Регионална служба по геодезия, картография и кадастър (СГКК) Плевен
Времетраене: 1 ден
Разходи: 90 лева

*едновременно с друга процедура

Процедура 2. Кандидатстване за виза от главния архитект на община Плевен

Агенция: Община Плевен
 Времетраене: 14 дни
 Разходи: 30 лева

Процедура 3. Получаване на решение от Регионалната инспекция по околната среда и водите

Агенция: Регионалната инспекция по околната среда и водите Плевен
 Времетраене: 18 дни
 Разходи: Няма

Процедура 4*. Подписване на предварителен договор с дружество В и К

Агенция: Дружество В и К Плевен
 Времетраене: 1 дни
 Разходи: 600 лева

Процедура 5*. Получаване на оценка на съответствие на инвестиционния проект на сградата с изискванията за енергийна ефективност от лицензирана компания

Агенция: Лицензирана компания
 Времетраене: 7 дни
 Разходи: 2 000 лева (цена калкулирана на квадратен метър и на база споразумение)

Процедура 6. Подписване на договор с лицензирана консултантска фирма/ строителен надзор и получаване на оценка за съответствие на инвестиционния проект със съществените изисквания към строежи

Агенция: Фирма за строителен надзор
 Времетраене: 14 дни
 Разходи: 6 000 лева (4 500 лева за надзор + 1 500 лева за оценка на плановете)

Процедура 7. Получаване на разрешение за строеж от главния архитект на община Плевен

Агенция: Община Плевен
 Времетраене: 35 дни
 Разходи: 260 лева (0.20 лева на квадратен метър)

Процедура 8. Подписване на протокол за откриване на строителна площадка, определяне на строителна линия и ниво на строежа

Агенция: Община Плевен
 Времетраене: 7 дни
 Разходи: 150 лева

Процедура 9. Получаване на удостоверение от общината за завършен груб строеж

Агенция: Община Плевен
 Времетраене: 10 дни
 Разходи: 100 лева

Процедура 10. Подписване на окончателен договор с В и К и получаване на връзка

Агенция: В и К Плевен
 Времетраене: 10 дни
 Разходи: 300 лева

Процедура 11*. Извършване на геодезическо заснемане от лицензирана фирма

Агенция: Лицензирана фирма
 Времетраене: 14 дни
 Разходи: 600 лева (цена по споразумение с лицензираната фирма)

Процедура 12. Нанасяне на сградата в кадастралната карта в Регионална служба по геодезия, картография и кадастър (СГКК) Плевен и получаване на регистрационен сертификат

Агенция: Служба по геодезия, картография и кадастър (СГКК) Плевен
 Времетраене: 3 дни
 Разходи: 124 лева

Процедура 13. Издаване на сертификат за енергийна ефективност

Агенция: Лицензирана фирма
 Времетраене: 7 дни
 Разходи: 1 950 лева

Процедура 14. Изготвяне на окончателен доклад за завършено строителство и предоставянето му в общината

Агенция: Община Плевен
 Времетраене: 1 ден
 Разходи: Няма

Процедура 15. Регистрация на техническия паспорт в община Плевен

Агенция: Община Плевен
 Времетраене: 7 дни
 Разходи: Няма

Процедура 16. Предоставяне на копие на регистрирания технически паспорт в Регионална служба по геодезия, картография и кадастър (СГКК)

Агенция: Регионална служба по геодезия, картография и кадастър (СГКК) Плевен
 Времетраене: 1 ден
 Разходи: Няма

Процедура 17. Приемане на окончателен оглед/инспекция от община Плевен

Агенция: Община Плевен
 Времетраене: 1 ден
 Разходи: Няма

Процедура 18. Издаване от Община Плевен на удостоверение за въвеждане в експлоатация на строежа

Агенция: Община Плевен
 Времетраене: 18 дни
 Разходи: 130 лева

ПОЛУЧАВАНЕ НА РАЗРЕШИТЕЛНО ЗА СТРОЕЖ

Пловдив (България)

*Стойност на склада 576 682 ЛЕВА (361 000 Щ.Д.)
 Данни към 31 декември, 2016*

Процедура 1. Издаване на актуална скица от Регионална служба по геодезия, картография и кадастър (СГКК) Пловдив

Агенция: Регионална служба по геодезия, картография и кадастър (СГКК) Пловдив
 Времетраене: 1 ден
 Разходи: 90 лева

Процедура 2. Кандидатстване за виза от главния архитект на община Пловдив

Агенция: Община Пловдив
 Времетраене: 14 дни
 Разходи: 80 лева

Процедура 3. Подписване на предварителен договор с дружество В и К

Агенция: Дружество В и К Пловдив
 Времетраене: 1 дни
 Разходи: 46 лева

Процедура 4. Получаване на Решение от Регионалната инспекция по околната среда и водите

Агенция: Регионалната инспекция по околната среда и водите Пловдив
 Времетраене: 14 дни
 Разходи: Няма

*едновременно с друга процедура

Процедура 5* . Подписване на договор за изграждане и присъединяване на В и К системи

Агенция: В и К Пловдив
Времетраене: 7 дни
Разходи: 25 лева

Процедура 6* . Издаване на здравно становище от Регионална Здравна Инспекция

Агенция: Регионална Здравна Инспекция Пловдив
Времетраене: 11 дни
Разходи: 65 лева

Процедура 7* . Получаване на оценка на съответствие на инвестиционния проект на сградата с изискванията за енергийна ефективност от лицензирана компания

Агенция: Лицензирана компания
Времетраене: 7 дни
Разходи: 2 300 лева (цена калкулирана на квадратен метър и на база споразумение)

Процедура 8. Подписване на договор с лицензирана консултантска фирма/ строителен надзор и получаване на оценка за съответствие на инвестиционния проект със съществените изисквания към строежи

Агенция: Фирма за строителен надзор
Времетраене: 14 дни
Разходи: 7 875 лева (6 375 лева за надзор + 1 500 лева за оценка на плановете)

Процедура 9. Получаване на разрешение за строеж от община Пловдив

Агенция: Община Пловдив
Времетраене: 30 дни
Разходи: 2 341 лева

Процедура 10. Подписване на протокол за откриване на строителна площадка, определяне на строителна линия и ниво на строежа

Агенция: Община Пловдив
Времетраене: 7 дни
Разходи: 20 лева

Процедура 11. Получаване на удостоверение от общината за завършен груб строеж

Агенция: Община Пловдив
Времетраене: 10 дни
Разходи: 100 лева

Процедура 12. Подписване на окончателен договор с В и К и получаване на връзка

Агенция: В и К Пловдив
Времетраене: 30 дни
Разходи: 108 лева

Процедура 13* . Извършване на геодезическо заснемане от лицензирана фирма

Агенция: Лицензирана фирма
Времетраене: 7 дни
Разходи: 600 лева (цена по споразумение с лицензираната фирма)

Процедура 14. Нанасяне на сградата в кадастралната карта в Регионална служба по геодезия, картография и кадастър (СГКК) Пловдив и получаване на регистрационен сертификат

Агенция: Служба по геодезия, картография и кадастър (СГКК) Пловдив
Времетраене: 3 дни
Разходи: 124 лева

Процедура 15. Издаване на сертификат за енергийна ефективност

Агенция: Лицензирана фирма
Времетраене: 7 дни
Разходи: 1 950 лева

Процедура 16. Изготвяне на окончателен доклад за завършено строителство и предоставянето му в общината

Агенция: Община Пловдив
Времетраене: 1 ден
Разходи: Няма

Процедура 17. Регистрация на техническия паспорт в община Плевен

Агенция: Община Пловдив
Времетраене: 7 дни
Разходи: Няма

Процедура 18. Предоставяне на копие на регистрирания технически паспорт в Регионална служба по геодезия, картография и кадастър (СГКК)

Агенция: Регионална служба по геодезия, картография и кадастър (СГКК) Пловдив
Времетраене: 1 ден
Разходи: Няма

Процедура 19. Приемане на окончателен оглед/инспекция от община Пловдив

Агенция: Община Пловдив
Времетраене: 1 ден
Разходи: Няма

Процедура 20. Издаване от община Пловдив на удостоверение за въвеждане в експлоатация на строежа

Агенция: Община Пловдив
Времетраене: 21 дни
Разходи: 750 лева

ПОЛУЧАВАНЕ НА РАЗРЕШИТЕЛНО ЗА СТРОЕЖ

Русе (България)

Стойност на склада 576 682 ЛЕВА (361 000 Щ.Д.)
Данни към 31 декември, 2016

Процедура 1. Издаване на актуална скица от Регионална служба по геодезия, картография и кадастър (СГКК) Русе

Агенция: Регионална служба по геодезия, картография и кадастър (СГКК) Русе
Времетраене: 1 ден
Разходи: 90 лева

Процедура 2. Кандидатстване за виза от главния архитект на община Русе

Агенция: Община Русе
Времетраене: 14 дни
Разходи: 50 лева

Процедура 3. Подписване на предварителен договор с дружество В и К

Агенция: Дружество В и К Русе
Времетраене: 1 дни
Разходи: 60 лева

Процедура 4. Получаване на разрешение за изграждане и присъединяване на В и К системи

Агенция: Дружество В и К Русе
Времетраене: 30 дни
Разходи: 130 лева

Процедура 5* . Получаване на решение от Регионалната инспекция по околната среда и водите

Агенция: Регионалната инспекция по околната среда и водите Русе
Времетраене: 14 дни
Разходи: Няма

Процедура 6*. Получаване на оценка на съответствие на инвестиционния проект на сградата с изискванията за енергийна ефективност от лицензирана компания

Агенция: Лицензирана компания

Времетраене: 7 дни

Разходи: 1 600 лева (цена калкулирана на квадратен метър и на база споразумение)

Процедура 7. Подписване на договор с лицензирана консултантска фирма/ строителен надзор и получаване на оценка за съответствие на инвестиционния проект със съществените изисквания към строежи

Агенция: Фирма за строителен надзор

Времетраене: 9 дни

Разходи: 4 750 лева (3 250 лева за надзор + 1 500 лева за оценка на плановете)

Процедура 8. Получаване на разрешение за строеж от главния архитект на община Русе

Агенция: Община Русе

Времетраене: 21 дни

Разходи: 670 лева (0.40 лева на квадратен метър за одобрение и 150 лева за издаване на разрешителното за строеж)

Процедура 9. Подписване на протокол за откриване на строителна площадка, определяне на строителна линия и ниво на строежа

Агенция: Община Русе

Времетраене: 3 дни

Разходи: 20 лева

Процедура 10. Получаване на удостоверение от общината за завършен груб строеж

Агенция: Община Русе

Времетраене: 30 дни

Разходи: 100 лева

Процедура 11*. Извършване на геодезическо заснемане от лицензирана фирма

Агенция: Лицензирана фирма

Времетраене: 7 дни

Разходи: 438 лева (цена по споразумение с лицензираната фирма)

Процедура 12. Подписване на окончателен договор с водоразпределително дружество и присъединяване към водоснабдителните и канализационните системи

Агенция: В и К Русе

Времетраене: 30 дни

Разходи: 600 лева

Процедура 13. Нанасяне на сградата в кадастралната карта в Регионална служба по геодезия, картография и кадастър (СГКК) Русе и получаване на регистрационен сертификат

Агенция: Служба по геодезия, картография и

кадастър (СГКК) Русе

Времетраене: 3 дни

Разходи: 124 лева

Процедура 14. Издаване на сертификат за енергийна ефективност

Агенция: Лицензирана фирма

Времетраене: 7 дни

Разходи: 1 300 лева

Процедура 15. Изготвяне на окончателен доклад за завършено строителство и предоставянето му в общината

Агенция: Община Русе

Времетраене: 1 ден

Разходи: Няма

Процедура 16. Регистрация на техническия паспорт в община Русе

Агенция: община Русе

Времетраене: 7 дни

Разходи: Няма

Процедура 17. Предоставяне на копие на регистрирания технически паспорт в Регионална служба по геодезия, картография и кадастър (СГКК)

Агенция: Регионална служба по геодезия,

картография и кадастър (СГКК) Русе

Времетраене: 1 ден

Разходи: Няма

Процедура 18. Издаване от община Русе на удостоверение за въвеждане в експлоатация на строежа

Агенция: Община Русе

Времетраене: 7 дни

Разходи: 750 лева

ПОЛУЧАВАНЕ НА РАЗРЕШИТЕЛНО ЗА СТРОЕЖ

София (България)

Стойност на склада 576 682 ЛЕВА (361 000 Щ.Д.)

Данни към 31 декември, 2016

Процедура 1. Издаване на актуална скица от Агенцията по геодезия, картография и кадастър (АГКК) София

Агенция: Агенция по геодезия, картография и

кадастър (АГКК) София

Времетраене: 1 ден

Разходи: 90 лева

Процедура 2. Кандидатстване за виза от главния архитект на община София

Агенция: Община София

Времетраене: 3 дни

Разходи: 80 лева

Процедура 3. Получаване на решение от Регионалната инспекция по околната среда и водите

Агенция: Регионалната инспекция по околната среда и водите

Времетраене: 14 дни

Разходи: Няма

Процедура 4*. Подписване на предварителен договор с водоснабдително дружество

Агенция: Софийска вода

Времетраене: 7 дни

Разходи: 600 лева

Процедура 5*. Получаване на оценка на съответствие на инвестиционния проект на сградата с изискванията за енергийна ефективност от лицензирана компания

Агенция: Лицензирана компания

Времетраене: 5 дни

Разходи: 2 601 лева (2 лева на квадратен метър)

Процедура 6. Подписване на договор с лицензирана консултантска фирма/ строителен надзор и получаване на оценка за съответствие на инвестиционния проект със съществените изисквания към строежи

Агенция: Фирма за строителен надзор

Времетраене: 7 дни

Разходи: 9 150 лева (7 150 лева за надзор + 2 000 лева за оценка на плановете)

Процедура 7. Получаване на разрешение за строеж от община София

Агенция: Община София

Времетраене: 35 дни

Разходи: 10 405 лева (8 лева на квадратен метър за разрешителното за строеж)

Процедура 8. Подписване на протокол за откриване на строителна площадка, определяне на строителна линия и ниво на строежа

Агенция: Община София

Времетраене: 2 дни

Разходи: 20 лева

Процедура 9. Получаване на удостоверение от общината за завършен груб строеж

Агенция: Община София

Времетраене: 4 дни

Разходи: 1 500 лева

Процедура 10. Подписване на окончателен договор с водоразпределително дружество и присъединяване към водоснабдителните и канализационните системи

Агенция: Софийска вода

Времетраене: 7 дни

Разходи: 600 лева

Процедура 11*. Извършване на геодезическо заснемане от лицензирана фирма

Агенция: Лицензирана фирма

Времетраене: 7 дни

Разходи: 350 лева (цена по споразумение с лицензираната фирма)

Процедура 12. Нанасяне на сградата в кадастралната карта в Агенцията по служба по геодезия, картография и кадастър (АГКК) София и получаване на регистрационен сертификат

Агенция: Агенция по геодезия, картография и кадастър (АГКК) София

Времетраене: 3 дни

Разходи: 124 лева

Процедура 13. Издаване на сертификат за енергийна ефективност

Агенция: Лицензирана фирма

Времетраене: 7 дни

Разходи: 500 лева

Процедура 14. Изготвяне на окончателен доклад за завършено строителство и предоставянето му в общината

Агенция: Община София

Времетраене: 1 ден

Разходи: Няма

Процедура 15. Регистрация на техническия паспорт в община София

Агенция: Община София

Времетраене: 3 дни

Разходи: Няма

Процедура 16. Предоставяне на копие на регистрирания технически паспорт в Агенция по геодезия, картография и кадастър (АГКК) София

Агенция: Агенция по геодезия, картография и кадастър (АГКК) София

Времетраене: 1 ден

Разходи: Няма

Процедура 17. Приемане на окончателен оглед/инспекция от община София

Агенция: Община София

Времетраене: 1 ден

Разходи: Няма

Процедура 18. Издаване от Община София на удостоверение за въвеждане в експлоатация на строежа

Агенция: Община София

Времетраене: 7 дни

Разходи: 750 лева

ПОЛУЧАВАНЕ НА РАЗРЕШИТЕЛНО ЗА СТРОЕЖ

Варна (България)

Стойност на склада 576 682 ЛЕВА (361 000 Щ.Д.)
Данни към 31 декември, 2016

Процедура 1. Издаване на актуална скица от Регионална служба по геодезия, картография и кадастър (СГКК) Варна

Агенция: Регионална служба по геодезия, картография и кадастър (СГКК) Варна

Времетраене: 1 ден

Разходи: 90 лева

Процедура 2. Кандидатстване за виза от главния архитект на община Варна

Агенция: Община Русе

Времетраене: 14 дни

Разходи: 30 лева

Процедура 3. Получаване на решение от Регионалната инспекция по околната среда и водите

Агенция: Регионалната инспекция по околната среда и водите Варна

Времетраене: 14 дни

Разходи: Няма

Процедура 4*. Подписване на предварителен договор с дружество В и К

Агенция: Дружество В и К Варна

Времетраене: 1 дни

Разходи: 300 лева

Процедура 5*. Получаване на оценка на съответствие на инвестиционния проект на сградата с изискванията за енергийна ефективност от лицензирана компания

Агенция: Лицензирана компания

Времетраене: 7 дни

Разходи: 2 800 лева (цена калкулирана на квадратен метър и на база споразумение)

Процедура 6*. Издаване на здравно становище от Регионална Здравна Инспекция

Агенция: Регионална Здравна Инспекция Ваарна

Времетраене: 11 дни

Разходи: 70 лева

Процедура 7. Подписване на договор с лицензирана консултантска фирма/строителен надзор и получаване на оценка за съответствие на инвестиционния проект със съществените изисквания към строежи

Агенция: Фирма за строителен надзор

Времетраене: 7 дни

Разходи: 8 650 лева (7 150 лева за надзор + 1 500 лева за оценка на плановете)

Процедура 8. Получаване на разрешение за строеж от главния архитект на община Варна

Агенция: Община Варна

Времетраене: 36 дни

Разходи: 3 612 лева (2,70 лева на квадратен метър за одобрение и 100 лева такса)

Процедура 9. Подписване на протокол за откриване на строителна площадка, определяне на строителна линия и ниво на строежа

Агенция: Община Варна

Времетраене: 7 дни

Разходи: 20 лева

*едновременно с друга процедура

Процедура 10. Получаване на удостоверение от общината за завършен груб строеж

Агенция: Община Варна
Времетраене: 10 дни
Разходи: 100 лева

Процедура 11. Подписване на окончателен договор с водоразпределително дружество и присъединяване към водоснабдителните и канализационните системи

Агенция: В и К Варна
Времетраене: 10 дни
Разходи: 300 лева

Процедура 12*. Извършване на геодезическо заснемане от лицензирана фирма

Агенция: Лицензирана фирма
Времетраене: 7 дни
Разходи: 350 лева (цена по споразумение с лицензираната фирма)

Процедура 13. Нанасяне на сградата в кадастралната карта в Регионална служба по геодезия, картография и кадастър (СГКК) Варна и получаване на регистрационен сертификат

Агенция: Служба по геодезия, картография и кадастър (СГКК) Варна
Времетраене: 3 дни
Разходи: 124 лева

Процедура 14. Издаване на сертификат за енергийна ефективност

Агенция: Лицензирана фирма
Времетраене: 7 дни
Разходи: 2 600 лева

Процедура 15. Изготвяне на окончателен доклад за завършено строителство и предоставянето му в Общината

Агенция: Община Варна
Времетраене: 1 ден
Разходи: Няма

Процедура 16. Регистрация на техническия паспорт в община Варна

Агенция: Община Варна
Времетраене: 3 дни
Разходи: Няма

Процедура 17. Предоставяне на копие на регистрирания технически паспорт в Регионална служба по геодезия, картография и кадастър (СГКК)

Агенция: Регионална служба по геодезия, картография и кадастър (СГКК) Варна
Времетраене: 1 ден
Разходи: Няма

Процедура 18. Приемане на окончателен оглед/инспекция от община Варна

Агенция: Община Варна
Времетраене: 1 ден
Разходи: Няма

Процедура 19. Издаване от Община Варна на удостоверение за въвеждане в експлоатация на строежа

Агенция: Община Варна
Времетраене: 20 дни
Разходи: 700 лева

Източници: База данни на *Правене на бизнес*.
Бележка: Допълнителна информация за всяка процедура може да се намери на www.doingbusiness.org/EU1.

ПОЛУЧАВАНЕ НА РАЗРЕШИТЕЛНО ЗА СТРОЕЖ- ИНДЕКС ЗА КОНТРОЛ НА КАЧЕСТВОТО НА СТРОИТЕЛСТВОТО		
	БЪЛГАРИЯ	
	Отговор	Резултат
Индекс за контрол на качеството на строителството (0–15)		13
Индекс качество на строителните регламенти (0–2)		2
По какъв начин строителното законодателство (вкл. Закона за строителството) или всяко друго законодателство отнасящо се до разрешителните за строеж е направено достъпно? (0–1)	Достъпен онлайн; безплатно.	1
Кои изисквания за получаване на разрешително за строеж са ясно дефинирани в строителното законодателство или в достъпна интернет страница, брошура или листовка? (0–1)	Списък със задължителни документи; такси за заплащане; изискани одобрения.	1
Индекс качествен контрол преди строителството (0–1)		1
Кой е член на екипа/комисията, където се разглеждат и одобряват заявленията за издаване на разрешително за строеж в съответната институция? (0–1)	Лицензиран архитект; лицензиран инженер.	1
Индекс качествен контрол по време на строителството (0–3)		2
Какви видове инспекции (ако има такива) се изискват по закон по време на строителството? (0–2)	Инспекции от вътрешен за фирмата инженер; Инспекции от външен инженер или фирма; Инспекции на различни етапи.	1
Изискваните инспекции по закон провеждат ли се на практика? (0–1)	Задължителните инспекции винаги се провеждат на практика.	1
Индекс качествен контрол след строителството (0–3)		3
Има ли окончателна инспекция изискана по закон която да провери, че сградата е построена в съответствие с одобрени планове и регламенти? (0–2)	Да, окончателна инспекция от държавна институция; Да, външен инженер внася доклад за окончателна инспекция.	2
Изискваните окончателни инспекции по закон провеждат ли се на практика? (0–1)	Окончателните инспекции винаги се случват на практика.	1
Индекс отговорности и застрахователни режими (0–2)		2
Кои страни (ако има такива) са отговорни по закон за структурни дефекти или проблеми със сградата след като тя се използва? (0–1)	Архитект или инженер; Строителен надзор; Строителна фирма.	1
Кои страни (ако има такива) са задължени да сключат застрахователна полица в случай на структурни дефекти или проблеми със сградата след като тя се използва? (0–1)	Архитект или инженер; Строителен надзор; Строителна фирма.	1
Индекс професионални квалификации (0–4)		3
На какви изисквания за квалификация трябва да отговаря един специалист, упълномощен да провери, че плановете за изграждане на сградата са в съответствие със съществуващото строително законодателство? (0–2)	Минимален стаж (години); висше образование специалност архитектура или строително инженерство; регистриран архитект или строителен инженер.	2
На какви изисквания за квалификация трябва да отговаря един специалист, отговарящ за строителния надзор? (0–2)	Висше образование инженерство, строителен мениджмънт, строителство; регистриран архитект или строителен инженер.	1

Източници: База данни на Правене на бизнес.

СПИСЪК ПРОЦЕДУРИ ПРИСЪЕДИНЯВАНЕ
КЪМ ЕЛЕКТРОРАЗПРЕДЕЛИТЕЛНАТА МРЕЖА**БЪЛГАРИЯ****Бургас (България)**

Електроразпределително дружество: EVN България
Данни към 31 декември 2016

Процедура 1. Подаване на заявление и получаване на предварителен договор за присъединяване

Агенция: ЕВН България Електроразпределение
Времетраене: 25 дни
Разходи: 183 лева

Процедура 2. Подаване и подписване на окончателен договор

Агенция: ЕВН България Електроразпределение
Времетраене: 30 дни
Разходи: 12 166 лева [8000 лева (без ДДС) постоянен компонент от цената за присъединяване за клиенти присъединяващи се към мощност 101-200 кВч. (на основа връзка по-малка от 25 метра) + 4 166.25 лева (без ДДС) променлив компонент за присъединяване (за всеки допълнителен метър над 25-ия метър, клиентът плаща 33.33 лева/метър)]

Процедура 3. Изчакване на изработка и одобрение на проект за изграждане на външна връзка за присъединяване към електроразпределителната мрежа, издаване на разрешително за стоеж и други разрешителни

Агенция: ЕВН България Електроразпределение, Община Бургас
Времетраене: 108 дни
Разходи: Няма

Процедура 4. Завършване на строително-монтажните работи, инспекции и издаване на необходимите документи

Агенция: ЕВН България Електроразпределение
Времетраене: 57 дни
Разходит: Няма

Процедура 5. Сключване на договор за доставка на електроенергия и получаване на захранване

Агенция: ЕВН България Електроснабдяване, ЕВН България Електроразпределение
Времетраене: 7 дни
Разходи: Няма

ПРИСЪЕДИНЯВАНЕ КЪМ ЕЛЕКТРОРАЗПРЕДЕЛИТЕЛНАТА МРЕЖА

Плевен (България)

Електроразпределително дружество: ЧЕЗ България
Данни към 31 декември 2016

Процедура 1. Подаване на заявление и получаване на предварителен договор за присъединяване

Агенция: ЧЕЗ Разпределение България
Времетраене: 25 дни
Разходи: 212 лева

Процедура 2. Изчакване на изработка и одобрение на проекта на връзката за присъединяване

Агенция Фирма за проектиране на електрически уредби и инсталации, строително-надзорна фирма
Времетраене: 67 дни
Разходи: 5 800 лева [2 400 лева за изработка на проект + 3 000 лева такса която се заплаща на строително-надзорната фирма за целия процес (до издаване на акт 16) + 400 лева такси заплатени на други агенции/ведомства за одобрението на връзката] Бележка: Сумата която се заплаща на ЧЕЗ Електроразпределение за одобрение на дизайна се включва в сумата 1 150 лева която се заплаща като част от Процедура 3.

Процедура 3. Подаване и подписване на окончателен договор

Агенция: ЧЕЗ Разпределение България
Времетраене: 30 дни
Разходи: 1 150 лева

Процедура 4. Получаване на разрешително за строеж както и други разрешителни

Агенция: Община Плевен, строително надзорна фирма
Времетраене: 45 дни
Разходи: 198 лева [150 лева такса на община Плевен за одобрение на проекта (1 лев на метър кабел) + 47.5 лева такса на община Плевен за издаване на разрешително за строеж (40 лева + 0.15 лева за всеки метър кабел над 100 метра)]

Процедура 5. Завършване на строително-монтажните работи, инспекции и издаване на необходимите документи

Агенция: Строителна фирма, строително-надзорна фирма
Времетраене: 84 дни
Разходи: 52 185 лева [51 250 лева материали и труд + 50 лева такси заплатими на Агенцията по Геодезия, Картография и Кадастър + 540 лева такси на други агенции/ведомства за участието им в Комисията по акт 16 + 345 лева такса за издаване на акт 16]

Процедура 6. Сключване на договор за доставка на електроенергия и получаване на захранване

Агенция: ЧЕЗ Електро България, ЧЕЗ Разпределение България
Времетраене: 7 дни
Разходи: Няма

ПРИСЪЕДИНЯВАНЕ КЪМ ЕЛЕКТРОРАЗПРЕДЕЛИТЕЛНАТА МРЕЖА

Пловдив (България)

Електроразпределително дружество: EVN България
Данни към 31 декември 2016

Процедура 1. Подаване на заявление и получаване на предварителен договор за присъединяване

Агенция: ЕВН България Електроразпределение
Времетраене: 25 дни
Разходи: 183 лева

Процедура 2. Подаване и подписване на окончателен договор

Агенция: ЕВН България Електроразпределение
Времетраене: 30 дни
Разходи: 12 166 лева [8000 лева (без ДДС) постоянен компонент от цената за присъединяване за клиенти присъединяващи се към мощност 101-200 кВч. (на основа връзка по-малка от 25 метра) + 4 166.25 лева (без ДДС) променлив компонент за присъединяване (за всеки допълнителен метър над 25-ия метър, клиентът плаща 33.33 лева/метър)]

Процедура 3. Изчакване на изработка и одобрение на проект за изграждане на външна връзка за присъединяване към електроразпределителната мрежа, издаване на разрешително за стоеж и други разрешителни

Агенция: ЕВН България Електроразпределение, Община Пловдив
Времетраене: 112 дни
Разходи: Няма

Процедура 4. Завършване на строително-монтажните работи, инспекции и издаване на необходимите документи

Агенция: ЕВН България Електроразпределение
Времетраене: 57 дни
Разходит: Няма

Процедура 5. Сключване на договор за доставка на електроенергия и получаване на захранване

Агенция: ЕВН България Електроснабдяване, ЕВН България Електроразпределение
Времетраене: 7 дни
Разходи: Няма

ПРИСЪЕДИНЯВАНЕ КЪМ ЕЛЕКТРОРАЗПРЕДЕЛИТЕЛНАТА МРЕЖА

Русе (България)

Електроразпределително дружество: Енерго-Про България

Данни към 31 декември 2016

Процедура 1. Подаване на заявление и получаване на предварителен договор за присъединяване

Агенция: Енерго-Про Мрежи

Времетраене: 25 дни

Разходи: 183 лева

Процедура 2. Подаване и подписване на окончателен договор

Агенция: Енерго-Про Продажби

Времетраене 30 дни

Разходи: 12 166 лева [8000 лева (без ДДС) постоянен компонент от цената за присъединяване за клиенти присъединяващи се към мощност 101-200 кВч. (на основа връзка по-малка от 25 метра) + 4 166.25 лева (без ДДС) променлив компонент за присъединяване (за всеки допълнителен метър над 25-ия метър, клиентът плаща 33.33 лева/метър)]

Процедура 3. Изчакване на изработка и одобрение на проект за изграждане на външна връзка за присъединяване към електроразпределителната мрежа, издаване на разрешително за строеж и други разрешителни

Агенция: Енерго-Про Мрежи, Община Русе

Времетраене: 121 дни

Разходи: Няма

Процедура 4. Завършване на строително-монтажните работи, инспекции и издаване на необходимите документи

Агенция: Енерго-Про Мрежи

Времетраене: 57 дни

Разходи: Няма

Процедура 5. Сключване на договор за доставка на електроенергия и получаване на захранване

Агенция: Енерго-Про Продажби, Енерго-Про Мрежи

Времетраене: 7 дни

Разходи: Няма

ПРИСЪЕДИНЯВАНЕ КЪМ ЕЛЕКТРОРАЗПРЕДЕЛИТЕЛНАТА МРЕЖА

София (България)

Електроразпределително дружество: ЧЕЗ България

Данни към 31 декември 2016

Процедура 1. Подаване на заявление и получаване на предварителен договор за присъединяване

Агенция: ЧЕЗ Разпределение България

Времетраене: 25 дни

Разходи: 212 лева

Процедура 2. Изчакване на изработка и одобрение на проекта на връзката за присъединяване

Агенция Фирма за проектиране на електрически уреди и инсталации, строително-надзорна фирма

Времетраене: 67 дни

Разходи: 5 800 лева [2 400 лева за изработка на проект + 3 000 лева такса която се заплаща на строително-надзорната фирма за целия процес (до издаване на акт 16) + 400 лева такси заплатени на други агенции/ведомства за одобрението на връзката] Бележка: Сумата която се заплаща на ЧЕЗ Електроразпределение за одобрение на дизайна се включва в сумата 1 150 лева която се заплаща като част от Процедура 3.]

Процедура 3. Подаване и подписване на окончателен договор

Агенция: ЧЕЗ Разпределение България

Времетраене: 30 дни

Разходи: 1 150 лева

Процедура 4. Сключване на договор за гаранция за възстановяване на пътната настилка вследствие на строително-монтажните работи, получаване на разрешително за строеж и други разрешителни от общината

Агенция: Община София, строително-надзорна фирма

Времетраене: 49 дни

Разходи: 972 лева [788 лева настояща стойност от пропуснати лихви по гаранционния депозит за възстановяване на пътна настилка (2600 лева, 0% лихви, 5-годишен период)+ 30 лева такса заплатими на Община София за одобряване на проекта (0.1 лева/ метър кабел+ 15 лева за трансформатор)+ 153.75 лева такса заплатими на Община София за издаването на разрешително за строеж (0.3% от инвестиционната стойност на проекта)]

Процедура 5. Завършване на строително-монтажните работи, инспекции и издаване на необходимите документи

Агенция: Строителна фирма, строително-надзорна фирма

Времетраене: 84 дни

Разходи: 52 185 лева [51 250 лева материали и труд + 50 лева такси заплатими на Агенцията по Геодезия, Картография и Кадастър + 540 лева такси на други агенции/ ведомства за участието им в Комисията по акт 16 + 345 лева такса за издаване на акт 16]

Процедура 6. Сключване на договор за доставка на електроенергия и получаване на захранване

Агенция: ЧЕЗ Електро България, ЧЕЗ Разпределение България

Времетраене: 7 дни

Разходи: Няма

ПРИСЪЕДИНЯВАНЕ КЪМ ЕЛЕКТРОРАЗПРЕДЕЛИТЕЛНАТА МРЕЖА

Варна (България)

Електроразпределително дружество: Енерго-Про България

Данни към 31 декември 2016

Процедура 1. Подаване на заявление и получаване на предварителен договор за присъединяване

Агенция: Енерго-Про Мрежи

Времетраене: 25 дни

Разходи: 183 лева

Процедура 2. Подаване и подписване на окончателен договор

Агенция: Енерго-Про Продажби

Времетраене 30 дни

Разходи: 12 166 лева [8000 лева (без ДДС) постоянен компонент от цената за присъединяване за клиенти присъединяващи се към мощност 101-200 кВч. (на основа връзка по-малка от 25 метра) + 4 166.25 лева (без ДДС) променлив компонент за присъединяване (за всеки допълнителен метър над 25-ия метър, клиентът плаща 33.33 лева/метър)]

Процедура 3. Изчакване на изработка и одобрение на проект за изграждане на външна връзка за присъединяване към електроразпределителната мрежа, издаване на разрешително за строеж и други разрешителни

Агенция: Енерго-Про Мрежи, Община Русе

Времетраене: 81 дни

Разходи: Няма

**Процедура 4. Завършване на
строително-монтажните работи,
инспекции и издаване на
необходимите документи**

Агенция: Енерго-Про Мрежи

Времетраене: 57 дни

Разходи: Няма

**Процедура 5. Сключване на договор
за доставка на електроенергия и
получаване на захранване**

Агенция: Енерго-Про Продажби, Енерго-Про
Мрежи

Времетраене: 7 дни

Разходи: Няма

НАДЕЖНОСТ В ЕЛЕКТРОСНАБДЯВАНЕТО И ПРОЗРАЧНОСТ НА ТАРИФИТЕ	
	БЪЛГАРИЯ
Индекс надеждност на електроснабдяването и прозрачност на тарифите (0–8)	7 (Бургас, Пловдив) 6 (Плевен, София) 4 (Русе, Варна)
Общо продължителност и честота на прекъсванията на клиент за година (0–3)	2 (Бургас, Пловдив) 1 (4 града)
Индекс средна годишна продължителност на прекъсванията на присъединен потребител (ИСППС)	2.63 (Бургас, Пловдив) 5.51 (Варна) 6.29 (Плевен, София) 11.07 (Русе)
Индекс среден брой прекъсвания на потребител годишно (ИСБПС)	1.12 (Бургас, Пловдив) 3.68 (Варна) 4.12 (Плевен, София) 6.43 (Русе)
Механизми за мониторинг на прекъсванията (0–1)	1 (4 града) 0 (Русе, Варна)
Използва ли електроразпределителното дружество автоматизирани системи за мониторинг на прекъсванията?	Да (4 града) Не (Русе, Варна)
Механизми за възстановяване на електроподаването (0–1)	1 (4 града) 0 (Русе, Варна)
Използва ли електроразпределителното дружество автоматизирана система за възстановяване на захранването?	Да (4 града) Не (Русе, Варна)
Регулаторен мониторинг (0–1)	1
Има ли регулатор, структура различна от електроразпределителното дружество, който извършва мониторинг на надеждността на снабдяването от страна на това дружество?	Да
Финансови възпиращи механизми за намаляване на прекъсванията (0–1)	1
Изплаща ли електроразпределителното дружество компенсации на потребителит, бива ли глобено от регулатора в случай че прекъсванията надвишат определена граница?	Да
Комуникации на тарифи и промени в тарифите (0–1)	1
Действащите тарифи достъпни ли са онлайн?	Да
При промяна в тарифите, уведомяват ли се потребителите поне един платжен период по-рано?	Да

Източници: База данни на Правене на бизнес.

РЕГИСТРИРАНЕ НА СОБСТВЕНОСТ В БЪЛГАРИЯ - ЗАДЪЛЖИТЕЛНИ ПРОЦЕДУРИ ЗА РЕГИСТРИРАНЕ НА СОБСТВЕНОСТ, ЗА ВСЕКИ ГРАД

Стойност на собствеността: 576 682 лева (361 000 щ.д.)
Данни към 31 декември 2016

	Бургас	Плевен	Пловдив	Русе	София	Варна	Коментари
1. Получаване на удостоверение за наличие или липса на данъчни задължения от НАП	7	7	7	7	7	7	Удостоверението за наличие или липса на данъчни задължения, което показва, че продавачът няма данъчни задължения, се получава от съответната териториална дирекция на Националната агенция по приходите.
Разходи (лева)	безплатно	безплатно	безплатно	безплатно	безплатно	безплатно	
2. Получаване на данъчна оценка на недвижим имот от общината	3	2*	2*	3*	3*	3*	Общините предлагат бърза процедура за тази услуга срещу допълнително заплащане.
Разходи (лева)	30	25	30	20	34	40	
3. Получаване на удостоверение за липса на тежести от Имотния регистър	3*	3*	3	3*	3*	3*	Имотният регистър предлага бърза услуга срещу допълнително заплащане: 20 лева за редовна услуга (10 лева за всяко удостоверение, едното за земя и друго за сградата), 60 лева за бърза услуга (30 лева за всяко удостоверение, едно за земя и едно за сградата).
Разходи (лева)	60	60	60	60	60	60	
4. Получаване на скица на имота от местната Служба по Геодезия, Картография и Кадастръ (СГКК)	1*	1*	1*	1*	1*	1*	Агенцията по геодезия, картография и кадастръ предлага бърза и експресна услуга срещу допълнително заплащане: обикновена услуга струва 30 лева за парцел + 10 лева за сграда; бърза 24ч. процедура струва 45 лева за парцел + 15 лева за сграда; експресна 4ч. процедура струва 90 лева за парцел и 30 лева за сграда.
Разходи (лева)	120	120	120	120	120	120	
5. Получаване на удостоверение за актуално състояние съответно за продавача и купувача от Търговски регистър	0.5*	0.5*	0.5*	0.5*	0.5*	0.5*	Удостоверение може да се получи онлайн срещу 8 лева; 2.5 лева за първата страница и 1.5 лева за всяка следваща страница (2 страници за всяко удостоверение струват 4 лева за удостоверението на купувача и 4 лева за удостоверението на продавача).
Разходи (лева)	8	8	8	8	8	8	
6. Нотариус извършва прехвърляне на собствеността	1	1	1	1	1	1	Нотариалните такси за имоти на стойност над 500 000 лева са 1 530.5 лева + 0.1% от стойността на имота над 500 000 лева, но не повече от 6 000 лева. Тази процедура включва цената на трансфера на собствеността - 2.2% от стойността на имота в Русе, 2.5% в Бургас, Пловдив и София, 2.85% в Плевен и 3% във Варна. Също така се включва регистрационна такса от 0.1% от стойността на имота.
Разходи (лева)	16 601	18 619	16 601	14 871	16 601	19 484	
7. Вписване на нотариалния акт в Имотния регистър	1	2	4	2	10	2	Нотариусът регистрира акта в Имотния регистър в местния съд. Нотариусът заплаща таксите по регистрация и трансфер на собственост събрани в Процедура б.
Разходи (лева)	безплатно	безплатно	безплатно	безплатно	безплатно	безплатно	
8. Регистрацията на нов собственик в дирекцията по приходи от местни данъци и такси на съответната община	1	1	1	1	1	1	Според член 14 от Закона за местните данъци и такси, за всяка новопридобита собственост, собственикът е задължен да внесе данъчна декларация в общинските власти, където се намира имота. Собственикът трябва да приложи копие от документа за собственост (нотариален акт) към декларацията.
Разходи (лева)	безплатно	безплатно	безплатно	безплатно	безплатно	безплатно	

Източници: База данни на Плевен на бизнес.

*Противно едновременно с друга процедура.

Бележка: Редът по процедура 2, 3, и 4 е различен в Бургас и Пловдив. В Бургас е необходимо да се получи скица на имота преди да се получи данъчна оценка. В Пловдив, скицата се получава след данъчната оценка на имота, но преди получаването на удостоверението за липса на тежести от местния офис на Имотния регистър.

РЕГИСТРИРАНЕ НА СОБСТВЕНОСТ- ИНДЕКС ЗА КАЧЕСТВО НА ТЕРИТОРИАЛНОТО УПРАВЛЕНИЕ		
	БЪЛГАРИЯ	
	Отговор	Резултат
Индекс за качество на териториалното управление (0–30)		20 (4 града) 19 (Пловдив и София)
Индекс надеждност на инфраструктурата (0–8)		6
Как се съхраняват по-голямата част от записите на документи за право на собственост/ нотариални актове в най- големия бизнес град - на хартиен носител или в компютъризиран формат (сканиран или напълно дигитален)? (0–2)	Компютър/сканиран	1
Съществува ли електронна база данни за проверка на тежести (запори, ипотечи, ограничения и т.н.)? (0–1)	Да	1
Как се съхраняват по-голямата част от плановете и парцелите в най- големия бизнес град - на хартиен носител или в компютъризиран формат? (сканирани или напълно дигитални)? (0–2)	Компютър/сканиран	1
Съществува ли електронна база данни за регистриране на граници, проверка на плановете и осигуряване на кадастрална информация (географска информационна система)? (0–1)	Да	1
Съхранява ли се информацията, записана от агенцията за регистрация на недвижими имоти и агенцията за картографиране, в единна база данни, различни но свързани бази данни, или отделни бази данни? (0–1)	Различна, но свързана база данни	1
Използват ли агенцията за регистрация на недвижими имоти и агенцията за картографиране един и същ идентификационен номер за имоти? (0–1)	Да	1
Индекс за прозрачност на информацията (0–6)		4
Кой има право да получи информация за собствеността на земята от агенцията, отговорна за регистрация на недвижимите имоти, в най-големия бизнес град? (0–1)	Всеки, който заплати официалната такса	1
Обществено достояние ли е списъкът на документите, които са необходими за извършване на всякакъв вид сделки със собственост и ако е, по какъв начин? (0–0.5)	Да, онлайн	0.5
Обществено достояние ли е приложимата тарифа за такси за вписване на сделки с недвижими имоти на агенцията отговорна за регистрация на недвижимите имоти в най-големия бизнес град, аи ако е, по какъв начин? (0–0.5)	Да, онлайн	0.5
Задължена ли е агенцията, отговорна за регистрация на недвижими имоти, да издаде правно обвързващ документ, доказващ правото на собственост в рамките на определен срок и ако да, как се оповестява тази услуга? (0–0.5)	Да, онлайн	0.5
Съществува ли конкретен и независим механизъм за подаване на жалби за проблем, възникнал в агенцията, отговорна за регистрация на недвижими имоти? (0–1)	Не	0
Има ли официална статистика за проследяване броя на трансакциите в агенцията за регистрация на недвижими имоти? (0–0.5)	Да	0.5
Кой може да направи справка в кадастралните плановете в най-големия бизнес град? (0–0.5)	Всеки, който заплати официалната такса	0.5
Обществено достояние ли е приложимата тарифа за получаване на достъп до плановете и ако да, по какъв начин? (0–0.5)	Да, онлайн	0.5
Ангажира ли се кадастралната/картографската агенция да направи актуализация на плана в рамките на определен краен срок, и ако да- как се комуникира стандартната услуга? (0–0.5)	Не	0
Съществува ли конкретен и независим механизъм за подаване на жалби по проблем, който е възникнал в агенцията, отговорна за кадастралните плановете? (0–0.5)	Не	0

РЕГИСТРИРАНЕ НА СОБСТВЕНОСТ- ИНДЕКС ЗА КАЧЕСТВО НА ТЕРИТОРИАЛНОТО УПРАВЛЕНИЕ (от предходната стр)		
	БЪЛГАРИЯ	
	Отговор	Резултат
Индекс географско покритие (0–8)		4
Официално вписан ли е в регистъра на недвижимите имоти всеки частно притежаван поземлен имот в страната? (0–2)	Да	2
Официално вписан ли е в регистъра на недвижимите имоти всеки частно притежаван поземлен имот в града? (0–2)	Да	2
Картографиран ли е в агенцията за регистрация всеки частно притежаван поземлен имот в страната? (0–2)	Не	0
Картографиран ли е в агенцията за регистрация всеки частно притежаван поземлен имот в града? (0–2)	Не	0
Индекс за разрешаване на спорове за земя (0–8)		6 (4 града) 5 (Пловдив и София)
Изисква ли законът всички сделки за продажба на собственост да се вписват в Имотния регистър, за да са противопоставими на трети лица? (0–1.5)	Да	1.5
Подлежи ли на държавна или частна гаранция системата за регистрация на недвижимата собственост? (0–0.5)	Да	0.5
Съществува ли някакъв механизъм за покриване на загубите, понесени от лица, които участват добросъвестно в сделка за собственост въз основа на невярна информация, предоставена от Имотния регистър? (0–0.5)	Не	0
Изисква ли правната система контрол на законосъобразността на документите, необходими за сделка за собственост (например, проверка на договорите за съответствие с изискванията на закона)? (0–0.5)	Да	0.5
Изисква ли правната система проверка на идентичността на лицата, които са страни по сделка за собственост? (0–0.5)	Да	0.5
Съществува ли национална база данни, която да служи при проверка на верността на документите за самоличност? (0–1)	Да	1
Колко време средно отнема да се получи решение от първоинстанционния съд за такъв случай (без обжалване)? (0–3)	Между 1 и 2 години (4 града) Между 2 и 3 години (Пловдив и София)	2 (4 града) 1 (Пловдив и София)
Съществува ли статистика за броя на спорове за земя на първата инстанция? (0–0.5)	Не	0
Индекс еднакъв достъп до право на собственост (-2–0)		0
Имат ли неомъжените жени и неженените мъже еднакви права да притежават собственост?	Да	0
Имат ли омъжените жени и женените мъже еднакви права да притежават собственост?	Да	0

Източници: База данни на *Правене на бизнес*.

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ДОГОВОРИ- ВРЕМЕТРАЕНЕ И РАЗХОДИ ЗА РАЗРЕШАВАНЕ НА ТЪРГОВСКИ СПОР, ЗА ВСЕКИ ГРАД

ГРАД (страна)	Времетраене (дни)				Разходи (% от искането)			
	Внасяне и призоваване	Процес и съдебно решение	Изпълнение на решението	Общо времетраене	Адвокатски такси	Съдебни разноски	Разходи за изпълнение	Общо разходи
Бургас (България)	41	143	177	361	7.1	5.8	3.0	15.9
Плевен (България)	43	124	122	289	10.4	5.2	3.0	18.6
Пловдив (България)	70	208	162	440	10.4	5.0	3.0	18.4
Русе (България)	54	127	140	321	10.4	5.6	3.0	19.0
София (България)	105	334	125	564	10.0	5.6	3.0	18.6
Варна (България)	62	196	137	395	7.9	5.8	3.0	16.7
Будапеща (Унгария)	60	365	180	605	5.0	8.0	2.0	15.0
Дебрецен (Унгария)	40	200	90	330	5.0	6.8	2.0	13.8
Гьор (Унгария)	60	365	180	605	5.0	6.8	2.0	13.8
Мишколц (Унгария)	40	250	120	410	5.0	6.8	2.0	13.8
Печ (Унгария)	45	365	90	500	5.0	6.8	2.0	13.8
Сегед (Унгария)	60	300	180	540	5.0	6.8	2.0	13.8
Секешфехервар (Унгария)	60	245	120	425	5.0	6.8	2.0	13.8
Брашов (Румъния)	87	409	193	689	6.0	8.1	7.8	21.9
Букурещ (Румъния)	52	365	95	512	7.7	8.1	10.0	25.8
Клуж-Напока (Румъния)	43	314	170	527	7.4	7.1	7.3	21.8
Констанца (Румъния)	36	319	140	495	5.7	7.3	6.6	19.6
Крайова (Румъния)	49	296	146	491	6.8	6.8	5.8	19.4
Яш (Румъния)	62	307	153	522	5.0	6.7	4.9	16.6
Орадеа (Румъния)	35	375	139	549	9.0	5.9	3.9	18.8
Плоещ (Румъния)	89	397	167	653	6.2	7.0	7.0	20.2
Тимишоара (Румъния)	37	288	130	455	6.2	6.9	6.5	19.6

Източници: База данни на Правене на бизнес.

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ДОГОВОРИ- ИНДЕКС ЗА КАЧЕСТВО НА СЪДЕБНИЯ ПРОЦЕС		
	БЪЛГАРИЯ	
	Отговор	Резултат
Индекс за качество на съдебния процес (0–18)		11.5 (Пловдив, Русе и Варна) 10.5 (София) 10.0 (Бургас и Плевен)
Структура на съда и процедури (0–5)		3.5 (4 града) 2.0 (Бургас и Плевен)
1. Съществува ли съд или подразделение на съд което да се занимава изцяло с изслушвания по търговски дела? (0–1.5)	Да (4 града) Не (Бургас и Плевен)	1.5 (4 града) 0.0 (Бургас и Плевен)
2. Съд за искания с малък материален интерес (0–1.5)		0.0
2.а. Има ли съд за искания с малък материален интерес или бърза процедура с такива искания?	Не	
2.б. Ако има, възможно ли е самопредставяне?	н/а	
3. Възможно ли е досъдебен запор? (0–1)	Да	1.0
4. Новите дела разпределят ли се на съдиите на случаен принцип? (0–1)	Да, автоматично	1.0
5. Свидетелството на жена имат ли еднаква тежест в съда като тези на мъж? (-1–0)	Да	0.0
Управление на делата (0–6)		3.5 (5 града) 2.5 (София)
1. Стандарти за времетраене (0–1)		1.0
1.а. Съществуват ли закони, определящи общите стандарти за продължителност на ключовите съдебни етапи по едно гражданско дело?	Да	
1.б. Ако да, тези стандарти обхващат ли поне три съдебни етапа?	Да	
1.в. Тези стандарти спазват ли се поне в 50% от делата?	Да	
2. 2. Отлагания (0–1)		0.5
2.а. Регламентира ли законът максималния брой на прекъсванията или отлагания на съдебни заседания, които могат да бъдат насрочени?	Не	
2.б. Ограничават ли се отлаганията само до непредвидени и извънредни обстоятелства?	Да	
2.в. В случай че съществуват правила за отлагания на съдебни заседания, те спазват ли се в повече от 50% от делата?	Да	
3. За съответния компетентен съд, достъпни ли са поне два от следните четири доклада? I) Продължителност на решаване на дело, ii) Процент на решени дела, iii) Продължителност на висшестоящите дела, iv) Напредък на отделно дело? (0–1)	Да	1.0
4. Част ли е предсъдебното съвещание от техниките на управление на делата, използвани от компетентния съд? (0–1)	Не	0.0
5. Има ли електронна система за управление на дела използвана от съдиите в съответния компетентен съд? (0–1)	Да (5 града) Не (София)	1.0 (5 града) 0.0 (София)
6. Има ли електронна система за управление на дела използвана от адвокатите в съответния компетентен съд? (0–1)	Не	0.0
Автоматизация на съда (0–4)		2.0
1. Може ли исковата молба да бъде подадена по електронен път чрез специализирана платформа на компетентния съд? (0–1)	Не	0.0
2. Може ли исковата молба, подадена пред компетентния съд, да се връчи на ответника по електронен път? (0–1)	Не	0.0
3. Може ли съдебните такси до компетентния съд да се заплащат по електронен път? (0–1)	Да	1.0
4. Публикуване на съдебни решения (0–1)		1.0

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ДОГОВОРИ- ИНДЕКС ЗА КАЧЕСТВО НА СЪДЕБНИЯ ПРОЦЕС (от предходната стр)

	БЪЛГАРИЯ	
	Отговор	Резултат
4.а. Достъпни ли са съдебни решения, постановени на всички нива по търговски дела, за широката общественост чрез публикуване в държавен вестник, във вестници или на интернет страницата на съда?	Да	
4.б. Достъпни ли са съдебни решения, постановени по търговски дела на ниво апелативен и върховен съд, за широката общественост чрез публикуване в държавен вестник, във вестници или на интернет страницата на съда?	Да	
Алтернативно разрешаване на спорове (0–3)		2.5
1. Арбитраж (0–1.5)		1.0
1.а. Регламентиран ли е местният търговски арбитраж от единен закон или от глава/раздел на приложимия граждански процесуален кодекс, обхващащ всички съществени аспекти на арбитража?	Да	
1.б. Съществуват ли в България търговски спорове - различни от тези, които се занимават с обществен ред или обществената политика - които не могат да се отнасят за арбитраж?	Да	
1.в. Обикновено съдилищата признават ли валидни арбитражни клаузи или арбитражни споразумения?	Да	
2. Медиация/Помирение (0–1.5)		1.5
2.а. Съществуват ли доброволна медиация или помирение?	Да	
2.б. Регламентира ли се медиацията в България от единен закон или глава/раздел на приложимия граждански процесуален кодекс, обхващащ всички съществени аспекти на арбитража?	Да	
2.в. Съществуват ли финансови стимули за страните за използване на медиация (т.е. възстановяване на такси за завеждане на дело, данъчни облекчения, и т.н.)?	Да	

Източници: База данни на Правене на бизнес.

Благодарности

Докладът *Правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния* е изготвен от екип, ръководен от Тримор Мици, Мадалина Папахаги и Пилар Салгадо-Отонел. Екипът включва: Разван Антонеску, Даян Даваан, Лила Фордос, Дорина Петева Георгиева, Славена Георгиева, Джойс Антоне Ибрахим, Мартон Керкаполи, Радка Константинова, Александра Минку, Корина Ребега, Томазо Румс, Александру Станеску, Петър Стойков и Силвия Стойнова. Докладът е изготвен под ръководството на Миерта Капол.

Екипът е благодарен за ценните коментари и преглед от колегите от групата на Световната банка. Мачей Дрозд, Ива Хамел и Силвия Музи прегледаха пълния текст на доклада. Експерти във всяка от петте отчетени области бяха консултирани при изготвянето на отделните глави: Надя Коко, Карим Белаячи, Ерика Босио, Клаус Декер, Мари Лили Делион, Лора Диниз, Джорджия Харли, Фредерик Мьоние, Арис Молфетас-Ликиярис, Тигран Парванян, Виктория Стенли, Клаудия Инес Васкес Суарес и Мария Аделаида Велес.

Аруп Банерджи, Елизабета Капанели, Тони Томпсън и Исфандиар Заман Хан бяха лидери и ръководители на този проект. Арабела Апрахамян, Антонио Борхес, Адела И. Делчева, Аделина Боянова Доцинска, Танта Дута, Корина Григоре, Катрин Ангела Хейнс, Моника Йон, Марсел Йонеску-Херою, Анна Карпетс, Моник Пелу, Патриция Поджи, Мадалина Пруна, Пилар Санчес-Бела и Андраш Тамаш Торкос предоставиха ценни съвети и съдействие на различните етапи на проекта. Комуникационната кампания беше изработена и водена от Индира Чанд в сътрудничество с Анна Ковалчук, Виктор

Неагу и Ивелина Тодорова Таушанова. Уебсайтът (<http://www.doingbusiness.org/EU1>) бе разработен от Кунал Пател, Камалеш Сенгаонкар, Бишал Радж Такури и Хашим Зия. Докладът е редактиран от Алисън Стронг, а Луис Лисеага създаде оформлението му.

Това изследване е финансирано от Европейската комисия, Генерална дирекция Регионална и урбанистична политика. То беше проведено под егидата на Министерски Съвет на Република България, Министерството на националната икономика на Унгария, Министерството на регионалното развитие и публичната администрация и Министерството на икономиката, търговията и отношенията с бизнес средата на Румъния. Ценно съдействие бе предоставено от кметствата и общините в България, Унгария и Румъния, бяха домакини на срещи между екипа и местните държавни служители и магистрати по време на изпълнението на проекта.

За реализирането на проекта в България екипът изказва специални благодарности за информацията, помощта и подкрепата, предоставена по време на изпълнението му на Министерски съвет, Министерство на финансите, Министерство на правосъдието, Агенцията по вписванията, както и Агенцията по геодезия, картография и кадастър.

Събирането на данни в България е извършена в сътрудничество с фирма „Цветкова Бебов Комаревски“, чиито екип е воден от Николай Бебов и се състои от Елеонора Матеина, Виктория Цонкова, Венелин Димитров и Ангел Бангачев, както и фирма ХЕСПА ООД, чиито екип е воден от

Елисавета Кокотанова и включва Христина Атанасова и Нонка Кекова. Българска камара на частните съдебни изпълнители също допринесе като предостави ценна информация и данни.

В България, повече от 250 бизнес консултанти, адвокати, нотариуси, инженери, електротехници, архитекти, строителни експерти, доставчици на комунални услуги, публичната администрация, магистрати и съдебни изпълнители допринесоха за *Правене на бизнес в Европейския съюз 2017: България, Унгария и Румъния*. Екипът би искал да изрази своята специална благодарност на национални и местни държавни служители и магистрати, участвали в проекта и предоставили ценни коментари по време на консултациите и прегледа на данни. Имената на тези, които пожелаха да бъдат споменати, са изброени в следващите страници.

СЪТРУДНИЦИ ОТ ЧАСТНИЯ СЕКТОР

БЪЛГАРИЯ

БУРГАС

Илко Пенчев Бакалов
Частен съдебен изпълнител

Мария Филипова
Билд Консулт ОЗ ЕООД

Стоян Дражев
Билд Консулт ОЗ ЕООД

Георги Грудов
Бизнес инкубатор Бургас

Никола Маринов
Консултантска инженерна група - Бургас

Николай Димитров
Консултантска инженерна група - Бургас

Бисер Проданов
Електроизграждане ЕООД

Васил Гюрджеклиев
Енергоексперт-контрол ЕООД

Бояна Иванова Чиликова
Адвокатска кантора

Лина Ангелова Георгиева
Адвокатска кантора

Милена Стоянова
Адвокатска кантора

Пешка Христова Чернокожева
Адвокатска кантора

Маруся Влахова
Ка Консулт-04 ООД

Кремена Консулова
Нотариус

Милена Колева Илчева
Нотариус

Надежда Маркова
Нотариус

Валентин Димитров
Санора ЕООД Бургас

Светлана Гюрджеклиева
Строй контрол корект ЕООД

Тодор Кръстев
ВМК Бургас

ПЛЕВЕН

Петьо Ангелов Петков
Частен съдебен изпълнител

Виктор Людмилов Стоянов
Частен съдебен изпълнител

Слободан Танчев
Егнатия ЕООД

Асен Беличовски
Евробулстрой Холдинг ЕАД

Елена Боянова
Евробулстрой Холдинг ЕАД

Теодор Гусарев
Евробулстрой Холдинг ЕАД

Берта Василева Якова
Адвокатска кантора

Николай Тодоров Яков
Адвокатска кантора

Росица Красиминова Иванова
Адвокатска кантора

Петра Стаменова
Ка Консулт-04 ООД

Галина Петрова
Лъчезар Енерджи ООД

ПЛОВДИВ

Мариана Георгиева Кирова
Частен съдебен изпълнител

Стефан Димитров Горчев
Частен съдебен изпълнител

Станислав Стоилов
Консултантска инженерна група - Пловдив

Калоян Момчилев
Егнатия ООД

Александър Кобаков
Елкос ООД

Ташко Вълчев
Елпекком ООД

Димитър Дудеков
Евробулстрой Холдинг ЕАД Пловдив

Илина Стефанова
ЕВН

Иван Иванов
ЕВН

Теодора Богоева
ЕВН

Атанас Богомилов Костов
Адвокатска кантора

Георги Веселинов Ганчев
Адвокатска кантора

Константин Димитров/Мария
Димитрова
Адвокатска кантора

Теодора Събева Филипова
Адвокатска кантора

Елена Агоп Сопаджиян
Нотариус

Светлана Гюрджеклиева
Строй контрол Корект ЕООД

Мариета Владимирова
Телеконтрол-99 ЕООД Пловдив

Севделина Варчева
Телеконтрол-99 ЕООД Пловдив

Антон Илиев Гълъбов
В и К Пловдив

Динко Господинов
В и К Пловдив

РУСЕ

Калин Конов
Консултантска инженерна група - Русе

Илиан Цветков
ЕЛ ЕООД

Калин Пламенов Минев
Център за развитие на
човешките ресурси

Димитър Иванов Роев
Адвокатска кантора

Левон Северинов
Адвокатска кантора

Николай Колишовски
Калишовски & Маринов

Кремена Йорданова Петкова
Нотариус

Николай Стефанов Ганчев
Нотариус

Милка Трифонова
Проммонт ООД

Димитър Кирилов Терзиев
Станкова § Терзиев

Кирил Димитров Терзиев
Станкова § Терзиев

Георги Генов
Стройнорм ЕООД

Сава Тачев
Стройнорм ЕООД

Максим Стоядинов
Телеконтрол-99 ЕООД Русе

Павлин Бончев
Телеконтрол-99 ЕООД Русе

СОФИЯ

Карел Крал
ЧЕЗ България ЕАД

Огнян Нечев
ЧЕЗ България ЕАД

Спас Джаджаров
ЧЕЗ България ЕАД

Йорданка Николова Ковачка
ЧЕЗ България ЕАД

Зорница Генова
ЧЕЗ България ЕАД

Калин Конов
Консултантска инженерна група

Николай Николов
Консултантска инженерна
група - София

Петър Чельовски
Консултантска инженерна
група - София

Стоян Янев
Консултантска инженерна
група - София

Ивелин Късов
Електрогец ООД

Ваня Георгиева Константинова
Адвокатска кантора

Илиан Петков
Ай,Ес Пи Дигитален дизайн ООД

Иво Александров
Камбуров и съдружници

Радосвета Кожухарова
Камбуров и съдружници

Вероника Хаджиева
Камбуров и съдружници

Елена Петрова
Олена 2003 ООД

Петър Стефанов
Рутекс ООД София

Теодор Стефанов
Рутекс ООД София

Владимир Попов
Санора ЕООД София

Димитър Георгиев Вълканов
Софиска вода

Боян Боянов
Станилов ЕООД

Ангел Бангачев
Цветкова, Бебов, Комаревски

Виктория Цонкова
Цветкова, Бебов, Комаревски

Венелин Димитров
Цветкова, Бебов, Комаревски

Георги Стоянов Владимир
Владимиров и партньори

Сирма Стоянова Владимир
Владимиров и партньори

Крум Станчев

ВАРНА

Георги Георгиев
Бел-РС ООД

Калин Конов
Консултантска инженерна
група - Варна

Ани Деркрикорян
Енерго-Про Варна

Красимир Иванов
Енерго-Про Варна

Николай Николов
Енерго-Про Варна

Борислав Дунов
Адвокатска кантора

Иван Николов Ангелов
Адвокатска кантора

Калин Николаев Господинов
Адвокатска кантора

Люба Шанкова Русева
Адвокатска кантора

Миглена Жечева
Адвокатска кантора

Младен Боянов Попов
Адвокатска кантора

Светлана Левкова
Адвокатска кантора

Стефан Цанев
Луло Инженеринг ЕООД

Петър Стоянов Петров
Нотариус

Христо Николаев
Пандора ЕООД Варна

Диана Илиева
Рутекс ООД Варна

Георги Кираджиев
Телеконтрол-99 ЕООД

Каню Канев
Телеконтрол-99 ЕООД

Надя Цветкова Георгиева
В и К Варна

Николай Николов
В и К Варна

СЪТРУДНИЦИ ОТ ДЪРЖАВ- НИЯ СЕКТОР

БЪЛГАРИЯ

БУРГАС

Деница Георгиева
Община Бургас

Ивелина Стратева
Община Бургас

Красимир Стойчев
Община Бургас

Мариана Иванова
Община Бургас

Николай Цоцомански
Община Бургас

Румен Шарлов
Община Бургас

Румяна Иванова
Община Бургас

Веселина Илиева
Община Бургас

Виолета Лазова
Община Бургас

Светла Захариева
Служба по геодезия, картография
и кадастър- Бургас

Димитрина Русева
Национална Агенция по
приходи (НАП)- Бургас

Павлина Иванова
ТД Национална Агенция
по приходи- Бургас

Елена Атанасова
Агенция по вписванията,
Имотен регистър

Красимира Папанчева
Агенция по вписванията

ПЛЕВЕН

Милен Яков
Зам.-кмет на Плевен

Инж.Боряна Иванова
Служба по геодезия, картография
и кадастър- Плевен

Инж. Валентина Стефанова
Служба по геодезия, картография
и кадастър- Плевен

Емил Николов Цветков
ТД на НАП – Плевен

Георг Спартански
Община Плевен

Христина Христова
Община Плевен

Инж.Иван Маринов
Община Плевен

Д-р Паулина Кирова
Община Плевен

Веселка Здравкова
Община Плевен

Цеца Венкова Овчарова
Община Плевен - дирекция
Икономическо развитие

Маргарита Бахнева Ангелова
Община Плевен – дирекция Приходи
от местни данъци и такси

Огнян Николаев Иванов
Община Плевен – дирекция Приходи
от местни данъци и такси

Арх. Росица Томова
Община Плевен- Дирекция
Техническо обслужване

Грета Атанасова
Агенция по вписванията,
Имотен регистър- Плевен

ПЛОВДИВ

Стефан Стоянов
Зам.-кмет на Пловдив

Румяна Василева
ТД на НАП Пловдив

Веселин Паперов
ТД на НАП Пловдив

Анелия Куртева
Община Пловдив

Христина Плачкова Петрова
Община Пловдив

Юлия Стоянова
Община Пловдив

Любомира Спинова
Община Пловдив

Мария Димова Бояджиева
Община Пловдив

Мариана Антонова
Община Пловдив

Мирослава Сукарева
Община Пловдив

Петя Вълкова
Община Пловдив

Росица Ангелова
Община Пловдив

Соня Георгиева
Община Пловдив

Златка Паналова
Община Пловдив

Алена Палашева
Община Пловдив- дирекция
Международно сътрудничество

Драгомир Кънев
Община Пловдив- дирекция
Международно сътрудничество

Георги Благоев
Община Пловдив- дирекция
Международно сътрудничество

Любомира Спинова
Община Пловдив- дирекция
Международно сътрудничество

Диляна Тодорова
Агенция по вписванията- Пловдив

Живка Канева
Агенция по вписванията – Пловдив

РУСЕ

Иван Саджаклиев
Служба по геодезия, картография
и кадастър- Русе

Росица Тодорова
ТД на НАП Русе

Ренета Вълчева
Агенция по вписванията- Русе

Силвия Петрова
Агенция по вписванията- Русе

Александър Стоманчев
Община Русе

Анелия Георгиева
Община Русе

Димитър Генков
Община Русе

Начко Након
Община Русе

Страхил Карапчански
Община Русе

Ценка Желева
Община Русе

Валентин Вичев
Община Русе

СОФИЯ

Алеко Джилджов
Министерски съвет

Иван Иванов
Министерски съвет

Любомир Стоянов
Министерски съвет

Николай Алексиев
Министерски съвет

Радослав Миланов
Министерски съвет

Антон Герунов
Кабинет на зам. Министър
председателя

Калина Константинова
Кабинет на зам. Министър
председателя

Виктор Павлов
ДНСК

Димитър Кочков
ДКЕВР

Евгения Хаританова
ДКЕВР

Димитър Пламенов Величков
Агенция по геодезия, картография
и кадастър- София

Красимир Гебрев
Агенция по геодезия, картография
и кадастър- София

Любка Александрова
Ивест България

Ирена Николова
Министерство на икономиката

Желяз Енев
Министерство на икономиката

Жечо Жечев
Министерство на икономиката

Диляна Новакова
Министерство на енергетиката

Здравка Пекова
Министерство на енергетиката

Антон Гладнишки
Министерство на финансите
Вергиния Мичева
Министерство на правосъдието

Юлияна Чолпанова
Министерство на правосъдието

Лидия Станкова
Министерство на регионалното
развитие и благоустройството

Ани Петкова Георгиева
НАП София

Анита Лалева
НАП София

Елена Маркова
Агенция по вписванията

Стефания Матарова-Динова
Агенция по вписванията

Силвия Стоянова
Агенция по вписванията

Величка Иванова
Агенция по вписванията

Андрей Ружева
Столична община

Бойко Секиранов
Столична община

Мартин Атанасов
Столична община

Пламен Станков
Столична община

Татяна Герганова
Столична община- дирекция
Архитектура и благоустройство

Даниел Борисов Делев
Столична община - дирекция
Методология

Светозар Манолов
Столична община - дирекция
Методология

ВАРНА

инж. Красимира Бойкова
Кателиева
Агенция по геодезия, картография
и кадастър- Варна

Емил Русев
ТД на НАП- Варна

Снежанка Гайдарова
ТД на НАП-Варна

Галина Николова
Агенция по вписванията -Варна

Иванка Генчева
Агенция по вписванията -Варна

Елена Карагъзова
Районен съд Варна

Пламен Атанасов
Районен съд Варна

Антония Димитрова
Община Варна

Ивелина Петкова
Община Варна

Юлияна Пасева
Община Варна

Николай Бонев
Община Варна

Нора Момчева
Община Варна

Петя Енева
Община Варна

Пейчо Пейчев
Община Варна

Полимира Тодорова
Община Варна

Арх. Пламен Друмев
Община Варна- дирекция АГУП

Арх. Гаял Димова Койчева
Община Варна- район
Аспарухово, гл.архитект

Арх. Жасмина Жекова - район
Аспарухово, дирекция УГ

Арх. Иво Димитров
Община Варна -район
Младост дирекция УГ

Мариана Генчева
Община Варна -район Младост

Светла Марчева
Община Варна -район Младост

Арх. Валентин Койчев
Община Варна -район
Приморски, гл.архитект

Цветанка Наумова
Община Варна -район Вл.Варненчик

Румяна Гороломова
Община Варна - дирекция
Инфраструктура и проекти

www.doingbusiness.org/EU1

С подкрепата на

